

PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNTAKAAVA SELOSTUS

Maakuntahallitus 30.1.2006
Maakuntavaltuusto 20.2.2006

Päijät-Hämeen kokonaismaakuntakaava sisältää maakuntakaavakartan, erillisen merkinnät ja määräykset asiakirjan, [kaavaselostuksen](#) ja kaavaselostuksen liiteosan.

ESIPUHE

Päijät-Hämeen voimakas kehitys 1990-luvun laman jälkeen on muuttanut merkittävästi maakunnan elinkeinorakennetta, liikenteellistä asemaa Suomessa ja maakunnan toiminnallisia rakenteita. Tämän vuoksi maakuntakaavatyön aloittaminen heti 2000-luvun alussa tuli tarpeelliseksi ja kiireelliseksi. Maakuntavaltuusto edellytti kaavatyön tekemistä vuotta suunniteltua nopeammassa aikataulussa, koska moni merkittävä hanke tai suunnittelukokonaisuus edellytti nopeaa etenemistä. Tämän tavoitteeseen vastaaminen on ollut vaativa haaste, mutta siihen on pystytty vastaamaan. Aikataulun haasteellisuus korostui kaava prosessin aikana, koska erityisesti maakunnan poikittaisen valtatie asemaa alkoi korostua kaikissa valtakunnallisissa ja eteläsuomalaisissa suunnitelmissa työn edetessä ja koska erityisesti valtatie 12 linjauksen Lahden kaupungin alueella jäi maakuntakaavassa ratkaistavaksi. Tämä on vaatinut erityisen suurta huomion kiinnittämistä eri osapuolten kuulemiseen, tasapuolisuuteen ja eri vaihtoehtojen oikeudenmukaisen valmisteluun ja melko laajaan selvitysten riittävyteen.

Maakuntakaavan suurin ajatus on luoda edellytyksiä maakunnan aseman vahvistumiselle merkittäväksi suomalaiseksi toimijaksi, jonka asema lähenee valtakunnan osakeskusroolia ja jonka suhde erityisesti pääkaupunkiseutuun on hyvä ja toimiva. Liikenneyhteyksien nopeutuminen ja paraneminen on luonut hyvät edellytykset parantaa maakunnan asemaa suhteessa Itä-Suomeen ja vahvistaa maakunnan roolia länteen ja itään Etelä-Suomen liittouman aluerakennetyössä yhdessä sovittujen periaatteiden mukaisesti. Näiden yleistavoitteiden lisäksi on maakuntakaavalla pyritty turvaamaan maaseudun elävänä pysyminen ja kaikkien kuntien mahdollisuus toimia aktiivisena kehittäjänä niin maapolitiikan kuin elinkeinopolitiikan alallakin. Tämän reunaehdona on kuitenkin pidetty maakunnan arvokkaan, laadukkaan ja puhtaan ympäristön vaalimista ja ihmisten hyvää asuinympäristöä ja sen mahdollisuutta olla mahdollisimman toimiva ihmisen koko eliniän ajan.

Maakuntakaavatyön ovat käytännössä suorittaneet suunnittelupäällikkö Riitta Laitinen kaavatyön ohjelmoinnin, koordinoinnin ja taajamien maankäytön suunnittelun osalta. Maakuntainsinööri Erkki Rope on suunnitellut liikenteen ja teknisen huollon maankäytön ratkaisut sekä kehittänyt esitystekniikkaa internetissä. Erityisasiantuntija Mirja Karila-Reponen on puolestaan suunnitellut maaseudun, virkistyksen ja suojelun ratkaisut. Päijät-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksen on laatinut sekä paikkatietotekniikan koordinoinnista ja vaikutusten arvioinnista on kantanut huolen erityisasiantuntija Mari Lång-Kauppi. Ostovoimalaskelmista ja selvityksistä on vastannut Jukka Mikkonen. Tietohallintasuunnittelija Ahti Rönneberg on avustanut keskusverkon ja asumisen mahtuvuustarkastelujen tekemisessä. Suunnittelijoiden laatimat kaavanosat on sovittanut piirtäjänä yhteen Pirjo Gustafsson. Kaavan on viimeistellyt painoa varten visuaalinen suunnittelija Maaret Monola. Suunnittelusihteeri Asta Kortesaari on järjestänyt ja kirjannut lukuisat kokoukset muistiin sekä tehnyt avustavia tehtäviä kaavatyötä varten. Harjoittelija Jaana Martikainen on avustanut erityisesti paikkatietoteknisissä tehtävissä ja kaavaselostuksen liiteaineiston laadinnassa.

Esa Halme
Maakuntajohtaja

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	2
JOHDANTO	5
MAAKUNNAN SUUNNITTELU	5
MAAKUNTAKAAVAN ROOLI MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUSSA	6
MAAKUNTAKAAVAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	7
<i>Vaikutusten arvioinnin tehtävä</i>	7
<i>Vaikutusten arvioinnin ohjeistus</i>	7
<i>Osallistuminen ja vaikutusten arviointi</i>	8
PÄIJÄT-HÄMEEN AIEMMAT SEUTUKAAVAT	9
MAAKUNTAKAAVAN LÄHTÖKOHDAT	11
PÄIJÄT-HÄMEEN KANSAINVÄLINEN ASEMA	11
PÄIJÄT-HÄMEEN ASEMA ETELÄ-SUOMESSA	11
ETELÄ-SUOMEN ALUERAKENNE 2030	12
MAAKUNTASTRATEGIA 2003	12
LAHDEN KAUPUNKISEUDUN RAKENNEMALLI	12
SEUTUKAAVAN TOTEUTUMISTILANNE, MAAKUNNAN MAANKÄYTÖN NYKYTILA JA KEHITYSNÄKYMÄT	13
<i>Keskusverkko</i>	13
<i>Väestö- ja työpaikkatilanne</i>	15
<i>Rakentamisen poikkileikkaustilanne</i>	19
<i>Taajama-alueiden tilanne</i>	19
<i>Maaseutualueiden tilanne</i>	21
<i>Liikennealueiden tilanne</i>	22
<i>Teknisen huollon tilanne</i>	23
<i>Virkistysalueiden tilanne</i>	23
<i>Suojelualueiden tilanne</i>	24
SUUNNITTELUN VAIHEET JA OSALLISTUMINEN	25
ALOITUSVAIHE 2002	25
TAVOITE- JA VALMISTELUVAIHE 2003-2004	26
EHDOTUSVAIHE 2005	28
HYVÄKSYMISVAIHE 2005-06	29
VAHVISTAMISVAIHE 2006	29
OSALLISTUMINEN JA VUOROVAIKUTUS	29
VAIKUTUSTEN ARVIOINTI OSANA KAAVAPROSESSIA	30
MAAKUNNAN SUUNNITTELUN TAVOITTEET	30
KAAVAN SISÄLTÖ JA PERUSTEET	31
TAAJAMAT	31
<i>Maakuntakaavan taajama-alueiden tarkoitus</i>	31
<i>Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet</i>	32
<i>Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003)</i>	34
<i>Taajamien aluevaraukset ja niiden perustelut</i>	37
MAASEUTU	47
<i>Maakuntakaavan maaseutualueiden tarkoitus</i>	47
<i>Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet</i>	48
<i>Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003)</i>	49
<i>Maaseudun aluevaraukset ja niiden perustelut</i>	53

LIIKENNE	63
Maakuntakaavan liikennealueiden tarkoitus	63
Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	64
Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003).....	65
Liikenteen aluevaraukset ja niiden perustelut	66
TEKNINEN HUOLTO	80
Maakuntakaavan teknisen huollon alueiden tarkoitus.....	80
Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	81
Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003).....	82
Teknisen huollon aluevaraukset ja niiden perustelut	82
VIRKISTYS	90
Maakuntakaavan virkistysalueiden tarkoitus.....	90
Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	90
Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003).....	91
Virkistysaluevaraukset ja niiden perustelut	91
SUOJELU	95
Maakuntakaavan suojelualueiden tarkoitus	95
Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet	95
Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003).....	96
Suojelualueiden aluevaraukset ja niiden perustelut.....	97
KOKONAISVAIKUTUSTEN ARVIOINTI	101
VALTAKUNNALLISTEN ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEIDEN JA MAANKÄYTTÖ- JA RAKENNUSLAIN VELVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	105
KAAVAN VAIKUTUKSET NATURA 2000 –VERKOSTOON	107
VAIKUTUKSET SUHTEESSA VAHVISTETTUUN SEUTUKAAVAAN	108
MAAKUNTAKAAVALLE ASETETTUIEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	110
KAAVAN TULKINTA JA OIKEUSVAIKUTUKSET	112
MAAKUNTAKAAVAN HYVÄKSYMISEN MENETTELY	112
VAHVISTETUN MAAKUNTAKAAVAN OIKEUSVAIKUTUKSET	112
Maakuntakaavan alemmanasteista kaavoitusta ja muuta alueen käyttöä ohjaava vaikutus.....	112
Maakuntakaavan muuta viranomaistoimintaa ohjaava vaikutus.....	113
Maakuntakaavaan liittyvä rakentamisrajoitus.....	114
Maakuntakaavaan liittyvä suojelumääräys.....	114
Määräys haitallisten tai häiriötä aiheuttavien ympäristövaikutusten estämiseksi ja rajoittamiseksi.....	115
MUIDEN LAKIEN HUOMIOON OTTAMINEN MAAKUNTAKAAVOITUKSESSA.....	115
MAAKUNTAKAAVAN HUOMIOON OTTAMINEN MUUN LAINSÄÄDÄNNÖN PÄÄTÖKSENTEOSSA	116
SELOSTUKSEN YHTEENVETO	117
MIKÄ ON MAAKUNTAKAAVA?	117
Osallistuminen ja vaikutusten arviointi	117
Maakuntakaavan oikeusvaikutukset.....	117
PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNTAKAAVAPROSESSI	118
Lähtökohdat ja aikataulu	118
Osallistuminen ja vuorovaikutus.....	119
Vaikutusten arviointi	119
Asiakirjat.....	120
PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNTAKAAVAN SISÄLTÖ JA PERUSTEET	120
Kaavan osat.....	120
Kokonaisvaikutukset.....	121
LÄHDELUETTELO	123
LIITEOSA	127

JOHDANTO

MAAKUNNAN SUUNNITTELU

Maakuntien liittojen tehtävänä on maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 19 §:n mukaan maakunnan suunnittelu, jolla pyritään maakunnan olojen kokonaisvaltaiseen ja suunnitelmalliseen kehittämiseen huomioiden ja yhteen sovittaen valtakunnalliset, maakunnalliset ja paikalliset tavoitteet (MRL 25.2 §). Maakunnan suunnittelu koostuu maakuntasuunnitelman, maakuntakaavan ja alueellisen kehittämisohjelman eli maakuntaohjelman muodostamasta kokonaisuudesta (MRL 25.1 §). Nämä kolme asiakirjaa ovat erillisiä, mutta toisiinsa läheisesti kytkeytyviä.

Maakuntasuunnitelma määrittelee maakunnan kehittämisen keskeiset tavoitteet, keskinäiset vuorovaikutussuhteet ja toteuttamisstrategiat 20-30 vuoden aikavälille. Maakuntasuunnitelmalla ei ole oikeusvaikutuksia, mutta maakunnan liiton valtuuston hyväksymänä asiakirjana se ohjaa liiton muuta toimintaa ja toimii lähtökohtana maakunnan suunnittelulle. Maakuntakaava ja maakuntaohjelma toteuttavat maakuntasuunnitelmaa. Varsinaisia sisältövaatimuksia ei maakuntasuunnitelmalle ole asetettu, mutta etenkin maakuntakaavan ja maakuntaohjelman vuoksi on suositeltu maakuntasuunnitelmaan sisällytettävän aihepiireinä ainakin väestökehitys, työvoima, aluetalous, elinkeinojen ja yritystoiminnan kehittäminen, osaamisen vahvistaminen, palvelujen saatavuus, yhteysverkot ja tekninen huolto, ympäristö ja luonnonvarojen käyttö, kulttuuri- ja alueidentiteetti sekä alue- ja yhdyskuntarakenne.

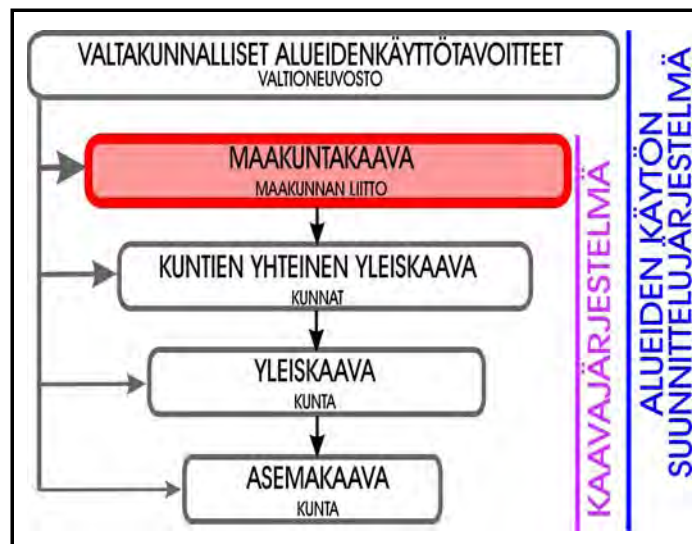
Maakuntakaavalla määritellään maakunnan aluerakenne kuvaamalla taajamien sijaintia ja kasvusuuntia tulevaisuudessa. Maakuntakaavan aikatahtäys on keskimäärin 10-20 vuotta. Maakuntakaavan valmistelu tehdään maakunnan liiton johdolla laajassa yhteistyössä, sen hyväksyy maakunnan liiton valtuusto ja vahvistaa ympäristöministeriö. Maakuntakaava on oikeudellisesti velvoittava suunnitelma, jonka toteuttamista on viranomaistoimissa kaikin tavoin edistettävä ja huolehdittava, ettei toteuttamista ainakaan vaikeuteta. Kuntien yhteistä yleiskaavaa lukuun ottamatta, maakuntakaava on alueiden käytön suunnittelujärjestelmässä ainoa valtion viranomaisen vahvistama kaava. Yksityisiin kansalaisiin maakuntakaavan välittömät oikeusvaikutukset saattavat vaikuttaa lähinnä liikenne- ja teknisen huollon sekä suojele- ja virkistysalueisiin liittyvän rakentamisrajoituksen kautta (MRL 33 §).

Maakuntaohjelma sisältää maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, kehittämisen kannalta keskeisimmät hankkeet ja muut olennaiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi sekä suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi. Maakuntaohjelmalla sovitetaan yhteen ja suunnitetaan maakuntasuunnitelman tavoitteita ja strategioita sekä nopeutetaan näiden toteutumista. Kehittämistoimet laaditaan 4 vuoden ajanjaksolle.

MAAKUNTAKAAVAN ROOLI MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUSSA

Maakuntakaavan roolina on sovittaa yhteen valtakunnantason ja maakunnan omat tarpeet sekä useampaa kuntaa yhteisesti koskevia maankäytön asioita ja tuoda ne poliittiseen päätöksentekoon. Maakuntakaava on siis yleispiirteinen suunnitelma maakunnan tai sen osan yhdyskuntarakenteesta ja alueiden käytöstä. Maakuntakaavalla varataan asumisen, liikenteen, teknisen huollon, suojelun, virkistykseen, palveluiden ja yritystoiminnan kannalta tarpeelliset maa-alueet maakunnan mittakaavassa pitkällä tähtäimellä. Maakuntakaavassa ei käsitellä maankäytön yksityiskohtia, jotka ratkaistaan kuntien laatimilla yleis- ja asemakaavoilla.

Valtakunnalliset alueiden käyttötavoitteet ohjaavat kaavatasojen suunnittelua. Tavoitteissa ilmaistaan valtioneuvoston näkemys valtakunnallisesti merkittävistä alueidenkäytön kysymyksistä, mutta ei oteta kantaa niiden ratkaisemiseen. Tavoitteet tulevat lain hengen mukaisesti konkretisoitaviksi ja ratkaistaviksi maakuntien ja kuntien suunnittelussa sekä valtion eri viranomaisten toiminnassa. Tällöin voidaan ottaa huomioon alueelliset ja paikalliset erityispiirteet ja tarvittava yhteensovittaminen muiden tavoitteiden kanssa.

Maakuntakaava on pitkän aikavälin suunnitelma. Se on korostetusti rakennesuunnitelma, joka osoittaa maakunnan eri osien asumiseen, työpaikkatoimintoihin, virkistykseen ja suojeluun varattavat alueet ja niitä yhdistävän liikenneverkon. Maakuntakaavalle on ominaista se, että sillä hahmotetaan useampaa kuntaa tai jopa yli maakuntarajojen ulottuvaa maankäyttöä. Tyypillisin tällainen on päätieverkon esittäminen maakuntakaavassa.

Kaavassa esitetään ja sen avulla välitetään alemmanasteiseen kaavoitukseen myös muuhun lainsäädäntöön tai viranomaisten selvityksiin pohjautuvaa alueidenkäytön suunnittelussa huomioon otettavaa tietoa. Tällaisia ominaisuusmerkinnällä esitettyjä tietoja ovat mm. Natura-alueet, pohjavesialueet ja valtakunnalliset kulttuurimaisemat ja rakennetut ympäristöt.

Maakuntakaava ei ole toteuttamissuunnitelma. Rakentaminen edellyttää aina yksityiskohtaisempia suunnitelmia ja niiden hyväksyntää. Kaavan päätoteuttajia ovat valtio ja kunnat itse päättämässään aikataulussa. Maakuntakaavassa esitetään esimerkiksi alueita taajamatoi-

minnoille. Kuntien yleiskaavoilla niitä tarkennetaan mm. asuntoalueiksi, palvelualueiksi, virkistysalueiksi ja liikenneväyliksi. Asemakaavoilla alueet tarkentuvat edelleen kortteleiksi, tonteiksi, puistoalueiksi ja katuverkoksi.

MAAKUNTAKAAVAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Vaikutusten arvioinnin tehtävä

Vaikutusten arviointi muodostaa merkittävän osan kaavaprosessia ja perustan siinä tehtäville ratkaisuille. Vaikutusten arviointien avulla saadaan etukäteistietoa kaavan toteutumisen myönteisistä ja kielteisistä vaikutuksista, vaikutusten merkittävydestä, mahdollisuuksista haittojen lieventämiseen tai ehkäisemiseen sekä parannetaan kaavanlaatijoiden, päätöksentekijöiden ja osallisten vaikutusmahdollisuuksia. Vaikutusten selvittämisen avulla voidaan myös selvittää kaavalle asetettujen tavoitteiden täyttymistä. Vaikutusten selvittämisen ja arvioinnin tehtävänä on siis etukäteen tunnistaa ja ennakoita vaikutukset, jotta ne voidaan huomioida kaavan laadinnassa eri osapuolien kannalta parhaan mahdollisen kaavaratkaisun löytämiseksi.

Vaikutusten arviointi, kuten kaavoituskin, tarkentuu asteittain yleispiirteisemmästä yksityiskoh- taisempaan kaavamuotoon siirryttäessä. Yleispiirteisimmillä tasoilla tehdyt selvitykset ja vaikutusten arvioinnit sopivat lähtökohdaksi yksityiskohtaisemmille kaavoille, mutta eivät poista velvollisuutta suorittaa vaikutusten arviointia myös alemman asteisissa kaavoissa. Maakuntakaavan toteuttaminen alemman asteisten kaavojen avulla voi tapahtua useilla vaihtoehtoisilla tavoilla, mikä merkitsee myös vaikutuksien osalta eri vaihtoehtoja ja täsmentymistä.

Maakuntakaavan vaikutuksia arvioidaan vain merkittävien vaikutusten osalta. Merkittävyttä arvioidaan suhteuttamalla vaikutus mm. sen ajoittumiseen, kestoon, toistuvuuteen, palautuvuuteen, kertyvyyteen, todennäköisyyteen, vaikutusalueeseen, voimakkuuteen, haitallisuuteen, suhteessa eri osallisryhmiin, alueen käyttömuodon kannalta, vaikutuksiin osana laajempaa vaikutusketjua, vaikutusten ristiriitaisuuteen sekä kohteena olevan väestön määrään. Myös vaikutusalueen ominaisuuksista luonnon erityispiirteet, kulttuuriympäristö ja maiseman erityispiirteet sekä vaikutukset ja riskit ihmisten terveydelle ratkaisevat vaikutusten merkittävyttä. Alueellisesti vaikutusten arviointi tulee suorittaa koko siltä alueelta, jolle saattaa aiheutua olennaisia vaikutuksia. Maakuntakaavan vaikutuksia arvioitaessa tulee huomioida kaavan yleispiirteinen luonne ja laajuus.

Vaikutusten arvioinnin ohjeistus

Maakuntakaavan vaikutusten arvioinnista säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (MRL) sekä maankäyttö- ja rakennusasetuksessa (MRA). MRL 9 § säätelee vaikutusten selvittämistä. Sen mukaan kaikilla kaavatasoilla:

"Kaavan tulee perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaavaa laadittaessa on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia."

MRA 1.1 §:n mukaan vaikutusten arvioinnin avulla tulee pystyä arvioimaan kaavan aiheuttamat merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset:

- 1) ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön;
- 2) maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon;
- 3) kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin;
- 4) alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen;
- 5) kaupunkikuvaan, maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön.

Vaikutusselvitysten tarpeellisuutta arvioitaessa tulee kuitenkin huomioida kaavan tehtävä ja tarkoitus, aiemmin tehdyt selvitykset sekä muut tarpeellisuuteen vaikuttavat seikat. Olennaisen vaikutusten ulottuessa muiden maakuntien puolelle tulee tällöin olla yhteydessä myös näihin liitoihin.

Maankäyttö- ja rakennusasetuksen 10 § määrittelee maakuntakaavan kaavaselostuksen sisältöä. Kaavaselostusta ei vahvisteta eikä se ole oikeudellisesti velvoittava, mutta kaavaan liittyvänä asiakirjana sen sisällöllä on tärkeä merkitys pohdittaessa mm. kaavaselvitysten ja vaikutusten arvioinnin riittävyyttä sekä toteuttamisen vaikutuksia suhteessa maakuntakaavan sisältövaatimuksiin. Kaavaselostuksen sisältövaatimuksista useat viittaavat myös vaikutusten arviointiin. MRA 10.1 §:n mukaan maakuntakaavan selostuksessa esitetään:

- 1) selvitys alueen oloista, ympäristöominaisuuksista ja niissä tapahtuneista muutoksista sekä muut kaavan vaikutusten selvittämisen ja arvioimisen kannalta keskeiset tiedot kaavoitettavasta alueesta;
- 2) suunnittelun lähtökohdat, tavoitteet ja esillä olleet vaihtoehdot;
- 3) yhteenveto kaavan vaikutusten arvioimiseksi suoritetuista selvityksistä;
- 4) kaavan vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, luontoon, maisemaan, liikenteen ja teknisen huollon järjestämiseen, talouteen, terveyteen, sosiaalisiin oloihin ja kulttuuriin sekä muut kaavan merkittävät vaikutukset;
- 5) selvitys kaavan suhteesta valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin, maakuntasuunnitelmaan ja alueellisiin kehittämissuunnitelmiin, voimassa olevaan maakuntakaavaan ja kaava-alueeseen rajoittuvien alueiden maakuntakaavoitukseen sekä kuntien suunnitteluun;
- 6) suunnittelun vaiheet osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyineen sekä yhteenveto kaavoituksen eri vaiheissa esitetyistä mielipiteistä;
- 7) valitun kaavaratkaisun keskeinen sisältö ja perusteet kaavaratkaisun valinnalle, selvitys siitä, miten vaikutus selvitysten tulokset ja eri mielipiteet on otettu huomioon sekä selvitys niistä toimenpiteistä, joilla aiotaan ehkäistä kaavan toteuttamisesta mahdollisesti aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia;
- 8) kaavan toteutuksen ajoitus ja seuranta;
- 9) tarpeen mukaan kaavan toteutusta ohjaavia suunnitelmia.

Vaikutusten arviointia ohjeistetaan myös ns. SOVA -laissa (laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 200/2005). Sen mukaan tietyistä viranomaisten laatimista suunnitelmista ja ohjelmista tulee laatia ympäristöarviointi, myös maankäytön suunnitteluun liittyviä kaavoja tulee arvioida kuten muitakin suunnitelmia ja ohjelmia. Kaavoihin ei kuitenkaan sovelleta suoraan SOVA -lakia, vaan vaikutukset arvioidaan osana maankäyttö- ja rakennuslain kaavoitusmenettelyä. Maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä -asetuksessa korostuvat SOVA -lain myötä erityisesti vaihtoehtojen tarkastelu, haitallisten ympäristövaikutusten ehkäiseminen, kaavaselostuksen yhteenveto ja sähköinen tiedottaminen.

Yksityiskohtaisempiin hankkeisiin, joista saattaa aiheutua merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia, sovelletaan ns. YVA -lakia (laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 468/1994). YVA -asetuksessa (asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 268/1999) määritellään hankkeet, joihin on aina sovellettava YVA -menettelyä. Tällaisia hankkeita ovat esimerkiksi moottoritiet, suurehkot satamahankkeet, raskaan liikenteen lentokentät sekä suuret kanalat ja sikalat. YVA -menettelyä voidaan lisäksi soveltaa ympäristöministeriön päätöksellä yksittäistapauksissa hankkeisiin, joilla on todennäköisesti merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Maakuntakaavassa esitetään useita sekä jo toteutumassa olevia että vasta pitkällä tulevaisuudessa toteutettavia hankkeita. Toteutumassa olevien hankkeiden osalta laaditut YVA -arviointit ovat osa maakuntakaavan vaikutusten arviointia. Pitkällä tulevaisuudessa toteutettavista hankkeista taas tehdään maakuntakaavassa yleispiirteinen ja suuntaa-antava vaikutusten arviointi, joka täsmentyy myöhemmin hankkeen käynnistyessä ja YVA -arvioinnin perusteella.

Osallistuminen ja vaikutusten arviointi

Vaikutusten arviointi ja osallistuminen yhdessä edesauttavat vuorovaikutteisuutta kaavoitusprosessissa; vaikutusten arviointien avulla pyritään antamaan tietoa osallistumisen helpottamiseksi ja osallistumisen avulla taas saada tietoa kaavaratkaisun aiheuttamista vaikutuksista. Maankäyttö- ja rakennuslaissa vaikutusten arviointi ja osallistuminen onkin kytketty läheisesti yhteen. Tämä ilmenee selvästi jo lain yleisessä tavoitteessa (MRL 1.2 §) jokaisen osallis-

tumismahdollisuutena, suunnittelun laatuna ja vuorovaikutteisuutena, avoimena tiedottamisena sekä asiantuntemuksen monipuolisuudella. Myös alueiden käytön suunnittelun tavoitteiden (MRL 5 §) mukaan tavoitteita tulee edistää nimenomaan vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen.

Maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:n mukaan osallisia ovat alueen maanomistajat ja ne, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaavalla saatetaan huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaiset ja yhteisöt, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään. Kaavoitus tulee järjestää niin, että osallisille annetaan mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun ja arvioida kaavoituksen vaikutuksia sekä lausua mielipiteensä asiasta. Osallistumisen avulla välitetään tietoa, vaihdetaan näkemyksiä, saadaan tietoa, käytetään vaikutusmahdollisuuksia ja vaikutetaan päätöksentekoon. Vaikutusten arviointiin osalliset tuovat siten omia tavoitteitaan, rajauksia, painotuksia, tietoja ja arvioita vaikutuksista. Oleellista osallistumisessa on juuri vuorovaikutteisuuden kaksisuuntaisuus. Osallistumisen avulla voidaan varmistaa myös maakuntakaavan hyväksyttävyyys ympäröivässä yhteisössä, mikä edesauttaa kaavan toteutumista.

PÄIJÄT-HÄMEEN AIEMMAT SEUTUKAAVAT

Päijät-Hämeen 8.2.1999 vahvistetun kokonaisseutukaavan suunnitteluprosessi alkoi jo vuonna 1986. Seutukaavaliiton valtuusto hyväksyi 28.12.1988 ”*Seutusunnitelma 1988*”. Se asetettiin RakL:n 154 §:n mukaisesti yleisesti nähtäville ja siitä pyydettiin lausunnot kesällä 1989. Lausunnoilla ja nähtävillä olleessa seutukaavaluonnoksessa nostettiin julkiseen keskusteluun useita suuria liikenteeseen ja maakunnan tulevaan aluerakenteeseen ja maankäyttöön liittyviä kysymyksiä, joiden kohdalla asia ei vielä silloin ollut kypsä ratkaistavaksi.

Näiden suurten periaatteellisten kysymysten tarkempaa selvittelyä tehtiin vuosina 1988-1991 ja vaikeimmat asiat tuotiin liittovaltuuston käsittelyyn 14.10.1991 ja 23.1.1992 seutukaavojen suurina periaatteina. Myös silloin kuultiin asiassa kuntia.

Seutusunnitelma 1994 valmisteltiin valtuuston päättämien suurten periaatteiden mukaisesti liiton ja kuntien virkamiesten yhteistyönä vuosina 1992 ja 1993. Se asetettiin RakL:n 154 §:n mukaisesti nähtäville 16.5.-17.6.1994. Kunnille ja valtion viranomaisille varattu lausuntoaika päättyi 1.7.1994. Valtuusto hyväksyi 21.11.1994 seutusunnitelman tavoitteet 310 osapäätöksenä ja 10 muuna päätöksenä ohjeksi varsinaisen seutukaavaehdotuksen laadinnalle.

Seutukaavaehdotus 1995 asetettiin rakennusasetuksen 21 §:n mukaisesti yleisesti nähtäville 15.1.-23.2.1996 ja pyydettiin kuntien ja viranomaisten lausunnot. Kun samaan aikaan osui myös seutukaavan sisältöön keskeisesti vaikuttavien hankkeiden: Lahden eteläisen ohitien ja Kerava-Lahti rataoikaisun ympäristövaikutusten arviointiselostusten julkipano ja Lahti-Mikkeli rataoikaisun suunnitelman lausuntovaihe, jatkettiin kaavan nähtävillä oloaika näiden hankkeiden osalta. Oikoradan osalta nähtävillä oloaika päättyi 26.3.1996 ja ohitien osalta 30.4.1996.

Maakuntahallitus hyväksyi seutukaavaehdotuksen osaltaan kokouksissaan 23.9. ja 4.11.1996. Maakuntavaltuusto hyväksyi seutukaavaehdotuksen 9.12.1996.

Valtuuston hyväksymästä seutukaavasta tehtiin ympäristöministeriölle seitsemän kunnallisvalitusta, joista kaksi oli jäsenkuntien ja viisi yksityisten tai yhteisöjen allekirjoittamaa. Valitukset koskivat pääasiassa Päijänteen kansallispuiston rajausta, valtatie 12 varausta sekä Heinolan virkistysalueita.

Ympäristöministeriö vahvisti seutukaavan 8.2.1999 ja kumosi samassa yhteydessä kolme aikaisempaa osaseutukaavaa. Ministeriö jätti vahvistamatta Lahden eteläistä ohitustietä koskevan kohdan, jossa vanhan kaavan tievaraus jäi voimaan sekä uudet Natura-alueet.

Ympäristöministeriön tekemästä vahvistuspäätöksestä tehtiin kolme valitusta korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitukset koskivat Heinolan kaupungin Ruotsalaisen ja Konniveden alu-

een saaria, Päijänteen kansallispuiston aluevarauksia. Korkein hallinto-oikeus katsoi 15.10.2001 antamassaan päätöksessä, ettei ollut syytä valituksenalaisilta osilta muuttaa ympäristöministeriön päätöksen lopputulosta, joka siis jäi pysyväksi.

Ympäristöministeriön 8.2.1999 kumoamat kolme aikaisempaa osaseutukaavaa olivat:

Seutukaava 1

koskien virkistys- ja suojelualueita, vahvistettu 4.4.1979 ja Artjärven osalta 29.4.1980

Päijät-Hämeen ensimmäinen vaihekaava perustui Päijät-Hämeen runkokaavaan 1969 ja siitä annettuihin lausuntoihin. Seutukaava oli luonnoksena julkisesti nähtävillä keväällä 1973 ja kaavaehdotuksena keväällä 1976. Liittovaltuusto hyväksyi seutukaavan 13.10.1977 ja sisäasiainministeriö vahvisti kaavan 4.4.1979. Kaava ei sisältänyt Artjärven kuntaa, joka siirtyi Päijät-Hämeen seutukaavaliiton jäsenkunnaksi 1.1.1979. Artjärven kuntaa koskeva seutukaava perustuu Itä-Uudenmaan seutukaavaliitossa laadittuun ja käsiteltyyn kaavaan, joka on perusteiltaan ja määräyksiltään laadittu vastaamaan em. vahvistettua Päijät-Hämeen seutukaavaa. Artjärven osalta seutukaava hyväksyttiin liittovaltuustossa 8.10.1979 ja vahvistettiin sisäasiainministeriössä 29.4.1980.

Seutukaava 2

koskien Lahden ja Heinolan kaupunkiseutuja sekä virkistys- ja suojelualueiden muutosta Lahden kaupungin Korpikankareen, Pesäkallion ja Alasenjärven alueilla, vahvistettu 8.11.1984

Toinen seutukaava oli laadittu vuosina 1978-83 kiinteässä yhteistyössä kuntien suunnitteluorganisaatioiden kanssa. Seutukaavaliiton liittovaltuusto hyväksyi 8.10.1979 Heinolan kaupunkiseutua koskevan seutukaavan mittakaavassa 1:50 000, ja kaava alistettiin sisäasiainministeriön vahvistettavaksi. Kun kaava viipyi ministeriössä ja sen vahvistaminen oli epävarmaa, liittovaltuusto päätti 7.6.1982, että seutukaavaliiton virasto ryhtyy valmistelemaan seutukaavan toista vaihetta uudelleen. Kaavan tuli käsittää edelleen Lahden ja Heinolan kaupunkiseudut ja kaavan mittakaavaksi valittiin 1:100 000.

Liittohallitus hyväksyi 17.3.1983 kaavaehdotuksen lähetettäväksi lausunnoille ja asetettavaksi nähtäville huhtikuussa 1983. Liittohallitus käsittelee lausunnot ja muistutukset 23.5.1983 ja päätti pyytää kaavasta seutukaavatoimikuntien lausunnot ja päätti 30.5.1983 saattaa kaavan liittovaltuuston hyväksyttäväksi.

Liittovaltuusto hyväksyi seutukaavaehdotuksen kokouksessaan 13.6.1983. Ympäristöministeriö vahvisti seutukaavan 8.11.1984. Päätös sisälsi oikaisuluontoisen korjauksen Heinolan eteläpuolella uuden päätien sekä nykyisen valtatie ja rautatie risteykseen. Lisäksi ministeriö jätti vahvistamatta Villähteen liittymän yhdysteineen Nastolassa sekä Hälvälän alueen Hollolassa.

Seutukaava 3

Taajama-alueet, vahvistettu 14.12.1987

Taajamien kehittämistavoitteet kirjattiin Kokonaissuunnitelma 1984 –työn yhteydessä ja tavoitteet saatettiin kuntiin lausunnoille kokonaissuunnitelman yhteydessä. Asetettujen tavoitteiden ja niitä täydentävien kuntaneuvottelujen perusteella valmisteltiin kaavaluonnos, joka esiteltiin kuntien neuvottelijoille ja saatettiin kuntiin alustavalle lausuntokierrokselle.

Liittohallitus hyväksyi 17.1.1986 kaavaehdotuksen lähetettäväksi lausunnoille ja asetettavaksi nähtäville 3.2.-7.3.1986.

Liittohallitus käsittelee kokouksessaan 26.5.1986 lausunnot ja muistutukset sekä niistä laaditut vastineet ja teki kaavaehdotukseen korjauksen, jossa MU-alueet muutetaan M-alueiksi. Liittohallitus hyväksyi kaavan 26.5.1986 ja lähetti sen liittovaltuuston hyväksyttäväksi.

Liittohallitus käsitteli seutukaavaa vielä kokouksessaan 9.6.1986 ja teki siihen pienen muutoksen Vääksyn taajama-alueelle. Liittovaltuusto hyväksyi hallituksen esittelemän seutukaavan kokouksessaan 9.6.1986.

Ympäristöministeriö vahvisti 14.12.1987 liittovaltuuston päätöksen, mutta Sysmän eteläisestä teollisuusaluevarauksesta jätettiin osa vahvistamatta.

MAAKUNTAKAAVAN LÄHTÖKOHDAT

PÄIJÄT-HÄMEEN KANSAINVÄLINEN ASEMA

Päijät-Hämeen maakunta – kuten koko Suomi - sijaitsee Euroopan ydinalueilta katsoen kaukana. Syrjäinen sijainti merkitsee pitkiä välimatkoja ja heikkoa saavutettavuutta erityisesti maa- ja vesiliikenteessä.

Kansainvälisessä tarkastelussa maakunnan vahvuutena on kuitenkin kuuluminen OECD:n jaottelussa Helsingin metropolialueeseen, mikä liittyy Päijät-Hämeen osaksi kehittyvää Pohjois-Euroopan talousaluetta. Maakunta onkin aktiivisesti kehittänyt yhteyksiään erityisesti Pietarin ja Tallinnan suuntaan. Tällä alueella Päijät-Hämeen sijainti on keskeinen: jo valmistuneet tai tekeillä olevat liikennejärjestelmän parannukset, kuten Helsinki-Lahti- ja Lahti-Heinola -välien liittyminen moottoritieverkkoon, Kerava-Lahti oikorata ja itäradan parantaminen, mahdollistavat alueen muodostumisen talouselämän portiksi sekä itään että länteen. Päijät-Häme onkin nyt osa nk. Suomenlahden kasvukolmiota, johon kuuluvat Etelä-Suomen maakuntien liittouman maakunnat, Pietarin alue ja Viro. Uusien liikennejärjestelyjen myötä Pietarin markkinat ja kulttuuri lähenevät 2,5 tunnin päähän Lahdesta.

Pääkaupunkialueen läheisyys tuottaa maakunnalle myös muuta etua: kansainvälisen tason lentokentän läheisyys tunnin ajomatkan päässä helpottaa kulkuyhteyksiä, ja Vuosaaren satama tulee valmistuttuaan ulottamaan vaikutuksensa todennäköisesti myös Päijät-Hämeeseen parantaen alueen vientiteollisuuden toimintaedellytyksiä.

Kansainvälistä tunnettavuutta alueelle ovat tuoneet Lahden vahva asema talviurheilukeskukseksi ja kulttuuripuolelta etenkin sinfoniaorkesterin menestys maailmalla. Sibeliustalon valmistuminen on luonut puitteet kansainvälisten kongressien ym. tilaisuuksien järjestämiseen.

PÄIJÄT-HÄMEEN ASEMA ETELÄ-SUOMESSA

Valtakunnallisesti Päijät-Hämeen sijainti on erinomainen: sekä maa- että raideliikenteen pääväylät kulkevat alueen kautta. Erityisesti oikoradan valmistuminen luo nopean yhteyden sekä pääkaupunkiseudulle että Itä-Suomeen. Helsingin keskusta lähenee 50 minuutin päähän Lahdesta. Hyvät yhteydet houkuttelevat myös muista maakunnista etelään suuntautuvan liikenteen hakeutumista kulkemaan Päijät-Hämeen kautta. Lahden liikenteellisesti keskeinen asema on tunnustettua muissa Etelä-Suomen maakunnissa. Liikennejärjestelmän parantaminen yhdessä alueen logistiikkahankkeiden kanssa (Nostava, Kukonkoivu) antaa nostetta myös paikalliselle elinkeinoelämälle.

Maakunnan perinteisiä vahvoja aloja ovat puu- ja huonekaluteollisuus, sekä viljanjalostamiseen liittyvä osaaminen, jotka molemmat korostavat maa- ja metsätalouden edelleen vahvaa asemaa Päijät-Hämeessä. Alueella on myös muoviteollisuuden osaamiskeskittymä ja siihen liittyvään tutkimukseen ja koulutukseen on panostettu vahvasti. Mekatroniikka kuuluu niin ikään maakunnan elinkeinostrategian painopistealueisiin yhdessä edellä mainittujen kanssa.

Pääkaupunkiseudun läheisyys tekee mahdolliseksi työssäkäynnin Päijät-Hämeestä käsin. Samoin suhteellista sijaintia parantavat suomalaisittain kohtuulliset välimatkat muihin Etelä-Suomen keskuksiin. Vehmas järvisuomalainen luonnonympäristö houkuttelee yhä useamman ruuhkasuomalaisen hankkimaan toisen asunnon maakunnasta.

Päijät-Hämeellä on myös vahvat kulttuurilaitokset; esim. Lahden kaupunginorkesteri, julistebiennaali ja Mukkulan kirjailijakokous ovat kansainvälisesti tunnettuja instituutioita. Muotoilualan koulutus on keskittynyt alueelle. Valtakunnallisesti ja kansainvälisesti maakunta ja erityisesti Lahti tunnetaan myös urheilutapahtumistaan. Matkailun kehittämiseen (esim. järvimatkailu) panostetaan.

Lahden yliopistokeskus tarjoaa korkeimman asteen koulutusta kokoamalla alueelle usean yliopiston koulutustarjontaa. Erityisesti on keskitytty ympäristöalan ja bioteknologian tutkimukseen.

Puhdas luonto ja pohjavesi, perinteikäs teollinen osaaminen, parantuva infrastruktuuri, kehittyvä korkeakoulutoiminta, erinomainen sijainti ja modernit tietoliikenneyhteydet luovat vahvan perustan maakunnan kehittämiseksi ja uusien asukkaiden hankkimiseksi tulevaisuudessa.

ETELÄ-SUOMEN ALUERAKENNE 2030

Etelä-Suomen seitsemän maakunnan muodostama Etelä-Suomen Maakuntien Liittouma on hyväksynyt yhteisen tulevaisuudenkuvan Etelä-Suomen aluerakenteesta vuonna 2030. Tavoitteena on maakuntien erityispiirteisiin perustuva, alueellisesti kestävä sekä yhdyskuntarakenteeltaan ehyt Etelä-Suomi. Yhteistyön avulla pyritään välttämään alueellisten kehityserojen kasvaminen ja niistä aiheutuvat yhä suuremmat kustannukset. Yhteisen näkemyksen työstäminen on merkittävä saavutus alueelta, joka on kokonaisuutena maan kehityksen kärjessä ja samalla sisäisesti hyvin erilainen.

Etelä-Suomen aluerakenne 2030 –visio valmisteltiin kolmessa vaiheessa. Ensimmäisenä valmistui Etelä-Suomen liittouman toiminnallinen aluerakenne, joka hyväksyttiin 3.4.2003. Seuraava vaihe, joka hyväksyttiin 8.6.2004 kuvaa väestön ja työpaikkojen määriä ja sijoittumista. Lopuksi hyväksyttiin 2.3.2005 asumisen, ympäristön ja liikenteen tavoitetila. Vuoden 2005 aikana toteutuva Etelä-suomen aluerakenne 2030 –työn neljäs vaihe on työn viimeinen ja perustuu edellisiin vaiheisiin. Siinä määritellään Etelä-Suomen infrastruktuurin kärkihankkeet ja pyritään löytämään vastauksia siihen, miten ne toteutetaan. Lisäksi määritellään 1-2 muuta strategista hankeideaa, jotka edistävät asumisen ja ympäristön tavoitetilaa. Etelä-Suomen asumisen, ympäristön ja liikenteen visio 2030 –kartta on liitteenä 32.

MAAKUNTASTRATEGIA 2003

Maakuntasuunnitelman tehtävää hoitaa tällä kaavakierroksella maakuntastrategia 2003, jonka maakuntavaltuusto hyväksyi 2.12.2003. Vuonna 2001 hyväksytyä maakuntastrategiaa laajennettiin alue- ja yhdyskuntarakennetta koskevilla osilla.

Lisäysehdotukset ovat syntyneet päivittämällä edellisen seutukaavatyön strategiset ydinkysymykset maakuntastrategiatyössä esiin nousseilla uusilla maa- ja kaavoituspoliittisilla linjauksilla. Niihin on kiteytetty maakunnan alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämiseen liittyvät suuret periaatteet. Ehdotetut maakuntastrategian lisäykset ovat seuraavaa maakuntakaavatyötä ohjaavia strategisia tavoitteita.

LAHDEN KAUPUNKISEUDUN RAKENNEMALLI

Lahden kaupunkiseudun rakennemalli on kuntien vapaaehtoisesti laatima maankäytön yleisiä periaatteita koskeva suunnitelma, joka toimii maakuntakaavoituksen ja kuntakaavoituksen pohjana. Rakennemallia ei laadita maankäyttö- ja rakennuslain mukaisena kaavana, mutta se sisältyy maakuntakaavan asiakirja-aineistoon. Rakennemallin hyväksyi Lahden kaupunkiseudun seutuvaltuusto 2.12.2004, lukuun ottamatta Heinolan kaupunkia, joka seutuhallinnon ulkopuolella olevana teki rakennemallista osaltaan päätöksen 24.1.2005.

Rakennemallin vaihtoehtojen avulla pyrittiin tutkimaan ennakkoluulottomasti kaupunkiseudun kasvun mahdollisuuksia. Vaihtoehtoja laadittiin kolme. Vaihtoehdossa "Tiiviste" kaupunkiseudun kasvu osoitettiin nykyisen yhdyskuntarakenteen sisälle ja sen välittömään läheisyyteen. Vaihtoehdossa "Kehityskäytävät" kasvu osoitettiin valtakunnallisten kehityskäytävien (rata, valtatie 4 ja 12) läheisyyteen. Vaihtoehdossa "Mansikka- ja markkinapaikat" kasvu osoitettiin kaupunkiseudun ympäristöltään ja sijainniltaan vetovoimaisimmille alueille mm. liittymäalueille, kyliin ja suurten vesistöjen tuntumaan. Erityyppisten vaihtoehtojen ja niiden arvioitujen vaikutusten perusteella pyrittiin luomaan avointa keskustelua kaupunkiseudun tulevaisuudesta sekä suunnittelun arvopohjasta ja merkityksestä.

Rakennemalli laadittiin lopulta vaihtoehdon "Tiiviste" pohjalta. Keskeisenä suunnitteluperiaatteena pidettiin asetettujen tavoitteiden mukaisesti rakenteen tehokkuutta ja taloudellisuutta sekä olemassa olevan yhdyskuntarakenteen hyödyntämistä. Lisäksi hyödynnettiin kehityskäytävämallia työpaikka-alueiden sijoittamisessa osoittamalla logistisesti parhaat alueet tähän tarkoitukseen. Mansikka- ja markkinapaikkamallin pohjalta haettiin yhdyskuntarakenteen kokonaisuuden kannalta edullisimpia mahdollisuuksia hyödyntää myös alueen ympäristöllisiä vetovoimatekijöitä mm. osoittamalla elinvoimaisimmat kyläkeskukset kehittämisen painopiste-alueiksi. Tällä tavoin pyrittiin myös kehittämään seudun asumismuotojen monimuotoisuutta sekä tukemaan maaseudun palvelujen säilymistä. Liitteenä 33 on Lahden kaupunkiseudun rakennemallin neljä liitekarttaa.

SEUTUKAAVAN TOTEUTUMISTILANNE, MAAKUNNAN MAANKÄYTÖN NYKYTILA JA KEHITYSNÄKYMÄT

Päijät-Hämeen 9.2.1999 vahvistettu koostui ja valmisteltiin kuutena osakaavana, jotka yhdessä muodostivat kokonaisseutukaavan: taajama-alueiden, maaseutualueiden, liikennealueiden, teknisen huollon, virkistysalueiden ja suojelualueiden seutukaava. Keskusverkko, väestö- ja työpaikkatilanne ja niiden kehitysnäkymät yhdessä maankäytön toteutumistilanteen kanssa antavat pohjaa uutta kaavakierrosta varten.

Keskusverkko

Päijät-Hämeen keskusverkon rakenne on pitkään säilynyt entisenlaisena; Lahti maakunnallisenä keskuksena, jota ympäröivässä maakunnassa on eheä kuntakeskusten ja kylien muodostama verkosto. Päijät-Hämeen naapurimaakunnista kahden maakuntakeskus on valtakunnanosakeskustasoa, Helsinki Uudellamaalla ja Tampere Pirkanmaalla.

Tarkasteltaessa keskuksia ja niiden luokkia on käytetty luokittelua, jossa numero ilmaisee luokan. Keskuksien palvelut ja alemman tason keskuksia toimii ylemmän keskuksen alueella useampia. Keskusten nykyisten palvelujen selvittämisessä on käytetty myös kuntiin tehtyä kyselyä niiden kuntien kohdalla joista vastaus on saatu.

- 1) **Maakuntakeskus**, jolla on seudullinen ja maakunnallinen rooli. Tällä tasolla tyypillinen palvelu on esim. hypermarket. Palvelut ovat korkeatasoiset ja monipuoliset, joista mainittakoon hyvät joukkoliikenne- ja pelastuspalvelut.
- 2) **Monipuolinen alue- tai kuntakeskus**. Tällä tasolla keskuksessa on ylemmän tason palveluita kuten sosiaali- ja terveyskeskus, hyvät päivittäistavarakaupat, erikoisliikkeitä, iso supermarket, jäähalli jne.
- 3) **Alue- tai kuntakeskus**. Keskuksella on selkeä hallinnollinen rooli. palveluista ja toiminnoista löytyy mm. sosiaali- ja terveyspalvelut, lukio, yläaste, pieni supermarket ja/tai iso valintamyymälä. Keskuksen ja alueen ostovoimasta siirtyy alueen ulkopuolelle tyypillisesti 25-50 %.

4) **Lähi- tai kyläkeskus**, jolla on paikallistason palveluja: päivittäistavaramyymälä, yläaste, ala-aste, päiväkotiki, kirjasto, nuoriso- tai muu kokoontumistila, pankkiautomaatti, kioski. Ostovoiman siirtymä alueen ulkopuolelle on luokkaa 50–70 %.

5) **Maaseutukylä**. Kylässä on jokin kaupallinen tai julkinen palvelu.

6) **Haja-asutuskylä**. Usein saattaa olla loma-asutusalue, jolla ei ole varsinaisia palveluja.

Vuoden 2003 keskusverkossa on lukumääräisesti:

1 **maakuntakeskus**: Lahden keskusta;

6 **monipuolista alue- tai kuntakeskusta**: Vääksyn keskusta, Heinolan keskusta, Hollolan keskusta, Laune, Nastolan keskusta ja Orimattilan keskusta;

19 **alue- tai kuntakeskusta**: Artjärven keskusta, Hartolan keskusta, Heinolan kirkonkylä, Heinolan Tähtiniemi, Vierumäki, Kalliola, Hämeenkosken keskusta, Kärkölän keskusta, Ahtiala, Jalkaranta, Kiveriö, Karisto, Kärpänen, Renkomäki, Mukkula, Uusikylä, Villähde, Padasjoen keskusta ja Sysmän keskusta;

38 **lähi- tai kyläkeskusta**;

9 **maaseutukylää**;

24 **haja-asutuskylää**.

Tulevaisuuden tavoitteellinen keskusverkko

Päijät-Hämeen maakuntakaavan tavoitevuoden 2020 mitoitussiväkilukuna on käytetty kuntien kanssa sovittua 216 700, joka perustuu maakuntakaavan luonnosvaiheen voimakkaan kasvun vaihtoehtoon. Kunnan lähivaikutusalueiden asuntoalueita palveleville keskuksille on muodostettu 6 kappaletta keskusluokkia vuosille 2003 ja tavoitevuodelle 2020.

Tavoitevuoden 2020 luokitus on tehty ottamalla huomioon seuraavat tekijät:

- Maakuntakaavaan merkityt varaukset
- Tiedossa olevat suuret kehittämishankkeet
- Odotettavissa olevat toimintojen tai palvelujen vähennykset
- Väestömuutokset
- Ostokäyttäytymisen muutostrendin jatkuminen
- Asumiseen liittyvät muutokset
- Työpaikkakehitys
- Tuotantotoiminnan muutokset
- Liikenneväylien kehittäminen

Tavoitteellisessa keskusverkossa vuodelle 2020 on:

1 **maakuntakeskus (luokka 1)**: Lahden keskusta

7 **monipuolista alue- tai kuntakeskusta (luokka 2)**: Vääksyn keskusta, Heinolan keskusta, Hollolan keskusta, Laune, Mukkula, Nastolan keskusta ja Orimattilan keskusta

18 **alue- tai kuntakeskusta (luokka 3)**: Artjärven keskusta, Hartolan keskusta, Heinolan kirkonkylä, Heinolan Tähtiniemi, Vierumäki, Kukkila-Kalliola, Hämeenkosken keskusta, Kärkölän keskusta, Ahtiala, Jalkaranta, Kiveriö, Karisto, Kärpänen, Renkomäki, Uusikylä, Villähde, Padasjoen keskusta ja Sysmän keskusta

38 **lähi- tai kyläkeskusta (luokka 4)**

12 **maaseutukylää (luokka 5)**

29 **haja-asutuskylää (luokka 6)**

Pääasiassa tavoiteväkiluvun mitoituksista johtuen vuoden 2020 keskus- ja palveluverkon muutokset nykytilaan verrattuna ovat pienet. Keskusluokka laskee vain kolmessa tapauksessa (luokasta 4 luokkaan 5). Kahden haja-asutuskylien luokan (luokka 6) ennustetaan nousevan ylemmälle tasolle: toinen luokkaan 5 ja toinen luokkaan 4. Yksi maaseutukylä nousee lähi- tai kyläkeskusluokkaan (4). Näiden luokkien nousemisten taustana ovat tiedossa olevat tulevat kehittämispanostukset.

Päijät-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksen ostovoima-analyysin mukaan ostovoimaa on vuosina 1990-2003 siirtynyt alemmista keskuksista lähinnä alue- tai kuntakeskustasolle. On oletettavaa, että vaikka ostovoima kasvaa jatkossakin myös kylissä ja haja-asutusalueella, sen merkitys ei tulevaisuudessa näy näissä keskuksissa lisääntyneinä palveluina, vaan tutkitun trendin mukaisesti ostovoima siirtyy ylempien luokkien keskuksiin (alue- tai kuntakeskus) tai sitäkin ylemmäs. Näiden keskusten luokitus ei kuitenkaan näytä muuttuvan ylöspäin tavoitejaksolla.

Tavoitteellista keskusverkkoa vuonna 2020 kuvaa selostuksen liiteosan kartta 17.

Väestö- ja työpaikkatilanne

Päijät-Hämeen seutukaavan yhteydessä liiton valtuusto päätti seutukaavassa käytettävistä keskuksista ja niiden vaikutusalueiden väestö- ja työpaikkamitoitusluvuista. Mitoitusluvut laadittiin 40 vuoden ajanjaksolle, lähtövuoden ollessa 1990 ja tavoitevuoden 2030. Koska seutukaavan vuoden 1990 lähtötilanteen luvut poikkeavat joissakin tapauksissa Tilastokeskuksen vastaavista, on mitoitusluvut laskettu uudelleen vuoden 1990 osalta tietojen saamiseksi vertailukelpoisiksi.

Päijät-Hämeen maakuntakaavatyötä varten kuntia pyydettiin tarkistamaan Päijät-Hämeen seutukaavassa käytetyt lähivaikutusalueet ja tekemään niihin tarvittavat muutokset. Lähivaikutusalue Päijät-Hämeen maakuntakaavatyössä tarkoittaa pienintä käytettävää toiminnallista aluejakoa. Lähivaikutusalueella asuvan väestön ajatellaan hakevan päivittäiset peruspalvelut lähivaikutusalueella sijaitsevasta lähi-, kylä-, ala-, tms. keskuksista. Maaseutusalueilla lähivaikutusalueeseen voi kuulua useampia kyliä, jotka muodostavat keskuskylän ympärille kylien verkoston. Seutukaavan ja maakuntakaavan lähivaikutusalueiden muutokset on selostuksen liiteosan kartassa 5. Maakunnan kehitystä sekä nykytilannetta väestön ja työpaikkojen osalta kuvataan maakuntakaavassa käytettävien uusien lähivaikutusalueiden pohjalta. Laskenta on tehty Suomen ympäristökeskuksen yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmän (YKR) tietojen avulla, jotka perustuvat Tilastokeskuksen ja Väestörekisterikeskuksen tietoihin.

Väestö

VÄESTÖMÄÄRÄ

Päijät-Hämeessä asui vuoden 2004 lopussa yhteensä 198 685 asukasta. Näistä puolet eli 49,5 % asuu Lahden kaupungin alueella. Ns. Lahden kaupunkiseudun kunnissa (Asikkala, Hollola, Heinola, Lahti, Nastola ja Orimattila) asuu 177 899 henkeä eli lähes 90 % maakunnan kokonaisväestöstä.

Maakunnan väestömäärä laski 1990-luvun puolivälistä alkaen, mutta kääntyi jälleen nousuun vuonna 2000. Vuoden 2004 aikana päijäthämäläisten määrä kasvoi 251 hengellä. Vuosien 1990-2004 välisenä aikana Päijät-Hämeen väkimäärä on kasvanut 1 673 hengellä (+0,8 %), tästä 1 307 (0,7 %) vuosien 2000-2004 aikana. Asukasmäärä kasvoi vuosina 1990-2004 kolmessa kunnassa, Lahdessa (+5,5 %), Hollolassa (+5,2 %) ja Orimattilassa (+2,2 %). Vuosituhannen vaihteen jälkeen väestömäärä on Hollolan, Lahden ja Orimattilan lisäksi kääntynyt hienoiseen kasvuun myös Nastolassa (+0,3 %). Suhteellisesti eniten väestöään vuosina 1990-2004 menettivät Padasjoki (-17 %), Hartola (-15 %) ja Sysmä (-15 %). Määrällisesti eniten väestö väheni Heinolassa (-1345 henkeä, -6,0 %).

Väestöään eniten menettäneille kunnille on tyypillistä muuttoliikkeen ja negatiivisen syntyneiden enemmyyden yhdessä muodostama noidankehä, jossa poismuuttajat ovat suurimmaksi osaksi nuorta opiskelu- ja työpaikan perässä muuttavaa aikuisväestöä. Tällöin asukasluvusta poistuvat juuri ne ikäluokat, jotka paikkakunnalle jäädessään kartuttaisivat myös syntyvyyttä. Sama ilmiö näkyy käänteisena myös kasvukunnissa: kuntaan muuttaa opiskelunsa päättänyttä, työpaikan hankkinutta ja perheellistynyttä väestöä, joka nuorentaa paikkakunnan ikärakennetta. Tällaisten ihmisten muutto ei kuitenkaan toistaiseksi ole suuressa määrin suuntautunut muuttajien alkuperäisiin asuinkuntiinsa vaan ilmenee nk. seutuistumisilmiönä, jossa muutetaan keskuskaupungeista niitä ympäröiviin maaseutumaisempiin kuntiin. Päijät-Hämeessä seutuistumisesta ovat hyötynneet erityisesti Hollola, Nastola ja Orimattila.

Tarkasteltaessa väestönkehitystä lähivaikutusalueittain löytyy kuntien sisältä suuria alueellisia eroja. Lähivaikutusalueetarkastelusta voidaan todeta, että vuosina 1990-2002 on absoluuttinen väestömäärä lisääntynyt eniten Lahden keskustassa ja voimakkaasti myös Lahden Ahtialassa ja Launeella, Orimattilan keskustassa sekä Hollolan Kalliola-Kukkila -alueella. Suhteellisesti kasvu on ollut merkittävää Hollolan Heinlammilla ja Pyhäniemessä. Tarkasteluajanjaksolla väestö vähentyi määrällisesti mitattuna eniten Heinolan keskustassa, Lahden Kärpässä ja Kivimaa-Kiveriö-Joutjärvi -alueella sekä Sysmän ja Nastolan kuntakeskuksissa. Suhteellisesti suurimmat väestönmenetykset on koettu maakunnan pohjoisimmilla alueilla. Eniten väestö on vähentynyt Padasjoen Arrakoskella ja Auttoisilla, Hartolan Koitissa, Vuorenkylässä ja Pohjossa sekä Sysmän Särkilahti-Liikola -alueella.

IKÄRAKENNE

Koko maan ikärakenteeseen verrattuna Päijät-Hämeen väestö on hieman ikääntyneempää eli lasten osuus keskimääräistä vähäisempi ja vastaavasti yli 64 -vuotiaiden osuus suurempi. Kunnittain tarkasteltuna 0-14 -vuotiaiden lasten osuus on suurin Hollolassa, Nastolassa ja Orimattilassa. Työikäistä väestöä eli 15-64 -vuotiaita on suhteellisesti eniten Nastolassa, Hollolassa ja Lahdessa. Yli 64 -vuotiaiden osuus on suurin Artjärvellä, Padasjoella ja Sysmässä. Vuosien 1990-2002 välisenä ajanjaksona Sysmän ja Padasjoen alueilla yli 65-vuotiaiden osuus oli yli neljännes alueen väestöstä, Padasjoen Auttoisilla ikäluokan osuus nousi viidenneksestä melkein kolmasosaan alueen asukkaista. Myös Artjärvellä ikäluokan osuus kasvoi lähes neljäsosaan kunnan asukasluvusta. Pääsääntöinen kehitys on, että lasten osuus kuntien asukasluvusta näyttää pienenevän ja yli 64 -vuotiaiden osuus suurenee.

Usealla lähivaikutusalueella ikäjakauma vastaa maakunnan keskiarvoa, kuten esimerkiksi Asikkalan kirkonkylällä ja Lahden Jalkarannassa. Sen sijaan Heinolan ja Lahden keskustalualueilla on keskiarvoa vähemmän lapsia, kun taas Ahtialassa sekä Hollolan Nostavalla ja Kukkila-Kalliola -alueella alle 14 -vuotiaita on noin neljännes alueen asukkaista. Sysmässä Karilanmaalla ja Onkiniemessä on väestö kasvanut vertailuvuosien 1990-2002 aikana parilla prosentilla ja samalla alle 14 -vuotiaiden osuus on noussut vajaasta kymmenestä prosentista yli 16 %:iin. Erityisesti Päijät-Hämeen pohjoisosien kunnista erottuu alueita, joilla iäkkäiden osuus on dominoiva. Pääsääntöisesti aivan taajama-alueiden ydinkeskustoissa iäkkäiden osuus on lapsia suurempi, mutta siirryttäessä ydinkeskusta-alueiden ulkopuolisille alueille lasten osuus kasvaa.

Työikäisten osuus on laskenut vuosina 1990-2002 suuressa osassa Päijät-Hämettä. Vuonna 1990 työikäisten osuus oli alle 60 % vain Nastolan Ruuhijärvellä, kun vuoteen 2002 mennessä Hartolassa, Kärkölässä, Padasjoella sekä Sysmässä oli alueita, joilla 15-64 -vuotiaiden osuus on laskenut alle 60 %:iin. Ruuhijärvellä sen sijaan työikäisten osuus on noussut kymmenellä prosentilla. Alueita, joilla työikäisten määrä ylittää 70 %, oli Päijät-Hämeessä enää kolme. Vuoden 1990 kymmenestä alueesta ovat jäljellä vain Heinolan Vierumäki ja Lahden Kärpänen. Uutena alueena joukkoon on noussut Asikkalan Urajärvi, jossa työikäisten osuus on kasvanut lähes kymmenellä prosentilla.

ASUNTOKUNNAT

Päijät-Hämeessä oli vuoden 2002 lopulla yhteensä 93 666 asuntokuntaa, joista 73 % oli 1 ja 2 hengen asuntokuntia. Vuosien 1990-2002 välisenä aikana asuntokuntien kokonaismäärä kas-

voi 9 994:llä asutokunnalla. 1 hengen asutokuntien osuus kaikista asutokunnista on nousut +8 % ja 2 hengen asutokuntien osuus +2 %. Kaikkiaan 1 ja 2 hengen asutokuntien määrä on vuodesta 1990 kasvanut 16 167 asutokunnalla. Ns. perheasutokuntien osuudet ovat vastaavasti laskeneet. Sekä 3 että 4 henkisten asutokuntien osuus on laskenut -4 % eli vähennystä 4 589 asutokuntaa. Lahdessa 1 hengen asutokuntien määrä on suurin, sillä lähes puolet (46%) Lahden asutokunnista on yhden hengen talouksia.

Tarkasteluajanjaksolla 1990-2002 alle 18 -vuotiaita lapsia sisältävien asutokuntien lukumäärä on maakuntatasolla vähentynyt 2 597 eli -6 %. Lapsia sisältävien asutokuntien lukumäärä on vähentynyt kaikissa Päijät-Hämeen kunnissa. Vuonna 2002 kaikista maakunnan asutokunnista vain 22 102 asutokuntaa eli 24 % sisälsi lapsia, kun vuonna 1990 niiden osuus oli vielä 30 %. Alle 18 -vuotiaita sisältäviä asutokuntia oli suhteellisesti eniten Hollolassa (32 % kaikista asutokunnista) ja vähiten Sysmässä (20 %).

Päijät-Hämeen asutokunnista autollisia vuonna 2002 oli 60 174 kpl eli 64,2 %. Suhteellisesti eniten autollisia asutokuntia oli Hollolassa, jossa auto oli käytössä 76,8 %:lla kaikista hollolalaisista asutokunnista. Suhteellisesti eniten autottomia oli Lahdessa (42,6 %). Kahta tai useampaa autoa käyttävien asutokuntien osuus asutokunnista, ja autollisista asutokunnista, oli suurin Artjärvellä, Asikkalassa, Hämeenkoskella, Kärkölässä ja Orimattilassa. Pääsääntöisesti autojen omistus on suhteellisesti pienintä taajamissa ja yleisempää taajamien ulkopuolisilla alueilla.

Väestön kehitystä ja nykytilaa kuvataan karttaesityksinä liitteissä kaavaselostuksen liiteosassa: asutusrakennetta kuvataan liitteessä 3, väestönkehitystä kuvataan lähivaikutusalueittain liitteissä 4, 6 ja 7.

Tulevaisuuden väestötavoite

Päijät-Hämeen maakuntakaavan mitoitusväkimäärä tavoitevuodelle 2020 on 216 700. Kasvua vuodesta 2004 noin 18 000 asukasta eli 9 %. Väestömäärä kasvaa kaikissa Päijät-Hämeen kunnissa. Määrällisesti eniten väestön odotetaan kasvavan Lahdessa (n. +8 000 henkeä), Orimattilassa (n. +2 600) ja Hollolassa (+2 500). Myös suhteellisesti mitattuna väkimäärä kasvaa eniten Orimattilassa (+18 %) ja Hollolassa (+12 %). Lahdessa suhteellinen kasvu sen sijaan on vain n. +8 %. Maltillisimmin kasvavat Hartola (+114 henkeä eli +3,1 %) ja Sysmä (+165/+3,5 %). Määrällisesti vähiten väkiluvun odotetaan kasvavan Artjärvellä ja Hämeenkoskella.

Väestömäärien kehitystarkastelu lähivaikutusalueittain nykyhetkestä vuoteen 2020 osoittaa voimakkainta kasvua Lahden kaupunkiseudulle, lukuun ottamatta Lahden pohjoisosia. Pääsääntöisesti kehitys lähivaikutusalueilla on positiivista.

Tulevaisuuden väestötavoitetta suhteessa 2002 vuoteen kuvaa liitekartta 8. Väestön kehitystä ja mitoitusväestömäärän tarkempaa jakautumista on esitetty liitteissä 4 ja 9.

Työpaikat

Vuonna 1990 Päijät-Hämeessä oli työpaikkoja 90 370 kpl ja 2003 vuonna 80 927. Vuosien 1990-2003 aikana työpaikat vähenivät 9 443:lla eli -10,5 %. Koko ajanjakso ei kuitenkaan ollut laskusuuntainen. Vuonna 1995 työpaikkoja oli Päijät-Hämeessä vain 71 730. Rajuinta työpaikkojen määrän väheneminen oli laman jälkeisten vuosien 1990-1995 aikana, jolloin määrä tippui 18 640:lla (-20,6 %). Vuosina 1995-2000 työpaikkojen määrä kääntyi jälleen nousuun. Vuosien 1995-2000 välillä työpaikkojen määrä nousi 9 152:lla eli +12,8 %. Vuosituhannen jälkeen 2000-2003 työpaikkojen määrä on pysynyt lähes ennallaan eli kasvoi 45:llä työpaikalla (+0,1 %). Päijät-Hämeen työpaikoista hieman yli puolet sijaitsee Lahdessa ja kymmenisen prosenttia Heinolassa.

Tarkasteluajanjakson 1990-2000 aikana Kärkölä oli Päijät-Hämeen kunnista ainoa, jossa työpaikkojen määrä kasvoi (+7,9 % / 165 työpaikkaa). Eniten työpaikkojen määrä väheni Lahdessa (-4 220 työpaikkaa), Heinolassa (-1 895) ja Nastolassa (-895). Lähivaikutusalueittain tarkasteltuna työpaikat lisääntyivät ko. ajanjaksolla eniten Lahden Launeella (+1 162) ja Ahlialassa (+453), Kärkölän Järvelässä (+325), Nastolan Villähteellä (+295) sekä Orimattilan keskustassa (+289). Suhteellisesti merkittävää kasvua oli lisäksi Nastolan Pyhäntäka-Seesta -alueella (+59,1 %), Orimattilan Pennalassa (+41,2 %), Lahden Kolava-Kujala -alueella (+38,6 %) ja Nastolan Villähteellä (+38,6 %). Eniten työpaikkoja puolestaan menetettiin Lahden keskustassa (-3 995 työpaikkaa), Heinolan keskustassa (-1 413), Lahden Kivimaa-Kiveriö-Joutjärvi -alueella (-885) sekä Nastolan kuntakeskuksessa (-842). Suhteelliset menetykset olivat huomattavimmat Hartolan Koitissa, Asikkalan kirkonkylällä, Nastolan Uudessakylässä, Sysmän Särkilahti-Liikola -alueella, Asikkalan Kalkkisissa sekä Padasjoen Auttoisilla, joissa kaikissa menetettiin yli 40 % vuoden 1990 työpaikoista. Kymmenen vuoden tarkastelujakson aikana suurimmalla osalla lähivaikutusalueista työpaikkakehitys oli negatiivista.

Alkutuotanto muodosti vuonna 2000 Päijät-Hämeen työpaikoista 4,6 %. Osuus on laskenut kymmenen vuoden aikana lähes kolme prosenttia. Samaan aikaan jalostuksen työpaikkojen osuus laski hieman yli kolme prosenttia, 35,2 %:iin maakunnan työpaikoista. palvelualan työpaikat ovat puolestaan nostaneet osuuttaan seitsemällä prosentilla, vuonna 2000 reilusti yli puolet työpaikoista (58,6 %) olikin palvelujen alalla.

Alkutuotannon (maa- ja metsätalous, kalastus ja kaivuu) työpaikkojen määrä on laskenut kymmenen vuoden aikana lähes puolella. Vuoden 1990 reilusta 6 000 työpaikasta oli vuonna 2000 jäljellä enää noin 3 500, joista suurin osa oli Orimattilassa (574), Hollolassa (475), Asikkalassa (439) sekä Sysmässä (431). Orimattilassa alkutuotantovaltaisia alueita ovat Pakaa (66,0 % työpaikoista), Kuivanto (65,0 %), Heinämaa (64,8 %) ja Mallusjärvi (49,5 %) sekä Hollolassa Länsi-Hollola (51,0 %) ja Tennilä (50,0 %). Asikkalassa ja Sysmässä alkutuotanto muodostaa suurimman osan työpaikoista kaikilla muilla alueilla paitsi kuntakeskuksissa. Sysmässä alkutuotannon osuus on Karilanmaalla, Nuoramoisissa ja Särkilahti-Liikolassa jopa yli 80 % työpaikoista. Työpaikkoja näillä alueilla on tosin lukumääräisesti vähän. Myös Artjärvellä alkutuotanto muodostaa suurimman osan työpaikoista, vaikka sen osuus onkin laskenut 61,1 %:sta 41,9 %:iin.

Jalostusalan työpaikkoja ovat teollisuuden, teknisen huollon ja rakentamisen työpaikat. 1990-luvun alkupuolella jalostuksen työpaikkoja menetettiin Päijät-Hämeessä yli 10 000. Näistä työpaikoista yli 6 000 Lahdesta. Lahden Kärpäsessä jalostuksen osuus putosi lähes tuhannen työpaikan menettämisen myötä 40,2 %:sta 28,7 %:iin, eikä tilanne juurikaan muuttunut vuoteen 2000 mennessä. Lahden keskustan alueelta menetettiin hieman yli 2000 jalostuksen työpaikkaa. Myös Nastolan Uusikylä menetti huomattavasti jalostuksen työpaikkoja. Toisin kuin alkutuotannossa, jalostuksen työpaikat ovat lisääntyneet 1990-luvun lopulla.

Päijät-Hämeen työpaikoista suurin osa on koko tarkkailujakson ajan ollut palveluissa. Vuonna 2000 työpaikoista 47 384 oli palveluissa. Alaan kuuluvat työpaikat löytyvät kaupan, majoituksen ja ravitsemuksen alalta, rahoitus- ja liike-elämän palveluista, julkisen hallinnon, koulutuksen, terveys- ja sosiaalitoimen sekä muiden yhteiskunnan alojen työpaikoista sekä liikenteen, työnantajatyöpaikkojen ja kansainvälisten järjestöjen parista. Suurimman osan palvelujen työpaikoista muodostavat terveys- ja sosiaalitoimen sekä kaupan työpaikat, joita oli vuonna 2000 yhteensä hieman yli 20 000. Päijät-Hämeen palvelun alan työpaikoista yli 60 % on Lahdessa. 1990-luvun alkupuolella palvelut menettivät työpaikoista 12,6 %, mutta vuoteen 2000 mennessä työpaikkojen määrä nousi yli vuoden 1990 tason. Palvelut ovat keskittyneet kuntakeskuksiin, näillä alueilla palvelujen osuus on usein noin puolet alueen työpaikoista, Lahden keskustassa jopa 87,3 % työpaikoista. Maakunnasta löytyy myös alueita, joilla palvelujen osuus on alle kymmenen prosenttia työpaikoista.

Työpaikkojen kehitystä ja nykytilaa kuvataan liitteissä 4, 12 ja 13.

Tulevaisuuden työpaikkatavoite

Päijät-Hämeen työpaikkatavoite vuodelle 2020 on 85 814, mikä on noin 5 000 työpaikkaa (+6 %) enemmän kuin vuonna 2003. Lisäystä on kaikissa kunnissa. Määrällisesti eniten lisääntyvät työpaikat Lahdessa (+2 257 eli 5 %), Heinolassa (+620/7 %) ja Hollolassa (+616/8,9 %). Suhteellisesti suurinta kasvu on tavoitteen mukaisesti Nastolassa (+10 %), Kärkölässä (+9,8) ja Hollolassa (+8,9 %). Artjärvellä, Hämeenkoskella ja Hartolassa työpaikkojen määrän oletetaan pysyvän lähes vuoden 2003 tasolla.

Tulevaisuuden työpaikkatavoitteen jakautumista lähivaikutusalueittain kuvataan liitteissä 4 ja 14.

Rakentamisen poikkileikkaustilanne

Päijät-Hämeen vuosittainen asuntotuotanto oli 2003 vuonna 714, kun se vuonna 1990 oli vielä 2 273. Tarkasteluajanjakson aikana tuotanto siis laski -31 %. Maakunnan asuntotuotannosta suurin osa on kerros- ja omakotiasuntoja. Vuonna 2003 omakotitalojen rakentaminen ohitti kerrostaloasuntojen rakentamisen määrän. Asuntotuotanto oli tarkasteluajanjaksolla 1990-2003 määrällisesti suurinta Lahdessa, jossa asuntotuotannosta valtaosa oli kerrostaloasuntoja. Vuoden 1990 jälkeen Hollola on ohittanut asuntotuotannossa Heinolan. Päijät-Hämeen kunnissa, Lahtea lukuun ottamatta, asuntotuotanto on omakotitalovaltaista.

Rakentamisen alueellista jakautumista kuvaa liitteen 15 kartta, jossa esitetään vuoden 1990 jälkeen valmistuneet sekä rakennusluvan saaneet vuonna 2002 keskeneräisinä olleet rakennukset. Rakennukset on luokiteltu asuinrakennuksiin, vapaa-ajanrakennuksiin sekä muuhun rakentamiseen pois lukien sauna-, talous- ja luokittelemattomat rakennukset. Tiedot perustuvat Väestökisterikeskuksen rakennus- ja huoneistokisterin tietoihin poiminta-ajankohtana huhtikuun 2002. Rakentamisen sijoittumista on kartassa kuvattu suhteessa Päijät-Hämeen seutukaavaan.

Päijät-Hämeen asukastiheys oli vuonna 2004 suurin maakuntakeskus Lahdessa (727,8 henkeä maaneliökilometriä kohti). Lahden jälkeen asutustiheydessä tulevat Hollola ja Nastola, joissa asukkaita oli noin 45 henkeä neliökilometrillä. Asukastiheys oli pienin Hartolassa, Padasjoella ja Sysmässä (noin 7 henkeä/km²). Asutus muuttuu pääsääntöisesti sitä väljemmäksi, mitä kauemmas maakuntakeskuksesta siirrytään.

Taajama-alueiden tilanne

Lahden kaupunkiseudun taajamarakenne muodostuu *Kaupunkiseutujen väestömuutos ja alueellinen kasvu* -julkaisun (Ympäristöministeriö 2003, Suomen ympäristö nro 657) mukaan Lahden keskustaajamasta, Nastolan lähitaajamasta ja pienemmistä keskustaajaman eteläpuolella sekä osittain Hollolan ja Orimattilan puolella sijaitsevista taajamista. Kaupunkiseutu on asukasmäärältään maamme viidenneksi ja taajamapinta-alaltaan kuudenneksi suurin.

Julkaisun mukaan suurimpia muutoksia kaupunkiseudulla oli Nastolan taajaman liittyminen kaupunkiseudun lähitaajamaksi 1985-90 aikana. Myöhemmin 1980-2000 Lahden keskustaajaman eteläpuolelle syntyivät vielä Orimattilan Pennalan ja Pasinan sekä Hollolan Nostavan ja Näkkimistön lähitaajamat. Taajamien maapinta-ala oli 116 km² vuonna 2000. Taajama-alan kasvu vähentyi noin viidennekseen 1980 luvun ja 1990 luvun alkupuoliskon jälkeen.

Päijät-Hämeessä taajamarakenne on pysynyt varsin tiiviinä (liite 2). Varsinaiset taajamien laajentumiset ovat kytkeytyneet olemassa olevaan rakenteeseen ja laajentumiset ovat tapahtuneet vahvistetun seutukaavan aluevarausten sisällä. Muutamina poikkeuksina ovat varsinaisten kunta- ja kaupunkikeskusten ulkopuolelle, mutta jo perinteisiin asuinalueisiin kytkeytyen tapahtuneet laajenemiset Orimattilan Pasina-Pennala alueella, Hollolan kirkonkylässä, Asikkalan Vesivehmaalla, Heinolan Vierumäellä ja Kärkölän Kirkonkylässä.

Yhteenveto taajama-alueiden Lahden, Heinolan ja Orimattilan kaupungin sekä kuntakeskusten yleis- ja asemakaavoista on liitteessä 1. Yleiskaavojen osalta tilanne on kirjava. Merkittävässä määrin 1980-luvulla laaditut yleiskaavat alkavat olla vanhentuneita, osa yleiskaavoista on oikeusvaikutuksettomia ja kokonaan uusia osayleiskaavoja on vireillä.

Heinolan Vierumäen palvelut ja loma-asuminen on ollut voimakkaan kehityksen kohteena erityisesti Suomen Urheiluopiston ympäristössä. Alueelle on laadittu kaksi osayleiskaava ja niihin nojautuen on käynnissä asemakaavoitus. Heinolassa toinen merkittävä hanke on Tähti-niemen asuntomessualue, joka on seutukaavan mukaisesti toteutumassa uutena asuntoalueena. Heinolan sai kansallisen kaupunkipuistostatuksen ja Heinolan keskustaa on myös kehitetty mm. EU-rahoituksen turvin.

Myös muissa kunnissa on ollut vireillä keskustojen kehittämishankkeita. Maakuntakeskuksen Lahden keskustan kehittäminen ja erityisesti keskusta-alueen avautuminen Vesijärven rantaan Ankkurin alueelle seutukaavan mukaisesti on ollut merkittävä sysäys maakunnassa. Vesijärven satama ja Sibeliustalo ovat näkyvimmit ulkoiset tunnuksista tästä.

Orimattilan, Hollolan, Nastolan, Hämeenkosken ja Kärkölen alueille on kohdentunut rakentamispaineita, joita kunnat ovat purkaneet lukuisilla pienillä asemakaava- ja kaavamuutoshankkeilla. Päijät-Hämeen kunnat ovat uusineet rakennusjärjestyksensä. Itä-Hämeen pienien kuntien kaavoitusasiantuntemusta on nostettu aluearkkitehdin avulla.

Keväällä 2004 suoritetun kuntakierroksen yhteydessä selvitettiin väestön kasvun edellyttämien uusien asuntojen sijoittamismahdollisuuksia ns. mahtuvuustarkasteluna. Tarkastelussa haettiin nykyisen vahvistetun seutukaavan taajama-alueiden ja pientalovaltaisten taajama-alueiden sisältä mahdollisuuksia tiivistämiseen. Vahvistetun seutukaavan aluevarausten sisällä on vielä kunnissa kokonaan kaavoittamattomia alueita ja kaava-alueita, joissa on vähäisessä määrin toteutumattomia asuntorakentamisen alueita. Karkean asuntojen lisätarpeen mahtuvuustarkastelun perusteella koko maakunnan alueelta näyttäisi vielä teoreettisesti olevan mahdollista löytää lähes 800 hengen vuotuista muuttovoittoa varten toteutettavia tai kaavoitettavia alueita.

Päijät-Hämeen kaupallinen palveluverkko koostuu Lahden ja kuntakeskusten muodostamasta verkosta. Palvelukeskittymien painopiste on maakuntakeskuksessa ja sen läheisellä kaupunkiseudulla, jossa myös maakunnan väestön painopiste sijaitsee. Muihin maakunnan palvelukeskittymiin verrattuna, Lahti muodostaa ylivoimaisesti monipuolisimman palvelukeskittymän, johon seudulliset keskittymätkin tukeutuvat puuttuvassa tarjonnassaan. Lahden Launeella sijaitseva seututason, ja joillakin toimialoilla myös maakuntatason, palvelukeskittymä lisää Lahden vetovoimaa kaupallisten palvelujen tarjoajana.

Heinola toimii seudullisena palvelukeskittymänä kahden lähivaikutusalueensa eli keskustan ja eteläisen alueensa osalta. Heinola palvelee maakunnan koillisosien asiointikeskuksena. Suurimmat kuntakeskukset muodostavat puoliseudullisia kaupallisten palvelujen keskittymiä, jotka palvelevat lähinnä kunnallisina, osin myös ylikunnallisina keskittyminä. Kuntatason kaupalliset palvelukeskittymät muodostuvat kuntakeskuksista ja lähipalvelukeskuksista.

Lahdessa palvelu- ja työpaikkatoimintojen alueilla erityisesti kaupan osalta on toteutunut Lauheen palvelualue, johon on muodostunut merkittävä kaupan keskittymä. Alueella sijaitsevat suurimmat päivittäistavara-, auto-, huonekalu- ja rautakaupan yksiköt. Uusien palvelualueiden osalta Renkomäessä ja Kariston alueilla on kaupan ja kaavoituksen hankkeita vireillä. Myös Lahden pohjoisten kaupunginosien kaupan palvelut ovat paranemassa Holman asemakaava-hankkeen myötä. Vahvistetussa seutukaavassa on vielä toteutumattomana palvelu- ja työpaikkatoimintojen aluetta VT12 ja VT4:n risteysalueen tuntumassa Pekanmäen alueella. Lahden kaupungin alueella päivittäistavarakaupan ostovoimaa siirtyy edelleen läntisiltä, pohjoisilta ja kaupungin koillisilta osilta keskustaan ja eteläisiin osiin.

Lahden kauppakamari on selvittänyt Lahden ja Lahden seutukunnan vähittäiskaupan kehitystä myymälämäärien sekä liikevaihdon ja työpaikkamäärien kehityksen valossa toimialoittain. Selvityksestä käy ilmi mm., että vähittäiskaupan toimipaikat ovat vuosina 1993-2002 vähentyneet Lahdessa noin 40:llä ja Lahden seudulla ympäristökunnissa runsaalla 50 myymälällä. Myymälöiden kokonaismäärä oli vuonna 2002 Lahdessa 608 ja ympäristökunnissa 302 myymälää. Kasvua on ollut mm. apteekkien, rautakauppojen ja kirjakauppojen osalta. Heinolan seutukunnan osuus vähittäiskaupasta on 2/3 Lahden ympäristökuntien liikevaihdosta. Tukku-kaupassa Lahden osuus on yli 2/3, ympäristökuntien osuus noin 1/5 ja Heinolan seutukunnan osuus vuonna 2002 muutama prosentti. Autokaupassa Lahden osuus on vielä vahvempi. Päivittäistavarakaupan volyymi on kaikilla mittareilla tarkasteltuna moninkertainen muihin toimiloihin verrattuna.

Maaseutualueiden tilanne

Maaseutumaisille alueille on ollut leimaa antavaa rakennemuutos jossa maaseudun ikärakenne, elinkeinot ja asumistapa ovat olleet muutoksessa. Euroopan yhteisön maatalouspolitiikka on kiihdyttänyt tilakokojen kasvua. Perinteiset pientilat ovat alkaneet autioitua taloudellisesti kannattamattomina maanviljelijäsukupolven ikäännyttyä ja tilatoiminnassa on ollut katkoksia jatkajien puuttuessa. Tilatoimintakatkosten aikana rakennuskanta on päässyt osin rappeutumaan, rakennusten alkuperäisille käyttötarkoituksille ei ole enää tarvetta ja rakennukset ovat myös usein toiminnallisesti vanhentuneita. Maa- ja metsätalousvaltaisille alueille on suuntautunut jonkin verran haja-asutusluontoista asuinrakentamista, mutta eniten vapaa-ajan rakentamista on 1990 luvun jälkeen. Maaseutumaisilla alueilla tärkeitä tulevaisuuden tavoitteita ovat uusien toimeentulolähteiden löytäminen, maa- ja metsätalouden vahvistaminen, kilpailukyyn lisääminen, ympäristön hoito sekä maaseutuperinnön säilyttäminen. Maaseudun rakennemuutoksen vuoksi on ilmaantunut tarpeita tarkastella erilaisia maaseudun maankäyttömuotoja kylien kehittämisen ja maaseudun asuttuna pysymisen vuoksi. Rakentamista vuoden 1990 jälkeen on kuvattu maakuntakaavaselostuksen liitekartalla 15.

Kyläalueet ovat olleet vaarassa kuihtua ja osittain hävitä rakennemuutoksen ja väestön ikääntymisen vaikutuksesta. Kylien kehittämiseksi on laadittu Päijät-Hämeen kyläohjelma 2004 – 2008. Lisäksi kyliin on kohdistunut erilaisia kehittämishankkeita. Kylät ovat laatineet omaehtoisia kylien kehittämis- ja kyläsuunnitelmia joissa on esitetty erilaisia elinvoimaisuutta lisääviä toimia ja keinoja uusien asukkaiden saamiseksi kyliin. Kylissä erityisiä kehittämistarpeita ovat aiheuttaneet väestön ikääntymisen tuomat hoiva- ja palvelutarpeet, elinkeinomahdollisuuksien luominen, kyläkoulujen säilyttäminen, kylien ja myöskin loma-asumisen vesihuollon järjestäminen, tieyhteyksien säilyttäminen ja kunnossapito sekä uusien asukkaiden saaminen kyliin. Kylien markkinoinnissa on panostettu viihtyisään, yhteisölliseen ja maaseutumaiseen asuin- ja elinympäristöön lähellä luontoa.

Kulttuuriympäristöä koskevia tavoitteita on asetettu Hämeen alueellisessa kulttuuriympäristöohjelmassa. Ohjelma on vuodelta 2000. Kulttuuriympäristön tiedon ajantasaisuutta on päivitetty koko maakunnan kattavilla inventointi hankkeilla. Inventointeja on tehty paikallisella ja maakunnallisella tasolla. Aikaisempi selvitys Päijät-Hämeen kulttuurihistorialliset kohteet oli vuodelta 1983. Maakuntakaavaa varten arvotettiin maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt. Arvokkaita rakennetun ympäristön aluekokonaisuuksia on 181 kpl ja kohteita 33 kpl. Maakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen ympäristöjen selvittämisen yhteydessä kertyi runsaasti arvokasta historiallista tietoa Museoviraston laatiman kulttuuriympäristövyöhykekartan laatimisen ansiosta.

Kuntakierrosten perusteella matkailualueiden tarve on lisääntynyt. Matkailussa on hyödynnetty vesistöjen ja etenkin Päijänteen vetovoimaa. Pääosin matkailualueet ovatkin sijoittuneet vesistöjen rannoille. Kaupunkialueilla matkailuun liittyvät erilaiset kulttuuri- ja liikuntatapahtumat. Alueidenkäytössä matkailun lisääntyminen näkyy uusina aluevaraustarpeina ja toimintojen suuntautumisena. Uutena piirteenä on noussut voimakas golf-alueiden kasvun tarve. Matkailun kasvusta kertoo myös maaseutualueilla tarve tuoda esille matkailun ja virkistykseen kehittämiskohdealueita. Matkailun kehittämismahdollisuuksia on pyritty tukemaan maakuntakaava-

vassa myös monipuolisella viherverkostolla joka pääsääntöisesti sivuaa matkailu- ja tiiviin vapaa-ajan asumisen alueita

Vapaa-ajan asumisen määrä on noussut sekä määrällisesti että kerrosalan suhteen. Päijät-Hämeessä oli loma-asuntoja vuonna 2002 yli 22500 kappaletta. Vapaa-ajan asuminen on edelleen lisääntymässä. Pyrkimyksenä on myös ollut muuttaa sitä osittain ympärivuotiseksi tai vakituisen asuinkäyttöön. Päijät-Hämeen liitossa on selvitetty jo tapahtunutta vapaa-ajan asuntojen muuttamista ympärivuotiseen käyttöön sekä vapaa-ajan rakentamisen tasoa. Vapaa-ajan asuntoja on otettu vuoteen 2002 mennessä vakituisen asuinkäyttöön noin 430 kpl. Lisäksi on varustetasoltaan suhteellisen hyvää vapaa-ajan rakennuskantaa pidempiaikaista käyttöä silmällä pitäen noin 1300 kpl. Tällaisiksi on luokiteltu vuoden 1982 jälkeen rakennetut tai keskeneräiset vapaa-ajan rakennukset joihin on rakennusluvan hakemisen yhteydessä ilmoitettu varustetasoksi sähköt, viemäri, vesijohto, lämmitys ja kerrosala on yli 50 m².

Päijät-Hämeessä rantojen kaavoittaminen on lisääntynyt voimakkaasti. Päijänteen rannat ovat kaavoitettu Asikkalassa, Sysmässä ja Padasjoella. Myös Artjärvellä on tehty Villikkalanjärven, Pyhäjärven ja Säyhteen rantayleiskaavoitus. Hartolan Jääsjärvellä on laadittu rantaosayleiskaava. Vesijärven osalta Hollolan kunnan ranta-alueille on laadittu rantaosayleiskaava. Heinolassa Ruotsalaisen ja Konniveden alueilla on käynnissä rantaosayleiskaavoitus. Etelä-Hartolan ranta- ja kyläyleiskaava sekä Etelä-Sysmän ranta- ja kyläyleiskaavaprosessit on aloitettu. Hartolassa on meneillään myös Rautavesi-Rusin rantayleiskaavan laadinta. Muita käynnissä olevia rantayleiskaavahankkeita on vireillä mm. Padasjoella Vesijakojärvellä ja Auttoisten kyläalueella sekä Sysmän pienillä järvillä että Nastolassa Iso-Kukkasen, Salajärven ja Ruuhijärven rannoilla. Päijät-Hämeen vapaa-ajan asuinrakennukset on esitetty maakuntakaavaselostuksen liitekartalla 16.

Liikennealueiden tilanne

Lahden kaupunkiseudun liikenteellinen saavutettavuus on parantunut uusien moottoriväylien rakentamisen johdosta. Matka-ajat lähes kaikista kuntakeskuksista Lahteen ovat lyhentyneet. Tämä on merkinnyt lisääntyvää vuorovaikutusta, työssäkäyntialueiden laajentumista ja kasvavaa liikennettä.

Tie ja rataverkon voimakkaat valtakunnalliset tavaravirtojen risteilevät Lahdessa. Valmistuva Kerava – Lahti oikorata ja Vuosaaren satama tulevat lisäämään alueen logistista merkitystä. Vaikka seutukaavassa Ämmälään esitetty logistiikka-alue ei ole toteutunut niin varautuminen suurtenkin logistiikka-alueiden sijoittumiseen on käynnistynyt.

Valtakunnan tieverkossa on muotoutumassa korkealuokkainen runkotieyhteyksien verkosto, johon Päijät-Hämeessä valtatie 4 ja 5 kuuluvat. Tähän luokkaan kuuluvaksi on esitetty myös valtatie 12 Etelä-Suomen liittouman aluerakennesuunnitelmassa. Runkoteillä rajoitetaan maankäyttöliittymiä, mikä vaikuttaa rinnakaistieverkon kehittämistarpeeseen.

Helsingistä pohjoiseen kulkevan 4-tien siirtyminen Päijänteen itäpuolelle ja Lahden – Heinolan moottoritien valmistuminen vaikuttaa voimakkaasti liikenteen kasvuun Lusin ja Vaajakosken välillä.

Vaikka maakunnan pääliikenneverkko on suunniteltu jo kymmeniä vuosia sitten on maankäytön kehitys ja liikenteen keskittyminen pääteille aiheuttaneet sen että liikenteen aluevaraukset ovat osittain vanhentuneet.

Valtatielle 12 on esitetty kaksi vaihtoehtoista reittiä vahvistetussa seutukaavassa. Vain toinen varauksista on tarpeellinen. Erimielisyys valtatie 12 linjauksesta vaikeuttaa sijoittuspäätöksiä ja maankäytön kehittämistä kaupungin eri osissa.

Valtatielle 24 on esitetty seutukaavassa valtatieason merkityksen turvaavia uusia linjauksia Vääksyn ja Lahden välillä. Ne eivät ole toteutuneet taloudellisista syistä. Valtatie 12 seu-

tukaavassa esitetty linjaus Udestakylästä itään ei ole toteutunut ja tutkittavana on myös muita vaihtoehtoja. Orimattilan itäinen ohitustie 169 ei ole toteutunut.

Laadittavan maakuntakaavan merkitys on tiehallinnon kannalta seutukaavan merkitystä voimakkaampi. Tieverkon luokitus tulee viranomaisia sitovaksi ja se on syytä laatia tiepiirin sisällä ja maakuntaliittojen kesken yhtenäisin kriteerein.

Lahden asemaseudun liikennealuevaraus (L) vastaa alueen nykyistä käyttöä, mutta jos rata-piha siirtyisi muualle, alue mahdollistaisi huomattavan keskustatoimintojen kehittämisen.

Lentoliikenteen aluevaraus Lahti - Vesivehmaan lentokentälle mahdollistaa suunnitellun kevyt-reittiliikennetoiminnan kehittämisen.

Uitto on päättynyt Päijänteellä ja sitä korvaava proomuliikenne ei ole vielä käynnistynyt, joten seutukaavan vesiliikenteen aluevarauksiin ei kohdistu suuria muutostarpeita.

Joukkoliikenteessä valmistuva oikorata Kerava – Lahti luo uuden kasvusykäyksen ja haasteen koko joukkoliikennejärjestelmälle. Raideliikenteen asemaseutujen kehittäminen vaikuttaa junaliikenteen palvelutarjontaan.

Linja-autoliikenteen palvelutaso muodostuu parhaimmaksi niillä alueilla joilla asukastiheys ja liikennevirrat ovat suurimmat. Palvelutasoa on kuvattu liitekartalla 19. Lahden kaupunkiseutua kiertävä seudullinen kehä, joka yhdistää säteittäisten pääteiden risteyksissä olevia kuntakeskuksia ei ole vielä muodostunut seudulliseksi joukkoliikenneväyläksi, vaikka sillä on ollut merkitystä tieverkon kehittämisessä.

Teknisen huollon tilanne

Maakunnallinen teknisen huollon yhteistyö alkaa toteutua. Yhtä lukuun ottamatta kaikki maakunnan kunnat kuuluvat maakunnalliseen jätehuolto-yhtiöön. Jätehuollon yhteisratkaisuilla voidaan nostaa jätteiden hyödyntämisastetta ja vähentää erillisten käsittelyalueiden tarvetta.

Maakuntaan on valmistumassa yhteinen vesihuoltosuunnitelma. Vesihuollon kiristyvät vaatimukset ja varmuuden lisääminen lisääntyvien riskien uhkaamalla pohjavesialueilla ovat johtamassa kuntia yhteisratkaisuihin, joiden tuloksena vedenhankintaa tarkastellaan alueen yhteisenä kysymyksenä. Myös jätevesien käsittelyvaatimusten kiristyminen johtaa korkeamman puhdistustason turvaaviin keskitettyihin ratkaisuihin. Haja-asutuksen laajenevat vesihuoltokustot muodostavat merkittävän edun kyläverkoston kehittämiseksi.

Teknisen huollon aluevarauksissa on siis tarkistustarvetta. Pohjavesialueiden varaustarve voi muuttua haja-asutuksen ja taajamien vesilaitosten yhteiskäytön laajentuessa.

Voimajohtojen aluevaraukset seutukaavassa ovat ajalta jolloin sähkönsiirron yhteiskäyttöä ei ollut. Kaikille nykyisille voimajohtovarauksille ei enää löydy toteuttajaa. Turvetuotannon alueina seutukaavassa esitetyt käytössä olevat tuotantoalueet alkavat ehtyä. Turvetuottajat ovat laatineet selvityksiä uusien tuotantoalueiden ympäristövaikutuksista.

Seutukaavassa esitetyillä maa-ainesten ottamisalueilla on vielä kapasiteettia. Toisaalta kaikkien maa-ainesten ottamislupien yhteenlaskettu tarjonta ylittää kysynnän, joten maa-ainesten ottamista ohjaa käyttökohteiden läheisyys ja ottamista rajoittavat suojele- ym. arvot.

Virkistysalueiden tilanne

Virkistykseen varatut alueet sijaitsevat useimmiten hyvin vetovoimaisilla alueilla ja niihin kohdistuu myös ristiriitaisia vaatimuksia. Hyvin saavutettavien rantojen virkistyskäyttö on runsasta mutta toisaalta ne ovat myös haluttuja vapaa-ajan asumisen alueita. Yhdyskuntarakenteen

laajentuessa virkistysalueisiin kohdistuva muutospainne on lisääntynyt. Vahvistetun seutukaavan virkistysalueista muutamia on jäänyt toteutumatta ja niihin on useimmiten omistusoloista johtuen rakennettu tai kaavoitettu loma-asumista tai joskus myös vakituistakin asumista. Virkistysalueilla on tapahtunut kehitystä matkailulliseen suuntaan. Virkistys ja matkailu ovatkin toiminnallisesti lähentyneet toisiaan.

Virkistysalueet ovat maakunnallista viherverkostoa ja liittyvät kokonaisuuden osana taajama-asutukseen, matkailualueisiin ja loma-asumiseen. Virkistysalueita on myös vesillä liikkujien tarpeisiin. Virkistysalueet muodostavat ylikunnallisia ja yhtenäisiä kokonaisuuksia. Virkistysalueisiin ei ole sisällytetty golf-alueita vaan ne ovat omalla merkinnällään matkailualueisiin liittyen. Taajamien sisäisiä virkistysalueita ei ole esitetty, sen sijaan viheryhteystarpeet taajamien ulkopuolelle on esitetty. Laajimmat virkistysaluekokonaisuudet ovat säilyneet ja toteutuneet suhteellisen hyvin ja niiden asema on vakiintunut ja tunnustettu. Etäämpänä taajamista on kaksi merkittävää virkistysaluekokonaisuutta, Evon alue ja Paistjärven alue.

Evon aluetta koskevan hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen metsähallituksen omistamien maiden osalta on meneillään. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on pääpaino retkeilyalueissa ja retkeilyn tarpeissa. Evon alueen Naturan toteuttaminen on myös kesken alueen eteläisissä osissa, mutta Päijät-Hämeen alueen osalta maanhankinta on jo toteutettu.

Paistjärven alueelle on laadittu valtion omistaman maan osalta hoito- ja käyttösuunnitelma. Paistjärven alueen hoito- ja käyttösuunnitelma kattaa Kujjärvi-Sonnasen Natura-alueen (1716 ha) lisäksi näiden välittömässä läheisyydessä olevat muut alueet (174 ha). Suunnittelualan kokonaispinta-ala on 1890 ha.. Laadittu hoito- ja käyttösuunnitelma on retkeilypainotteinen.

Suojelualueiden tilanne

Luontoympäristöä suojellaan toteuttamalla valtakunnallisia suojeluohjelmia, joista valtaosa samalla kuuluu Natura 2000 -verkostoon, sekä päättämällä luontotyypeistä. Suojeluohjelmia on tehty kansallis- ja luonnonpuistoista, soista, lintuvesistä, lehdoista, rannoista ja vanhoista metsistä. Suojeluohjelmia toteutetaan hankkimalla alue valtion omistukseen tai yksityismaiden rauhoituspäätöksillä, jotka perustuvat maanomistajan hakemukseen. Luonnon monimuotoisuutta turvataan myös seuraamalla uhanalaisten lajien esiintymistä ja hoitamalla niiden elinympäristöjä.

Luonnonsuojelualueista laajin on Asikkalassa, Padasjoella ja Sysmässä sijaitseva Natura 200 verkostoon kuuluva Päijänteen alue, jonka pinta-ala on 10857 hehtaaria (maata 1681 ha ja vettä 8177 ha). Päijät-Hämeessä hankittiin suojeluohjelmiin ja alueisiin alueita Paatsalon ja Ykskoivun saarista liitettäväksi Päijänteen kansallispuistoon. Lahden Linnaistensuon suojelu vietiin loppuun. Hartolan Jääsjärvellä saatiin ranta-alueita suojelluksi. Asikkalassa, Heinolassa ja Padasjoella rauhoitettiin valkoselkätikan elinympäristöjä. Sysmän Vintturista hankittiin Kammiovuoren alue, noin 230 hehtaaria, valtiolle. Kammiovuori kohoaa 221 metrin korkeuteen ja sen rehevillä alarinteillä sijaitsee kaksi monipuolista lehtoaluetta, joiden kasvilajistoon kuuluu monia vaateliaita lehtolajeja. Päijät-Hämeen Natura 2000 -verkosto on esitetty maakuntakaavaselostuksen liitteessä 24.

Luontotyyppien suojelukohteita ovat pääosin metsäiset tyypit; jalopuumetsät, pähkinälehdot ja tervaleppäkorvet. Eniten kohteita on löytynyt Asikkalasta. Luonnon monimuotoisuuden ylläpitämiseen kuuluu myös lajien suojelu ja sen mukaisesti luonnonsuojelussa on tähdättävä luonnonvaraisten eliölaajien suotuisan suojelutason saavuttamiseen ja säilyttämiseen. Rauhoitettujen, uhanalaisten, harvinaisten lajien tai muiden direktiivilajien esiintymisaluetta ei ole esitetty maakuntakaavassa. Lajien suojelun piiriin kuuluu mm. nisäkkäistä liito-orava ja linnuista valkoselkätikka. Uhanalaisista kasveista on suurin osa kulttuuriympäristöjen lajeja.

Valtakunnallisten suojeluohjelmien, Natura-verkoston ja jo rauhoitettujen luonnonsuojelualueiden ulkopuoliset, seutukaavaan merkityt suojelualueet on pääosin tarkistettu ympäristökeskuksen kanssa yhteisesti sovitun kiireellisyysperiaatteen mukaisesti. Tarkistuksissa on il-

maantunut muutamia ehdotuksia rajojen, maakunnallisen merkittävyyden tai suojelutason muuttamisen suhteen.

SUUNNITTELUN VAIHEET JA OSALLISTUMINEN

Vahvistetun kokonaisseutukaavan ajantasaisuuden arviointi

Muuttunut lainsäädäntö sekä seutukaavojen aluerajausten tarkkuus ja tiukka tulkinta ovat luo-
neet painetta seutukaavan tarkistamiseen. Päijät-Hämeen liiton toimesta viritettiin keskustelu
uuden maakuntakaavatyön käynnistämisen tarpeellisuudesta. Tätä varten valmisteltiin muistio
”Muutos- ja täydennystarpeet vahvistettuun seutukaavaan, uuden maakuntakaavan lähtökoh-
tia, luonnos 3.12.2001”. Muistioon koottiin maakuntastrategisia, yleisestä yhteiskuntakehityk-
sestä aiheutuvia ja virallisista päätöksistä johtuvia muutospaineita.

Päijät-Hämeen 8.2.1999 vahvistetun seutukaavan ajantasaisuutta ja muutostarpeita arvioitiin
liiton toimistossa ja kysymällä kuntien ja alueviranomaisten kantaa asiasta 4.12.2001 päivätyl-
lä lausuntopyynnöllä. Lausuntopyyntö ja muistio seutukaavan muutostarpeista ja päivityksestä
maakuntakaavaksi esiteltiin maakuntavaltuustolle 3.12.2001 pidetyssä kokouksessa.

Kaikkien kuntien lausunnot saatiin ja kunnat pitivät maakuntakaavatyön käynnistämistä tar-
peellisena. Ratahallintokeskus, Järvi-Suomen merenkulkupiiri ja Hämeen rykmentti eivät näh-
neet omasta näkökulmastaan välitöntä kiirettä maakuntakaavoituksen käynnistämiseksi. Mui-
den alueviranomaisten ja Lahden Seudun Yrityskeskus Oy:n mielestä maakuntakaavoituk-
seen ryhtyminen oli aiheellista.

Kuntien lausunnoissa korostui kaupunkiseutujen vastaanottokyvyn tarkistaminen Kerava -
Lahti oikoradan mukanaan tuomien kasvumahdollisuuksien takia. Lausunnot sisälsivät yksi-
tyiskohtaisia muutostarpeita, joita jo nykyinen kehitys edellyttää asumisen ja elinkeinoelämän
tarpeisiin mm. Heinolan Vierumäellä, Hollolassa ja Orimattilan Pennalan suunnalla. Maaseu-
dun elinvoimaisuus kyläkeskusten ja loma-asutuksen näkökulmasta nostettiin myös esiin.
Kaupunkiseutujen ja maaseudun kylien kehittäminen rinnakkain näytti parhaiten edistävän
valtuuston 18.6.2001 hyväksymän maakuntastrategian tavoitteiden toteuttamista maakunta-
kaavalla.

Päijät-Hämeen maakuntakaavatyö käynnistettiin ja se on edennyt karkeasti ottaen seuraavien
neljän vaiheen mukaisesti: aloitusvaihe, yhdistetty luonnos- ja tavoitevaihe, ehdotusvaihe ja
vahvistamisvaihe. Kaavaprosessin vuorovaikutusosuus on viety läpi aloitusvaiheessa laaditun
osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaisesti ja kaavan arviointia on kehitetty koko proses-
sin ajan. Seuraavassa on kuvattu pääpiirteet kaavatyön etenemisestä.

ALOITUSVAIHE 2002

Aloitusvaiheen valmistelu käynnistyi maakuntakaavatyön käynnistämisen tarpeellisuuden ar-
vioinnista saatujen lausuntojen perusteella. Lausuntojen pohjalta valmisteltiin maakuntaval-
tuuston 10.6.2002 päätös, jolla käynnistettiin kaavoitustyö.

Valtuuston päätös tiivistettynä:

*Valtuusto päätti käynnistää maakuntakaavan laatimisen, jonka tarkoituksena on korvata
8.2.1999 vahvistettu Päijät-Hämeen seutukaava uuden maankäyttö- ja rakennuslain mu-
kaisella maakuntakaavalla. Kun vahvistetussa seutukaavassa on kuusi osaseutukaavaa,
niin maakuntakaavan laadinnassa keskitytään uudistamaan lähinnä taajama- ja maaseu-
tualueita koskevien osakaavojen sisältö. Liikennealueiden, teknisen huollon, virkistysalu-
eiden ja suojelualueiden osakaavoihin tehdään vain toteuttajaviranomaisten esittämiä
muutoksia, muita tarpeellisia päivityksiä ja yhteensovituksia sekä ympäristöministeriön
maankäyttö- ja rakennuslain 66 §:n ja -asetuksen 11 §:n viranomaisneuvotteluissa edellyt-
tämät korjaukset.*

Lisäksi maakuntavaltuusto totesi, että Järvi-Suomen maakuntaliittojen kannanottojen perusteella ei ole syytä ryhtyä toimenpiteisiin nykyisessä seutukaavassa olevia vesiteitä koskevien aluevarausten poistamiseksi ja liikenneministeriön asettaman Itä-Suomen kanava-hankkeita pohtineen työryhmän mietintöön nojautuen ei ole syytä ryhtyä nostamaan nykyisessä seutukaavassa olevan vesitieverkon mitoitusstandardia.

Käynnistettiin lähtökohtien, olemassa olevan tietopohjan, yleistavoitteiden ja kaavoitettavan alueen laajuuden ja asiasisällön määrittely. Laadittiin alustava aikataulu kaavatyölle ja valmisteltiin viranomaisneuvotteluun luonnos osallistumis- ja arviointisuunnitelmaksi sekä kuvaus maakunnan suunnittelutilanteesta.

Viranomaisneuvottelu järjestettiin 23.10.2002. Neuvottelussa olivat mukana ympäristöministeriön edustajat ja keskeiset alueviranomaiset. Viimeisteltiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma laitettavaksi nähtäville. Nähtävillä olon yhteydessä 21.11.-19.12.2002 kuulutettiin myös kaavatyön vireille tulosta.

Tehtiin korjaukset osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan saatujen lausuntojen ja palautteen perusteella. Maakuntahallitus hyväksyi 10.2.2003 osallistumis- ja arviointisuunnitelman. Hyväksytty osallistumis- ja arviointisuunnitelma toimitettiin sidosryhmille.

TAVOITE- JA VALMISTELUVAIHE 2003-2004

Jatkettiin maakuntakaavatyössä tehtäviä selvityksiä. Kaavatyön pohjaksi valmistuivat arkeologiaan ja luonnonympäristöihin liittyvät selvitykset sekä laskennallinen arvio väestön ja työpaikkojen kehityksestä vuoteen 2030. Kulttuuriympäristöihin, maisemaan, liikenteeseen ja palveluverkkoon liittyvät selvitykset valmistuivat vuoden 2005 alussa. Ympäristöministeriössä järjestettiin 29.10.2004 neuvottelu selvitysten riittävydestä.

Tehtiin yhteistyötä Lahden kaupunkiseudun rakennemallityön kanssa. Maakuntakaavan ja kaupunkiseudun rakennemallityön selvityksiä ja työvaiheita sovitettiin yhteen. Päijät-Hämeen liitto järjesti seutuhallitukselle ja maakuntahallitukselle yhteisseminaarin 17.11.2003. Seutuhallinto järjesti puolestaan yhteisseminaarin 25.8.2004. Suunnittelutyöhön liittyvät kuntakerrokset tehtiin yhteistyössä rakennemallityön kanssa.

Sovitettiin yhteen Etelä-Suomen maakuntien liittouman aluerakennetavoitteita maakuntakaavatyön kanssa. Etelä-Suomen liittouman aluerakennetavoitteet syntyvät seitsemän maakunnanliiton yhteistyönä.

Jatkettiin YVA-työpajatoimintaa. YVA-työpaja toimii asiantuntija apuna kaavatyön vaikutusten arvioinnin suunnittelussa ja tehtyjen arviointien toteutuksen arvioimisessa. Työpajatoiminta jatkuu läpi kaavaprosessin. Maakuntakaavatyön YVA-työpajatoiminta käynnistettiin 13.5.2003.

YVA-työpaja kokoontui 23.3.2004 ja aiheena oli silloin valmisteluvaiheen (luonnosvaiheen) eteneminen ja vaiheeseen liittyvä vaikutusten arviointi sekä ympäristöarvot luonnosvaiheessa. Seuraavassa kokouksessa 25.10.2004 perehdyttiin Lahden kaupunkiseudun rakennemalliin ja maakuntakaavan luonnosvaiheen aineistoon, kaavaluonnokseen tehtyyn vaikutusten arviointiin sekä nähtävillä olosta saatuihin mielipiteisiin ja lausuntoihin. Kaavaehdotukseen tehtävää vaikutusten arviointia esiteltiin myös kokouksessa.

Parannettiin tiedonsaantimahdollisuuksia internetissä. Maakuntakaavan esittelyä ja kansalisten tiedonsaantia helpottamaan tehtiin nettikartat jo olemassa olevien internetsivujen lisäksi. Kotisivuille laadittiin sekä 8.2.1999 vahvistetusta seutukaavasta että luonnosvaiheen kolmesta kehitysnäkymästä kartat ja tulostettavissa olevat PDF-muotoiset kartat. Päivitettiin kaavatyöhön liittyvät asiakirjat.

Jatkettiin sidosryhmäyhteistyötä. Maakuntakaavan valmistelu edellyttää lukuisan määrän neuvotteluja eri sidosryhmien kanssa. Tällaisia ovat alueviranomaisten kuten tiepiirin ja ympäristökeskuksen sekä kuntien kanssa käytävät neuvottelut.

Järjestettiin maakunnan suunnittelun seminaari Pajulahdessa 11.6.2003. Keväällä 2003 tehtiin kunnissa suunnittelukierros, jossa kartoitettiin kuntien näköpiirissä olleet maankäytön muutospaineet. Keväällä 2004 tehdyn kuntakierroksen aiheena oli puolestaan asumisen mahtuvuustarkastelu ja muun maankäytön tarpeiden tarkentaminen. Järjestettiin neuvottelu ympäristöministeriössä kaavan selvitysten riittävydestä 29.10.2004. Logistiikka-, työpaikka- ja liikenneasioista neuvoteltiin 11.11.2004. Kylätyöryhmän ja maakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen ympäristöjen arvottamistyöryhmä MARY:n lisäksi järjestettiin useita muita neuvotteluja.

Viimeisteltiin "Päijät-Hämeen maakuntakaavan lähtökohdat ja tavoitteet". Nähtävillä olleeseen aineistoon sisältyi kaavatyön lähtökohdista kuten maakunnan nykytilasta ja kaavatyöhön vaikuttavista säädöksistä ja ohjeistuksesta kertova osa, jossa tekstin lisäksi oli tilasto- ja kartta-aineistosta koostuva liiteosa. Raportti viimeisteltiin ja täydennettiin maakuntavaltuuston 2.12.2003 hyväksymillä Päijät-Hämeen maakuntastrategian 2003 alue- ja yhdyskuntarakenteen tavoitteilla sekä Lahden kaupunkiseudun rakennemallityön keskeisillä periaatelinjauksilla. Raportti sisälsi luonnokset asetettavista maakuntakaavan tavoitteista.

Valmisteltiin kaavaluonnosaineisto. Kaavaluonnosten valmistelun pohjaksi liitossa valmisteltiin syksyllä 2003 kolme erilaista maakunnan kehityskuvaa, neljännen laativat paikallisen Dodo-kansalaisjärjestön jäsenet. Niissä Päijät-Hämeen kehitystä peilattiin osana Etelä-Suomea ja erityisesti pääkaupunkiseudulla tapahtuvan kehityksen vaikutuksia Päijät-Hämeeseen.

Nähtäville laitettavaan aineistoon valmisteltiin kolme erilaiseen väestön kehitysvaihtoehtoon perustuvaa periaatteellista karttaa asumisen ja työpaikkojen sijoittumisesta maakunnan sisällä tapahtuvan kehityksen näkökulmasta. Näihin karttoihin kytkettiin myös suuret periaatteelliset ratkaisut koskien VT 12:n vaihtoehtoisia sijoittumisia, kaupan suuryksikköjä ja logistiikan ratkaisuja. Lahden kaupunkiseudun rakennemallityön kanssa yhteistyössä hahmoteltiin asumisen ja työpaikka-alueiden sijoittumisen periaatteet.

Maakuntahallituksen käsitteli 21.6.2004 kaavaluonnosaineiston, johon kuuluivat "Päijät-Hämeen maakuntakaavan lähtökohdat ja tavoitteet" -luonnos, kolme 1:200 000 mittakaavaisilla kartoilla esitettyä kehitysnäkymää vuoteen 2030. Maakuntahallitus hyväksyi aineiston laitettavaksi nähtäville ja samalla hyväksyttiin Lahden kaupunkiseudun rakennemalli 2040 lähtökohhta-aineistoksi kaavatyölle. Kaavaluonnosaineisto asetettiin nähtäville 16.8.-10.9.2004 väliksi ajaksi.

Nähtävillä oloon liittyen järjestettiin esittely- ja keskustelutilaisuudet Asikkalassa, Hartolassa, Kärkölässä, Lahdessa, Orimattilassa ja Heinolassa. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 35 henkilöä. Yleisö esitti useita käytännön kysymyksiä kaavan valmisteluun liittyen. Tilaisuuksissa esitettiin myös kannanottoja mm. VT12 ja VT24 sijoittumiseen, lentokentän sijoittamiseen Kärkölään, työpaikka-alueisiin ja kaupan sijoittumiseen sekä kylien merkitsemiseen.

Kaavaluonnosaineisto ja rakennemallityö laitettiin yhtä aikaa nähtäville kuntiin ja internetiin elokuun puolivälissä. Muistutusten antamiseen varattiin nähtävillä oloaika ja lausuntojen antamiseen 30.9.2004 saakka. Kaavaluonnoksesta saatiin 19 mielipidettä ja 69 lausuntoa. Mielipiteistä ja lausunnoista tehtiin yhteenveto. Merkittäviä uusia asioita ei noussut esille 25.10.2004 järjestetyssä YVA-työpajassa.

Mielipiteisiin ja lausuntoihin laadittiin vastineet ja ne hyväksyttiin maakuntahallituksessa 8.11.2004. Vastineet sisälsivät lausunnon tai mielipiteen sisällön, liiton vastineen ja miten asia otetaan huomioon kaavatyössä. Samassa kokouksessa päätettiin maakuntavaltuustolle tehtävästä esityksestä kaavan tavoitteiksi. Maakuntahallituksen esitys kaavan tavoitteiksi sisältyi "Päijät-Hämeen maakuntakaavan lähtökohdat ja tavoitteet 2.12.2004" -muistioon, jota täy-

dennettiin nähtävillä olon myötä saadulla palautteella. Maakuntavaltuusto hyväksyi tavoitteet 2.12.2004.

EHDOTUSVAIHE 2005

Maakuntahallitus päätti 13.12.2004 asettaa toimikunnan, jonka tehtävänä oli määrittää, mitä maakuntakaavatasoisia selvityksiä eteläisen kehätien linjauksen esittäminen maakuntakaavassa edellyttää. Toimikunnan puheenjohtajaksi nimettiin maakuntahallituksen puheenjohtaja Ulla Juurola, esittelijäksi maakuntajohtaja Esa Halme ja sihteereiksi suunnittelupäällikkö Riitta Laitinen ja maakuntainsinööri Erkki Rope, Lahden kaupunginhallitus nimesi toimikuntaan liikenneinsinööri Matti Hoikkasen, Tielaitos Hämeen piiri suunnittelupäällikkö Tenho Aarnikon (varalla tieinsinööri Tero Haarajärvi) ja Puhdas Laune kansalaisliike puheenjohtaja Sari Kol-sin.

Toteutettiin kolmas kuntakierros 31.1. – 1.3.2005 välisellä ajalla kaikkiin Päijät-Hämeen kuntiin. Kierroksen tarkoituksena oli tarkentaa kahdella aiemmalla kierroksella kirjattuja muutostarpeita ja alustavia aluevarauksia ottaen huomioon asumisväljyys ja aluetehokkuus.

Hämeen tiepiiri ja Päijät-Hämeen liitto teettivät maakuntakaavan laatimiseen liittyvän selvityksen valtatie 12 parantamisesta nykyisellä paikalla. Suunnitelmassa on kuvattu millä toimilla voidaan liikenteen sujuvuus turvata valtatie nykyisellä linjauksella jos varsinaista ohitustietä joudutaan odottamaan pitkään. Maakuntahallitus merkitsi selvityksen 14.3.2005 tiedokseen ja totesi samalla, ettei nykyinen linjaus ole todellinen vaihtoehto valtatie 12 korkealuokkaisen ja sujuvan yhteyden takaamiseksi.

Kaavatyöhön liittyviä selvityksiä saatettiin loppuun. Näistä merkittävimpiä olivat *Päijät-Hämeen kaupan palveluverkkoselvitys* ja *Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi Päijät-Hämeen maakuntakaavaprosessissa*. Orimattilassa ja Hollolassa olivat käynnissä samaan aikaan Hennan ja Nostavan alueita koskevat yleiskaavatoiden selvitykset ja luonnosvaiheet, joiden kanssa maakuntakaavaratkaisuja sovitettiin yhteen.

Valmisteltiin maakuntakaavakartta. Kartan laatimisessa käytettiin ArcMap –ohjelmaa ja apuna karttatyöskentelyssä olivat laajat paikkatietoaineistot. Karttatyötä tehtäessä hyödynnettiin mm. luontoselvityksiä, kulttuuri- ja rakennettujen ympäristöjen selvityksiä, YKR-aineistoja ja vahvistettua seutukaavakarttaa. Laadittiin merkinnät ja määräykset, kaavaselostus ja selostuksen liiteosa.

Maakuntakaavan käsittely aloitettiin maakuntahallituksessa osissa, koska kyseessä on niin laaja kokonaisuus. Ensimmäinen käsittely maakuntahallituksen kokouksessa 16.5.2005 keskittyi keskustatoimintojen alueisiin, keskustatoimintojen ja alakeskusten kohdemerkintöihin sekä niitä koskeviin merkintöihin ja määräyksiin. Toinen esillä ollut aihe oli maakuntakaavan tieverkko ja valtatie 12 esittäminen kaavaehdotuksessa. Molemmat kokonaisuudet hyväksyttiin jatkotyön pohjaksi.

Maakuntavaltuustolle saatettiin 6.6.2005 maakuntakaavan valmistelutilanne tiedoksi. Maakuntahallitus hyväksyi kokouksessaan 20.6.2005 ensimmäisen version kaavaehdotuskartasta, merkinnöistä ja määräyksistä, selostuksen sisällysluettelosta ja selostuksen liiteosasta jatkotyön pohjaksi.

Aloituvaiheen viranomaisneuvottelussa sovittiin, että ennen kaavan asettamista nähtäville järjestetään ylimääräinen viranomaisneuvottelu. Neuvottelu järjestettiin 11.8.2005 ja siihen kutsuttiin keskeisten viranomaistahojen lisäksi kuntien kaavoituksesta vastaavat. Ympäristöministeriön edustajien kanssa käytiin myös keskusteluja merkinnöistä ja määräyksistä sekä kaavan hallinnollisista menettelyistä.

Kaava-aineiston viimeistelyä jatkettiin ja maakuntahallituksessa 22.8.2005 käsiteltiin kartan painolupaa. Kunnista tuli vielä hallituksen kokouksen jälkeen uusia korjauspyyntöjä, jotka kä-

siteltiin maakuntahallituksen kokouksessa 21.9.2005. Maakuntahallitus sai koko nähtäville asetettavan kaavaehdotusaineiston käsiteltäväkseen kokouksessa 17.10.2005, jossa se hyväksyi sen asetettavaksi nähtäville.

Kaavaehdotus oli nähtävillä 24.10.-25.11.2005 välisen ajan. Samalla suurella yleisöllä oli mahdollisuus esittää muistutuksensa kaavasta. Muistutuksia saatiin määräajassa 81 kappaletta. Lausuntoja kaavaehdotuksesta pyydettiin 30.11.2005 mennessä. Viimeinen lausunto saatiin tammikuulla 2006. Kaikkiaan lausuntoja pyydettiin n. 130 taholta, joista lausunnon antoi noin 70. Saaduista lausunnoista kymmenkunta oli sellaista, joissa ei ollut huomautettavaa.

HYVÄKSYMISVAIHE 2005-06

(Seuraavat tekstit täydennetään valtuuston hyväksytyä maakuntakaavan.)

Saaduille muistutuksille ja lausunnoille laadittiin vastineet. Toinen varsinainen viranomaisneuvottelu järjestettiin 24.1.2006. Neuvottelussa käsiteltiin sitä, miten lausunnot ja muistutukset oli tarkoitus ottaa huomioon ja mitä muutoksia sisältöön tai esitystapaan niistä aiheutui, miten kaavalle asetetut tavoitteet ovat toteutuneet, mitä tuloksia vaikutusten arvioinneista saatiin, mitä selvityksiä tehtiin ja miten seuranta järjestetään.

Maakuntahallitus käsitteli 30.1.2006 muistutusten ja lausuntojen vastineet ja niiden perusteella tarvittavat korjaukset sekä esityksen maakuntavaltuustolle Päijät-Hämeen maakuntakaavan hyväksymiseksi valtatie 12 Launeen linjauksen pohjalta siihen liittyvine maankäytön ratkaisuineen.

VAHVISTAMISVAIHE 2006

Viimeistellään maakuntakaavaehdotus saatettavaksi ympäristöministeriöön vahvistettavaksi.

OSALLISTUMINEN JA VUOROVAIKUTUS

Alueiden käytön suunnittelussa on tärkeää toimia avoimesti ja vuorovaikutteisesti sekä luoda edellytykset sille, että kaavan sisällöstä, vaikutuksista ja muista keskeisistä kysymyksistä keskustellaan riittävän aikaisessa vaiheessa kaikkien niiden kanssa, joita asiat koskevat. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kaavoitusta tehdään vuorovaikutteisesti osallisten kanssa. Keskeisimpiä osallisia ovat suunnittelualueen kunnat, valtion eri viranomaiset, alueella toimivat järjestöt ja yhteisöt sekä alueen asukkaat ja maanomistajat.

Kaavatyön alussa laadittiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma, joka sisälsi esityksen kaavaprosessin vaiheista ja osallistumismenetelmistä. Osallistumista on toteutettu monella eri tavalla eri kohderyhmien ja kaavakysymysten osalta kuitenkin siten, että tavoitteena on ollut järjestää mahdollisimman laaja-alaista keskustelua kaavassa ratkaistavista asioista.

Kuntien kanssa yhteistyötä on hoidettu suunnittelijoiden suoralla yhteydenpidolla mm. kuntakierrosten aikana ja sähköpostilla. Alueen muiden viranomaistahojen ja järjestöjen osalta vuorovaikutusta on hoidettu kokouksien ja seminaarien muodossa. Sekä luonnos- että ehdotusvaiheessa järjestettiin eri teemojen osalta useita kokouksia, joissa keskusteltiin kaavaratkaisuista.

Kaavatyötä varten kutsuttiin koolle erilaisia teemaryhmiä. Tällaisia olivat mm. kaupan teemaryhmä, teemaryhmä Kylät, maa- ja metsätalouden teemaryhmä ja YVA-työpaja. Liikenneverkon, logistiikan ja voimajohtojen osalta olivat myös omat ryhmät koolla ja valtatie 12 osalta kutsuttiin koolle myös toimikunta. Neuvotteluja järjestettiin myös turvetuottajien ja puolustusvoimien edustajien kanssa. Lahden kaupunkiseudulla oli koko kaavatyön ajan koolla lähes kuukausittain rakennemallityöryhmä ja asioita käsiteltiin myös Lahden kaupunkiseudun yhdyskuntasuunnittelun työryhmässä.

Alueen asukkaat ja muut osalliset ovat saaneet tietoa kaavoituksesta erillisten kuulutusten ja lehdistötiedotteiden välityksellä. Kaavaluonnos ja kaavaehdotus olivat nähtävillä kaikissa jäsenkunnissa ja niistä järjestettiin alueen asukkaille kuntakohtaiset esittely- ja keskustelutilaisuudet.

Maakuntakaavan kulloiseenkin vaiheeseen on ollut mahdollisuus tutustua ja antaa siitä palautetta liiton verkkosivuilla koko kaavaprosessin ajan.

VAIKUTUSTEN ARVIOINTI OSANA KAAVAPROSESSIA

Päijät-Hämeen maakuntakaavaprosessissa yksityiskohtaista ja kattavaa vaikutusten arviointia sekä erilaisten vaihtoehtojen tarkastelua on tehty lukuisissa maakuntakaavaan liittyvissä erillisselvityksissä. Näiden selvitysten yhteydessä tehdyt vaikutusten arvioinnit on otettu huomioon jo kaavaa laadittaessa ja ne ovat siten olennainen osa myös kaavan vaikutusten arviointia. Erillisselvityksien sisältämien vaikutusten arviointien lisäksi keskeisessä roolissa ovat kaavatyön aikana olleet viranomaisten, teemaryhmien, muiden osallisten jne. kanssa käydyt neuvottelut ja näkemysten vaihto. Päijät-Hämeen maakuntakaavaa laadittaessa vaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia on arvioitu prosessin edetessä useissa eri vaiheissa. Vaikutusten arvioinnit ovat kirjautuneet eri vaiheiden asiakirjoihin.

Aloitusvaiheessa laaditussa kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (OAS) käsiteltiin yleispiirteisesti selvitystarpeita, selvitettäviä vaikutuksia ja vaikutusten arvioinnin menetelmiä. Selvitysten määrä ja sisältö tarkentuivat kaavatyön edetessä.

Tavoitevaiheessa laadittiin kolme vaihtoehtoista kehityskuvaa: asumis-, kasvukäytävä- ja huoltomaakunta. Yleispiirteisten kehityskuvien vaikutuksia arvioitiin suhteessa elinkeinoelämään, osaamiseen, pendelöintiin, väestöön, asumiseen, palveluihin, yhteyksiin ja ympäristöön. Näiden teemojen osalta arvioitiin yhteensä 20 eri tekijää, kuten mm. syntyvyyttä, huoltosuhdetta, palvelujen saavutettavuutta ja liikenteen päästöjä. Liiton toimistossa laadittujen kolmen kehityskuvan lisäksi valmistui Dodo ry:n paikallisjärjestön näkemys kestävän kehityksen maakunnasta, mutta sitä ei ehditty ottaa mukaan vaikutusten arviointiin.

Valmisteluvaiheessa maakuntakaavaluonnoksina laadittiin ja asetettiin nähtäville kolme erilliseen väestönkasvuun perustuvaa vaihtoehtoista kehitysnäkymää: muuttumattoman, maltillisen ja voimakkaan kasvun kehitysnäkymät. Näiden kehitysnäkymien vaikutuksia arvioitiin kestävän kehityksen ulottuvuussittain ekologisesta, taloudellisesta, kulttuurisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta.

Ehdotusvaiheessa vaikutusten arvioinnin raportoinnissa kaavaselostukseen korostettiin merkittävimpiä kaavasta aiheutuvia muutoksia, vaikutuksia ja alueellisia muutoskokonaisuuksia sekä maankäyttöluokittain että kokonaisvaikutusten osalta. Arviointi puettiin sanalliseen muotoon ja kirjoittamisen apuna käytettiin maankäyttöluokittaista yhteenvetotaulukkoa. Merkittävimpiä välittämiä ja välillisiä vaikutuksia arvioitiin maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti.

MAAKUNNAN SUUNNITTELUN TAVOITTEET

Lähtökohtia ja tavoitteita maakuntakaavalle määrittävät lainsäädäntö, valtakunnan tasolla asetetut tavoitteet sekä maakunnan, kuntien ja alueen muiden toimijoiden omista lähtökohdista asettamat tavoitteet.

Kansainväliset sopimukset, Euroopan aluesuunnittelun ja kehityksen suuntaviivat sekä yhteistyö ja yhteistyö Itämeren piirissä välittyvät kaavatyöhön valtakunnan tasolta ja maakuntasuunnitelman kautta. Maakuntavaltuuston 2.12.2003 hyväksymä Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelman 2003:n alue- ja yhdyskuntarakenteen tavoitteet ovat maakuntasuunnitelman tapaan lähtökohtana tälle kaavatyölle. Lahden kaupunkiseudun rakennemallityössä osoitetut maakun-

takaavoituksessa huomioitavat periaatelinjaukset edustavat kaupunkiseudun kuntien yhteistä näkemystä maakuntakaavatyötä tehtäessä. Nämä eri lähtökohdat on sovitettu maakuntakaavatyössä yhteen.

Maakuntastrategiaprosessin 2001 yhteydessä kirjattiin myös arvot ja yleiset periaatteet: työllisyyden edistämisen, kestävän kehityksen, tasa-arvon, yhteistyön ja kumppanuuden, maakunnallisuuden, osallisuuden, avoimuuden ja luottamuksellisuuden, kokonaisuuden sekä sivistyksen ja elinikäisen oppimisen periaate. Kaavatyössä kunnioitetaan myös näitä arvoja ja yleisiä periaatteita sekä kokonaisseutukaavan laatimiseen liittyntä kehittämistyötä.

Kaavatyön painopistettä viitoittava lähtökohta on valtuuston 10.6.2002 tekemä maakuntakaavatyön käynnistyspäätös, jossa

- päätettiin käynnistää maakuntakaavan laatiminen, jonka tarkoituksena on korvata 8.2.1999 vahvistettu Päijät-Hämeen seutukaava uuden maankäyttö- ja rakennuslain mukaisella maakuntakaavalla.
- Kun vahvistetussa seutukaavassa on kuusi osa-seutukaavaa niin maakuntakaavan laadinnassa päätettiin keskittyä uudistamaan lähinnä taajama- ja maaseutualueita koskevien osakaavojen sisältö.
- Liikenne-alueiden, teknisen huollon, virkistys-alueiden ja suojelualueiden osakaavoihin päätettiin tehdä vain toteuttajaviranomaisten esittämiä muutoksia,
- muita tarpeellisia päivityksiä ja yhteensovituksia sekä
- ympäristöministeriön maankäyttö- ja rakennuslain 66 §:n ja -asetuksen 11 §:n viranomaismeuvotteluissa edellyttämät korjaukset.

Yksityiskohtaisemmin tavoitteita on kirjattu seuraavaan lukuun kuhunkin aihekokonaisuuteen liittyen.

KAAVAN SISÄLTÖ JA PERUSTEET

Maakuntakaavan sisältö on ryhmitelty aihekokonaisuudeksi 8.2.1999 vahvistetun seutukaavan osakaavojen (taajama-, maaseutu-, liikenne-, tekninen huolto, virkistys- ja suojelukaava) perusajatusta noudattaen. Valtakunnalliset alueiden käyttötavoitteet, maakuntastrategia 2003 ja Lahden kaupunkiseudun rakennemallityön periaatelinjaukset ovat nähtävillä jokaisessa aihekokonaisuudessa niitä koskevilta osin. Kaavan osaa koskeva teksti alkaa kuvauksella kaavan tarkoituksesta. Siinä on kiteytettynä esitetty mitä kaavan kyseiseen aihekokonaisuuteen kuuluu ja mitä siihen liittyen kaavalla on tarkoitus ratkaista.

Maakuntakaavan aikatahtäyksenä on asumisen osalta 2020, palveluiden, työpaikka-alueiden ja teollisuus- ja varastoalueiden, liikenneverkon ja logistiikkaa palvelevien varausten toteutumisen arvioidaan tapahtuvan vaihtelevasti. Savon radalle on tarpeen ollut esittää ohjeellinen varaus, mutta sen toteutuminen voi tapahtua hyvinkin monen vuosikymmenen päästä. Elinkeinoelämän tarpeisiin varattujen alueiden toteutuminen on kiinni hyvin monista tekijöistä (yleinen markkinatilanne ja suhdanteet, yritysten sijoittumispäätökset jne.). Kaupan osalta lähtökohtana on asumisen kanssa sama väestöpohja ja sen tarpeet, mutta kauppa on tyypillisesti ala, jossa ennakoitavuus toteutumisenäkökulmassa on hankalaa. Vähittäiskaupan suuryksiköille ja tilaa vaativalle kaupalle varatut alueet saattavat toteutua otollisissa olosuhteissa jopa ennen vuotta 2020.

TAAJAMAT

Maakuntakaavan taajama-alueiden tarkoitus

Kaavan keskeinen tarkoitus on ohjata yhdyskuntarakenteen kehittymistä toimivana ja taloudellisena Päijät-Hämeessä. Kaavalla turvataan kunnille mahdollisuus tarjota yleis- ja asema-

kaavoissa taajama-asumiselle, palveluille ja elinkeinoelämälle tarkoituksenmukaisia alueita. Niiden tulee sijaita niin, että maakunnan asukkaille, elinkeinoelämälle ja kunnille aiheutuvat kustannukset pysyvät kohtuullisina ja elinympäristön laatu, terveellisyys ja virkistysmahdollisuudet turvataan.

Käytännössä kaava osoittaa yhdyskuntarakentamisen alueet, rakenteen tiivistämistä ja täydennysrakentamista edellyttävät alueet sekä nykyisiin alueisiin luontosuhteiltaan ja kustannuksiltaan edullisesti liittyvät uudet kasvusuunnat.

Kaavan tarkoitus on korostaa ylimaakunnallisia kehittämisvyöhykkeitä. Kehittämisvyöhykkeinä on mahdollista esittää sellaisia maakunnan tavoitellun kehittymisen kannalta merkittäviä alueita, joihin kohdistuu huomioon otettavia alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen kehittämistarpeita. Käytännössä näillä alueilla on tarve kuntien ja muiden toimijoiden yksityiskohtaisempaan toteuttamiseen tähtäävään ja yhteen sovittavaan suunnitteluun.

Kaavan tarkoitus on osoittaa maakunnan keskusjärjestelmä ja sen eri kokoisten keskusten vaikutusalueiden mitoituksellinen väestöpohja sekä työpaikkamäärä yhteiseksi perustaksi elinkeinoelämän ja julkishallinnon toimintojen suunnittelua varten. Käytännössä kaava toimii teknisenä mitoitusapuna kuntien tarkemmalle suunnittelulle. Se tukee näin kuntien välistä työnjakoa näiden kaavoittaessa alueita eri tarkoituksiin.

Kaavan tarkoitus on osoittaa ylimaakunnallista ja ylikunnallista merkitystä omaavien kaupallisten keskusten ja palvelualueiden sijainti sekä turvata eritasoisille keskuksille riittävä väestöpohja tasapainoisen palvelurakenteen aikaansaamista ja palveluiden taloudellista tuottamista varten.

Elinkeinoelämän maankäyttötarpeita varten pienipiirteisemmälle ja häiriöitä tuottamattomalle toiminnalle mahdollistetaan sijoittuminen keskusta- ja taajamatoimintojen alueille. Teollisuus- ja varastointialueet osoitetaan hyvien liikenneyhteyksien varaan alueille, joilla ne tuottavat mahdollisimman vähän häiriöitä ihmisille ja luonnolle.

Maakuntakaavan tarkoituksena on antaa perusteet kuntien yleiskaavojen tarkistukselle osoittamalla taajamatoimintojen alueet ja määrittelemällä keskusten vaikutusalueiden tavoitteelliset asukas- ja työpaikkamäärät suunnittelun pohjaksi. Kunnat voivat tarkistaa kaavoituksensa perusteet koko kunnan ja maakunnan väestömääriin suhteutettuna ylimitoituksen välttämiseksi. Maakuntakaavan tarkoitus ei ole ottaa kantaa yksittäisten alueiden ja kortteleiden mitoitukseen, vaikka kaavatyössä onkin ollut tarpeen tutkia tarkasti sekä nykyisten alueiden tiivistämismahdollisuudet että uusien taajama-alueiden mitoitus.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Taajama-alueita koskevat seuraavat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet:

Toimivan aluerakenteen runkona kehitetään pääkaupunkiseutua, maakuntakeskuksia sekä kaupunkiseutujen ja maaseudun keskusten muodostamaa verkostoa.

Alueidenkäytöllä edistetään kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutusta sekä kyläverkoston kehittämistä. Erityisesti harvaan asutulla maaseudulla ja taantuvilla alueilla kiinnitetään alueidenkäytössä huomiota jo olemassa olevien rakenteiden hyödyntämiseen sekä elinkeinotoiminnan ja muun toimintapohjan monipuolistamiseen.

Maakunnan suunnittelussa yhteistyössä maakuntien liittojen kesken on selvítettävä ne alue- ja yhdyskuntarakenteeseen ja muuhun alueidenkäyttöön liittyvät toimenpiteet, joilla edistetään ylimaakunnallisten kehittämisvyöhykkeiden muodostamista ja niiden kehittämisedellytyksiä. Maakunnan suunnittelussa on esitettävä valtakunnallisesti tärkeät vyöhykkeet sekä kaupunkien ja taajamaverkostot ja niiden kehittämisperiaatteet.

Maakunnan suunnittelussa on mahdollisuuksien mukaan selvitettävä ja edistettävä alueidenkäytön järjestämistä raja-alueilla. Samalla tulee kiinnittää huomiota alue- ja yhdyskuntarakenteen toimivuuteen sekä elinkeinotoiminnan tarpeiden ja ympäristöarvojen yhteensovittamiseen.

Elinympäristöjen toimivuutta ja taloudellisuutta edistetään hyödyntämällä olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta ja eheyttämällä taajamia. Taajamia eheyttäessä parannetaan elinympäristön laatua. Yhdyskuntarakennetta kehitetään siten, että palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa.

Kaupunkiseutujen työssäkäyntialueilla varmistetaan alueidenkäytölliset edellytykset asuntorakentamiselle ja sen tarkoituksenmukaiselle sijoittumiselle sekä hyvälle elinympäristölle. Kaupunkiseutuja kehitetään tasapainoisina kokonaisuuksina siten, että tukeudutaan olemassa oleviin keskuksiin. Keskusta-alueita kehitetään monipuolisina palvelujen, asumisen ja vapaa-ajan alueina.

Alueidenkäytössä kiinnitetään erityistä huomiota ihmisten terveydelle aiheutuvien haittojen ja riskien ennalta ehkäisemiseen ja olemassa olevien haittojen poistamiseen. Alueidenkäytön suunnittelussa olemassa olevat tai odotettavissa olevat ympäristöhaitat ja poikkeukselliset luonnonolot tunnistetaan ja vaikutuksia ehkäistään.

Maakuntakaavan ja yleiskaavan lähtökohtana on oltava perusteltu väestönkehitysarvio. Maakunnan suunnittelussa ja yleiskaavoituksessa on tarkasteltava pitkällä aikavälillä sekä taajama- että maaseutualueiden väestömäärän kehityksen erilaisia vaihtoehtoja.

Maakuntakaavoituksessa ja yleiskaavoituksessa on selvitettävä mahdollisuudet eheyttää yhdyskuntarakennetta ja esitettävä eheyttämiseen tarvittavat toimenpiteet. Erityisesti kaupunkiseuduilla on selvitettävä toimiva liikennejärjestelmä sekä palvelujen saatavuutta edistävä keskusjärjestelmä ja palveluverkko sekä sen yhteydessä vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittuminen.

Alueidenkäytön suunnittelussa uusia huomattavia asuin-, työpaikka- tai palvelutoimintojen alueita ei tule sijoittaa irralleen olemassa olevasta yhdyskuntarakenteesta. Vähittäiskaupan suuryksiköt sijoitetaan tukemaan yhdyskuntarakennetta. Näistä tavoitteista voidaan poiketa, jos tarve- ja vaikutusselvityksiin perustuen pystytään osoittamaan, että rakentaminen on kestävän kehityksen mukaista.

Alueidenkäytön suunnittelussa on haitallisia terveysvaikutuksia tai onnettomuusriskejä aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien toimintojen välille jätettävä riittävän suuri etäisyys. Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset sekä vaarallisten aineiden kuljetusreitit ja niitä palvelevat kemikaaliratapihat on sijoitettava riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista.

Alueidenkäytössä on ehkäistävä melusta aiheutuvaa haittaa ja pyrittävä vähentämään jo olemassa olevia haittoja. Uusia asuinalueita tai muita melulle herkkiä toimintoja ei tule sijoittaa melualueille varmistamatta riittävää meluntorjuntaa.

Alueidenkäytöllä tuetaan aluerakenteen tasapainoista kehittämistä sekä elinkeinoelämän kilpailukyvyyn ja kansainvälisen aseman vahvistamista hyödyntämällä mahdollisimman hyvin olemassa olevia rakenteita sekä edistämällä elinympäristön laadun parantamista ja luonnon voimavarojen kestävästi hyödyntämistä. Aluerakenteen ja alueidenkäytön kehittäminen perustuu ensisijaisesti alueiden omiin vahvuuksiin ja sijaintitekijöihin.

Alueidenkäytöllä edistetään elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä varaamalla riittävät alueet elinkeinotoiminnolle. Niiden sijoittumisessa kiinnitetään huomiota olemassa olevien rakenteiden hyödyntämiseen ja hyvään saavutettavuuteen.

Ilman erityisiä perusteita ei hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita tule ottaa taajamatoimintojen käyttöön eikä hyviä ja laajoja metsätalousalueita pirstoa muulla maankäytöllä.

Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003)

Taajama-alueita koskevat seuraavat MAST2003:n tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet:

Asuntoalueiden kaavoittaminen turvaamaan väestömäärän tasainen kasvu (Tavoite)

- Laadukkaiden asuntoalueiden kaavoittaminen sekä nykyisten asukkaiden asumisväljyyden että noin 10 %:n väestömäärän kasvua varten (toimenpidekokonaisuus),
- Uuden rakentamisen sijoittaminen pääasiassa jo tehtyjen yhdyskuntarakenteiden ja investointien varaan, sekä taajamissa että maaseutukylissä (toimenpidekokonaisuus).
- Rakentamisalueiden tuottaminen vuosittaista yli yhden prosentin väestökasvua varten vuosina 2005 – 2020 (toimenpidekokonaisuus).

Perusteluja:

- asumisväljyyden arvioidaan kasvavan edelleen. Päijät-Hämeessä keskimääräinen asumisväljyys on kasvanut vuoden 1990 asumisväljyydestä 32,55 m² asukasta kohti lukuun 38,08 m² vuonna 2002
- asumisväljyys vaihtelee huomattavasti lähivaikutusalueiden ja asumistyyppien välillä
- Vahvistetun seutukaavan mitoituksessa käytettiin asumisväljyytenä 50 m² asukasta kohti vuonna 2030
- Asumisväljyyden kasvu vaikuttaa väestönkasvua voimakkaammin asumiseen kaavoitettavan maa-alan tarpeeseen
- Tilastokeskus on arvioinut Päijät-Hämeen väestömäärän olevan vähenevän nykyisestä noin 198 000:sta noin 196 000:een vuoteen 2020 mennessä, väestön ikääntymisellä on suuri merkitys ennusteessa
- Maakunnan omat odotuksen väestön kehityksestä ovat positiivisemmat, alueelle odotetaan muuttovoittoa oikoradan valmistumisen myötä
- Päijät-Hämeen väestösuunnite v. 2020 n. 213 500 (Venus-malli 20.9.02/JM) perustuu oletuksiin, että Lahden seutu alkaa kiinnostaa pääkaupunkiseutulaisia (muuttotase paranee kaikissa ikäluokissa), suuren ikäluokan edustajat palailevat kotiseuduilleen (eläkeläiset korostuvat), oikoradan vaikutus näkyvin v. 2010 tietämällä, verkostoyliopisto saavuttaa kriittisen massan 2015 tietämällä (korkeakouluopiskelijat), tiedepuisto onnistuu hi tech –klusteroinnissa (keski-ikäisten vanhempien perheet)
- Lahden kaupunkiseudun rakennemallityön raporttiluonnoksessa 16.6.2004 on sivulla 29 kuvattu asumisen sijoittumista ja rakennemallikartalla (luonnos 9.6.2004) on esitetty asumisen ja työpaikka-alueiden kehittämisen painopisteet ja maankäytön muutosalueet vuoteen 2040, jotka on vaiheistettu ensisijaisiksi ja toissijaisiksi alueiksi
- Rakennemallityössä on tähdätty vuoteen 2040 ja käytetty väestötarkasteluissa 0,5 %:n ja 1 %:n keskimääräistä vuotuista väestön kasvua, joka rakennemallityön kunnissa merkitsee yhteensä väestömäärän kasvua 207 000-240 000:een (vastaava vaihtelu maakuntakaavatyössä noin 180 000-200 000)
- Maakuntakaavatyössä on tarpeen ottaa lyhyempi tarkasteluajanjakso, jotta kaava ohjaisi rakenteen pysymistä tiiviinä ja hallittuna. Väestön kehityksen yleinen trendi on Euroopan laajuisesti sen kääntyminen laskuun vuoden 2020 vaiheilla, jolloin on syytä tarkastella uudelleen kehitysnäkymiä
- Valmistelussa huomioidaan, että oikoradan valmistumisen jälkeen kasvukäyrä on ensin jyrkempi ja tasoittuu sitten aikatahtäyksen loppua kohti (varautuminen tähtää alkujaksolla yli 1 %:n rakentamisalueiden tuottamiseen)
- asumisväljyyden kasvu arvioidaan asumistyyppin mukaan (taajamien tiiviit A ja väljät asunovaltaiset alueet AA, keskuskyläliet alueet AT ja runkokyläliet alueet at)

- Lähtökohdat Lahden kaupunkiseudun rakennemallityöstä: Kuntakeskusten tiivistäminen; Huomioiminen maakuntakaavan mitoituksessa ja kehittämisperiaatteissa (esim. kehittämisen kohdealueet)

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi:

- Asumisen osalta kaavan toteutumisen aikatahtäykseksi otetaan vuosi 2020
- Suurten liikennehankkeiden (radat, tiet, kanavat) ja elinkeinoelämän hankkeiden osalta toteutumiseen varaudutaan huomattavasti pidemmällä tähtäyksellä
- Asumisen mitoituksen lähtökohdaksi otetaan voimakas kasvu, joka vuonna 2020 vastaa noin 213 500 asukasmäärää
- Asumisen sijoittelussa varautuminen aloitetaan nykyisen seutukaavan tiivistettävistä alueilta (kuntien varavaranto / kuntakierros) ja sen jälkeen väestön kasvun ja asumisväljyyden kehityksen mukainen laajentamistarve kohdennetaan ensisijaisesti olemassa olevien rakenteiden yhteyteen.

Sosiaalisesti kestävä yhdyskuntarakenne ja asukkaan peruspalveluiden saavutettavuus (Tavoite)

- Sellaisen yhdyskuntarakenteen tavoittelemisen, jossa asukkaan välttämättömät peruspalvelut ovat saavutettavissa (toimenpidekokonaisuus).
- Sellaisen yhdyskuntarakenteen tavoittelemisen, jossa joukkoliikenne ja muut kuljetuspalvelut ovat järjestettävissä. (toimenpidekokonaisuus)
- Sellaisen asutusrakenteen tavoittelemisen, jossa myös päivittäistavarakauppa voi tarjota lähipalveluita (toimenpidekokonaisuus).

Perusteluja:

- Kuntakierroksella nousivat esiin yhteistyöalueet: Hollolan, Nastolan ja Lahden raja-alueella Pyhääntaan - Heinlammin suunnalla, Lahden ja Hollolan rajalla Miekkiön, Nostavan ja Okeiroisten suunnalla, Lahden ja Orimattilan raja-alueella Renkomäen ja Pasina-Pennala suunnalla, Lahden ja Nastolan Koiskalan alueella, Heinolan ja Sysmän Pääsinniemen suunnalla, Vierumäki Heinolan ja Asikkalan raja-alueella, Kalliola-Kukkila suunnalla Lahden ja Hollolan rajalla ja lisäksi Hennan ympäristössä Orimattilassa ja Kärkölässä
- Lähtökohdat Lahden kaupunkiseudun rakennemallityöstä: Uudet maankäytön kehittämisen painopistealueet; Merkittävien uusien aluekokonaisuuksien huomioiminen maakuntakaavassa (esim. kehittämisen kohdealueet, asuin- ja työpaikka-alueiden aluevaraukset)

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi:

Kaavaehdotukseen asuminen sijoitetaan kehittämisvyöhykkeille ja kyliin niin, että julkiset ja kaupalliset peruspalvelut on järjestettävissä. Tutkitaan alueet, joissa kunnat voivat hoitaa palvelut yhteistyössä.

Logistisen keskusroolin vahvistaminen (Tavoite)

- Sijaintipaikkojen varaaminen ylimaakunnallisen erikoistavarakaupan tarpeisiin (toimenpidekokonaisuus).

Perusteluja:

- ylimaakunnallisen erikoistavarakaupan (esim. kodin sisustus, autot, maatalouskoneet, rauta- ja rakennusalan tarvikkeet jne.) sijoittumiseen vaikuttaa mm. hyvät liikenneyhteydet, riittävän laajat tontit, joissa kaavalliset valmiudet ja maanhinta
- erikoistavarakauppa ja päivittäistavarakaupan suuryksiköt hakeutuvat merkittävien liikenneväylien risteysalueiden läheisyyteen
- Lahden kaupunkiseutu on erikoistavarakaupan kannalta kiinnostava sijoittumiskohteena
- Eteläisen kehätien ratkaisu vaikuttaa merkittävästi kaupan kannalta kiinnostavien alueiden muodostumiseen
- kuntakierroksella ehdotettiin vahvistetussa seutukaavassa esitettyjen lisäksi Hollolassa Riihimäentien ja eteläisen kehätien risteysalueen teollisuus alueen muuttamista palvelu-

alueeksi, Lahdessa Renkomäen palvelualueiden laajentamista ja Pipon risteysalueen osoittamista palvelualueena (ns. Launeen linjaus päättyy idässä tähän risteysalueeseen)

- Kaupan toimijoilla on Lahden kaupunkiseudulle seuraavan kymmenen vuoden aikana kiinnostusta kahden uuden päivittäistavarakaupan suuryksikön avaamiseen Lahden ja Hollolan alueelle (Lahden kaupunkiseudun rakennemalli 2040, Kaupan ja elinkeinoelämän näkökulma 28.5.2004)
- Lahden kaupunkiseudun rakennemallityössä palvelupainotteisina esitetään: Renkomäki, Karisto (Lahti), VT54 ja VT12 liittymä, Miekkiö (Hollola), Vierumäki (Heinola), Luhtikylän liittymä (Orimattila), Uusikylän ja Mäkelän liittymät (Nastola)
- Luonnosvaiheesta saadun palautteen perusteella on tarpeen tehdä palveluverkkoselvitys teemaryhmän asiantuntemusta hyödyntäen
- Kaupan sijaintipaikoista saatu palaute hyödynnetään selvitystä rajattaessa

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi:

Esitetään kaavaehdotuksessa selvityksiin perustuen riittävät alueet erikoistavarakauppaa ja päivittäistavarakaupan suuryksiköitä varten.

Yhdyskuntarakenteen kehitysvyöhykkeiden voimistaminen (Tavoite)

- *Rata- ja moottoritieakselin: Helsinki – Mäntsälä – Levanto – Luhtikylä – Lahti – Vierumäki – Heinola – Lusi – Jyväskylä/Mikkeli kehittäminen (toimenpidekokonaisuus)*
- *Radanvarsitaajamien akselin: Riihimäki – Oitti – Lappila – Järvelä – Herrala – Lahti – Nastola – Kouvola kehittäminen (toimenpidekokonaisuus)*
- *Logistiikka-akselin: Turku/Tampere – Hämeenlinna – Lahti – Kouvola – Lappeenranta – Pietari kehittäminen (toimenpidekokonaisuus)*
- *Seudullisen kehän: Asikkala – Vierumäki – Nastola – Orimattila – Levanto/Marttila – Järvelä – Hämeenkoski kehittäminen (toimenpidekokonaisuus).*

Perusteluja:

- Etelä-Suomen liittouman aluerakennetyössä on nostettu esiin rata- ja moottoritieakseli ja logistiikka-akseli.
- Radanvarsitaajamien akselin kehittäminen ja lähiraideliikenteen hyödyntäminen on nousut esille lausunnoissa.

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi:

Painotetaan kaavaehdotuksessa asumisen ja elinkeinoelämän sijoittumista kehitysvyöhykkeille.

Yritysten kilpailukyvyn turvaaminen taloudellisesti kestäväällä yhdyskuntarakenteella (Tavoite)

- *Työpaikkaomavaraisuuden mahdollistaminen kaavoissa 75 %:n työllisyysasteella (toimenpidekokonaisuus).*
- *Yritysten kotimaisen kilpailuedun hankkiminen ja kansainvälisen kilpailukyvyn vaaliminen hillitsemällä liikenteestä ja yhdyskuntateknisistä palveluista aiheutuvien väistämättömien kustannusten kasvu (toimenpidekokonaisuus).*
- *Yhdyskuntarakenteen kehittämisestä ja ylläpidosta kunnallistaloudelle aiheutuvien kustannusten kasvun pitäminen väestön kasvun tasolla (toimenpidekokonaisuus).*

Perusteluja:

- Maakuntakaavatyöhön on tarkoitus sisällyttää vaikutusten arviointia kunnallistalouden näkökulmasta
- aluevarausten osoittaminen jo toteutettujen yhdyskuntateknisiin investointeihin tukeutuen vähentää kustannuksia
- elinkeinoelämän nopeasti muuttuviin aluetarpeisiin on pitkällä aikajänteellä vaikea varautua, jolloin on parempi että kaavassa on mahdollisuus muuttuvissa olosuhteissa tarjota riittävästi vaihtoehtoisia alueita elinkeinoelämän tarpeisiin

- alueiden käyttöönotto ja toteuttamisjärjestys vaikuttavat merkittävästi kunnallistaloudellisiin kustannuksiin.

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi:

Esitetään kaavaehdotuksessa riittävä määrä vaihtoehtoisia olemassa oleviin rakenteisiin tukeutuvia sijoittumispaikkoja elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Taajamien aluevaraukset ja niiden perustelut

Maakuntakaavan taajamia koskevan osan sisältö on rajattu käsittämään sellaisia alueita, joilla kaavoituksesta, kunnallistekniikan toteutuksesta ja teknisen huollonperuspalveluiden tuottamisesta huolehtivat kunnat. Taajamien osalta maakuntakaavassa esitetään maankäytön pitkän aikavälin suuntaviivat ohjeeksi taajamien yleis- ja asemakaavoitukselle ja liikennesuunnittelulle sekä perustaksi yritysten ja kuntien toiminnallista suunnittelua varten.

Maakuntakaavassa taajamien maankäyttöön kuuluvat taajamatoimintojen alueet, keskustatoimintojen alueet, keskustatoimintojen alakeskukset, vähittäiskaupan suuryksiköt, palvelujen alueet, työpaikka-alueet, teollisuus- ja varastoalueet sekä kehittämisen kohdealueet.

A

Taajamatoimintojen alue

Merkinnällä osoitetaan asumiseen ja muille taajamatoiminnoille, kuten keskustatoiminnoille, palveluille ja teollisuudelle rakentamisalueita, pääväyliä pienempiä liikennealueita, virkistys- ja puistoalueita sekä yhdyskuntateknisen huollon alueita sekä näiden tarvitsemia laajentumisalueita.

Taajamatoimintojen alueiden suunnittelun lähtökohtina ovat olleet kunkin taajaman luontaiset olosuhteet ja laajentamisedellytykset sekä viihtyisyys. Liikenneverkon ja kunnallisteknisten verkostojen tehokas käyttö ja taloudellinen laajentaminen ovat myös olleet merkittäviä näkökohtia suunnittelussa. Tarkoitus on rajoittaa taajama-alueiden tarpeetonta laajenemista yhdyskuntakustannusten ja palveluiden tuottamiskustannusten pitämiseksi kohtuullisina.

Taajamatoimintojen alueet sisältävät sekä tiiviitä kaupunkimaisesti rakennettuja kaupunkien tai suurempien kuntakeskusten alueita että väljemmin rakennettuja pientalovaltaisia alueita. Kuntien yleis- ja asemakaavoissa alueet tarkentuvat asunto-, palvelu-, työpaikka-, virkistys ja muiksi alueiksi. Maakuntakaavakartan tarkkuustasossa näitä ei ole tarkoitettu eritellä, vaan kunnat ratkaisevat ne olosuhteisiinsa parhaiten sopiviksi.

Maakuntakaavan taajamatoimintojen alueet sisältävät sekä nykyiset että uudet laajennusalueet. Laskelmissa ovat lähtökohtana aluetarpeelle olleet tavoitteellinen väestömäärä, arvio asukasta kohden tarvittavasta asuntopinta-alasta ja aluetehokkuus. Tavoitteeksi asetetuille Päijät-Hämeen 216 700 asukkaalle on arvioitu tarvittava asuntojen määrä vuoteen 2020 mennessä. Asukasta kohti tarvittavasta asuntopinta-alassa ja aluetehokkuudessa on ollut vaihtelua asuinaluetyypin ja kuntien välillä. Asumisväljyys on vaihdellut 44-50 huoneistoneliömetriä asukasta kohti ja aluetehokkuus 0,02 ja 0,2 välillä. Alueiden varaaminen on tehty kuntien kanssa yhteistyössä asteittain tarkentuvana suunnitteluna. Lahden kaupunkiseudulla ja Heinolassa sijoittaminen on perustunut Lahden kaupunkiseudun rakennemallityössä sovittuihin periaatteisiin. Liitteessä 9 on esitetty tavoitteelliset väestömäärät kunnissa ja lähivaikutusalueilla sekä liitteessä 10 arviot asuntojen ja kerrosalan lisätarpeesta.

Maakuntakaavassa suuri osa lisärakentamisesta mahtuu vuonna 1999 vahvistetun seutukaavan taajama-alueille jo olemassa oleville asemakaavoitetuille alueille tai vielä kaavoitettaville alueille. Lisäksi tarvittavat laajennukset on kytketty nykyisten asunto-, palvelu-, virkistys- ja työpaikka-alueiden muodostamaan yhdyskuntarakenteeseen. Liitteessä 11 on esitetty vahvistettuun seutukaavaan nähden rajatut uudet taajamatoimintojen alueet.

Kaikkien kuntien taajamatoimintojen alueita on tarkistettu asumisväljyyden ja kuntien aluille esittämien asumistyyppien maa-alan tarpeen mukaan. Asuntoalueiden merkittävimmät laajennukset sijoittuvat kaupunkiseuduille: Lahdessa eteläosiin Renkomäelle, Hollolassa Kukkilan ja Kalliolan suunnalle, Nastolan nauhataajamaan kytkeytyen, Heinolassa kaupungin eteläisiin ja pohjoisiin osiin ja Orimattilan länsi- ja eteläpuolelle.

Uusi erillinen pienehkö taajamatoimintojen alue on esitetty Kärkölän ja Mäntsälän rajan tuntumaan Orimattilan Hennan alueelle. Lahti – Kerava oikoradan ohitusraiteet mahdollistavat Hennassa pistoraiteet teollisuusalueelle ja raideliikenteen aseman sijoittamisen myös. Ensimmäisessä vaiheessa maakuntakaavassa on varauduttu asumisen ja palveluiden sijoittumiseen alueelle ja läheisiin kyliin. Kehittämisen kohdealueen sisällä on mahdollista yleiskaavaan perustuen ottaa laajempia alueita käyttöön, mikäli alueella lähtee voimakas kasvu käyntiin.

Taajamatoimintojen alueisiin on sisällytetty pienialaisia taajamarakennetta jäsennöiviä 1999 vahvistetussa seutukaavassa esiintyneitä virkistysalueita. Alueet ovat palvelleet etupäässä yksittäistä kuntaa tai ovat olleet niin pienialaisia, ettei ole ollut tarkoituksenmukaista esittää niitä maakuntakaavassa. Alueiden virkistyskäyttöarvoa on korostettu kyseisen alueen aluevarausluettelossa esiintyvässä kuvauksessa. Näiden alueiden virkistyskäytön ja –yhteyksien turvaamisesta kunnat huolehtivat tarkemmassa suunnittelussa.

Taajamatoimintojen alueisiin sisältyy myös olemassa olevia teollisuuslaitoksia ja muuta yritystoimintaa. Yritystoiminnan toimintaedellytykset ja kehittyminen turvataan myös taajamatoimintojen alueilla.

Valmisteluvaiheen kuulemisen yhteydessä tulleiden lausuntojen ja mielipiteiden perusteella pidettiin tärkeänä tehdä alueiden rajaamista tarkentava kuntakierros, jossa käsiteltiin yksityiskohtaisemmin saatu palaute. Kulttuuriympäristön huomioimista painotettiin lausunnoissa asumiseen liittyen. Kaavakartalla on esitetty valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeät alueet.

Vaikutusten arviointi

Maakuntakaavan taajamatoimintojen alueiden vaikutukset ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön ovat pääasiassa epäsuoria. Maakuntakaava varten tehdyssä *Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi Päijät-Hämeen maakuntakaavaprosessissa* –arviointiraportissa on kuvattu laajasti ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia. Taajama-alueiden osalta vaikutukset syntyvät tai niitä voidaan estää ja vähentää kuntien toimilla.

Esimerkkeinä näistä mainittakoon vaikutuksen asumisen, rakentamisen ja liikkumisen esteettömyyteen syntyvät yksityiskohtaisemman kaavoituksen tuloksena. Lähipalveluverkkoa ei esitetä maakuntakaavassa, mutta kuntien edellytetään varaavan tarvittavat alueet yleis- ja asemakaavoissa ja varmistavan niiden saatavuus. Samoin kokoontumis-, ulkoilu- ja virkistysmahdollisuuksien turvaaminen lähialueilla tapahtuu kuntien toimesta. Myös asuntojen riittävyys ja monipuolisuus sekä asuntoalueiden sosiaalinen ja monipuolinen rakenne ratkeaa kuntien toimien myötä. Maakuntakaavassa on taajamatoimintojen aluevarausten laajuudessa otettu huomioon se, että kunnilla on toimintamahdollisuuksia edellä kuvattujen kaltaisten toimien tarkempaan suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Yllä mainitussa raportissa on kuvattu tarkemman selvityksen kohteeksi valittujen Ämmälän taajamatoimintojen alueen ja Hennan alueen ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia. Alueet valittiin, jotta voitiin paremmin havainnollistaa vaikutuksia. Ämmälä esimerkki alueesta, jossa nykyiseen asutukseen nähden on tulevaisuudessa odotettavissa merkittävää kasvua nykyiseen taajamarakenteeseen kytkeytyen. Hennan alueella on puolestaan varattu mahdollisuus nykyisestä taajamarakenteesta irrallaan olevan alueen kehittämiseen.

Taajamapainotteinen yhdyskuntarakenne luo mahdollisuuden asukkaiden yhteistoiminnalle, mutta myös ristiriidoille. Kiinnittämällä yhä enenevässä määrin huomiota asuinympäristön laatuun niistä saadaan viihtyisiä ja toimivia kaikille asukasryhmille.

Maakuntakaavan vaikutuksen maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon taajamatoimintojen alueilla ovat sekä myönteisiä että kielteisiä. Järjestetty vesi- ja energiahuolto vähentävät päästöjä vesistöihin ja ilmaan. Tiiviisti rakennetut alueet kuluttavat maa- ja kallioperää kyseisellä alueella, mutta vastaavasti toisaalla säästyy alueita. Paikallisesti ilmanlaatu saattaa heiketä kasaantuvien toimintojen ja liikenteen johdosta, mutta liikennetarpeen väheneminen laajemmalla alueella vähentää päästöjä.

Kasvi- ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin taajamatoimintojen alueet vaikuttavat silloin, jos alemman asteisissa kaavoissa ei ole mahdollista säästää löydettyjä esiintymiä. Aluevarausten laajuudella on pyritty mahdollistamaan kunnille suunnitteluväljyyttä niin, että elinympäristöt ja luonnon monimuotoisuus voidaan turvata. Rakentaminen kuluttaa luonnonvaroja, joista maa-ainesvarat ovat uusiutumattomia, joskin nykytekniikalla uudelleen käytettävissä olevia. Puuraaka-aine uusiutuu ja on monivaiheisiin ja energiaa kuluttaviin muiden raaka-aineiden valmistusprosesseihin verrattuna edullisempaa.

Taajamatoimintojen alueiden vaikutukset alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen ovat pääosin myönteisiä. Maakuntakaavassa asuntoalueet on sijoitettu nykyisen yhdyskuntarakenteen sisään tai reunoille. Tiiviissä yhdyskuntarakenteessa taloudellista etua saadaan lyhyemmällä putkisto-, johto- ja katupituuksilla sekä liikennetarpeen vähenemisellä. Nykyisten taajama-alueiden rakennusoikeutta lisäämällä on voitu tukeutua pääasiassa jo tehtyjen perusinvestointien varaan. Näin on pyritty parantamaan asuntoalueiden julkisten ja kaupallisten palveluja sekä joukkoliikenteen kannattavuutta. Taajama-alueita tiivistämällä voidaan säästää maa-alaa, materiaaleja ja energiaa.

Rakentamiselta vapaiksi on jätetty hyviä peltoja tai maisema-, luonto- ja kulttuuriarvojen kannalta merkittäviä alueita, jotka taajamaan rajautuen ovat alttiita ympäristöhäiriöille. Taajamatoimintojen alue päämaankäyttömuotona tarkoittaa myös sitä, että yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja toteuttamisessa tulee turvata valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokaiden rakennettujen ympäristöjen ja maisema-alueiden arvot, paikalliset arvot jäävät kuntien harkintaan. Maakuntakaavamääräyksissä on vielä korostettu suunnitelmääräyksenä valtakunnallisten ja maakunnallisten kulttuuri- ja maisema-arvojen turvaamista.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Alueiden käyttäminen taajamatoimintoihin edellyttää yleis- tai asemakaavaa. Kaavojen ajoituksesta, valmistelusta ja käsittelystä päättää kunta. Kunnan asiana on kaavoittaa alueita sitä mukaan kuin yhdyskunnan kehitys ja tarkoituksenmukainen toteuttamisjärjestys sitä vaatii. Taloudellisesti edullisia käyttöön otettavia alueita ovat rakennettujen alueiden välissä vajaakäytössä olevat alueet. Rakentaminen taajama-alueilla ennen yksityiskohtaista kaavoitusta vaikeuttaa yleensä kaavan toteutusta ja alueen järjestelmällistä käyttöä.

Kunnalla on vastuu käyttöön otetun asuntoalueen katujen ja kunnallistekniikan sekä viheralueiden rakentamisesta ja hoidosta. Asuinkortteleiden toteutus- ja kustannusvastuu on kiinteistön omistajilla, asunto- ja kiinteistöyhtiöillä ja yksityisillä asukkailla. Kiinteistön omistajien ja asukkaiden on pidettävä asuinrakennukset ja pihat kunnossa.

Kunnalla on moraalinen vastuu asuntoalueen julkisten ja kaupallisten palvelujen syntymisestä ja säilymisestä sekä alueen pysymisestä sosiaaliselta rakenteeltaan ja ympäristöltään tasapainoisena ja viihtyisänä.

C

Keskustatoimintojen alue

Merkinnällä osoitetaan palveluiltaan kaupunkitasoisten palvelu-, hallinto- ja muiden toimintojen sekä asumisen alueita niihin liittyvine liikennealueineen ja puistoineen. Merkinnän osoittamalle alueelle voidaan sijoittaa vähittäiskaupan suuryksiköitä

Keskustatoimintojen alue (kohdemerkintä)

Merkinnällä osoitetaan palveluiltaan kuntatasoisten palvelu-, hallinto- ja muiden toimintojen sekä asumisen alueita niihin liittyvine liikennealueineen ja puistoineen. Merkinnän osoittamalle alueelle voidaan sijoittaa vähittäiskaupan suuryksiköitä

Keskustatoimintojen alakeskus (kohdemerkintä)

Merkintää käytetään osoittamaan seudullisesti merkittäviä keskustatoimintojen alakeskuksia. Merkinnän osoittamalle alueelle voidaan sijoittaa sellaisia vähittäiskaupan suuryksiköitä, jotka palvelevat alakeskuksen vaikutusalueen asukkaita.

Keskustatoimintojen ja alakeskusten suunnittelu perustuu Päijät-Hämeen kaupan palveluverkkoselvitykseen kytkeytyvään keskusverkkoselvitykseen, jossa Päijät-Hämeen maakunta-kaavan tavoitevuoden 2020 mitoitusväkilukuna on käytetty kuntien kanssa sovittua 216 700, joka perustuu voimakkaan kasvun vaihtoehtoon. Kunnan lähivaikutusalueiden asuntoalueita palveleville keskuksille on muodostettu 6 kappaletta keskusluokkia vuosille 2003 ja tavoitevuodelle 2020. Lähivaikutusalue on maakuntakaavatyössä pienin osa-alue, jolle tavoitteellinen asukasmäärä on jaettu mitoituslaskelmia varten. Lähivaikutusalueet on tarkistettu kaavatyön aikana vahvistetussa seutukaavassa käytössä olleista vastaamaan kuntien nykyistä näkemystä.

Tavoitevuoden luokitus on tehty ottamalla huomioon seuraavat tekijät:

- Maakuntakaavaan merkityt varaukset
- Tiedossa olevat suuret kehittämishankkeet
- Odotettavissa olevat toimintojen tai palvelujen vähennykset
- Väestömuutokset
- Ostokäyttäytymisen muutostrendin jatkuminen
- Asumiseen liittyvät muutokset
- Työpaikkakehitys
- Tuotantotoiminnan muutokset
- Liikenneväylien kehittäminen

Tavoitteellisessa keskusverkossa vuodelle 2020 on:

1 **maakuntakeskus (luokka 1)**: Lahden keskusta

7 **monipuolista alue- tai kuntakeskusta (luokka 2)**: Vääksyn keskusta, Heinolan keskusta, Hollolan keskusta, Laune, Mukkula, Nastolan keskusta ja Orimattilan keskusta

18 **alue- tai kuntakeskusta (luokka 3)**: Artjärven keskusta, Hartolan keskusta, Heinolan kirkonkylä, Heinolan Tähtiniemi, Vierumäki, Kukkiola - Kalliola, Hämeenkosken keskusta, Kärkölän keskusta, Ahtiala, Jalkaranta, Kiveriö, Karisto, Kärpänen, Renkomäki, Uusikylä, Villähde, Padasjoen keskusta ja Sysmän keskusta

38 **lähi- tai kyläkeskusta (luokka 4)**

12 **maaseutukylää (luokka 5)**

29 **haja-asutuskylää (luokka 6)**

Keskusluokituksen luokkiin 1 ja 2 kuuluvat keskuksia on esitetty keskustatoimintojen aluevarausmerkinnällä lukuun ottamatta Launetta, joka on esitetty kohdemerkinnällä ja Mukkulaa, joka on esitetty ca-kohdemerkinnällä. Luokkaan 3 kuuluvista keskuksista kuntakeskuksia on esitetty c-kohdemerkinnällä. Näissä kaikissa keskustatoimintojen tarvitsemat alueet ovat maakuntakaavakartalla niin pienialaisia, että ne sisältyvät taajamatoimintojen alueisiin. Loput

luokkaan 3 kuuluvista keskuksista on esitetty keskustatoimintojen alakeskus ca-kohdemerkinnällä. Keskuksen aluevarauksen tai symbolimerkinnän yhteyteen on liitetty keskuksen nimi. Hierarkkinen keskuksiluokitus on ilmaistu maakuntakaavakartalla keskuksen nimen kirjainkoodilla. Tavoitteellinen keskuksiluokitus on esitetty selostuksen liiteosan liitteessä 17.

Keskustatoimintojen aluevarausten lähtökohtana ovat nykyiset keskusta-alueet ja niiden laajentumisedellytykset. Lisäksi on otettu huomioon toiminnalliset ja ympäristönäkökohdat. Kaupunkien ja kuntakeskusten ydinalueille ovat perinteisesti keskittyneet tärkeimmät julkiset ja kaupalliset palvelut. Erityisesti erikoistavarakauppa sekä kulttuuri- ja hallintopalvelut sijoittuvat taajamien keskustoihin.

Vaikutusten arviointi

Keskustatoimintojen alueilla vaikutuksen ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön ovat melko samanlaiset kuin taajamatoimintojen alueillakin, ne ovat vain tiiviimmässä muodossa. Vieraille keskuksat ovat käyntikortteja, jotka ilmentävät kunnan identiteettiä, omanarvontuntoa ja kulttuuritahtoa. Kaava korostaa keskustojen asemaa toiminnallisesti aktiivisina, virikkeellisinä, miellyttävinä oleskelupaikkoina kuntalaisille. Palveluiden ohella maakuntakaava lisää myös asuntoja keskusta-alueille, jotta ne olisivat eläviä ja turvallisia iltaisin.

Keskusten ajallinen jatkuvuus, tunnistettavuus ja hyvä saavutettavuus eri liikennemuodoin sekä palvelujen monipuolisuus luovat edellytykset keskustojen kehittämiselle jo toteutettujen perusinvestointien varaan. Palveluiden keskittäminen maakuntakaavassa asutuksen painopisteisiin vähentää tarvetta käyttää henkilöautoa ja lisää joukkoliikenteen kannattavuutta. Eräillä ydinkeskustojen alueilla liikenne tosin lisääntyy. Liikenteen aiheuttamien haittojen ehkäisy edellyttää riittäviä ja hyvin toteutettuja pysäköintitiloja sekä selkeää liikennejärjestelyä niille johtavilla reiteillä.

Keskittämällä maakuntakaavassa palvelut yhdyskuntien keskuksiin ja rajaamalla keskusalueiksi vain taajamien ydinalueet, voidaan saada riittävät resurssit keskusten korkeatasoiseen toteuttamiseen, vaikka ne vaativat toteuttajiltaan muita alueita suurempaa panostusta.

Keskustatoimintojen alueet ovat kasvi- ja eläinlajien, luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen kannalta vaikutuksiltaan kielteisiä tiiviin rakentamisen vuoksi. Keskustatoimintojen alueiden sisällä kunnilla on mahdollisuus puistoilla ja reittimäisillä viheryhteyksillä turvata eliölajien liikkumiselle syntyvät estevaikutukset. Luonnonvaraisten kasvilajien elintilan valtaavat yleensä kulttuurisidonnaiset puutarhakasvit, mutta kunnilla on mahdollisuus valinnoilla vaikuttaa yleisten alueiden kasvivalikoimaan.

Keskustatoimintojen alueen päämaankäyttömuotona tarkoittaa myös sitä, että yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja toteuttamisessa tulee turvata valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen ympäristöjen ja maisema-alueiden arvot, paikalliset arvot jäävät kuntien harkintaan. Maakuntakaavamääräyksissä on vielä korostettu suunnittelumääräyksenä valtakunnallisten ja maakunnallisten kulttuuri- ja maisema-arvojen turvaamista.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Keskustat ovat muutosherkkiä alueita, joihin kohdistuu jatkuvasti uusia rakentamistarpeita ja monia paineita. Keskusten toiminta ja rakenne muuttuvat jatkuvasti ja rakennustehokkuus pyrkii kasvamaan. Rakentamispaine johtuu hyvän sijainnin tavoittelusta, niin kaupan ja palveluita tuottavien yritysten kuin asukkaidenkin taholta.

Keskusten kehittämisessä on kunnalla merkittävä rooli. Sen toteuttamiskeinot ovat kehityksen ohjaus haluttuun suuntaan avoimen suunnittelun, laadukkaan kaavoituksen sekä tehokkaan valvonnan keinoin sekä julkisten toimintojen, tilojen ja alueiden toteutus ja ylläpito. Keskustojen ydinalueiden jatkuvan muutoksen ja kehityksen hallitsemiseksi kunta tarvitsee ajan tasalla

olevat suunnitelmat, joihin eri tahot voivat suhteuttaa omat hankkeensa. Näiden suunnitelmien laatiminen yhteistyössä eri tahojen kanssa on keskeinen osa kehittämisprosessia.

Osayleiskaava antaa kokonaiskuvan, jonka pohjalta voidaan nopeasti tarkistaa yksittäistäkin korttelia koskeva asemakaava. Laatomalla keskusta-alueelle liikennesuunnitelma, voidaan osoittaa toimivat ajoneuvo- ja kevyen liikenteen järjestelyt, paikoitus ja joukkoliikenteen ratkaisut sekä huolehtia liikenneturvallisuudesta. Keskusta-alueen ympäristösuunnitelmalla voidaan osoittaa viheralueiden ja istutusten tarve sekä tarvittavat toimet ympäristöhaittojen estämiseksi ja kulttuuriarvojen vaalimiseksi.

Seurataan kaava- ja kehittämishankkeiden sijoittumista suhteessa keskustatoimintojen aluevarauksiin.

Vähittäiskaupan suuryksikkö (kohdemerkintä)

Merkintää käytetään osoittamaan vähintään seudullisesti merkittäviä, vähittäiskaupan suuryksiköitä.

Palvelujen alue ja kohdemerkintä

Merkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittävien julkisten tai yksityisten palvelujen ja hallinnon alueita.

Maakuntakaavassa vähittäiskaupan suuryksiköiden ja kaupaa koskevien palvelualueiden suunnittelu perustuu *Päijät-Hämeen kaupan palveluverkkoselvitykseen* ja julkisten palveluiden osalta vahvistettuun seutukaavan aluevarauksiin sekä niihin kuntien ja toimijoiden kanssa yhteistyössä tehtyihin tarkistuksiin. *Lahden kaupunkiseudun rakennemalli 2040:ssä* esitetyt työpaikka-/palvelualueet ovat olleet myös lähtökohtana suunnittelussa.

Päijät-Hämeessä voimakkaiksi ylimaakunnallisiksi kaupallisiksi keskittymiksi nousevat jo olevat keskittymät Lahden keskusta ja Launeella Uudenmaankadun varsi sekä näiden lisäksi uudet keskittymät Lahden Kariston – Pipon välinen alue, Hollolan vt12/kt54 risteysalue ja Heinolan Tähtiniemen alue. Orimattilan Hennan alueen toteutumiseen on varauduttu pitemmällä tähtäimellä, mutta ensimmäisessä vaiheessa alueelle voi jo sijoittua kaupallisia palveluita.

Vähittäiskaupan suuryksiköiden km-kohdemerkintä on osoitettu Lahdessa Holmaan, Karistoon ja nykyiselle paikalleen Launeelle sekä Heinolan Tähtiniemeen. Tilaa vaativan kaupan (esim. autokauppa, huonekalukauppa ja rautakauppa) tarpeisiin soveltuvia alueita ovat Hollolassa valtatie 12 ja kantatie 54 risteysalueen pohjoispuoli, Lahdessa Uudenmaankadun varsi Renkomäen risteysalue mukaan lukien sekä Holman risteysalue, Nastolassa Nastolan liittymäalue ja Uudenkylän liittymäalue, Heinolassa Tähtiniemen alue ja Orimattilassa Hennan suunnitellun raideliikenteen aseman tienoo.

Km-kohdemerkintä ei sulje pois myöskään vähittäiskaupan myymäläkeskittymän sijoittamista. Tällaisia ovat joko yksittäiset liikerakennukset, joissa on useita myymälöitä tai usean liikerrakennuksen muodostama kokonaisuus, jossa myymälöillä on yhteisiä toimintoja (esim. pysäköinti).

Kuntien keskustatoimintojen alueet ja –alakeskukset mahdollistavat myös kaupan palveluiden lisäämisen. Kaupan lähipalveluiden aluetarpeisiin kuntien on varauduttava taajamatointojen alueiden tarkemmassa suunnittelussa.

Maakuntakaavassa turvataan suurten palvelulaitosten kuten opetus-, sivistys- ja tutkimustoiminnan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon laitokset toimintaedellytykset varaamalla niille riittävät alueet palvelualueina. Taajamarakenteen sisällä, johon suurin osa palvelujen ja hallinnon toimipaikoista sijoittuu, ei maakuntakaavassa yleensä ole erotettu palvelualueita muusta taajamatointojen alueesta. Tällä alueella on maakuntakaavassa esitetty vain ne laaja-alaiset

palvelualueet, jotka synnyttävät runsaasti liikennettä tai joiden toiminta vaatii ympärilleen laajoja luontoalueita.

Tällaisina urheilun ja liikunnan palveluiden aluevarauksina on maakuntakaavassa esitetty Vierumäen ja Pajulahden urheiluopistot. Suomen Urheiluopisto toimii kansallisesti ja kansainvälisesti korkeatasoisena liikunnan ja vapaa-ajan koulutuskeskuksena sekä valtakunnallisena valmennuskeskuksena. Suomen Urheiluopisto ja Vierumäkiyhtiöt muodostavat Heinolan Vierumäellä merkittävän toiminnallisen kokonaisuuden koulutuksen lisäksi majoituspalveluiden, golfin, muiden oheistoimintojen ja läheisten ulkoilumaastojen kanssa. Pajulahti toimi Nastolassa järjestäen ammatillista koulutusta, harrasteliikuntaan liittyvää vapaa-ajan koulutusta sekä majoitusta ja muita oheispalveluita. Myös Pajulahti muodostaa läheisten ulkoilumaastojen kanssa merkittävän toiminnallisen kokonaisuuden.

Maakunnallisesti merkittävänä terveystalouden aluevarauksina on seutukaavassa esitetty Päijät-Hämeen keskussairaalan ja Heinolan reumasairaalan alueet. Asikkalan kirkonkylässä on esitetty varaus Päijänneinstituutin tarpeita varten.

Vaikutusten arviointi

Päijät-Hämeen kaupan palveluverkkoselvityksessä on tarkasteltu seikkaperäisesti maakuntakaavan kauppaan liittyvien päivittäistavarakaupan suuryksiköiden muiden kaupallisten keskitymien vaikutuksia.

Ihmisten elinolojen ja elinympäristön kannalta vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittamisella on tuotu palveluita tasapainoisemmin kaupunkiseudulle. Suuryksiköt heikentävät lähipalveluja vaikutusalueella, mutta kaava mahdollistaa vastapainoksi keskustatoimintojen alueille, alakeskukseen ja taajamatoimintojen alueille lähipalveluiden toteuttamisen.

Kaavassa on varauduttu olemassa olevien palvelujen ja hallinnon toimintojen kehittämiseen ja uusien keskittämiseen jo toteutettujen investointien varaan. Tavoiteltaessa yhdyskuntarakennetta, jossa valtaosa asukkaista voisi tarvittaessa elää ja toimia myös ilman henkilöauton käyttöä, on ylikunnalliset palvelut keskitetty harvoille, hyvin saavutettaville alueille. Suurten kaupallisten keskusten syntyä hillitsemällä on pyritty tukemaan asutuksen lähellä olevien keskusten elinvoimaisuutta.

Maakuntakaavassa taajamien ulkopuolelle osoitettuja palvelualueita ympäröiville alueille kohdistuu virkistys- ja retkeilykäyttöä, joka on myös esitetty kaavassa. Tällaisia ovat erityisesti urheiluopistojen läheisyyteen esitetyt MU-alueet. Urheiluopistot ja keskussairaala ja Reumasairaala lisäävät maakunnan huippuosaamista.

Suurten palvelualueiden keskittäminen maakuntakaavassa hyvin saavutettaville alueille parantaa joukkoliikenteen järjestämismahdollisuuksia ja näin vähentää autoilun tarvetta. Liikennemäärät lisääntyvät kuitenkin kaupan suuryksiköiden läheisyydessä. Maakuntakaavassa esitetyt, ylikunnallista merkitystä omaavat palvelualueet ja suuret kaupalliset keskitymät laajentavat maakunnan vaikutusaluetta ja tuovat työpaikkoja, matkailijoita ja ostovoimaa alueelle.

Suuret palvelualueet toteutuneina muodostuvat alueen ulkoista imagoa määritteleviksi kohteiksi, joiden perusteella alueen tunnettavuus määräytyy. Toisaalta kaupan suuryksiköiden ja palvelualueiden rakentaminen muuttaa voimakkaasti kaupunkikuvaa, maisemaa ja kulttuuriympäristöä.

Palvelujen alue päämaankäyttömuotona tarkoittaa myös sitä, että yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja toteuttamisessa tulee turvata valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokaiden rakennettujen ympäristöjen ja maisema-alueiden arvot, paikalliset arvot jäävät kuntien harkintaan. Maakuntakaavamääräyksissä on vielä korostettu suunnittelumääräyksenä valtakunnallisten ja maakunnallisten kulttuuri- ja maisema-arvojen turvaamista.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Palvelualueiden hankkimisesta, suunnittelusta ja rakentamisesta vastaa toimintaa harjoittava taho: kunta, valtion viranomainen, yhteisö, yhtiö tai näistä muodostuva hankekohtainen toteutusorganisaatio.

Maakuntakaavan laatimisen ajankohtana ei ole ollut tiedossa suuria muospaineita Päijät-Hämeen keskussairaalan ja Heinolan Reumasairaalan aluetarpeissa. Ne on pääosin toteutettu ja esitetyt aluevaraukset mahdollistavat jossakin määrin laajentamis- tai muiden muutostarpeiden toteuttamisen. Urheiluopistojen aluevarauksissa on varauduttu tulevaisuuden laajenustarpeisiin. Niiden ajoitus on opistojen toiminnasta vastaavien tahojen vastuulla. Alueiden toteuttamisessa vastuu on toimijoilla. Maakuntakaavan ajantasaisuuden tarkistamisen yhteydessä huolehditaan myös näiden tarvitsemien alueiden tarkistamisesta.

Maakuntakaavassa kaupan tarpeisiin varatut palvelualueet ovat toistaiseksi joko vajaasti rakennettuja tai rakentamattomia alueita. Näihin muospaineet ilmaantuvat nopeina ja voimakaina. Kuntien tehtävänä onkin huolehtia alueiden yleis- tai asemakaavan laatimisesta, toteuttaa kunnallistekniikka tai sopia sen toteuttamisesta maankäyttösopimuksella ja valvoa, että alueet toteutuvat kaavan edellyttämällä tavalla.

Maakuntakaava tehtäessä kaupan hankkeita ei yleensä vielä tunneta. Tästä johtuen tarvitaan yleiskaavaa ratkaisemaan palveluja tasapainoinen kehitys osana kunnan yhdyskuntarakennetta ja tarkentamaan sijoittuminen maakuntakaavassa varatulle alueelle. Asemakaavaa tarvitaan ratkaisemaan kaupallisten palvelujen mitoitus, laatu ja yksityiskohtainen sijainti. Kaupan hankkeiden ajoituksessa – siis myös tarkemmassa kaavoituksessa – on huolehdittava siitä, että alueellisessa tai väestöryhmittäisessä palvelutarjonnassa ei tapahdu palvelujen saavutettavuuteen haitallisesti vaikuttavia muutoksia.

Kaupan toimintaympäristön nopean muutoksen vuoksi maakuntakaava ja yleiskaava saattavat vanhentua kaupan palveluverkon ohjaamisen osalta nopeammin kuin muut maankäyttöratkaisut. Maakuntakaavan toteutumisen seurannan ja ajantasaisuuden varmistamisen kannalta on tärkeää olla hyvin selvillä toteutuneista hankkeista ja kuntien yleis- ja asemakaavatilanteesta.

TP

Työpaikka-alue

Merkinnällä osoitetaan monipuoliset työpaikka-alueet, joissa voi olla toimisto- ja palvelutyöpaikkoja, asumista sekä ympäristöhäiriöitä aiheuttamatonta teollisuutta ja varastointia.

T

Teollisuus- ja varastoalue

Merkintää käytetään osoittamaan seudullisesti merkittäviä teollisuus- tai varastotoimintojen alueita.

Työpaikka- sekä teollisuus- ja varastoalueiden suunnittelu perustuu 1999 vahvistettuun seutukaavaan, kuntien kanssa käytyihin neuvotteluihin ja Lahden kaupunkiseudulla tehtyyn rakennemallityöhön. *Lahden kaupunkiseudun rakennemalli 2040:ssä* on esitetty uusien työpaikka-alueiden sijoittuminen ja alueiden luonne (teollisuus, palvelut tai logistiikka). Teollisuuden, varastoinnin ja muiden työpaikkapainotteisten alueiden suunnittelussa ei ole ollut käytettävissä mitoitusmenetelmiä, vaan alueet on rajattu niiden soveltuvuuden ja käytettävissä olevan tilan perusteella. Kaava antaa kunnille mahdollisuuden toteuttaa kysynnän ja tarpeiden mukaan erilaisia ratkaisuja, joita on maakuntakaavatyössä mahdollista ennakoita.

Maakuntakaavassa on osoitettu elinkeinoelämän tarpeisiin työpaikka-alueita ja suuria, yhteisiä teollisuus- ja varastoalueita, jotka yleensä edellyttävät hyvää liikenteellistä sijaintia. Pienet työpaikka- ja teollisuusalueet sisältyvät taajamatoimintojen alueisiin. Hollolan Nostavalle ja Lahden ja Orimattilan rajalle Ämmälään sijoittuvat maaliikennekeskukset on esitetty maa-

liikenteen alueen merkinnällä. Tätä merkintää on selitetty tarkemmin kaavaselostuksen sivulla 74.

Suurimmat vahvistettuun seutukaavaan nähden kokonaan uudet teollisuus- ja varastoalueet sijoittuvat Orimattilan Hennaan ja Pennalaan sekä Nastolan Ritomäkeen. Laajennuksia aluevarauksiin on tehty Kärkölässä, Hartolassa ja Vierumällä. Teollisuus- ja varastoalueita on muutettu työpaikka-alueiksi erityisesti taajamarakenteen sisällä Lahdessa, Hollolassa, Nastolassa ja Orimattilassa. Maakuntakaavassa on varauduttu siihen, että teollisuus on uusiutumisvaiheessa. Uuden teknologian laajamittainen käyttöönotto vaikuttaa tulevaisuudessa merkittävästi sekä teollisuuden kasvuun että teollisuusalueiden muutokseen. Suurteollisuus hakeutuu taajamien laidolle ja häiriötä tuottamaton teollisuus ja varastointi sekä erilaiset palveluyritykset sijoittuvat luontevammin taajamarakenteeseen. Liikenteellisesti hyvä sijainti mahdollistaa myös erilaisten liikenneasemien ja palvelukeskittymien syntyminen. Lahden kaupunkiseudun työssäkäyntialueen yhteistyössä tehdyllä rakennemallitarkastelulla on löydetty sijaintipaikkoja sellaisille tuotantolaitoksille, joiden toiminnallisista tai terveellisyysnäkökohdista tarkastellen ei ole suotavaa sijaita lähellä asuntoalueita.

Työpaikka-alueita on edellä kuvattujen muutoskohteiden lisäksi esitetty liikenteellisesti hyviin paikkoihin kaikkiin kuntakeskuksiin. Heinolassa työpaikka-alueita on esitetty Vierumäelle ja Heinolan kirkonkylään.

Vaikutusten arviointi

Maakuntakaavassa työpaikkojen sijoittamisessa on pyritty minimoimaan sekä henkilö- että tavari liikenteen tarve. Teollisuusalueiden sijoittumisessa on tärkeää myös, että ympäristöedellytykset ovat teolliselle toiminnalle sopivat ja tehdyt perusinvestoinnit hyödynnetään parhaalla mahdollisella tavalla. Teollisuuden riskitekijöitä voivat olla päästöt ilmaan, maaperään ja veteen, melu, maastomuokkaukset sekä vaikutukset ympäristökuvaan ja maisemaan. Uudet teollisuusalueet ovat kaavassa sijoitettu sellaisille alueille, joilla teollisuustuotannosta tai kuljetuksista ei ole vaaraa muulle yhdyskunnan toiminnalle.

Ympäristörasitusta voidaan vähentää uuden tekniikan ja puhtaampien energiamuotojen käyttöön ottamisella, joten suuri osa teollisuudesta on sijoitettavissa taajamarakenteen sisään. Teollisuusalueiden ja -tilojen uudelleen arvioinnilla voidaan saavuttaa huomattavia säästöjä sekä kunnallisteknisissä kustannuksissa että liikkumistarpeen määrissä.

Teollisuusalueet ovat työympäristöjä, joilla työntekijät viettävät suuren osan valveaoloajastaan, siksi on tärkeää, että alueet ovat viihtyisiä. Teollisuusalueen läheisyys vaikuttaa asuinalueen arvostukseen.

Orimattilan Hennan alueesta on valmisteilla *Hennan kehityskuvan ja osayleiskaavan vaikutusten arviointi* niminen raportti. Raportissa esitetään tarkemmin myös sinne esitetyn raideliikenteeseen tukeutuvan teollisuus- ja varastoalueen vaikutukset.

Teollisuus- ja työpaikka-alueet päämaankäyttömuotoina tarkoittavat myös sitä, että yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja toteuttamisessa tulee turvata valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen ympäristöjen ja maisema-alueiden arvot, paikalliset arvot jäävät kuntien harkintaan. Maakuntakaavamääräyksissä on vielä korostettu suunnitelmääräyksenä valtakunnallisten ja maakunnallisten kulttuuri- ja maisema-arvojen turvaamista.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Kunnat toteuttavat maakuntakaavan teollisuusaluevarauksia kaavoituksen avulla. Yleiskaavalla määritellään teollisuusalueiden käyttöönoton järjestys ja ajoitus sekä kytketyminen muuhun yhdyskuntarakenteeseen. Alueiden käyttäminen teollisuustoimintoihin edellyttää asema-

kaavaa. Kaavojen ja rakennusvalvonnan avulla kunta asettaa ohjeet ja rajoitukset tuotannon harjoittamiselle ja tuotantotilojen rakentamiselle.

Teollisuustontit ovat valmiita myyntiin tai vuokraukseen tontinmittauksen ja maastoon merkitsemisen jälkeen. Uusien teollisuusalueiden käyttöönotossa kunta sitoutuu tiestön ja muun kunnallisteknisen valmiuden toteuttamiseen tai sopii siitä maankäyttösopimuksella toimijan kanssa. Teollisuusyritys tai omistaja vastaa tilojen rakentamisesta ja teollisesta toiminnasta. Kunnan ympäristötoimi valvoo, etteivät teollisuuden päästöt tai teollisuusalueen visuaalinen ympäristö aiheuta haittaa ympäröivälle maankäytölle, erityisesti asumiselle.

Kiinteistön omistajien ja yrittäjien vastuu on pitää teollisuusalueet ja rakennukset asianmukaisessa kunnossa, turvallisena ja siisteinä sekä että teollinen toiminta tapahtuu lupien puitteissa.

kk

Kehittämisen kohdealue

Merkinnällä osoitetaan kaupunki ja kuntavyöhykkeitä, joihin kohdistuu maakunnallisesti tai seudullisesti tärkeitä alueidenkäyttöllisiä kehittämistarpeita.

Kehittämisen kohdealueiden suunnittelu perustuu kuntien kanssa käytyihin neuvotteluihin. Neuvotteluissa nousi esille eri maankäyttömuodoista johtuvia muutostarpeita ja selkeitä yhteistyötarpeita kahden tai useamman kunnan kesken. Suunnittelun taustalla ovat olleet myös Etelä-Suomen liittouman *Etelä-Suomen toiminnallinen aluerakenne 2030* ja *Päijät-Hämeen maakuntastrategia 2003*.

Ylimaakunnallisten ja maakunnallisten kehityskäytävien merkitseminen kokonaisuudessaan ei ole perusteltua, vaan kehittämisen kohdealueina on esitetty merkittäviä kohteita näihin kehityskäytäviin liittyen. Kehittämisen kohdealuemerkintä on kokoava merkintä, joka osoittaa likimääräisesti sen alueen laajuuden, jolle erityisiä kehittämispaineita kohdentuu. Alueille laadittavat yleiskaavat sekä kohdentuvat kehittämishankkeet määrittävät toteuttamisvaiheessa kehittämisen kohdealueen lopullisen laajuuden.

Kehittämisen kohdealueita on osoitettu yksittäisten kuntien maakunnallisesti tai seudullisesti merkittäviin kohteisiin sekä yli kuntarajojen ulottuviin yhteistyötarpeisiin liittyviä alueita. Näihin kohteisiin liittyy liikenteellisen sijainnin aiheuttamia paineita, arvokkaista pohjavesiesiintymistä tai valtakunnallisista ja maakunnallisista maisema ja kulttuuriarvoista johtuvia erityisiä suunnittelun yhteensovittamistarpeita sekä asumisen, palveluiden ja työpaikkojen uusia aluevarauksia. Maaseudun sekä matkailun ja virkistystyksen kehittämisen kohdealueita on kuvattu selostuksen sivulla 60.

Hollolan, Lahden ja Orimattilan raja-alueille on merkitty Miekkion – Renkomäen – Pennalan kehittämisen kohdealue. Alueella on kaikissa kunnissa selkeitä paineita asumisen kehittämisessä ja siitä seuraavassa palvelutuotannon yhteistyötarpeessa. Koulu-, sosiaali- ja terveys-toimenpalveluiden sekä yhdyskuntateknisten ratkaisujen tuottaminen yhteistyössä on mielekästä selvittää ja toteuttaa alueella. Samalla alueelle kohdistuu moottoritieristeysalueesta johdun paineita kaupallisten palveluiden ja teollisuuden ja muiden työpaikkojen toteuttamiseen. Logistiikka, työpaikka ja asuinalueiden liikennejärjestelyt ja ulkoilureitistöjen jatkuvuus on myös sovitettava yhteen muun maankäytön kanssa. Vastaavan tyylinen alue on esitetty Hollolan ja Asikkalan raja-alueelle Paimelaan ja Vesivehmaalle.

Orimattilan Hennan kehittämisen kohdealue sijoittuu Etelä-Suomen toiminnallisen aluerakenteen mukaiselle Helsinki – Lahti – Heinola kehityskäytävälle Mäntsälän, Orimattilan ja Kärkölan raja-alueelle. Samaan kehityskäytävään liittyvät Lahden kehittämisen kohdealue sekä Heinolassa Vierumäen, Hevossaaren – Tähtiniemen – keskustan ja Heinolan kirkonkylän kehittämisen kohdealueet. Muut kartalla esiintyvät kehittämisen kohdealueet kytkeytyvät maakunnallisiin kehityskäytäviin ja muuten maakunnallisesti tärkeiksi nousseisiin kehittämiskohteisiin.

Vaikutusten arviointi

Kehittämisen kohdealueiden vaikutukset syntyvät osa-alue-rajauksen sisällä olevien päämaankäyttöluokkien vaikutuksista.

Miekkion - Renkomäen – Pennalan ja Paimelan – Vesivehmaan kehittämisen kohdealueen vaikutukset ihmisiin voivat olla merkittäviä, koska niillä selvitetään ratkaisuja yhteisen palvelutuotannon kehittämiseksi. Näihin selvityksiin olisi hyvä kytkeä myös tarkempi ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Hennan alueen ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia on kuvattu tarkemmin *Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi Päijät-Hämeen maakuntakaavaprosessissa*.

Yhdyskuntataloudelliset vaikutukset kehittämisen kohdealueilla voivat olla merkittäviä sekä myönteisiä että kielteisiä. Rajauksia on tehty alueille, joilla uutta yhdyskuntarakennetta on tarkoitus luoda, mikä edellyttää valtion, kuntien ja yksityissektorin investointeja. Toisaalta alueet ovat potentiaalisia kasvualueita, joilla on vaikutusta työllisyyteen ja elinkeinoelämän kasvuun. Yhteistyössä tehtävällä suunnittelulla, toteuttamisen hyvällä ajoittamisella ja resurssien kohdentamisella voidaan alentaa syntyviä kustannuksia, haittoja ympäristölle ja maisemalle sekä varmistaa alueisiin mahdollisesti liittyvien kulttuuriarvojen säilyminen.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Kehittämisen kohdealueen toteuttaminen on monitahoinen prosessi. Periaatteessa maankäytön ratkaisut toteutetaan maakuntakaavassa esitetyn varsinaisen maankäytön mukaisesti yleis- ja asemakaavoituksella tarkentuvan suunnittelun pohjalta. Alueilla on kuitenkin erilaisia hankkeita vireillä, tulossa vireille ja vielä idea-asteella, joten toteuttaminen edellyttää useiden tahojen pitempiaikaista yhteistyötä ja yhteistyössä tehtäviä hankkeita. Uusien alueiden toteuttaminen edellyttää tonttimaan hankintaa, liikennejärjestelyjen ja kunnallistekniikan suunnittelua ja rakentamista.

Kehittämisen kohdealueiden toteuttamisaikataulu on riippuvainen yhteiskunnallisesta kehityksestä. Yrityselämän sijoittumisessa vallitsevat suhdanteet vaikuttavat niiden sijoittuspäätöksiin. Asuinalueiden rakentamiseen vaikuttavat myös monet tekijät kuten tonttimaan hankinnan mahdollisuudet, kunnallistekniikan toteuttamisaikataulut, palveluiden järjestäminen alueelle jne. Uusien alueiden yksityiskohtaisemmassa kaavoittamisessa ja toteuttamisen suunnittelussa nouseekin tärkeään asemaan toteutusaikataulun ja toteuttamisjärjestyksen suunnittelu niin, että tulevien asukkaiden ja toimijoiden palvelut pystytään takaamaan.

MAASEUTU

Maakuntakaavan maaseutualueiden tarkoitus

Maakuntakaavan maaseutualueilla keskeisenä tarkoituksena on maaseudun kehittäminen osana maakunnan alue- ja yhdyskuntarakennetta. Tavoitteena on lisätä maaseudun elinvoimaisuutta ja elinkeinoelämän monipuolisuutta sekä turvata riittävä väestöpohja yhdyskuntarakentamista varten sekä saada maaseutu pysymään asuttuna ja viihtyisenä. Maaseudun elinympäristön kehittämisen tarkoituksena on myös turvata alueiden käytön ekologista kestävyttä, maan biologisen tuottokyvyn sekä luonnon ja ympäristön monimuotoisuuden säilymistä. Maa- ja metsätalouden sekä metsäteollisuuden ja mekaanisen puunjalostuksen toimintaedellytyksiä turvataan ja edistetään. Kaavaehdotuksessa on tarkoituksena esittää kuntien ja muiden toimijoiden esitysten pohjalta maaseudun kehittämisen kohdealueet.

Maakuntakaavan maaseutualueilla tavoitteena on edistää kilpailukykyisen kyläverkoston kehittämistä ja kasvattaa kyläkeskusten väestöpohjaa maakunnan eri osissa tukemaan kylien pysyviä ja liikkuvia palveluja. Kyläverkostoa, maaseudun elinkeinoja, maaseudun uusien asuntojen rakentamista, loma-asutusta sekä loma- ja vapaa-ajan asuntojen muuttamista ym-

pärivuotiseen käyttöön pyritään sovittamaan yhteen niin, että ne tukevat toisiaan ja vahvistavat maaseudun elinvoimaa. Tarkoituksena on muodostaa kyläverkosto johon kuuluu eri kokoisia ja eri tyyppisiä kyliä sekä runkoasutusta.

Kaavan tarkoitus on osoittaa maaseutualueilla valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävimmät kulttuurihistorialliset ja maisemalliset aluekokonaisuudet, jotka korostavat alueiden erityispiirteitä ja lisäävät ympäristön arvoa ja vetovoimaa. Kulttuuriympäristön vaalimisessa korostetaan Päijät-Hämeen historiallista luonnetta ja ajallista kerroksellisuutta. Maakunnalle ominaisia arvokkaiden maisemien, rakennettujen ympäristöjen tai muinaisjäännösten muodostamia kokonaisuuksia tuodaan esille ja niiden säilymistä edistetään. Kulttuuriympäristöjen vaalimiseksi on peruteltua suunnata yhteiskunnan erityisiä tukitoimenpiteitä näille alueille.

Maakuntakaavan maaseutualueilla tavoitteena on osoittaa merkittävät matkailukeskukset, matkailualueiden toimiminen tukikohtina ja palvelualueina sekä edistää Päijänteen matkailulisia valmiuksia. Matkailuun osoitettujen alueiden tarkoitus on muodostaa luonteva matkailukustan verkosto, joka tukee myös kylien ja vapaa-ajan asumisen kehittymistä. Kaavaehdotuksessa on tarkoituksena esittää kuntien ja muiden toimijoiden esitysten pohjalta matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueet.

Maakuntakaavan maaseutualueilla tavoitteena on osoittaa eri tyyppistä vapaa-ajan asumista soveliaille alueille ottaen huomioon vapaa-ajan asumisen muuttamistarpeet ja –mahdollisuudet pärivuotisen asumisen käyttöön, teknisen huollon edullisuusvyöhykkeet sekä kylien kehittäminen ja kuntien näkökulma.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Maaseutualueita koskevat seuraavat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet:

Toimivan aluerakenteen runkona kehitetään pääkaupunkiseutua, maakuntakeskuksia sekä kaupunkiseutujen ja maaseudun keskusten muodostamaa verkostoa.

Alueidenkäytöllä edistetään kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutusta sekä kyläverkoston kehittämistä. Erityisesti harvaan asutulla maaseudulla ja taantuvilla alueilla kiinnitetään alueidenkäytössä huomiota jo olemassa olevien rakenteiden hyödyntämiseen sekä elinkeinotoiminnan ja muun toimintapohjan monipuolistamiseen. Alueidenkäytössä otetaan huomioon haja-asutukseen ja yksittäistoimintoihin perustuvat elinkeinot sekä maaseudun tarve saada uusia pysyviä asukkaita.

Maakunnan suunnittelussa on selvitettävä maaseudun alue- ja yhdyskuntarakenteen sekä kyläverkoston kehittämiseen liittyvät toimenpiteet, joilla edistetään olemassa olevien rakenteiden hyödyntämistä, palvelujen saatavuutta, maaseudun elinkeinotoiminnan monipuolistamista sekä ympäristöarvojen säilymistä.

Elinympäristöjen toimivuutta ja taloudellisuutta edistetään hyödyntämällä olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta ja eheyttämällä taajamia. Taajamia eheyttäessä parannetaan elinympäristön laatua. Yhdyskuntarakennetta kehitetään siten, että palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa.

Maakuntakaavan ja yleiskaavan lähtökohtana on oltava perusteltu väestönkehitysarvio. Maakunnan suunnittelussa ja yleiskaavoituksessa on tarkasteltava pitkällä aikavälillä sekä taajama- että maaseutualueiden väestömäärän kehityksen erilaisia vaihtoehtoja.

Alueidenkäytön suunnittelussa on maaseudun asutusta sekä matkailu- ja muita vapaa-ajan toimintoja suunnattava mahdollisuuksien mukaan tukemaan maaseudun taajamia ja kyläverkostoa sekä infrastruktuurin hyväksikäyttöä.

Alueidenkäytön suunnittelussa rantaan tukeutuva loma-asutus on mitoitettava siten, että turvataan luontoarvoiltaan arvokkaiden ranta-alueiden säilyminen sekä loma-asumisen viihtyisyys.

Alueidenkäytöllä tuetaan aluerakenteen tasapainoista kehittämistä sekä elinkeinoelämän kilpailukyvyyn ja kansainvälisen aseman vahvistamista hyödyntämällä mahdollisimman hyvin olemassa olevia rakenteita sekä edistämällä elinympäristön laadun parantamista ja luonnon voimavarojen kestävää hyödyntämistä. Aluerakenteen ja alueidenkäytön kehittäminen perustuu ensisijaisesti alueiden omiin vahvuuksiin ja sijaintitekijöihin.

Alueidenkäytöllä edistetään elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä varaamalla riittävät alueet elinkeinotoiminnoille. Niiden sijoittumisessa kiinnitetään huomiota olemassa olevien rakenteiden hyödyntämiseen ja hyvään saavutettavuuteen.

Maakunnan suunnittelussa on tuettava matkailukeskusten ja -alueiden verkottumista sekä vapaa-ajan käytön vyöhykkeiden kehittämistä niin, että muodostuu toimivia palvelukokonaisuuksia. Ensisijaisesti on kehitettävä olemassa olevia matkailukeskuksia ja -alueita. Alueidenkäytön suunnittelulla matkailualueita tulee eheyttää.

Ilman erityisiä perusteita ei hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita tule ottaa taajamatoimintojen käyttöön eikä hyviä ja laajoja metsätalousalueita pirstoa muulla maankäytöllä.

Elinympäristön viihtyisyyttä edistetään kiinnittämällä huomiota rakennetun ympäristön ajalliseen kerroksellisuuteen sekä korkeatasoisiin, alueiden omaleimaisuutta vahvistaviin, maisemakuvaan sopeutuviin ja mittakaavaltaan ihmisläheisiin rakennettuihin ympäristöihin. Taajamia kehitettäessä viheralueita hyödynnetään siten, että niistä muodostuu yhtenäisiä kokonaisuuksia.

Alueidenkäytöllä edistetään kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä.

Alueidenkäytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuri- ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Alueidenkäytössä on otettava huomioon kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevat kansainvälisten sopimusten velvoitteet sekä valtioneuvoston päätökset. Lisäksi viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtina. Maakuntakaavoituksessa on osoitettava valtakunnallisesti merkittävät maisema- ja kulttuuriperintöalueet ja -kohteet. Valtakunnallisesti arvokkailta kohteilla ja alueilla on alueidenkäytön sovelluttava niiden historialliseen kehitykseen.

Näillä tarkoitetaan kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevia viranomaisten laatimia valtakunnallisia inventointeja, jotka perustuvat riittävän laaja-alaiseen valmisteluun. Tätä päätöstä tehtäessä ovat olemassa seuraavat inventoinnit:

- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992)
- Valtakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset ympäristöt (Museovirasto, rakennushistorianosasto, julkaisu 16, 1993) ja
- Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekokonaisuudet (Sisäasianministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto, tiedotuksia 3/1983).

Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003)

Maaseutualueita koskevat seuraavat MAST2003:n tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet:

Ympäristön tuottokyvyn turvaaminen sekä luonnosta peräisin olevien tuotteiden kehittäminen ja valmistus (Tavoite)

- *Maakunnan kehitystä hyödyttävän luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja lisääminen (toimenpidekokonaisuus)*
- *Luonnonvarojen käytön optimointi sekä luonnontuotteiden jatkojalostuksen kehittäminen ja innovointi kestäväen kehityksen periaatteilla (toimenpidekokonaisuus)*
- *Maakunnan energiaomavaraisuuden lisääminen (toimenpidekokonaisuus)*

Perusteluja

Luonnosvaiheesta saadun palautteen perusteella maa- ja metsätalouden toimintaedellytysten turvaaminen nousivat esille

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi

Maa- ja metsätalouden toimintaedellytyksiä turvataan ja edistetään

Puuraaka-ainehuollon parantaminen (Tavoite)

- *Metsäympäristön hoito (toimenpidekokonaisuus)*
- *Laatupuun saatavuuden turvaaminen (toimenpidekokonaisuus)*

Perusteluja

- Luonnosvaiheesta saadun palautteen perusteella metsätalouden ja -teollisuuden turvaaminen nousivat esille

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi

Metsäteollisuuden ja mekaanisen puunjalostuksen toimintaedellytyksiä turvataan ja edistetään.

Asuntoalueiden kaavoittaminen turvaamaan väestömäärän tasainen kasvu (Tavoite)

- *Laadukkaiden asuntoalueiden kaavoittaminen sekä nykyisten asukkaiden asumisväljyyden että noin 10 %:n väestömäärän kasvua varten (toimenpidekokonaisuus),*
- *Uuden rakentamisen sijoittaminen pääasiassa jo tehtyjen yhdyskuntarakenteiden ja investointien varaan, sekä taajamissa että maaseutukylissä (toimenpidekokonaisuus).*
- *Rakentamisalueiden tuottaminen vuosittaista yli yhden prosentin väestökasvua varten vuosina 2005 – 2020 (toimenpidekokonaisuus).*

Perusteluja

- asumisväljyyden arvioidaan kasvavan edelleen. Päijät-Hämeessä keskimääräinen asumisväljyys on kasvanut vuoden 1990 asumisväljyydestä 32,55 m² asukasta kohti lukuun 38,08 m² vuonna 2002
- asumisväljyys vaihtelee huomattavasti lähiväestöalueiden ja asumistyyppien välillä
- Vahvistetun seutukaavan mitoituksessa käytettiin asumisväljyytenä 50 m² asukasta kohti vuonna 2030
- Asumisväljyyden kasvu vaikuttaa väestönkasvua voimakkaammin asumiseen kaavoitettavan maa-alan tarpeeseen
- Tilastokeskus on arvioinut Päijät-Hämeen väestömäärän olevan vähenevän nykyisestä noin 198 000:sta noin 196 000:een vuoteen 2020 mennessä, väestön ikääntymisellä on suuri merkitys ennusteessa
- Maakunnan omat odotuksen väestön kehityksestä ovat positiivisemmat, alueelle odotetaan muuttovoittoa oikoradan valmistumisen myötä
- Päijät-Hämeen väestösuunnite v. 2020 n. 213 500 (Venus-malli 20.9.02/JM) perustuu oletuksiin, että Lahden seutu alkaa kiinnostaa pääkaupunkiseutulaisia (muuttotase paranee kaikissa ikäluokissa), suuren ikäluokan edustajat palailevat kotiseuduilleen (eläkeläiset korostuvat), oikoradan vaikutus näkyvin v. 2010 tietämällä, verkostoyliopisto saavuttaa kriittisen massan 2015 tietämällä (korkeakouluopiskelijat), tiedepuisto onnistuu hi tech –klusteroinnissa (keski-ikäisten vanhempien perheet)
- Lahden kaupunkiseudun rakennemallityön raporttiluonnoksessa 16.6.2004 on sivulla 29 kuvattu asumisen sijoittumista ja rakennemallikartalla (luonnos 9.6.2004) on esitetty asu-

misen ja työpaikka-alueiden kehittämisen painopisteet ja maankäytön muutosalueet vuoteen 2040, jotka on vaiheistettu ensisijaisiksi ja toissijaisiksi alueiksi

- Rakennemallityössä on tähdätty vuoteen 2040 ja käytetty väestötarkasteluissa 0,5 %:n ja 1 %:n keskimääräistä vuotuista väestön kasvua, joka rakennemallityön kunnissa merkitsee yhteensä väestömäärän kasvua 207 000-240 000:een (vastaava vaihtelu maakuntakaavatyössä noin 180 000-200 000)
- Maakuntakaavatyössä on tarpeen ottaa lyhyempi tarkasteluajanjakso, jotta kaava ohjaisi rakenteen pysymistä tiiviinä ja hallittuna. Väestön kehityksen yleinen trendi on Euroopan laajuisesti sen kääntymisen laskuun vuoden 2020 vaiheilla, jolloin on syytä tarkastella uudelleen kehitysnäkymiä
- Valmistelussa huomioidaan, että oikoradan valmistumisen jälkeen kasvukäyrä on ensin jyrkempi ja tasoittuu sitten aikatahtäyksen loppua kohti (varautuminen tähtää alkujaksolla yli 1 %:n rakentamisalueiden tuottamiseen)
- Asumisväljyyden kasvu arvioidaan asumistyyppin mukaan (taajamien tiiviit A ja väljät asuntovaltaiset alueet AA, kyläkeskuksien alueet AT ja haja-asutuskylien alueet at)
- **Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi**
- Asumisen osalta kaavan toteutumisen aikatahtäykseksi otetaan vuosi 2020
- Suurten liikennehankkeiden (radat, tiet, kanavat) ja elinkeinoelämän hankkeiden osalta toteutumiseen varaudutaan huomattavasti pitemmällä tähtäyksellä
- Asumisen mitoituksen lähtökohdaksi otetaan voimakas kasvu, joka vuonna 2020 vastaa noin 213 500 asukasmäärää
- asumisen sijoittelussa varautuminen aloitetaan nykyisen seutukaavan tiivistettävistä alueista (kuntien varavaranto / kuntakierros) ja sen jälkeen väestön kasvun ja asumisväljyyden kehityksen mukainen laajentamistarve kohdennetaan ensisijaisesti olemassa olevien rakenteiden yhteyteen

Asuinympäristön parantaminen ja hyödyntäminen (Tavoite)

- *Luonnonläheisen ja maaseutumaisen asumisen kehittäminen (toimenpidekokonaisuus),*
- *Hoidetun ja kauniin kulttuuriympäristön hyödyntäminen (toimenpidekokonaisuus),*
- *Pääkaupunkiseudun etätyöalue -roolin rakentaminen (toimenpidekokonaisuus),*
- *Osavuosi- ja vapaa-ajan asuntojen määrän kaavoittaminen kaksinkertaiseksi nykyisestä (toimenpidekokonaisuus),*
- *Vapaa-ajan asumisen vakiinnuttaminen ympärivuotiseksi soveliailla alueilla (toimenpidekokonaisuus),*
- *Kyläyhteisöjen elinkelpoisuuden kehittäminen (toimenpidekokonaisuus),*
- *Asumisen sosiaalisen ulottuvuuden parempi huomioon ottaminen (toimenpidekokonaisuus),*

Perusteluja:

- Erialaisten asumisvaihtoehtojen turvaaminen ja riittävyys maakunnassa
- Uusien asukkaiden saaminen kyliin
- Tehdyistä taustaselvityksistä (kyläsuunnitelmien analyysi) on noussut korostetusti esille kylämaisen asumisen turvaaminen, kylien kulttuuri- ja luonnonmaisemien huomioiminen sekä vapaa-ajan asumisen huomioiminen
- Kyläympäristöjen viihtyisyyden parantaminen vetovoimatekijänä
- Kylien saavutettavuuden parantaminen
- Rantarakentamisen mahdollistaminen vakituiseen asumiseen käyttöön.
- Vapaa-ajan asumisen lisääminen eri keinoin esim. tontteja lisäämällä, lomakylämuodossa, tiiviinä loma-asuntoalueina, kasvattamalla rakennusoikeutta tai syventämällä rantavyöhykettä useammaksi kehäksi sekä huomioimalla 'kuivan maan' vapaa-ajan asumisen vaihtoehdot
- Lähtökohтия Päijät-Hämeen kyläohjelma 2004 – 2008 (luonnos): Päijät-Hämeen kyläohjelman painopisteinä ja tavoitteina on esitetty 1. Kehitetään hyviä toimintatapoja ja uutta yhteistyötä, 2. Kylässä on turvallista asua, tehdä työtä, elää ja viihtyä, 3. Kylien palvelut säilyvät ja monipuolistuvat, 4. Uusia asukkaita tulee kylälle

- Lähtökohdat kaupunkiseudun rakennemallityöstä: Lahden kaupunkiseudun rakennemallityössä on esitetty kehitettävät kyläalueet sekä selostuksessa että kartalla, rakennemallityössä on tähdätty vuoteen 2040. Kyläverkoston kehittäminen kehittämismahdollisuuksiltaan tärkeimpiin kyläalueisiin tukeutuen

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi

Kaavaehdotuksessa korostetaan kehittämisenäkökulmasta kyläalueita ja tuetaan vapaa-ajan asumisen lisäämistä ja muuttumista ympärivuotiseksi niiden läheisyydessä ja soveliailla alueilla. Kaavaehdotuksessa osoitetaan maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristön ja maiseman kannalta tärkeät alueet. Osoitetaan tiiviiden lomakyläiden ja loma-asumisen kehittämisalueet. Jätetään kuntien harkintaan vapaa-ajan asumisen lisääminen niillä järvilla tai alueilla, joilla ei ole maakuntakaavassa merkintöjä ("ns. valkeat alueet") järvien tai muun alueen sietokyky huomioon ottaen.

Matkailun, kulttuurin ja liikunnan toimintaympäristön parantaminen (Tavoite)

- *Matkailun infrastruktuurin rakentaminen ja ylläpitäminen (toimenpidekokonaisuus),*
- *Ulkoilun, liikunnan ja vapaa-ajan alueiden kaavoittaminen maakunnan omien asukkaiden tarpeiden lisäksi suurelle määrälle muita (toimenpidekokonaisuus).*

Perusteluja

Luonnosvaiheesta saadun palautteen perusteella matkailun kehittäminen nousi esille erityisesti Evon alueen kehittämistarpeena luontomatkailukohteena sekä Päijänteeseen tukeutuvan matkailun kehittämisenä

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi

Kaavaehdotukseen täydennetään kuntien ja muiden toimijoiden esitysten pohjalta matkailun kehittämisen kohdealueet tilanteeseen sopivin kaavamerkinkein.

Sosiaalisesti kestävä yhdyskuntarakenne ja asukkaan peruspalveluiden saavutettavuus (Tavoite)

- *Sellaisen yhdyskuntarakenteen tavoittelemisen, jossa asukkaan välttämättömät peruspalvelut ovat saavutettavissa (toimenpidekokonaisuus),*
- *Sellaisen yhdyskuntarakenteen tavoittelemisen, jossa joukkoliikenne ja muut kuljetuspalvelut ovat järjestettävissä. (toimenpidekokonaisuus)*
- *Sellaisen asutusrakenteen tavoittelemisen, jossa myös päivittäistavarakauppa voi tarjota lähipalveluita (toimenpidekokonaisuus).*

Perusteluja

- Kuntakierroksella nousivat esiin yhteistyöalueet: Hollolan, Nastolan ja Lahden raja-alueella Pyhäntaan-Heinlamin suunnalla, Lahden ja Hollolan rajalla Miekkion, Nostavan ja Oke-roisten suunnalla, Lahden ja Orimattilan raja-alueella Renkomäen ja Pasina-Pennala suunnalla, Lahden ja Nastolan Koiskalan alueella, Heinolan ja Sysmän Pääsinniemen suunnalla, Vierumäki Heinolan ja Asikkalan raja-alueella, Kalliola-Kukkila suunnalla Lahden ja Hollolan rajalla ja lisäksi Hennan ympäristössä Orimattilassa ja Kärkölässä
- Kyläsuunnitelmien analyysissa nousi esille kylien yhteisöllisyys ja sosiaalinen pääoma
- Lähtökohdista Päijät-Hämeen kyläohjelmasta 2004 – 2008 (luonnos): Päijät-Hämeen kyläohjelman painopisteinä ja tavoitteina on esitetty 1. Kehitetään hyviä toimintatapoja ja uutta yhteistyötä, 2. Kylässä on turvallista asua, tehdä työtä, elää ja viihtyä, 3. Kylien palvelut säilyvät ja monipuolistuvat, 4. Uusia asukkaita tulee kylälle.

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi

Kaavaehdotukseen asuminen sijoitetaan kehittämisvyöhykkeille ja kyliin niin, että julkiset ja kaupalliset peruspalvelut on järjestettävissä. Tutkitaan alueet, joissa kunnat voivat hoitaa palvelut yhteistyössä.

Maaseudun aluevaraukset ja niiden perustelut

Maaseudun osalta maakuntakaavassa esitetään maankäytön pitkän aikavälin suuntaviivat ohjeeksi maaseudun yleis- ja asemakaavoitukselle sekä maaseutumaiselle kylä- ja haja- ja vapaa-ajanasumiselle että yritysten ja kuntien toiminnalliselle kehittämiselle ja suunnittelulle. Maankäytön suunnittelussa on esitetty varsinaisia aluevarauksia ja kohteita, erilaisia kylämerkintöjä, osa-alueiden ominaispiirteitä sekä kehittämiskohdealueita.

Maaseudun aluevaraukset edistävät maaseudun elin- ja toimintaympäristön parantumista, mahdollistavat väestörakenteen uusiutumista ja ottavat huomioon erilaisten väestöryhmien tarpeita. Kaavamerkinnöillä edistetään terveellisen, turvallisen ja sosiaalisesti toimivan maaseudun säilymistä ja kehittymistä sekä hyvinvoinnin lisäämistä parantuneina elinoloina.

Maaseudun alueiden käytössä on kiinnitetty huomiota maaseudun elinkeinorakenteen uusiutumismahdollisuuksiin ja toimintaedellytysten vahvistamiseen. Monipuolisen elinkeinotoiminnan mahdollistava maaseutu edistää työllisyyden parantumista. Päijät-Hämeessä osaaminen on noussut yhdeksi merkittäväksi strategiseksi tavoitteeksi ja myös maaseutu tarjoaa osaajille ja osaamiselle kilpailukykyisen toiminta- ja asuinympäristön parantuneiden tie- ja tietoliikenneyhteyksien sekä yhdyskuntahuollon puitteissa.

Maakuntakaavassa maaseudun maankäyttöön kuuluvat maaseutumaiset alueet, kyläalueet, kulttuurihistorialliset alueet, loma-asuntoalueet ja matkailualueet sekä maaseudun ja matkailun ja virkistyksen kehittämiskohdealueet.

Maaseutumainen alue

Maakuntakaavan maaseutumaisille alueille ei ole todettu mitään valtakunnallisesti, maakunnallisesti eikä seudullisesti merkittävää käyttötarkoitusta. Maaseudun maakuntakaavan alueista on pääosa tavanomaisia maaseutualueita.

Vahvistetussa seutukaavassa maaseudun aluevarauksia oli osoitettu useammalla eri merkinnällä, laajimmat aluevaraukset oli esitetty merkinnällä M (maa- ja metsätalousvaltainen alue). Muita merkintöjä olivat MT (maatalousalue), MY (maa- ja metsätalousvaltainen alue tai kohde, jolla on kulttuuri- ja luonnonympäristöön liittyviä arvoja), MA (maa- ja metsätalousalue, jolla on kylä- ja pientaajama-asutusta) ja MU (Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on ulkoilun ohjaamistarvetta). Uudella merkinnällä on ilmennetty yleisesti monipuolista ja hyvää maaseutua ja kehittämisenäkökulmaa. Pääosa vahvistetun seutukaavan aluevarauksista on yhdistetty 'maaseutumainen alue' -merkintään. Maaseutumaisen alueen erityisominaisuuksia on tuotu esiin osa-aluemerkinnöillä. Maaseutua on tuotu kokonaisuutena esiin ja pyritty ennakkoimaan maaseudun rakennemuutoksen mukanaan tuomien kehittämistarpeiden mahdollistamista tasapuolisesti maakunnan eri osissa. Jo tapahtuneiden hyvien kehittämistoimien ja toteuttamisen ansiosta Päijät-Hämeen maaseutu on säilynyt hyvänä ja omaleimaisena. Positiivisen kehityksen toivotaan jatkuvan. Maaseutumaisella alueella on mahdollisuus monipuoliseen asumiseen, elinkeinojen ja yritystoiminnan kehittämiseen ja rakentamiseen. Maaseutumainen alue on pääosin maa- ja metsätalousvaltaista aluetta ja rakentaminen on siellä haja-asutusluonteista tai tukeutuu erilaisiin kyliin.

Maaseutumaisen alueiden käytöstä päättäminen jää paikalliselle tasolle, kunnalle. Kunta voi sijoittaa näille alueille paikallista toimintaa. Maakuntakaavan muut merkinnät voivat kuitenkin ohjata kunnan päätöksiä, jotka koskevat maaseutumaisen alueiden käyttöä. Maakuntakaavassa on osoitettu myös maaseutumaisille alueille alueen ominaisluonnetta kuvaavia merkintöjä, kuten kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä alueita, arvokkaita harjuja tai muita geologiasia muodostumia, ohjeellisia ulkoilureittejä, pohjavesialueita, Natura-alueita, maaseudun kehittämiskohde- ja matkailun ja virkistyksen kehittämiskohdealueita sekä muita osa-aluemerkintöjä. Tällöin kunnan on alueen käytöstä päättäessään otettava huomi-

oon alueen muut ominaisluonnetta kuvaavat merkinnät niihin liitettyine suunnittelumääräyksiineen. Liitekartoilla on selvityksiin ja päivityksiin perustuvaa lisätietoa joilla ei ole suoria oikeusvaikutuksia. Oikeusvaikutukset syntyvät varsinaisesta maakuntakaava-kartasta ja merkinnöistä sekä määräyksistä. Liitteet ovat informaatiota jatkosuunnittelua varten.

Kunnan suunnittelun vapautta näillä alueilla rajoittaa hankkeen tai suunnitelman alueellinen merkittävyys. Maakunnallisten ja seudullisten suunnittelutarpeiden ja ratkaisujen peruspirteenä on, että ne koskevat samanaikaisesti koko maakuntaa tai sen laajahkoa osa-alueita eli seutua. Tyypillisiä esimerkkejä ovat suuret infrastruktuurihankkeet, useamman kunnan asukkaita palvelevat laitokset ja mittavat maa-aineisten tai turpeen ottoalueet. Paikallisten asuintai työpaikka-alueiden koolle ei ole selvää ylärajaa. Seudullinen merkitys alkaa toteutua esimerkiksi siinä tapauksessa, että alueen rakentuminen lisää huomattavasti kuntien välistä henkilö- tai tavaraliikennettä.

Maaseutumaisten alueiden peruslähtökohtina on ollut turvata erilaisten maa- ja metsätaloutta tukevien elinkeinojen mahdollistaminen ja maaseudun pysyminen asuttuna ja viihtyisänä ottaen huomioon eri alueiden luontaiset lähtökohdat.

Maankäyttö- ja rakennuslain § 128 mukaan maakuntakaava ei laukaise maisematyöluvan hakumenettelyä. Maisematyö lupa-asia tulee ajankohtaiseksi yleiskaava- ja asemakaavatasolla.

Vaikutusten arviointi

Maakuntakaavan pyrkimys luonnon monimuotoisuuden kunnioittamiseen, kasvullisen ja tuotettavan maan säilyttämiseen sekä ihmisten toimeentulon ja viihtyvyyden lisäämiseen ovat maaseudun kestäväälle kehitykselle oleellisia. Maakuntakaava turvaa maalaismaiseman perusrakennetta ja huomioi kulttuuriympäristöön ja maisemaan liittyvät näkökulmat. Maakuntakaavassa on huomioitu maaseutumaisen alueen ominaispiirteet ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä. Kaava turvaa maa- ja metsätalouselinkeinojen harjoittamisen sekä antaa mahdollisuudet maaseudun monipuolisille elinkeinoille. Kaava mahdollistaa maaseudun säilymisen asuttuna ja elinvoimaisena sekä taajamien väestön virkistäytymisen läheisissä luonnonmetsissä. Ihmisten elintapojen muuttuessa maaseudulle avautuu uusia mahdollisuuksia uusien asumis- sekä palvelutarpeiden, erityisesti kasvavan vapaa-ajan, kulttuuri- ja harrastustarpeiden tyydyttäjänä.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Uudisrakentaminen ei yleensä edellytä yksityiskohtaisempaa kaavaa ja rakentaminen on haja-asutusluonteista. Maakuntakaavan laatimisajankohtana ranta-alueilla rakentamista ohjaa maankäyttö- ja rakennuslaki. Maaseutumaisten alueiden kehittämistä voidaan edistää ja seurata aluekehittämiseen liittyvien hankkeiden kautta ja lisäksi kaavalausuntojen tai suunnittelutarvelausuntojen kautta silloin kun toiminta niitä edellyttää.

MU

Maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityistä ulkoilun ohjaamistarvetta.

Alueet ovat metsäalueita, jotka sijaitsevat taajamien tai maakunnallisesti merkittävien liikuntakeskusten läheisyydessä. Muualla ulkoilun ohjaamistarve on esitetty ohjeellisin ulkoilureitein vahvistetun seutukaavan mukaisesti. Maakuntakaavan laatimisajankohtana on meneillään ylimaakunnalliset luonto- ja ulkoilureitit, joka tuloksena vuoden 2007 lopussa kunnissa on saatavilla tarkennettua tietoa ulkoilureittien sijainnista.

Vaikutusten arviointi

Aluevaraukset on tehty sellaisille alueille joille todennäköisesti suuntautuu ulkoilunohjaamis-paineita. Varautumalla erilaisin reitistösuunnitelmin maa- ja metsätalousalueiden ulkoilukäyt-töpaineisiin voidaan ennakkoon vähentää metsätalouden ja virkistyskäytön välisiä ristiriitoja. Alueiden huoltoa ja hyvänä pysymistä voidaan hallita ennakkosuunnittelulla. Parhaimmillaan aluevaraukset laajentavat matkailualueiden toiminta-alueita ja voivat tuoda mukanaan positiivisia taloudellisia vaikutuksia matkailuun liittyvien elinkeinojen kautta. Toisaalta aluevaraus voi rajoittaa maa- ja metsätalouksikäyttöä. Alueiden osoittaminen lisää ihmisten viihtyvyyttä ja elämänlaatua. Reitistöt ja levähdysalueet lisäävät liikkumiseen liittyvää turvallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä sekä edistävät terveyttä.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Reitistöjen osalta toteutusvastuu jää yleensä kunnille. Päijät-Hämeen kunnat ovat Orimattilaa lukuun ottamatta mukana ylimaakunnallisessa ulkoilu- ja luontomatkailuhankkeessa jossa suunnitellaan ja toteutetaan eri liikkumismuotoja varten erilaisia reitistöjä.

AT

Kyläalue
Merkinnällä osoitetaan tiiviit kyläalueet

Päijät-Hämeen kulttuuriympäristö- ja maisema-arvot on esitetty maakunta-kaavaselostuksen liiteosan kohdassa (liitenumero täydennetään).

Maaseutukylä
Merkinnällä osoitetaan haja-asutusta tiiviimmät kylät

Päijät-Hämeen kulttuuriympäristö- ja maisema-arvot on esitetty maakunta-kaavaselostuksen liiteosan kohdassa (liitenumero täydennetään).

Haja-asutuskylä
Merkinnällä osoitetaan haja-asutusluontoiset kylät, joilla on merkitystä kyläverkoston eheytyksen tai vapaa-ajan asumisen kannalta

Päijät-Hämeen kulttuuriympäristö- ja maisema-arvot on esitetty maakunta-kaavaselostuksen liiteosan kohdassa (liitenumero täydennetään).

Kyläverkosto esitetään kaavavalmisteluun liittyvien kuntaneuvottelujen, sidosryhmäneuvotte-lujen, *Lahden kaupunkiseudun rakennemalli 2040, Keskus- ja palveluverkko selvityksen, Päi-jät-Hämeen kyläsuunnitelmien analysointi maakunnan suunnittelua varten –työn, Päijät-Hämeen kyläohjelman 2004 – 2008, Vapaa-ajan asumisen kehitystrendit suhteessa etätö-hön -raportin* ja kaavaluonnoksesta saatujen palautteiden perusteella. Kyläläisten omaehtoi-sen suunnittelun ja maakuntakaavaprosessiin osallistumisen tuloksia on myös hyödynnetty kyläverkoston luomisessa. Kuntaneuvotteluissa käytiin läpi kyläluokitukset.

Kyläalueiden sijoittelussa on otettu huomioon vakituisen asumisen lisäksi vapaa-ajan asumi-nen ja sen tarjoamat mahdollisuudet saada lisäasiakkaita palvelujen ja elinkeinotoiminnan turvaamiseksi. Vapaa-ajan asunnoilla vietetyt läsnäolopäivät ovat lisääntyneet, rakennusten varustetaso on parantunut ja kerrosala on kasvanut. Vapaa-ajan asumiseen sijoitetut inves-toinnit sekä rakennusten että tonttimaan kautta ovat kasvaneet ja ratkaisuihin on huomioitu tulevaisuuden tarpeet käyttää vapaa-ajan asuntoja tehokkaammin ja muuttaa niitä eneneväs-sä määrin ympärivuotiseen käyttöön. Kyläalueiden kannalta merkittävällä tavalla vapaa-ajan asuminen keskittyy maakunnan keski- ja pohjoisosiin.

Kyläverkoston suunnittelussa on otettu huomioon olemassa oleva ja suunnitteilla oleva vesi-huoltoverkosto sekä tieyhteydet. Kyläverkoston kylät ovat kaikki sijoitettu maakuntakaavaan merkityn tieverkoston piiriin. Palveluiden osalta saman kyläluokan omaavilla kylillä voi olla

eroja huomattavastikin koska ratkaisuihin on pyritty turvaamaan peruspalveluiltaan erilaisia kyläalueita tai kyliä tasapuolisesti suhteuttaen maakunnan ja kuntien eri osiin. Kyläverkosto jossa on riittävästi asukas pohjaa ja monipuoliset elinkeinon harjoittamismahdollisuudet sekä alkutuotanto edesauttavat myös maakunnalle tärkeiden kulttuuriympäristöjen ja kulttuurimaisemien säilymisessä. Rakennetun ympäristön kauneutta, omaleimaisuutta on huomioitu vaalimalla rakennusperinnön, kulttuuriympäristöjen ja maisemien säilymistä. Kyläverkosto tarjoaa taajama-alueita väljemmän ja maaseutumaisen vaihtoehdon asumiselle.

Keskeisimmät kyläalueet on osoitettu AT -aluevarauksin. *Lahden kaupunkiseudun rakennemalli 2040* -selvityksessä kehitettäviksi kyläalueiksi nousseet kylät ovat huomioitu maakuntakaavan kyläverkostossa. Tiiviiden kyläalueiden maankäyttöä, palveluiden sijoittumista ja kunnallistekniikkaa on useimmissa kylissä tutkittu eri kaavoilla. Kyläalueet ovat kylä- ja keskusverkostossa ydinalueita jotka erottuvat harvasta kylärakenteesta tiiviimmän rakenteensa vuoksi. Kyläalueilla on yleensä enemmän palveluita kuin maaseutu- tai haja-asutuskyliissä ja niiden yhdyskuntatekninen verkosto ja huolto on suunnitelmallisempaa ja järjestyneempää kuin maaseutukyliissä tai haja-asutuskyliissä. Taajamien läheisyydessä, kuten Nastolassa ja Hollolassa on esitetty muutamia kylämäisen asumisen alueita AT -merkinnällä vaikkakaan ne eivät varsinaisesti kuulu kyläverkostoon. Uutena suurempana kyläalueena on esitetty Hennan kyläalue.

Maaseutukylien maankäyttöä, palveluiden sijoittumista ja kunnallistekniikka on useimmiten suunnitelmallista, mutta ei yleensä edellytä kaavatason ratkaisuja. Maaseutukylät ovat kylä- ja keskusverkostossa peruspalveluita omaavia kyliä. Maaseutukylien rakentaminen on yleisilmeeltään väljempää. Maaseutukylien elinvoimaisuutta edistää usein niiden sijaintiin, kulttuuriperintöön tai vapaa-ajan asumiseen liittyvät erityispiirteet. Maaseutukylien yhteydessä on yleensä runsaasti jo olemassa olevaa vapaa-ajan rakentamista.

Haja-asutuskyliä edustavat harvaan asutun maaseudun runkoasumista ja niillä on merkitystä maaseudun haja-asutuksen kokoajina ja kyläverkoston eheyttäjinä. Haja-asutuskyliä valinnassa on ollut myös merkityksellistä niiden läheisyydessä sijaitseva loma-asutus. Kylissä on saatavilla eri tavoin järjestettyjä peruspalveluita. Haja-asutuskyliä on myös usein sijaintiin tai kulttuuriperintöön liittyviä erityispiirteitä joilla on merkitystä kehittymisnäkökulmien kannalta. Haja-asutuskyliä pysyvään asutukseen liittyvä rakentaminen voi olla harvakoaa, mutta lisääntyvä vapaa-ajan asuntojen käyttö tuo haja-asutuskyliin kesäasukkaita ja luo pohjaa palveluiden säilymiselle. Haja-asutuskyliä läheisyydessä on yleensä jo olemassa olevaa vapaa-ajan rakentamista.

Kohdemerkinnät eivät osoita kyliä alueiden laajuuksia, vaan ne kuvaavat kyliä yleispiirteisistä sijaintia. Kyläverkoston suunnittelussa on huomioitu alueiden käytön taloudellisuutta ottamalla olemassa oleva ja suunniteltu vesihuoltoverkosto sekä tieverkosto huomioon.

Vaikutusten arviointi

Monipuolisen, elävän kyläverkoston luominen on kestävä kehityksen mukaista. Kyläverkosto mahdollistaa peruspalvelut ja olevien rakenteiden hyödyntämisen maaseudulla. Kyliä merkitseminen kaavakartalle sekä tavoite ohjata ja koota haja-rakentamista kyliin tukevat hajakeskittettyä alue- ja yhdyskuntarakennetta ja ehkäisevät yhdyskuntarakenteen epätaloudellista hajaantumista. Maaseutumaisen asumisen tavoite keskittää haja-asutusta erilaisiin kyliin helpottaa liikenne- ja palvelujärjestelmiä. Teiden varteen sijoittuva kyläasutus parantaa liikennetarkaisujen toimintaedellytyksiä. Pienemmissä kylissä palveluiden vähäisyys tai puuttuminen lisää henkilöautoliikennettä. Kylärakenne voi tarjota varmemman ja paremman yhdyskuntateknisen huollon järjestämisen ja sitä kautta vaikuttaa päästöjen vähentymiseen. Kyläalueiden kehittäminen keskittää rakentamista jo rakennettuun ympäristöön, mikä on luonnonympäristön kannalta positiivista.

Kylärakenne tarjoaa luonnonläheisen vaihtoehdon taajamien pientaloalueille, jolloin se lisää selvää elinvoimaa maaseudulle. Kylämäinen asuminen tarjoaa erilaisia ja erityyppisiä vaihto-

ehtoja muillekin kuin maatalouselinkeinon harjoittajille ja voi osaltaan rikastaa väestöpohjaa ja ikärakennetta. Maan hinta on kylissä pääsääntöisesti alhaisempi kuin taajamissa, jolloin rakentamiskustannukset ovat alhaisemmat. Rakentaminen tuo mahdollisuuksia maanmyyntiin. Asukkaille kylien kehittyminen tuo uskoa kylän tulevaisuuteen, parantaa palveluja ja niiden pysyvyyttä, lisää asumisen tasoa ja luo uusia elinkeinomahdollisuuksia. Kyläläisten yhteistoiminta, oma-aloitteisuus, kotipaikkaylpeys ja ympäristön arvostus ovat voimavara, jolla maaseutu uudistuu. Uudistusvoima edellyttää kuitenkin uusien asukkaiden aktiivista mukaantuloa kylän yhteistoimintaan ja sitoutumista palvelujen ostoon omaa kylää hyödyttävästi. Kyläympäristö tarjoaa mahdollisuuden asua pienissä, sosiaalisesti toimivissa yhteisöissä. Kylien väestön uudistuessa saattaa kuitenkin ilmetä sosiaalisia ristiriitoja jos uusilla asukkailla ei ole kokemusta maaseutumaisesta asumisesta tai muuta juurevuutta maalaisympäristöön. Epäonnistuminen kylien palveluiden turvaamisessa lisää liikennetarvetta ja synnyttää epätasa-arvoa eri väestöryhmien välillä.

Maakuntakaavaa varten *tehdyssä Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi Päijät-Hämeen maakuntakaavaprosessissa* -arviointiraportissa on kuvattu laajasti ihmisiin kohdistuvia vaikutuksia. Raportissa tuotiin esille muutamia eri tyyppisiä alueita raportin havainnollistamiseksi. Kylien tarkemman selvityksen kohteena oli Urajärvi, joka edustaa palvelukyläkeskusta Urajärven rannan tuntumassa. Raportissa tarkasteltiin myös Hennan aluetta kokonaisuutena johon sisältyy myös kyläasumisen aluetta. Urajärvi edustaa vanhaa historiallista pohjaa edustavaa kyläyhteisöä jossa on maaseutualueille melko tyypillinen ikärakenne kun taas Henna edustaa uudisrakentamiskylää joka voi muotoutua nuorten perheiden asuinalueeksi.

Vapaa-ajan asuntojen muuttaminen vakituiseen tai ympärivuotiseen käyttöön parantaa jo tehtyjen investointien kannattavuutta. Vapaa-ajan asukkaiden vaiheittainen siirtyminen vakituisiksi asukkaiksi vapaa-ajan asunnolla vietettyjen läsnäolopäivien kautta voi osoittautua mutkattomaksi ratkaisuksi saada kyliin uusia asukkaita. Vapaa-ajan asuminen yleensä lisää liikennemääriä ja yleistä kulutusta sekä tuottaa erilaisia jätteitä. Vapaa-ajan asumisen lisäämisen aiheuttamia haittoja voidaan vähentää ottamalla käyttöön uusia teknisiä ja ekologisia ratkaisuja ranta-alueilla ja kiinnittämällä erityisesti huomiota rantarakentamisen suunnitteluun ja soveliaiden alueiden valitsemiseen. Vapaa-ajan asumisen lisääntyminen aiheuttaa myös rantaviivan sulkeutuneisuutta ja muutoksia rantojen luontoympäristössä sekä rantamaisemassa.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Toteutumisen kannalta kunnan aktiivisuus ja tahto saada kyliin uusia asukkaita on merkittävä. Aktiiviset kyläyhdistykset ja toimijat ovat myös avainasemassa. Kylien omaehtoinen suunnittelu, kyläasiamiestoiminta, kylätoiminnan koordinointi ja monipuoliset kylätoimintaan ja elinkeinon kehittämiseen tähtäävät hankkeet ovat tärkeitä toteutusta edistäviä asioita myös tulevaisuudessa. Palvelujen tukeminen on edellytys kylien kehittymiselle. Kyläasutuksen tiivistäminen luo taloudelliset mahdollisuudet keskitetyn kunnallistekniikan rakentamiselle.

Maakuntakaava toteutuu yleensä tiiveimmillä kyläalueilla yleiskaavalla. Kunta laatii kylän osayleiskaavan, jossa selvitetään nykyisen asutuksen täydentämis- tai laajentamismahdollisuus sekä palvelujen ja vesihuollon järjestäminen. Samalla laaditaan myös tarvittavat luontonselvitykset, tutkitaan rakentamisen sopeutuminen kylämaisemaan sekä liikenneturvallisuus. Vahvistuneen osayleis- tai asemakaavan pohjalta rakentaminen tapahtuu rakennusluvin normaalisti. Tiiviillä kyläalueella, maaseutukylissä ja haja-asutuskylissä vetovoimaisuuden säilyttäminen on tärkeää myös kyläverkon toteutumisen kannalta. Ranta-alueiden maankäyttö on suurelta osalta järjestetty yleis- tai ranta-asemakaavoituksella.

Toteutumisen ja seurannan kannalta merkittäviä asiakirjoja ovat valtuustokausittain laadittavat maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma sekä sen toteuttamissuunnitelma. Kylärakenteen kehittämistavoitteet ja niiden kytkeytyminen olevaan asutusrakenteeseen selvitetään myös yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä. Yksityiskohtaisempaa suunnittelua voi olla yleiskaava, asemakaava ja ranta-asemakaava sekä niitä kevyemmät kylä- ja kehittämissuunnitelmat.

Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue
Merkinnällä osoitetaan aineellisen kulttuuriperinnön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue, joka sisältää useampia erilaisia valtakunnallisia tai maakunnallisia aineelliseen kulttuuriperintöön tai maisemaan liittyviä inventoituja arvoja.

Alueilla, joille on aluevarausmerkinnällä osoitettu käyttötarkoitus, ensisijaisen maankäyttömuodon määrää aluevarausmerkintä.

Päijät-Hämeen kulttuuriympäristö- ja maisema-arvot on esitetty maakunta-kaavaselostuksen liiteosan kohdassa (*liitenumero täydennetään*).

Kulttuurihistorian tai maiseman kannalta valtakunnallisesti merkittävä alue
Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt ja valtakunnalliset maisema-alueet

Kulttuuriympäristöt ovat ihmisen työllä tai ihmisen ja luonnon yhteis- ja vuorovaikutuksena syntyneitä aluekokonaisuuksia. Kulttuuriympäristöt ovat vaatineet pitkän ajan kehittyäkseen niiksi monikerrokselliseksi ympäristöiksi, joita ne ovat tänä päivänä. Osana elävää elämää ne ovat koko ajan muutoksille alttiina. Kulttuuriympäristön arvo perustuu sen ajalliseen ja alueelliseen kerrostuneisuuteen, joka ilmentää kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen muutoksia. Päijät-Hämeessä merkittävät maisema- ja kulttuurimaisema-arvot ovat tärkeässä osassa kaikessa maankäytön suunnittelussa. Kaavamerkinnöillä vaalitaan ja säilytetään rakennusperintöä, kulttuuriympäristöä ja maisemaa.

Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiksi alueiksi on valittu sellaisia alueita jotka sisältävät useampia erilaisia valtakunnallisia tai maakunnallisia aineelliseen kulttuuriperintöön tai maisemaan liittyviä inventoituja arvoja ja ne muodostavat luontevan kokonaisuuden. Kulttuuriperintö jaetaan henkiseen ja aineelliseen kulttuuriperintöön. Aineellista kulttuuriperintöä on eri ikäiset muinaisjäänne- ja rakennukset ja rakenteet, laajemmat ihmisen muokkaamat maisemat, rakennetut ympäristöt ja kulttuurivaikutteiset luonnonympäristöt. Maisemat voivat olla luonnonmaisemia tai kulttuurimaisemia. Kulttuurimaisemia ovat maaseudun kulttuurimaisemat ja taajamien rakennetut ympäristöt.

Merkittävänä tausta-aineistona aluerajauksia muodostettaessa on toiminut Päijät-Hämeen liiton, Hämeen ympäristökeskuksen ja Museoviraston *yhteinen Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt (MARY) –selvityksen* yhteydessä laadittu kulttuuriympäristövyöhykekartta. Siinä Päijät-Hämeen kulttuuriympäristöjä tarkasteltiin laajoina kokonaisuuksina. Tausta-aineistona käytettiin Museoviraston muinaisjäänne- ja rekisteriä, Museoviraston muiden kohteiden paikkatietoa, VAT aluerajauksia (maisema ja rakennettu ympäristö), MARY -hanketta varhaisen tuotettua paikkatietoa (1560 -luvun kylät sekä Kuninkaan kartaston rakennetut paikat, tiestö, pellot ja niityt), MARY -aluerajauksia, Päijät-Hämeen kulttuurihistorialliset kohteet 1984 aineistoa, kuntakohtaisten inventointihankkeiden paikkatietoa ja valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita perinnemaisemia sekä väestörekisterijärjestelmän rakennustietoja. Kulttuuriympäristövyöhykkeet rajattiin Museovirastossa. Kulttuuriympäristövyöhykekartan lisäksi hyödynnettiin maakunnallista maisemaselvitystä. Selvityksessä tarkistettiin vahvistetun seutukaavan MY -alueet, maatalous MT -alueet sekä osa-aluein merkityt ku ja ma -alueet. Maakuntakaavassa viivoitetut alueet ovat erilaisten inventointien ja paikkatietoaineistojen tihentyymiä kulttuuriympäristövyöhykkeillä. Viivoitetuilla alueilla on useista eri näkökulmista katsoen olevia maakunnallisia tai valtakunnallisia aineellisen kulttuuriperinnön tai maiseman arvoja. Valtakunnallisia arvoja on korostettu maakuntakaavakartalla vihreällä pistekatkoviivalla kmv. Valtakunnallisten arvojen lähtökohtina ovat olleet seuraavat julkaisut: Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, (Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992),

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt (Ympäristöministeriö, Museovirasto, rakennushistorian osasto, julkaisu 16, 1993),

Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt –selvityksen merkittävänä lähtötietoina käytettiin koko maakunnan kattavia paikallisia inventointeja, joita tehtiin kolmessa eri Hämeen ympäristökeskuksen hankkeessa. Lisäksi käytettävissä oli runsaasti kuntakohtaista tai koko Päijät-Hämettä koskevaa historiatietoa ja aikaisempia Päijät-Hämeen kulttuurihistoriaa koskevia selvityksiä. Selvitykseen liittyi myös paikalla käynnit. Maakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen ympäristöjen arvottamiseen osallistui laaja työryhmä jossa oli mukana kaikkien kuntien edustajat ja maakunnalliset asiantuntijatahot. Maakunnallisesti arvokkaita rakennettujen ympäristöjen aluekokonaisuuksia on 181 kpl ja maakunnallisesti arvokkaita kohteita 33 kpl. Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt ja kulttuuriympäristövyöhykkeet on esitetty maakuntakaavaselostuksen liitteessä 27.

Päijät-Hämeen maisemaselvityksessä selvitettiin maakunnallisesti tai seudullisesti merkittävät maisema-alueet. Vahvistetun seutukaavan maa- ja metsätalousalueet ja kohteet, joilla on kulttuuri- tai luonnonympäristöön liittyviä arvoja (MY), maatalousalueet (MT) sekä muut vahvistetussa seutukaavassa olleet osa-aluein merkityt kulttuurihistorialliset ja maisema-alueet tarkistettiin ja niiden maisemalliset arvot päivitettiin maakunnallisiin maisema-alueisiin. Maisemaselvityksessä tehtiin kuntakohtainen maisemavyöhykejako sekä maakunnallinen maisematyypijako.

MRL:n 24 §:n 1 momentin mukaan maakunnan suunnittelussa ja muussa alueiden käytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista. Kulttuuriympäristöt on otettava huomioon kaikilla kaavatasoilla. Yleis- ja asemakaavoituksessa määritellään valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä koskevat yksityiskohtaisemmat kehittämis- ja suojelutavoitteet. Kaikilla kaavatasoilla on tärkeää huolehtia siitä, että ratkaisut eivät ole ristiriidassa valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen ominaisuuteen ja erityispiirteiden kanssa. Päijät-Hämeen maakuntakaavassa on esitetty C, ca, A, AT sekä maaseutukylien ja haja-asutuskyläiden kohdemerkinnöille, T, TP ja P –aluevarauksille kulttuuriympäristön ominaispiirteiden ja merkittävien maisema- ja kulttuuriarvojen vaalimista koskevia suunnittelumääräyksiä. Lahden ja Heinolan kaupunkien keskustojen osalta esitetään kulttuuriympäristöt tarkemmilla liitekartoilla kaavaselostuksen liiteaineistossa. Maakuntakaavamerkinnöillä ja määräyksillä sekä liitekarttojen tiedoilla pyritään edistämään maakuntakaavatasolla kulttuuriarvojen vaalimista ja mahdollisten ristiriitojen välttämistä huomioimalla kulttuuriarvot suunnittelun lähtökohtina. Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt –selvityksestä ja Päijät-Hämeen maisemaselvityksestä on tarkoitus tehdä julkaisut. Julkaisut tulevat toimimaan tärkeinä jatkosuunnittelun tietolähteinä ja ohjaajina. Maakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen ympäristöjen osalta tiedot on jo toimitettu kuntiin paikkatietoaineistoina.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisemat, maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet sekä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat perinnemaisemat on esitetty maakuntakaavaselostuksen liitteessä 31.

Vaikutusten arviointi

Maakuntakaavan pyrkimys ympäristön kestäväan kehitykseen korostaa kulttuurimaiseman ja rakennettujen ympäristöjen kulttuuriarvojen säilymistä ja vaalimista. Luonnon monimuotoisuuden kannalta on myös tärkeää, että kulttuuriympäristö- ja maisema-alueista huolehditaan, sillä niiden kulttuurisidonnainen kasvi- ja eläinlajisto on rikas ja sisältää useita uhanalaisia lajeja. Kaavakartalla ja kaavaselostuksessa jaetaan tietoa alueiden arvosta, joka lisää ympäristön kunnioitusta ja samalla huolenpitoa ja kunnostusalltiutta. Rahoituksen ohjaamisella ja kulttuuriympäristöä ja elinympäristön viihtyisyyttä arvostavalla asenteella voidaan pitää rakennukset ja rakenteet jatkuvassa käytössä tai löytää niille säilyttämistä tukevaa uutta käyttöä. Samalla säilytetään ja kehitetään paikallista identiteettiä, ympäristön ajallista kerroksellisuutta sekä kulttuurihistoriallisia ja rakennustaiteellisia arvoja. Arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ja arvokkaat maisemat liittyvät etenkin maaseutumaisilla alueilla usein toistensa yhteyteen.

Kulttuuriarvojen huomioiminen vaatii resursseja ja työtä, jotta ympäristöt pysyvät kunnossa ja rakennuksia käytetään mahdollisimman pitkään. Käytöstä poistuneen rakennuskannan kunnostaminen uskaintuottoon kevyellä saneerauksella tulee usein ympäristön kannalta ja taloudellisesti edullisemmaksi kuin purkamisen ja uudisrakentaminen. Ihmiselle on tärkeää kotipaikkatunne, ympäristön tuttuus ja turvallisuus sekä myös sosiaalisten verkostojen säilyminen. Ympäristön jatkuvuuden ja elävyyden säilyttäminen tukee ihmisten juurtumista asuinympäristöihinsä. Elinympäristön uusiutuminen pitäisi tapahtua hitaasti, jotta siihen voidaan sopeutua. Kulttuuriympäristön huomioiminen uudis- ja korjausrakentamisessa voi aiheuttaa lisäkustannuksia. Myös joissakin tapauksissa maisemanhoito voi aiheuttaa kustannuksia, esimerkiksi perinnemaisemien hoito kun otetaan käyttöön vanhoja viljely- ja tuotantotapoja ja tuotantotehokkuus osittain heikkenee. Samalla voi kuitenkin syntyä uusia sivuelinkeinoja.

Uudisrakentaminen ja korjausrakentaminen samoin kuin myös erilaisten liikenneväylien rakentaminen aiheuttavat uuden rakennetun ympäristön syntymistä. Maisemalliset ja kaupunkikuvalliset vaikutukset voivat olla merkittäviä etenkin jos alkuperäiseen ympäristöön liittyy voimakas kulttuurisidonnainen syy-yhteys. Kyläalueiden tukeminen voi edistää maisema- ja kulttuuriarvojen säilymistä.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Toteutumisen kannalta on tärkeää, että kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimisen kannalta sekä valtakunnallisesti että maakunnallisesti tärkeät alueet otetaan huomioon alempiasteisissa kaavoissa ja muussa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Kulttuuriympäristöarvojen täsmällinen suojeleminen toteutuu monesti muilla toimin kuin maakuntakaavan kautta. Viime kädessä suojeleminen toteutuu kulttuuriympäristöön kohdistuvien konkreettisten toimien yhteydessä jolloin merkittävässä asemassa yksityinen kiinteistön- ja maanomistajasta. Maisemanhoidon kehittämisestä ja valvonnasta on vastuu kunnilla sekä ympäristö- ja maaseutuviranomaisilla. Kulttuuriympäristöjen ja –maisemien hyvää huomiointia käytännön rakentamisessa edistävät erilaiset hoitosuunnitelmat ja niiden mukaisille toimille rahoituksen ohjaaminen.

Ympäristökeskusten tehtävänä on valvoa yleiskaavoitusta ja muita kuntien päätöksiä kulttuuriarvojen säilymistä kannalta. Asiantuntijoista koostuvat kulttuuriympäristön hoidon yhteistyöryhmät koordinoivat maakunnan rakennus-suojaavustusten jakoa ja avustavat kuntia kaikissa kulttuurihistoriallisiin alueisiin liittyvissä asioissa. TE-keskuksella, maaseutualueilla toimivilla toimintaryhmillä, kylätoimijoilla ja myös Pro Agria Hämeen maaseutukeskuksella on merkittävä osuus kulttuuriympäristöjen ja -maisemien toteuttamisessa ja seurannassa.

Osa maakuntakaavaan merkityistä kulttuuriympäristöistä on suojeltu myös lainsäädäntöteitse tai sopimuksin (muinaismuistolaki, rakennussuojelulaki ja –asetus, kirkkolaki, sopimus valtakunnallisesti merkittävien rautatiealueiden suojelesta).

- RM** **Matkailupalvelujen alue tai kohde**
Merkinnällä osoitetaan merkittävät matkailupalvelualueet ja kohteet, kuten matkailu- ja lomakeskuksia, lomakyliä, lomahotelleja, leirintäalueita tai muita matkailua palvelevia toimintoja
- RMg** **Golf-alue**
Merkinnällä osoitetaan merkittävät olemassa olevat tai suunnitteilla olevat golf-alueet .

Matkailuun osoitettujen alueiden tarkoitus on muodostaa luonteva matkailukeskusten verkosto ja palvelukokonaisuuksia, jotka tukevat Päijänteen alueen matkailukäyttöä ja myös kylien ja vapaa-ajan asumisen kehittymistä. Matkailupalvelujen alueiden ja kohteiden aluevaraukset perustuvat vahvistetun seutukaavan aluevarauksiin, valmisteluvaiheen kuntaneuvotteluihin, sidosryhmäneuvotteluihin ja eri tahojen osallistumisen kautta esille tulleisiin asioihin. Sijoitu-

misessa on otettu huomioon alueiden saavutettavuus ja matkailun vetovoimaisuutta tai toimintaedellytyksiä parantavia seikkoja kuten varsinaisen aluevarauksen läheisyydessä olevat ulkoilu- tai virkistätymismahdollisuudet sekä maastossa että vesistöillä.

Aluevarauksina tai kohteina on esitetty esimerkiksi mökkimatkailuun, kulttuurimatkailuun ja kartanoympäristöihin, lasketteluun, hevoskyliin, leiritoimintaan, siirtolapuutarhaan tai levähdysalueisiin liittyviä toiminta-alueita. Valmisteluvaiheen aikana nousi esille golf –toimintaan liittyvät aluevaraustarpeet. Golf –toimintaan varatut alueet ovat osoitettu omalla RMg –merkinnällä. Laajimpia golf –toimintaan liittyviä yksittäisiä aluevarauksia on Vierumäellä Suomen Urheilupuiston läheisyydessä.

Pääsääntöisesti matkailualueiden ja –kohteiden yksityiskohtaisempi suunnittelu ratkaistaan alempiasteisella kaavalla

Vaikutusten arviointi

Maakuntakaavassa kestävä kehitys on huomioitu matkailualueiden suunnittelussa kiinnittämällä huomio alueiden saavutettavuuteen sekä luonnon sietokykyyn myös alueiden lähiympäristössä. Matkailualueen ympäristövaikutukset voivat ulottua, alueen toiminnasta riippuen, melko laajallekin alueelle. Maakuntakaavassa matkailualueiden tuntumassa onkin usein luonnossa liikkumiseen soveltuvia reittejä, jolloin estetään turha luonnon kuluminen. Maisema- ja kulttuuriympäristöarvot ovat yleensä matkailualueilla vetovoimatekijöitä ja niitä vaalitaan.

Hyvin organisoitu, monipuolinen ja kehittyvä matkailu tuo alueelle tuloja ja työpaikkoja, jotka edistävät koko yhdyskunnan hyvinvointia. Lisääntyvät matkailijat ovat merkittäviä palvelujen käyttäjiä ja siten myös matkailualueet edistävät osaltaan palvelujen saatavuutta ja maaseudun elinvoimaisuutta. Matkailualueillakin toimintojen keskittäminen säästää luontoa sekä luo taloudellisesti edullisen rakenteen. Matkailu lisää sosiaalista kanssakäymistä eri kulttuuripiireistä kotoisin olevien ihmisten kanssa ja näin rikastuttaa alueen ihmisten arkipäivää. Hyvin hoidetut matkailualueet ovat kuin käyntikortteja, joka levittävät tietoa Päijät-Hämeestä ympäri maapalloa.

Matkailualueiden rakentaminen saattaa vaikuttaa kielteisesti herkimpien eliölajien säilymiseen. Liikenteen kasvu aiheuttaa päästöjen lisääntymistä. Rakentaminen kuluttaa luonnonvaroja. Matkailu voi myös aiheuttaa häiriöitä paikalliseen elämään. Lisääntyvät määrät matkailijoita ja lähiympäristössä liikkuvia vapaa-ajan viettäjiä voidaan kokea häiritsevinä ja turvattomuuden tunnetta aiheuttavina tekijöinä.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Maakuntakaava on toteutunut, kun matkailualue on huomioitu alempiasteisessa kaavassa. Matkailutarkoituksiin alueiden hankkimisesta, rakentamisesta ja toiminnoista vastaavat kunnat, erilaiset yritykset ja yhtiöt sekä yksityiset tahot.

Kunnassa harjoitettu matkailupolitiikka ja siihen liittyvä kaavallinen valmius ovat avainasemassa matkailun kehittämisessä ja toteuttamisessa. Matkailun kehittäminen vaatii sekä eri matkailualojen välistä yhteistyötä että matkailulinkeiden harjoittajien, viranomaisten ja matkailijoiden yhteistoimintaa. Matkailuhankkeiden koordinointi, yhteen nivominen sekä päällekkäisyyksien poistaminen on ensiarvoisen tärkeää.

Päijät-Hämeen matkailun kehittämisessä suuri haaste on ympäristöä säästävien ja suojelevien toimintamallien omaksuminen. Päijänteen alue on vetovoimainen ja useita niin matkailuun kuin loma-asumiseenkin liittyviä edellytyksiä omaava alue joka vaatii erityistä huomiota laadukkaana raakavesialtaana säilyttämisen puolesta.

RA

Loma-asuntoalue

Merkinnällä osoitetaan tiiviit vapaa-ajan asumisen alueet

Loma-asuntoalueiden aluevaraukset perustuvat vahvistetun seutukaavan aluevarauksiin ja niiden toteutumiseen sekä valmisteluvaiheen kuntaneuvotteluihin. Osittain aluevaraukset ovat informatiivisia ja kuvaavat toteutunutta tilannetta. Toisaalta, etenkin uusien aluevarausten osalta on otettu huomioon kuntien mahdollisuudet järjestää alueille kunnallistekniikkaa ja keskittää loma-asuntojen muuttamista vakituiseen asumiseen tai ympärivuotiseen käyttöön edullisilla alueilla. Tiiviistä vapaa-ajan asumisesta huolimatta vesistöjen ranta-alueiden säilyttäminen arvokkaina vaalitaan ja edistetään. Loma-asumisalueisiin voi myös liittyä tiettyjä paikallisia erityispiirteitä kuten Heinolassa pienimuotoiset kaupungin omistamat ja vuokraamat, pääosin 1950 –luvun aikana rakennetut loma-asuntojen alueet tai Suomen urheiluopiston läheisyydessä oleva tiivis, rantaviivaan nähden monikerroksinen loma-asuntoalue.

Loma-asuntoalueiden yksityiskohtaisempi suunnittelu ratkaistaan alempiasteisella kaavalla

Vaikutusten arviointi

Maakuntakaavassa pyritään kestävän kehityksen mukaiseen lomarakentamiseen, joka tapahtuu luonnon monimuotoisuutta kunnioittamalla sekä suunnittelemalla loma-asuntoyhdyshkunnat jo tehtyjen perusinvestointien varaan. Lisääntyvä loma-asutus muuttaa aina rantamaisemaa ja rannan laatua ja sillä on vaikutuksia vesistöihin. Taajamien läheisyydessä tiivis rantarakentaminen koetaan luontevana, kun taas selkävesillä väärin sijoitettu vähäinenkin rakentaminen on häiritsevää. Tiiviit loma-asutuksen alueet on kaavassa keskitetty pääosin suurille vesialueille, koska pienillä vesistöalueilla virkistyskapasiteetti ja veden sietokyky rajoittavat loma-asutuksen määrää. Tiiviille loma-asuntoalueelle on yhteisten liikuntapaikkojen sekä vesija jätehuoltojärjestelmän rakentaminen edullista. Loma-asunnon varustetason nosto taas mahdollistaa pidentyneen käyttöajan ja antaa investoinneille paremman tuoton. Pelkkä vapaa-ajan asunnolla oleskelu perinteisine virkistystapoineen ei enää riitä kaikille. Palvelujen monipuolisuus ja hyvä saavutettavuus sekä mahdollisuus sosiaaliseen kanssakäymiseen nostavat vapaa-ajan asunnon arvoa ja käyttöhalukkuutta ympäri vuoden. Tiiviisiin loma-asuntoalueisiin liittyy usein pelkän asumisen ja oleilun lisäksi liikunnallisia aktiviteetteja joissa on mahdollisuus tutustua uusiin ihmisiin ja tuntea yhteenkuuluvuutta samanhenkisten ihmisten kanssa. Tiiviillä loma-asumisen alueilla luonnonrauhan kokeminen voi vaikeutua.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Maakuntakaava toteutuu, kun loma-asuntoalueelle on laadittu yksityiskohtaisempi kaava. Yleiskaavat ovat kunnan laatimia asiakirjoja. Ranta-asemakaavan teettää yksi tai useampi maanomistaja mailleen. Yleiskaavalla tutkitaan laaja-alaisesti rantojen luonto- ja maisemaekologinen sietokyky sekä huomioidaan se rakennuspaikkojen sijoittamisessa ja määrässä ja muissa aluevarauksissa. Eri asteisissa kaavoissa pyritään sovittamaan yhteen rantojen maankäytön yleiset ja yksityiset tarpeet sekä eri maanomistajien näkemykset yhteisesti hyväksytyiksi periaatteiksi. Tiiviiseen loma-asumiseen kohdistuu jatkuvasti useita intressejä ja toteutumisen ja seurannan kannalta merkittäviä asiakirjoja ovatkin valtuustokausittain laadittavat maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma sekä sen toteuttamissuunnitelma.

Maaseudun kehittämisen kohdealue

Merkinnällä osoitetaan alueita joita kehitetään maaseutumaisen asumisen tai alueelle luonteenomaisia erikoistuotannon toimintamahdollisuuksia.

Matkailun ja virkistyskeittämisen kohdealue

Merkinnällä osoitetaan alueita joita kehitetään erityisesti matkailun, matkailu-elinkeinon, ulkoilun ja virkistyskäytön alueina

Kehittämisen kohdealueiden suunnittelu perustuu kuntien kanssa käytyihin neuvotteluihin. Kehittämisen kohdealuemerkintä on toimintoja kokoava merkintä, joka osoittaa likimääräisesti

sen alueen laajuuden, jolle erityisiä kehittämispaineita kohdentuu. Alueille kohdentuvat kehittämishankkeet määrittävät toteuttamisvaiheessa kehittämisen kohdealueen lopullisen laajuuden.

Merkinnöillä on osoitettu alueita joissa kehittämistarpeet voivat liittyä maaseutuelinkeinojen toimintaedellytysten tai maaseutumaisen asumisen edistämiseen, hyviin liikenneyhteyksiin ja alueiden erityispiirteiden huomioon ottamiseen. Merkinnöillä osoitetaan myös matkailun tai virkistyksen kehittämisen alueidenkäyttöllisiä periaatteita maaseutualueilla. Kohdealueisiin voi liittyä valtakunnallisista ja maakunnallisista maisema- ja kulttuuriarvoista johtuvia erityisiä suunnittelun yhteensovittamistarpeita kuten esimerkiksi Sysmän Päijätsalo - Suopelto - Ilola alueella. Alueiden luonto-, rakennusperintö- ja kulttuuriarvojen vuoksi edellytetään alueen toimijoiden verkottumista ympäristön eheyden turvaamiseksi.

Merkinnöillä on koottu yhteen erilaisia kehittämisenäkymiä joten raja merkintöjen välillä voi olla häilyvä. Matkailun ja virkistyksen kehittämisen kohdealueissa on useimmiten yhtenä lähtökohdiana erityyppinen loma-asuminen tai lomamatkailu ja niiden kytkeytyminen maaseudun elinkeinoin ja maaseutumaisen asumisen säilyttäminen. Kehittämismerkinnöillä on tuettu kylien kehitysnäkökulmaa tavoitteiden ja luonnosvaiheesta saadun palautteen perusteella. Kehittämiskohdealueilla on tärkeää kiinnittää huomiota vesihuoltoon kehittämishankkeiden yhteydessä

Vaikutusten arviointi

Kehittämisaueilla on yhtenä lähtökohdiana saada huomioiduksi ja kootuksi yhteen laajempia toiminnallisia ja alueellisia kokonaisuuksia kestävän kehityksen näkökulmasta käsin. Kehittämiskohteisiin liittyy usein eri tahojen erilaisia hankkeita ja hankkeiden ympäristöön kohdistuvien yhteisvaikutusten seuraaminen on tehokkaampaa ennakkoon tiedossa olevalla alueella toiminnan luonne huomioon ottaen. Kehittämisaueeseen kohdistuvien yksittäisten hankkeiden ja eri hankkeiden vaikutusten yhteisvaikutusten seuraaminen on hyvään lopputulokseen pääsemisen kannalta tärkeää.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Etenkin maaseutumaisilla alueilla vaikuttavaa kehittämistoimintaa varten on sovittava yhteen monia lähtökohdita ja laajempia alueita. Merkinnöillä helpotetaan päämäärältään samansuuntaisten mutta eri tahojen hankkeiden yhteensovittamista ja päämäärän tehokasta saavuttamista ilman päällekkäissuunnitelmia tai -toimintaa. Kehittämistoiminta voidaan jakaa pienempiin osatavoitteisiin ja jaksottaa ajallisesti jouhevaksi kokonaisuuden ja toiminnallisuuden kannalta.

LIIKENNE

Maakuntakaavan liikennealueiden tarkoitus

Liikennealueiden maakuntakaavan keskeinen tarkoitus on sovittaa tie- ja rataverkko, vesitiet, satamat ja terminaalit liikennejärjestelmäksi, joka tehokkaasti, taloudellisesti ja turvallisesti välittää maakunnan henkilö- ja tavaraliikenteen ja muodostaa rungon muiden maankäytön aluevarausten sijoittamiselle.

Liikennealueiden maakuntakaavan tarkoitus on tukea maakunnallista liikennepolitiikkaa, jonka pitkän aikavälin tavoitteena on parantaa alueen saavutettavuutta ja maakunnan edellytyksiä toimia tavaraterminaalien ja jakeluvaretojen sijoittumisalueena sekä minimoida alueen sisäistä liikennettä ja turvata joukkoliikenteen toimintaedellytykset.

Liikennealueiden maakuntakaavan tarkoitus on tukea sellaista yhdyskuntarakennetta joka ei perustu oman auton käyttöön vaan mahdollistaa palvelujen saavutettavuuden kävellen ja jalan. Maakunnan aluerakenteen hajakeskitystä suosii joukkoliikenteen hyvän palvelutason piirissä olevien kuntakeskusten Heinolan, Nastolan, Orimattilan, Hollolan ja Asikkalan liikenteellisen aseman parantaminen myös niiden keskinäisiä yhteyksiä parantamalla.

Liikennealueiden maakuntakaavan tarkoituksena on toisaalta näyttää nykyisten liikenneväylien tuleva merkitys ja toisaalta varata uusia alueita eri liikennemuotojen tulevia tarpeita varten. Liikenteen aluevarausten tarkoituksena on varmistaa liikenteen kehittämismahdollisuuksien toteutuminen ja olla ohjeena vastaiselle väylien suunnittelulle ja yleiskaavoitukselle. Liikenteen aluevarauksiin liittyvällä rakentamisrajoituksella on tarkoitus estää sellaiset hankkeet, jotka vaikeuttavat väylien tai terminaalien tulevaa rakentamista. Samalla kaavan tarkoitus on osoittaa tulevat väylät, jotta voidaan välttää niiden lähialueille suunniteltavat hankkeet, jotka myöhemmin saattaisivat osoittautua virheinvestoinneiksi.

Liikenteen aluevaraukset muodostavat rungon, jonka kanssa vuorovaikutukseen voidaan tarkemmin suunnitella ympäröivien alueiden maankäyttö.

Liikenneterminaalien osoittamisella on tarkoitus osoittaa sellaiset elinkeinoelämän maankäyttötarpeet jotka kytkeytyvät keskeisesti liikenneverkkoon osoittamalla merkittäviä vaikutuksia omaavien ja mittavien työpaikka-, teollisuus- ja varastoalueiden sijoittumista niille parhaiten sopiville alueille.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Liikennealueita koskevat seuraavat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet:

Yhdyskuntarakenteen kehittämisessä pyritään vähentämään liikennetarvetta, parantamaan liikenneturvallisuutta ja edistämään joukkoliikenteen edellytyksiä.

Alueidenkäytön suunnittelussa on varattava riittävät alueet jalankulun ja pyöräilyn verkostoja varten sekä edistettävä verkostojen jatkuvuutta.

Liikennejärjestelmiä suunnitellaan ja kehitetään kokonaisuuksina, jotka käsittävät eri liikennemuodot ja palvelevat sekä asutusta että elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä. Erityistä huomiota kiinnitetään liikenne- ja kuljetustarpeen vähentämiseen sekä liikenneturvallisuuden ja ympäristöystävällisten liikennemuotojen käyttöedellytysten parantamiseen.

Tarvittaviin liikenneyhteyksiin varaudutaan kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia pääliikenneyhteyksiä ja -verkostoja.

Alueidenkäytössä on turvattava olemassa olevien valtakunnallisesti merkittävien ratojen, maanteiden ja vesiväylien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet sekä valtakunnallisesti merkittävien satamien ja lentoasemien sekä rajanylityspaikkojen kehittämismahdollisuudet.

Alueidenkäytön suunnittelussa on säilytettävä mahdollisuus toteuttaa Kerava – Lahti -oikorata, moottoriväylä välillä Turku – Helsinki – Vaalimaa ja muita valtakunnallisesti merkittäviä väyliä. Alueidenkäytön suunnittelussa on lisäksi turvattava vesiliikenteen yhteismahdollisuudet Saimaan vesistöstä Suomenlahteen.

Alueidenkäytössä on edistettävä eri liikennemuotojen yhteistyötä ja joukkoliikennettä varamalla riittävät alueet solmupisteinä toimivien tavaraliikenneterminaalien ja henkilöliikenteen matkakeskusten toimintaa ja kehittämistä varten. Nopean liikenteen junaratayhteyksiä toteuttaessa on huolehdittava lähiliikenteen toimintaedellytysten säilymisestä.

Lentoasemien ympäristön maankäytössä tulee ottaa huomioon lentoliikenteen turvallisuuteen liittyvät tekijät, erityisesti lentoesteiden korkeusrajoitukset, sekä lentomelun aiheuttamat rajoit-

tukset. Uusia lentoasemia suunniteltaessa ja olemassa olevia laajennettaessa tulee ottaa huomioon asutus ja muut melulle herkäät toiminnot siten, ettei valtioneuvoston antamia melutason ohjearvoja ylitetä. Alueidenkäytössä on turvattava lentoliikenteen nykyisten varalaskupaikkojen ja lennonvarmistusjärjestelmien kehittämismahdollisuudet sekä sotilasilmailun tarpeet.

Alueidenkäytössä on turvattava valtakunnallisesti merkittävien viestintäjärjestelmien tarpeet hyödyntämällä rakennelmien yhteiskäyttöä ja edistämällä maankäytön tehokkuutta. Teleliikenteen mastojen sijoittumisessa on erityistä huomiota kiinnitettävä maisemallisten arvojen säilyttämiseen.

Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003)

Liikennealueita koskevat seuraavat MAST2003:n tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet:

Logistisen keskusroolin vahvistaminen (Tavoite)

- Lahden logistiikkakeskuksen kehittäminen (toimenpidekokonaisuus),
- Sijaintiyhteistyön tiivistäminen (toimenpidekokonaisuus),
- Saavutettavuuden parantaminen (toimenpidekokonaisuus).

Perusteluja

- Lahden eteläisen kehätien sijoittuminen tulee ratkaista vähintäänkin seudullisena kysymyksenä
- Maakuntakaava on juridisesti ohjaavana ainoa oikea tapa ratkaista tielinjauksen sijoittuminen
- Lahden kaupunkiseudun rakennemallityö ei ottanut kantaa Launeen ja Renkomäen linjauksen suhteen
- Lahden kaupunginvaltuusto hylkäsi 10.11.2003 kaupunginhallituksen esityksen Lahden eteläisen kehätien osayleiskaavaehdotuksesta (ns. Laune-linjaus) ja samalla kaupunginvaltuusto velvoitti selvittämään muiden vaihtoehtojen, erityisesti ns. Renkomäki-linjauksen toteuttamista.

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi

Esitetään maakuntakaavaehdotuksessa eteläisen kehätien sijoituspaikka.

- Alueiden varaaminen koko Suomea ja pohjoista Eurooppaa toimialueenaan pitävien kuljetus-, jakelu- ja varastointiyritysten sijoituspaikoiksi (toimenpidekokonaisuus).

Perusteluja

- Kuljetus-, jakelu- ja varastointiyritysten liiketoimintaperiaatteet vaihtelevat ja sen mukaan myös toimintaan tarvittava maa-ala (terminaalialueet, tavaroiden lajittelua, varastointia ja jatkokäsittelyä sisältävät alueet)
- yritysten sijoittumispäätökset riippuvat logistisen sijainnin lisäksi monista kaavan kannalta arvaamattomista syistä (yhteiskunnalliset päätökset, työvoiman saatavuus, taloussuhdan teet jne.)
- Kevään 2004 kuntakierroksella on ehdotettu vahvistetussa seutukaavassa osoitettujen lisäksi kokonaan uusia alueita Orimattilaan Hennaan ja Pasina - Pennalaan, Hollolaan Nostavan alueelle, Heinolan ja Asikkalan raja-alueelle Vierumäellä ja Lusin risteysalueelle Heinolassa
- samaten on ehdotettu nykyisiä alueita laajennettavaksi Hollolan Kukonkoivussa, Orimattilan ja Lahden rajalla Ämmälässä Loviisan radan varressa sekä Orivillessä, Nastolan Ritomäessä ja Heinolan Kouvolan tien risteysalueella
- Lahden kaupunkiseudun rakennemallityössä logistiikkapainotteisina esitetään: Ämmälä (Lahti, Orimattila), Kujala (Lahti), Nostava (Hollola), Vierumäki ja Lusi (Heinola), Henna (Orimattila)

- Lahden kaupunkiseudun rakennemallityössä teollisuuspainotteisina esitetään: Vehkoo ja Loukkuharju (Asikkala), Vierumäki, Myllyoja, Rautsalo, Vuohkallio, Heinolan kirkonkylän T, Lusi (Heinola), Ämmälä, Kujala, Jokimaa, Ahtiala (Lahti), Villähde, radan ja VT12 varsi (Nastola), Luhtikylä, Oriville, Sampola, Pennala (Orimattila)
- Lahden kaupunkiseudun rakennemallityössä palvelupainotteisina esitetään: Renkomäki, Karisto (Lahti), VT54 ja VT12 liittymä, Miekkiö (Hollola), Vierumäki (Heinola), Luhtikylän liittymä (Orimattila), Uusikylän ja Mäkelän liittymät (Nastola)

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi

Varataan kaavaehdotukseen monipuolinen tarjonta logistiikka-, teollisuus ja varastointi- tai työpaikka-alueina tai kehittämisen kohdealueina.

Liikenteen aluevaraukset ja niiden perustelut

Liikennealueiden maakuntakaavassa esitetään tieverkon toiminnallinen luokitus ja väylien karkea linjaus. Toiminnallinen luokitus osoittaa tieverkon eri osien hierarkkisen aseman. Sillä kuvataan tien merkitystä ja liikenteen sujuvuutta sekä sitä, palveleeko tieosa pitkämatkaista vai paikallista liikkumista.

Toiminnallinen luokitus antaa tiensuunnittelulle sekä yleiskaavoitukselle ja muulle maankäytön suunnittelulle selkeät perusteet yksityiskohtaisten ratkaisujen tekemistä varten. Tiesuunnittelun yhteydessä määritellään tien tarkempi linjaus, leveys ja rakenne.

Runkotiet yhdistävät maakunnalliset keskuksat pääkaupunkiseutuun, rajanylityspaikoille ja keskenään. Runkotieluokkaa ei esitetä maakuntakaavassa toiminnallisena luokkana, vaan tien mitoittamiseen perustuvana ratkaisuna.

Valtatiet yhdistävät maakuntakeskuksia toisiinsa sekä valtakunnanosakeskuksiin, ja ne toimivat tärkeimpinä ulkomaanliikenteen reitteinä.

Kantatiet yhdistävät kaupunkikeskukset tärkeimpiin liikennetarvesuuntiinsa ja täydentävät valtatieverkkoa.

Seututiet yhdistävät kuntatason keskuksia tärkeimpiin liikennetarvesuuntiinsa ja kytkevät merkittävimmät liikennettä synnyttävät muut kohteet ylempiluokkaiseen verkkoon.

Yhdystiet yhdistävät kylät kuntakeskuksiin ja muodostavat kyliä yhdistävän tärkeimpien yleisten teiden verkoston.

Liikenneväyliä esitetään useilla eri merkintätavoilla riippuen siitä onko kyseessä nykyinen tie, merkittävästi parannettava tie, uusi tie, ohjeellinen tielinjaus tai tien yhteystarve.

Maakuntakaavan raideliikennealuevarausten tarkoitus on varmistaa seudun pitkän ajan kehityksen edellyttämien raidelinjojen ja liikennepaikkojen toteuttamismahdollisuudet. Näin maankäytönsuunnittelussa voidaan huomioida radan vaikutukset ja asemien antamat uudet mahdollisuudet.

Maakuntakaavan tarkoituksena on liikennepaikkojen osoittamisella varmistaa nopeutuvien yhteyksien hyödyntäminen yhdyskuntarakenteessa. Nopean radan asemat muodostavat uuden lähtökohdan keskustatoimintojen ja palvelujen kehittämiselle ja asutuksen sijoittamiselle. Aseman varauksella on tarkoitus osoittaa maakuntakaavassa alueet, joilla maankäyttöä tulee tehostaa ja eri liikennemuotojen liittyminen turvata.

Nopean radan liikennepaikoilla on keskeinen merkitys liikennejärjestelmien kehittämisessä. Nopeiden yhteyksien tarjoamat sijaintiedut hyödynnetään osoittamalla Lahden asemalle matkakeskus ja varaamalla Lahden aseman seutu tehokkaaseen käyttöön. Tavaraliikennekeskuksille osoitetaan riittävät alueet muualta.

Maakuntakaavassa esitetään nykyisten ratojen lisäksi uusi oikaisu Keravalta Herralaan ja Lahdesta Mikkeliin.

Suorat tilauslennot ja liikelennot naapurimaihin mahdollistava kevytreittiliikennekenttä on Lahti - Vesivehmaan kentän teknisesti mahdollinen tavoite. Lahti - Vesivehmaan kentän kehittämisen joka sään mittarilentokentäksi on tarpeen tilaus- ja liikelentotoiminnan palvelujen vakiinnuttamiseksi Päijät-Hämeessä.

Maakuntakaavan lentoliikennealuevarausten tarkoitus on varmistaa lentokentän kehittäminen. Lentokentän aluevaraus maakuntakaavassa mahdollistaa erilaisten lentoliikenteen oheistointojen kehittämisen alueella ja osoittaa alan harrastajille ja palvelujen tarjoajille kokonaiskuvan alueen mahdollisuuksista, tulevasta tasosta ja merkityksestä. Osoittamalla maakuntakaavassa kentän melualue voidaan mahdollinen meluhäiriö ottaa huomioon asutuksen ja toimintojen suunnittelussa.

Maakuntakaava-aluevarausten tarkoituksena on saada maakunta uuden kuljetusjärjestelmän piiriin, joka palvelee ympärivuotisesti raskaita kuljetuksia. Vesiliikenteen aluevarauksilla varaudutaan taloudellisen kuljetusmuodon kehittämiseen tarkoituksena vähentää raskaita tie- ja rautatiekuljetuksia.

Maakuntakaavan vesireittien tarkoitus on osoittaa elinkeinoille mahdollisuudet runsaiden vesireittien hyödyntämiseen. Aluevarausten tarkoituksena on osoittaa ja sovittaa yhteen matkailun ja tavaraliikenteen edellyttämät satama- ja väylävaraukset.

Väylä- ja satama-aluevarauksilla osoitetaan, millä alueilla ympärivuotisten vesikuljetusten edellyttämiin väyläsyvyysiin, alikulkukorkeuksiin ja suoja-alueisiin pitää varautua. Yhtäältä osoitetaan alueet, joilla tehokas tavaraliikenne voi toteutua ja toisaalta matkailun edellyttämät satamat ja väylät, joilla hyvä ympäristö luo edellytyksiä.

Merialuskelpoiset sisävesiväylät ja kanavat esitetään ohjeellisen syvälaivaväylän merkinnällä, muut pääväylät osoitetaan laivaväylinä ja veneväylinä.

Liikennealuevarauksilla osoitetaan maakuntakaavassa henkilö- ja tavaraterminaalit, joiden ympäristön maankäytössä tulee varautua eri liikennemuotojen kohtaamisen aiheuttamien toimintojen ja aluetarpeiden vaatimuksiin.

vt/kt

Valtatie/kantatie

Kauko- ja seudulliselle moottoriajoneuvoliikenteelle osoitettu korkealuokkainen väylä.

Nykyiset väylä joiden linjaukseen tai aluetarpeeseen ei ole tulossa suuria muutoksia esitetään mustalla värillä.

vt/kt

Merkittävästi parannettava valtatie/kantatie

Kauko- ja seudulliselle moottoriajoneuvoliikenteelle osoitettu korkealuokkainen väylä.

Nykyiset väylät joihin on tulossa huomattavia muutoksia tien leveyden tai liittymien sijainnin suhteen on esitetty punaisella värillä nykyisen mustan väylän päällä.

vt/kt

Uusi valtatie/kantatie

Uudet väylät jotka perustuvat riittävän tarkkoihin selvityksiin on esitetty yhtenäisellä viivalla ja punaisella värillä.

vt/kt

Vaihtoehtoinen tai ohjeellinen valtatie tai kantatie

Merkinnällä osoitetaan tieyhteydet, jotka perustuvat todettuun tieliikenteen yhteystarpeeseen ja joiden yleispiirteinen sijainti ja suhde ympäristöön on selvitetty.

Uudet väylät joiden tarve ja sijainti on selvitetty yleispiirteisellä tarkkuudella ympäröivään maankäyttöön nähden, mutta jotka ovat vaihtoehtoisia tai niiden toteuttamiseen liittyy epävarmuutta on esitetty katkoviivalla.

Tieliikenteen yhteystarve

Merkinnällä osoitetaan uusia tieyhteyksiä, joiden tarve on voitu todeta, mutta joiden sijaintiin tai toteuttamiseen liittyy huomattavaa epävarmuutta.

Yhteystarvemerkinillä osoitetaan tieyhteydet, jotka perustuvat todettuun tieliikenteen yhteystarpeeseen ja joiden yleispiirteinen sijainti ja suhde ympäristöön tulee selvittää tarkemmassa suunnittelussa.

Tielinjaukset

Lahden eteläisen kehätien vaihtoehdot

Lahden eteläinen kehätien linjaus on tärkein yksittäinen maakuntakaavassa ratkaistava kysymys. Sen vaikutukset koskevat useampaa kuntaa, vaikka varsinaiset linjausvaihtoehdot ovat lähinnä Lahden kaupungin alueella. Mutta ratkaisu koskee koko Etelä-Suomen liikennejärjestelmää.

Valtatie 12 on ehdolla valtakunnalliseen runkotieverkkoon, jolla halutaan turvata sujuva ja turvallinen liikenne tärkeimmillä pääteillä. Valtatien 12 nykyinen linjaus ei täytä runkotien sujuvuusvaatimusta. Lahden ohitieratkaisu edistää runkotietavoitteen toteutumista, koska se on valtatie 12 tärkein osuus, jossa runkotien tavoitteet täyttävää linjausta ei ole ratkaistu.

Seutukaavaan jäi kaksi linjausvaihtoehtoa voimaan kun ympäristöministeriö jätti seutukaavan vahvistuspäätöksessä voimaan myös edellisessä seutukaavassa olleen Launeen linjauksen. Voimassa olevassa seutukaavassa on siis turvattu kumman tahansa toteuttamismahdollisuus. Linjausratkaisuilla on merkittävä vaikutus liikennevirtoihin ja eri alueiden saavutettavuuteen, joten kahden vaihtoehdon pitäminen avoimena vaikeuttaa kaupunkiseudun maankäytön ja tieverkon kehittämistä sekä yritysten sijoittumISRatkaisuja. Kun Lahden kaupunkiseudun kunnat ja tiehallinto eivät ole yksimielisiä tarkempaan suunnitteluun otettavasta linjausvaihtoehdosta on valinta tehtävä maakuntakaavassa. Tehtävä linjausratkaisu sitoo tiehallintoa ja kuntia siten että tien ja maankäytön tarkemmassa suunnittelussa on edistettävä maakuntakaavan toteuttamista.

Maakuntakaavaehdotuksessa on esitetty kaksi valtatie 12 linjausvaihtoehtoa; Launeen linjaus ja Renkomäen linjaus. Kumpaankin liittyy oma maankäyttöratkaisu. Tarkoitus on tasapuolisesti esitellä vaihtoehtojen vaikutukset ja kuulla kuntien, viranomaisten ja osallisten mielipiteet niistä. Nähtävillä olon jälkeen valitaan vain yksi linjaus vahvistettavaan maakuntakaavaan laadittujen selvitysten sekä saatujen lausuntojen ja muistutusten perusteella.

Launeen linjaus perustuu tiehallinnon v. 2002 laatimaan yleissuunnitelmaan ja Lahden kaupungin samanaikaisesti laatimaan osayleiskaavaan, jonka Lahden kaupunginvaltuusto jätti hyväksymättä edellyttäen selvitettäväksi Renkomäen linjausta tarkemmin.

Renkomäen linjaus perustuu v. 2004 laadittuun yleispiirteiseen selvitykseen, jossa tien paikka ja liittyminen ympäröivään maankäyttöön on selvitetty. Renkomäen linjauksen mukaisessa tieverkossa nykyinen valtatie 12 Soramäestä Pekanmäkeen on esitetty merkittävästi parannettavaksi tarkoittaen liittymäjärjestelyitä ja rinnakkaistieratkaisuja, joilla voidaan taata nykyisen valtatie sujuvuus ennen Renkomäen kehätien rakentamista. Renkomäen linjausvaihtoehtoon sisältyy myös Mytjäisten eritasoliittymä, jota ei ole Launeen linjauksen mukaisessa verkkoratkaisussa sekä pääkatuluokkainen yhteys Okeroisista Launeen läpi Uudenmaankadulle.

Seuraavassa esitetään selostus Lahden eteläisen kehätien kummastakin vaihtoehdosta.

teen aiheuttamat haitalliset päästöt lisääntyvät kun uusi väylä tuo lisää melua ja ilman epäpuhtauksia tieosuuden alueelle, mutta melun ja ilman laadun ohjearvot ja raja-arvot eivät ylitä asuinalueilla. Liikenteen, teollisuuden ja voimalaitosten päästölähteiden yhteisvaikutuskaan ei ylitä nykyisiä raja-arvoja. Melu ja ilmanlaatuselvitykset eivät osoita linjausvaihtoehtoihin liittyvää terveydellistä haittaa.

Launeen linjaus muodostaa uuden sisääntulotien Lahteen. Korkeatasoisella suunnittelulla Launeen linjaukselle siirtyvän liikenteen melua ja ilman päästöjä on voitu pienentää, jolloin vaikutukset jäävät pienemmiksi kuin saman liikenteen vaikutukset nykyisellä väylällä olisivat. Pohjavesien suojelun kannalta savikerroksen läpäiseminen on Launeen linjaukseen liittyvä riski, jota tekninen ratkaisu ei täysin poista.

Launeen katuyhteys pirstoo Okeroisten pellot samoin kuin Launeen valtatielinjaus, joskin katuyhteyden yhteyden maisemallinen vaikutus on vähäisempi.

Liipolan alittavan tunnelin suunnitelmat täyttävät liikenteen turvallisuuskriteerit ja kallion louhimisessa ei ole tiedossa erityisiä vaikeuksia.

Vaarallisten aineiden kuljetusten riski pienenee oleellisesti kummassakin linjausvaihtoehdossa. Launeen linjauksen 80 km:n nopeusrajoitus vähentää riskiä ja päästöjä, mutta hidastaa ohikulkuliikennettä. Vaarallisten aineiden kuljetukset voidaan tarvittaessa ohjata asutuksen ulkopuolelle.

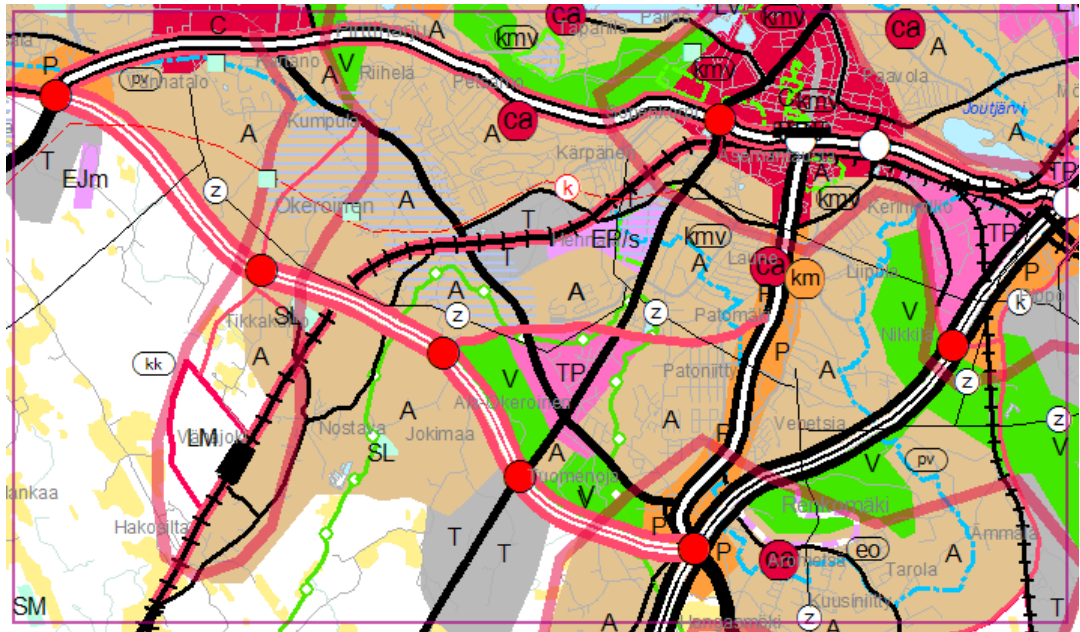
Launeen linjaus turmelee liito-oravalle soveliaan elinympäristön ja lisääntymisalueen Kukonkoskella. Hämeen ympäristökeskus on myöntänyt poikkeusluvan Launeen linjaukselle.

Launeen vaihtoehdon toteutuessa Lahden seutu saisi kaipaamaansa lisäkapasiteettia itä-länsi suuntaisen nauhataajaman liikenteen hoitamiseksi ja nykyinen valtatie jäisi palvelemaan seudun omaa liikennettä. Launeen vaihtoehdon korkea hyöty - kustannussuhde parantaa sen toteuttamisedellytyksiä muihin valtakunnallisiin liikennehankkeisiin verrattuna.

Renkomäen linjaus

Kokonaispituus Soramäestä Pekanmäkeen 16 km, ajoaika 10 min. Kustannuksiin sisältyy uutta moottoritietä 10 km, pääkatuyhteys Launeelle 4,5 km, 5 eritasoliittymää mukaan lukien Mytjäinen ja Kujala, rakentamiskustannus 75,3 M€

Renkomäen linjaus parantaa Länsi-Hollolan ja Etelä-Lahden – Orimattilan alueiden saavutettavuutta luoden liikenteellisesti edullisia laajentumisalueita nykyisen yhdyskuntarakenteen reuna-alueille kaupunkiseudun pääkasvusuunnilla. Valtateiden 4 ja 12 risteilyn toimitilarakentamiselle edullinen vaikutus ulottuisi laajemmalle alueelle kuin Launeen linjauksen vastaava vaikutus. Renkomäen linjausratkaisu merkitsee Lahden seudun aluerakenteen kasvun kohdistumista etelään. Valtakunnallisten runkoteiden liittymä voi houkutella kaupallisia palveluita huomattavasti enemmän kuin maakunnan ostovoima edellyttää. Paineet alueen kehittämiseen voivat olla myös suuremmat kuin mihin maakuntakaavassa on varauduttu. Näin syntyvä kaupallinen keskittymä voi vaikuttaa Lahden keskustan palveluihin kilpailun koventuessa. Yhdyskuntarakenteen kasvu on esitetty kaavaehdotuksessa Lahden kaupunkiseudun rakennemallityön mukaisesti. Renkomäen linjaus tukee uusien alueiden käyttöönottoa Lahden eteläpuolella pitkälle maakuntakaavan tavoitevuoden jälkeenkin. Samalla Renkomäen vaihtoehto lisää rakentamispainetta maakuntakaavassa esitetyn yhdyskuntarakenteen ulkopuolella.

Renkomäen linjaus palvelee liikennelaskelmien mukaan lähinnä pitkämatkaista Lahden ohi kulkevaa liikennettä, joten sen aika- ja onnettomuuskustannusten säästö verrattuna investointikustannuksiin on pienempi kuin Launeen linjauksen.

On esitetty että Renkomäen linjauksen toteutuminen ajoittuu huonomman hyöty-kustannus suhteensa perusteella pitemmälle tulevaisuuteen, jolloin liikenteen haitat nykyisellä kaupungin läpi kulkevalla valtatiellä vielä kasvavat jos väylä kuormittuu ruuhkaantumiseen asti. Renkomäen linjausvaihtoehdon mukaiseen liikenneverkkoon sisältyy myös poikittaisen pääkadun varaus Launeelle, johon ohjautuu merkittävä liikennemäärä. Nykyisen valtatie välityskykyä ja pitkämatkaisen liikenteen sujuvuutta voidaan parantaa rakentamalla Mytäjäisten eritasoliittymä ja vähentämällä valoliittymiä eritasoratkaisuin Lahden aseman kohdalla ja Hollolassa. Pelkän Renkomäen linjauksen kustannusarvio ilman Kujalan ja Mytäjäisten eritasoliittymiä on noin puolet Launeen linjauksen kustannuksesta, joten valtatie tai runkotie sujuvuusvaatimuksen turvaavana ratkaisuna se on edullisempi.

Renkomäen linjaus kulkee pääosin asumattomien alueiden läpi, joten sen sosiaaliset vaikutukset ovat linjauksen lähiympäristössä vähäiset, mutta sen toteuttamista odotettaessa haitat nykyisen linjauksen tiheästi asutun väylän varrella säilyvät ja pahenevat.

Renkomäen linjaus turmelee liito-oravalle soveliaan elinympäristön ja lisääntymisalueen mikä edellyttää poikkeuslupamenettelyä, jossa arvioidaan liito-oravan suojelun suotuisan tason säilymistä. Myös Launeelle esitetyn katuyhteyden vaikutukset Kukonkosken liito-orava-alueeseen saattavat vaikuttaa liito-oravan elinpiiriin. Poikkeuslupamenettelyä haetaan maakuntakaavaan valitun vaihtoehdon mukaisen linjauksen toteuttamiselle.

Vaihtoehtojen liikenteelliset vaikutukset

Launeen katuyhteys palvelee paremmin kaupungin sisäistä liikennettä kuin Launeen valtatie linjaus, koska sille voidaan rakentaa enemmän liittymiä katuverkosta. Katuyhteyttä voi käyttää myös paikallisena joukkoliikenneväylänä. Ohitielle pysäkkien rakentaminen on hankalampaa.

Mytäjäisten eritasoliittymän tarvetta voidaan vähentää Laune – vaihtoehdossa muuttamalla liikennevalo-ohjausta vähemmän valtatie suuntaa suosivaksi.

Mahdolliset uudet kaupan suuryksiköt Holmaan ja Karistoon eivät vähennä poikittaisliikennekapasiteetin tarvetta, vaikka vähentäisivät Launeen marketteihin suuntautuvaa liikennettä. Launeen kaupallisen volyymin kasvattaminen aiheuttaa liikenteellisiä ongelmia ohitieratkaisusta riippumatta.

Toteuttamismahdollisuudet

Lahden eteläisen kehätien toteuttamiseen vaikuttavat monet seikat. Kummankin linjausvaihtoehdon hyödyt ovat kustannuksia suuremmat, eli hankkeet ovat kansantaloudellisesti kannattavia. Suurten tiehankkeiden rahoituskriteereihin vaikuttaa hankkeiden hyötykustannussuhde eli miten kannattavia maan eri osissa vireillä olevat hankkeet ovat toisiinsa verrattuna. Renkomäen linjauksen on vaikeampi päästä kansallisiin toteutusohjelmiin alhaisen hyötykustannussuhteensa vuoksi. Launeen vaihtoehdon korkeampi hyötykustannussuhde perustuu siihen, että sille siirtyy enemmän liikennettä nykyiseltä valtatieltä 12. Näin se palvelee paremmin kaupunkiseudun liikennettä. Hyötykustannussuhde on herkkä liikennemäärien muutoksille, joihin vaikuttaa runsasta liikennettä aiheuttavan maankäytön kehittyminen ja liikenteen ohjaustoimet nykyisellä valtatielinjalla.

Toinen kriteeri on se miten hankkeet sijoittuvat valtakunnallisessa väylähierarkiassa. Uuden maantielain mukaan valta- ja kantateiden yläpuolelle muodostuu runkotieluokka, joka tarkoittaa sujuvia ja turvallisia päätieyhteyksiä.

Liikenne- ja viestintäministeriön ehdotus runkotieverkostoksi on parhaillaan SOVA (suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arviointi) lain mukaisessa arviointimenettelyssä. Valtatiet 10 ja 12 Hämeenlinnasta Kouvolaan sisältyy ehdotukseen. Liikenne- ja viestintäministeriö määrää mitkä tiet kuuluvat runkotieluokkaan.

Launeen linjaus houkuttelee kaupunkiseudun sisäistä liikennettä, joka lyhyen matkan sekoittuu pitkämatkaiseen ohikulkuliikenteeseen. Runkotien miniminopeustavoitteella 80 km tunnissa ja suunnitelman mukaisilla liittymäväleillä sekoittuva liikenne ei vaaranna runkotien sujuvuus- ja turvallisuustavoitetta. Sekä Launeen että Renkomäen linjausvaihtoehdot täyttävät runkotietavoitteen, mutta nykyinen linjaus ei.

Lahden eteläisen ohitien ajoitus liikenneverkon rahoitusohjelmissa riippuu toisaalta siitä, päättävä liikenne- ja viestintäministeriö ottaa Turku – Hämeenlinna – Kouvola tien valtakunnalliseen runkotieverkkoon ja mitkä ovat runkoteiden tavoitteet. Renkomäen linjaus täyttää alustavan runkotieluokan nopeus- ja turvallisuustavoitteen halvemalla ja varmemmin.

Muut tielinjaukset

Valtatie 12 Hämeenkoskelta Soramäkeen esitetään merkittävästi parannettavana valtatieenä, jonka tavoitteena on jatkuva ohituskaistatie, joka täyttää runkotietavoitteen.

Nastolassa on maakuntakaavassa varaus moottoriväylän rakentamiseen Uudestakylästä itään.

Päijänteen länsipuolella säilyy valtatieyhteys (24) Lahdesta Jämsään ja sitä parannetaan ja linjataan Lahdesta Paimelaan osittain uudelleen. Yhteystarvemerkinällä on osoitettu uusi yhteys Vesivehmaan kohdalla valtatieltä 24 Vääkysy – Vierumäki seututielle 313 helpottamaan raskaan liikenteen yhteyksiä Vääkсын suunnasta Vierumäen kautta Kymenlaaksoon. Samalla paranevat yhteydet Lahti – Vesivehmaan lentokentälle.

Valtatie 5 Lusista Mikkeliin esitetään runkotietavoitteen täyttävänä tieosana, jossa tavoitteena on jatkuva ohituskaistatie.

heutuvien menetysten korvaamiseksi tarpeellisia toimenpiteitä. Maakuntakaavassa esitetyt uudet liikenneväylät perustuvat yleensä maantielain tarkoittamiin yleissuunnittelutasosiin selvityksiin, joissa vaikutukset maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon on selvitetty. Samoin on selvitetty tärkeimpien tielinjausten vaikutukset kasvi – ja eläinlajeihin luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin. Valtatie 12 Lahden eteläisen ohitenvaihtoehdoista on tehty lisäksi ilman laadun mallinnus, joka selvittää vaihtoehtojen vaikutuksia ilman laatuun.

Tieliikenteen merkitys nykyisten yhdyskuntien toiminnalle on ratkaiseva. Tieverkon toimivuus ja liikenteen taloudellisuus ovat tärkeitä maakunnan kehitystekijöitä, koska valtaosa tavara- ja henkilökuljetuksista tapahtuu autolla. Liikenneyhteyksien paraneminen mahdollistaa pitemmät työmatkat ja palvelujenhakumatkat, mikä toisaalta lisää liikennettä. Hyödyntämällä maakunnan hyvää saavutettavuutta valtakunnallisissa sijaintiratkaisuissa voidaan valtakunnallisen liikenteen kokonaismäärää vähentää.

Eri liikennemuotojen välistä yhteistyötä ja järkevää työnjakoa on edistetty osoittamalla alueet eri liikennemuotojen yhteisterminaaleille.

Maakuntakaavan tärkein vaikutus ympäristön kannalta on maakunnan liikkumistarpeen pitäminen kohtuullisella tasolla. Liikenne- ja maankäyttöratkaisuilla on ohjattu kehitystä kohti tiiviimpää ja taloudellisempaa yhdyskuntarakennetta, samalla on parannettu joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä.

Ympäristövaikutusten arviointimenettely ja maakuntakaavoitusmenettely yhdessä tarjoavat hyvät mahdollisuudet käydä demokraattiseen päätöksentekoon liittyvät keskustelut hankkeiden tarpeellisuudesta ja eri vaihtoehdoista.

Liikennemäärien kasvaessa pääteiden meluhaitat ja asutusrakennetta jakava vaikutus kasvavat. Erityisesti uuden runkotieluokan tavoite sujuviin ja turvallisiin päätieyhteyksiin edellyttää liittymien vähentämistä muutamaa eritasoliittymään, joihin tien varren asutus yhdistetään rinnakkaistiejärjestelyin.

Liikenneväylien vaikutukset kaupunkikuvaan ja maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön ovat yleensä haitallisia.

Uusilla liikenneväylillä laajennetaan saavutettavuutta ja ne parantavat liikenteen palvelutasoa ja turvallisuutta. Niiden suuntaamisella voidaan ohjata tarpeetonta läpiajoliikennettä pois taajamien keskustoista ja asuntoalueilta sekä tärkeimmiltä pohjavesialueilta. Näin voidaan luoda edellytykset keskustusten säilymiselle viihtyisinä ja toimivina.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Liikenne- ja viestintäministeriö määrää valta- ja kantatiet sekä miltä osin ne ovat valtakunnallisesti merkittäviä runkoteitä. Tiehallinto määrää seutu- ja yhdystiet.

Tieliikennealueiden toteutuksesta vastaa tiehallinto. Asemakaavoitettujen alueiden kaduista vastaa kunta. Pienet tienparannusinvestoinnit tehdään tiepiirien käyttöön osoitetulla perustiepidon rahoituksella jota ohjataan vuosittain laadittavalla viisivuotisorjelmalla. Suuremmat tiehankkeet saavat rahoituksen valtion talousarviossa osoitettuina rakentamiskohteina ns. kehittämishankkeina.

Tieverkon kehittämissuunnitelma ohjaa tiehankkeiden toteuttamisjärjestystä. Suurempien tiehankkeiden toteuttamisen edellytyksenä on eduskunnan rahoituspäätös. Pienemmille hankkeelle riittää tiepiirin rahoituspäätös.

Tiessuunnittelun maantielain mukaiset vaiheet ovat yleissuunnitelma ja tiesuunnitelma. Suunnitelmien on perustuttava oikeusvaikutteiseen kaavaan, jossa tien sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön on selvitetty. Kaavan tavoitteisiin perustuvaa suunnitelmaa voidaan valmistella samanaikaisesti kuin kaavaa. Tiesuunnitelman on oltava oikeusvaikutteisen kaavan mu-

kainen. Ilman kaavaakin voidaan suunnitella, jos tien luonne huomioon ottaen tien sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön on viranomaisyhteistyönä selvitettävissä.

Päärata ja liikennepaikka

Merkinnällä osoitetaan tärkeimmät kansainvälisen liikenteen rataosat, valtakunnan osakesukuksia ja merkittävimpiä maakunta- ja kaupunkikeskuksia yhdistävät rataosat sekä merkittävimpiin satamiin johtavat radat.

Raideliikenteen liikennepaikka –merkinnällä osoitetaan nopeiden junien ja taajamajunien asemat.

Päärata - merkinnällä osoitetaan nopeiden junien pääraideyhteydet Keravalta/Järvenpäästä Lahteen ja Lahdesta Kouvolaan ja edelleen Pietariin sekä nykyinen Riihimäki - Lahti rata.

Ohjeellinen päärata

Ohjeellisella pääradan ratalinjan merkinnällä osoitetaan myös suunniteltu raideyhteys Lahdesta Heinolaan ja Mikkeliin.

Merkittävästi parannettava rataosa

Merkittävästi parannettavan rataosan merkinnällä on osoitettu lisäraiteen tarve Lahden asemalta Riihimäen ja Keravan oikoradan yhtymäkohtaan. Merkittävästi parannettavana rataosana on esitetty myös Lahti – Luumäki rataosa.

Yhdysrata/teollisuusrata

Merkinnällä osoitetaan pääratoja ja merkittäviä liikennepaikkoja yhdistävät radat sekä merkittävät teollisuusradat.

Yhdysrata - merkinnällä osoitetaan Heinola – Lahti sekä Lahti – Orimattila – Loviisa rata. Teollisuusrata –merkinnällä esitetään eräät tavaraliikenteen radat Lahdessa ja Heinolassa.

Matkakeskus - merkinnällä osoitetaan nopean radan asema Lahteen nykyiselle paikalle ja taajamajunan asemat Lappilaan, Järvelään, Hennaan, Herralaan, Nostavaan, Nastolaan, Viurumäelle ja Heinolaan.

Vaikutusten arviointi

Lain mukaan uusista ratakankkeista on toteuttajan tehtävä ympäristövaikutusten arviointi. Se tehdään yleensä ratakankkeiden suunnittelun yleissuunnitelmavaiheessa.

Raideliikenteen nopeutuminen on osa Itäisen Suomen rataverkon parantamista, joka tasaa aluerakenteen kehitystä maassa. Nopea rata edistää pääkaupunkiseudun kasvun suuntautumista Lahden seudulle ja siirtää liikennettä maanteiltä kiskoille.

Raideliikenne on vähän saastuttavana, energiataloudellisena ja turvallisena liikennemuotona kestävän kehityksen mukaista. Rataverkon kehittämisellä on tarkoitus vähentää raskaita maantiekuljetuksia ja nopeuttaa henkilökuljetuksia.

Nopealla radalla on pysyvä toimeliaisuutta lisäävä vaikutus asemien vaikutusalueilla, joille toimintoja siirtyy muualta radan varresta.

Rata muodostaa esteen ihmisten liikkumiselle vaikeuttaen lähiyhteyksiä. Toisaalta nopeat yhteydet laajentavat työssäkäyntialuetta ja lisäävät ihmisten kanssakäymistä. Radan meluvaikutukset ovat yleensä pienemmät kuin tieliikenteen mutta tärinän vaikutus on otettava huomioon radan lähialueita suunniteltaessa.

Nopealla radalla on pysyvä toimeliaisuutta lisäävä vaikutus nopean radan asemien vaikutusalueilla, joille toimintoja siirtyy muualta radan varresta. Epävarmuus ohjeellisesta ratalinjasta ja sen toteuttamisesta vaikeuttaa tilojen ja asutuksen kehittämistä.

Vanhoihin ratoihin liittyvät asemat ja ratapihat ovat usein myös vanhinta rakennettua ympäristöä, jonka säilyttäminen ja käyttö uusiin tarkoituksiin on hyvä suunnitteluperiaate.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Rataverkon suunnittelu ja ylläpito kuuluu ratahallintokeskukselle. Raideliikennettä harjoittaa VR Osakeyhtiö. Suurten ratahankkeiden toteuttaminen edellyttää eduskunnan rahoituspäätöstä. Hankkeet toteutetaan ratahallintokeskuksen toimiessa tilaajana. Ratojen ja liikennepaikkojen toteuttaminen on ratahallintokeskuksen vastuulla. Pienistä teollisuusradoista vastaavat ratahallintokeskus, kunnat ja yritykset.

Uusien ratojen periaatteellisia linjausvaihtoehtoja ja kannattavuutta selvitetään tarveselvityksessä, jonka perusteella liikenne- ja viestintäministeriö päättää yleissuunnitelman laatimisesta. Yleissuunnitelma osoittaa radan yleispiirteisen linjauksen. Yleissuunnitelman kanssa rinnan laaditaan ympäristövaikutusten arviointi, jonka selostus on käytettävissä, kun liikenne- ja viestintäministeriö tekee yleissuunnitelman hyväksymisestä toimenpidepäätöksen.

Kun hankkeen rahoitus on varmistumassa käynnistetään lunastuslupakäsittely, jossa määrätään haltuunottoalue ja korvaukset. Rakentamissuunnitelma koskee raidelinjojen tai liikennepaikkojen yksityiskohtaisia teknisiä ratkaisuja.

Lentoliikenteen alue

Merkinnällä osoitetaan Lahti – Vesivehmaan lentokenttä

Päijät-Hämeen lentokentän tulevat kehittämistarpeet kohdistetaan selkeästi Lahti-Vesivehmaan kenttään.

Lahti - Vesivehmaan lentokenttä on esitetty maakuntakaavassa seutukaava-aluevarauksen mukaisesti lentoliikenteen alueena, jossa mitoitustavoitteena on reittiliikennekenttä ja 1800 metrin kiitorata. Lentokenttäalue esitetään nykyistä kenttää laajentaen itä ja länsi suunnassa. Uuden kiitotien melualue täsmentyy meluselvitysten ja muiden ympäristövaikutusselvitysten myötä.

Lentoliikenteen alueelle sijoittuvat kiitotiet sekä lentotoimintaa ja harrasteilmailua palvelevat rakennelmat. Alueella voi olla myös erilaisia yleisötapahtumia palvelevia rakennuksia.

Melualue

Merkinnällä osoitetaan alue, jolla lentomelu ylittää arvon L_{den} 55 dB

Melualueen rajausta on esitetty Malmin lentokentän liikennemäärien meluvaikutusten mukaisena mikä ennakoitavoitetilannetta. Vesivehmaan kentän nykyisten liikennemäärien mukainen melualue on suppeampi.

Vaikutusten arviointi

Lahti - Vesivehmaan lentokentän kehittäminen reittiliikennekentäksi aiheuttaa melun lisääntymistä, joka on ristiriidassa Päijänteen luonnon ja matkailuarvojen säilyttämisen kanssa. Lentotoiminnan polttoainehuolto on riski harjualueen pohjavesivarjoille.

Ennen lentokentän toteuttamista on lentokentän kehittämisestä laadittava lain mukaan ympäristövaikutusten arviointi, jos kiitotie ylittää 2100 m. Ympäristövaikutusten arviointi tehdään yleissuunnitelman yhteydessä.

Lentoliikenne ei ole kestävä kehityksen kannalta edullinen liikennemuoto, mutta olevan lentokentän laajentaminen voi tehostaa lentotoimintaa ja vähentää liityntäliikennettä. Lentokentän kehittäminen on liikenneinvestointina pieni taloudellinen uhraus, jonka merkitys voi matkailulle ja liike-elämälle olla merkittävä. Lisääntyvän lentotoiminnan aiheuttamalla melulla voi olla vaikutuksia ihmisten elinoloihin ja ympäristöön.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Reittiliikennekentän toteuttaminen on ilmailuhallituksen, kunnan ja yksityisten vastuulla. Ilmailulaitoksen suunnitelmissa ei ole uusien lentokenttien rakentaminen Suomeen. Nykyisiä kenttiä ylläpidetään ja niiden tasoa parannetaan.

Lentokentän kehittämisestä tehdään aluksi tarveselvitys, jossa osoitetaan kentän tavoiteluokka ja laajuus. Päätöksen suunnittelun jatkamisesta tekee hankkeen toteuttaja. Seuraavassa suunnitteluvaiheessa laaditaan kentän yleissuunnitelma, jossa selvitetään kentän mitoitus ja kiitoratojen sijoittuminen sekä melualueet. Yleissuunnitelman perusteella reittiliikennekentälle haetaan ilmailulaitoksen tai valtioneuvoston lupa. Lupapäätös mahdollistaa myös kenttään tarvittavien alueiden lunastamisen.

Kentän toteuttaminen tapahtuu vaiheittain lisäämällä lentokenttärakenteita ja kiitotien pituutta tarpeen mukaan. Alueiden haltuunotto tapahtuu lähinnä vapaaehtoisin kaupun tai sopimuksin.

Laivaväylä

Merkinnällä osoitetaan tärkeimmät sisävesiväylät.

Laivaväylinä on osoitettu syväykseltään 2,4 metrin väylät, jotka palvelevat matkailua ja huviveneilyä. Laivaväylä johtaa kaikkiin Päijänteen rantakuntien kuntakeskuksiin ja tärkeimpiin matkailukohteisiin. Laivaväylä on osoitettu myös puutavaran lastausatamiin Asikkalassa, Heinolassa, Padasjoella ja Sysmässä.

Ohjeellinen syväväylä

Merkinnällä osoitetaan merialuskelpoisiksi kehitettävät laivaväylät.

Ohjeellinen uusi syväväylä

Merkinnällä osoitetaan uudet merialuskelpoiset laivaväylät.

Kymijoen kanavoinnin mahdollistamille aluksille on osoitettu ohjeellisena 4,2 metrin väylä, joka johtaa Kymijoelta Räävelin reittiä Mäntyharjulle ja Saimaan vesistöalueelle sekä tärkeimpiin Päijänteen tavarasatamiin Heinolassa ja Pohjois-Päijänteellä. Yhteys Saimaan vesistöalueeseen on esitetty Mäntyharjun reittiä pitkin perustuen Merenkululaitoksen v. 1991 tekemään Mäntyharjun kanava, yleissuunnitelmaan.

Veneväylä

Maakuntakaavassa osoitettavia veneväyliä ovat ensisijaisesti veneilyn runkoväylät sekä muut alueellisesti merkittävät veneilyn pääväylät.

Melontareitti

Merkinnällä osoitetaan melontaan soveltuvia reittejä.

Satama-alue raskaalle liikenteelle

Merkinnällä osoitetaan puutavaran ja massatavaran laivauspaikat sekä tavarasatamat.

Heinolan teollisuussatamien kehittyminen yleissatamaksi raskaita kuljetuksia varten on varauduttu osoittamalla vesiliikenteen alue Maitiaislahden suulle. Heinolan Hevossaareen on osoitettu myös satama-aluevaraus. Alueelle on hyvät vesi-, raide- ja tieliikenteen yhteydet ja sinne on mahdollista rakentaa massatavaran varastoalueet ja käsittelylaitteet. Puutavaran kuljetuksiin on osoitettu lastaussatamat Padasjoen Nyystölään, Harmoistenlahdelle sekä Sysmän Sahaniemeen.

Venesatama

Seudullisen veneilyverkoston kehittämisen kannalta merkittävä venesatama.

Satama-alue

Merkinnällä osoitetaan satama- ja laituri-alueet sekä satamatoimintaan välittömästi liittyvien varastojen ja terminaalien alueet

Satama-alue

Merkinnällä osoitetaan matkustajasatamat ja suuret veneilyosat.

Merkinnöillä osoitetaan satama- ja laituri-alueet sekä satamatoimintaan välittömästi liittyvien varastojen ja terminaalien alueet.

Suurehkoille venesatamille tai matkustajasatamille on osoitettu alueet kuntakeskuksissa ja Pulkkilanharjun kummassakin päässä. Vesiliikenteen alueena on esitetty myös kalastussatama Pulkkilanharjulle.

Vaikutusten arviointi

Uudet vesiväylät ja satamat aiheuttavat ympäristöuhkia, koska ne tuovat raskasta kuljetusta alueelle. Polttoaineiden kuljetukset ovat myös riski Asikkalan selältä tapahtuvalle pääkaupunkiseudun vedenhankinnalle. Näiden vaikutuksia voidaan vähentää alusteknisin ja väylän sijoitusratkaisuin.

Vesiliikenne on kestävä kehityksen mukainen energiataloudellinen liikenne-muoto, jonka edellyttämät aluevaraukset on sovitettava luonnon sietokyvyn kanssa.

Ympärivuotiset vesikuljetukset luovat uuden kuljetusjärjestelmän ja lisäävät elinkeinoelämän sijoittumis- ja toimintamahdollisuuksia. Vesikuljetuksilla voidaan alentaa teollisuuden kuljetuskustannuksia ja luoda vesimatkailulle uusia edellytyksiä.

Ympärivuotiset laivaväylät aiheuttavat kulkurajoituksia jääalueilla talviaikaan. Suuret alukset ja kansainväliset meriyhteydet muuttavat ennen suljettujen sisävesien imagoa, sekä lisäävät veneilyä ja matkailua alueella. Vesiliikenteellä voi olla kaupunkikuvaan ja rakennettuun ympäristöön myönteistä vaikutusta.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Vesiväylien ja kanavien toteuttamisvastuu on merenkulkuhallituksella ja sen alaisilla merenkulkupiireillä. Vesitieohjelma muodostaa rungon vesiväylien ja satamien kehittämiselle Suomessa.

Suurimpien väylähankkeiden toteuttaminen edellyttää eduskunnan rahoituspäätöstä. Pienemmät hankkeet toteutetaan merenkulkupiirien päätöksellä.

Satamien toteuttaminen ja ylläpito on kuntien, teollisuuslaitosten ja merenkulkuhallituksen vastuulla. Kalastus- ja vierasvenesatamien toteuttamista rahoittavat myös maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö. Metsähallitus toteuttaa puutavaran lastauspaikat ja luovuttaa ne uittoyhdistyksen käyttöön.

Väylä- ja satamakohtaiset yleissuunnitelmat laaditaan merenkulkuhallituksessa vaiheittain. Väylän ja kanavan periaatteellisesta linjauksesta ja kehittämisestä tehdään alustava yleissuunnitelma tai tarveselvitys, josta pyydetään lausunnot kunnilta ja maakunnallisilta liitoilta. Suunnittelun jatkamisesta päättää merenkulkuhallitus.

Seuraavassa suunnitteluvaiheessa laaditaan hankkeesta yleissuunnitelma ja kuullaan asukkaita ja maanomistajia. Suuriin väylä- ja satamahankkeisiin liittyy ympäristövaikutusten arviointi, jonka hankkeen toteuttaja tekee. Suuremmissa hankkeissa yleissuunnitelmaa vielä tarkennetaan ja hankkeelle haetaan vesioikeuden lupa. Vesioikeuskäsittelyssä määrätään halluottoalue ja korvaukset. Rakennussuunnitelma koskee väylän tai sataman teknisiä ratkaisuja.

Maaliikenteen alue

Merkinnällä osoitetaan merkittävät tavaraliikenteen alueet.

Maaliikennekeskuksen toinen aluevaraus on esitetty maakuntakaavassa Lahden ja Orimattilan rajalle hyvien raide- ja tieliikenneyhteyksien tuntumaan. Toinen aluevaraus on Lahden länsipuolella Nostavalla lähellä oikoradan ja Lahti Riihimäki radan yhtymäkohtaa. Näin sijoittuvat tavaraliikennekeskukset tasapainottavat Etelä-Suomen satamien vienti- ja tuontimääriä. Lahdesta on hyvät yhteydet kaikkiin rannikon satamiin. Kontit voidaan kuljettaa terminaaliin Lahteen ja käsitellä siellä, jolloin tavaraliikennekeskus voi palvella koko Etelä-Suomen jakeluksena.

Tärkeä edellytys valtakunnallisen tavaraliikennekeskuksen sijoittumiselle on riittävät laajentumismahdollisuudet jatkossa. Lahden ja Orimattilan rajalle Lahti - Loviisa-radana varteeseen sijoitettava liikennealue on mahdollista laajentaa 200 ha:n kokoiseksi, ja Nostavan logistiikkakeskuksen aluevaraus on 100 ha.

Maakuntakaavan terminaali-aluevarausten tarkoitus on tehostaa yhdistettyjä kuljetuksia ja rationalisoida jakeluliikennettä osoittamalla alueet logistiikkakeskukselle. Tavaraliikenteen tilantarve kasvaa, mutta erillisten toimintayksikköjen laajentaminen ei ole mahdollista, eikä kaupunkirakenteellisesti järkevää. Laajenevien toimintojen siirtyminen yhteisterminaali-alueelle on tässä vaiheessa edullista.

Tavaraliikenteen yhteisterminaalin palveluilla on mahdollista vähentää merkittävästi jakeluliikenteen ajoneuvomäärää Lahdessa.

Maakuntakaavan varaukset logistiikkakeskuksille sisältävät laajentumisalueet myös kuljetustoimintaan liittyville tuotantotoiminnoille ja osoittaa yrityksille kokonaiskuvan alueen tulevista mahdollisuuksista.

Matkakeskus

Merkinnällä osoitetaan matkakeskuksen alue.

Nopea rata Helsingistä Lahden kautta Pietariin muodostaa Lahdesta merkittävän kasvukeskuksen Helsingin työssäkäyntialueena. Tämä sijaintietu on mahdollista jakaa koko maakuntaan yhdistämällä linja-auto- ja rautatieasemat matkakeskukseksi Lahden rautatieaseman yhteyteen. Matkakeskuksen aluevaraus maakuntakaavassa nopean radan asemalla on tarkoitettu joukkoliikenneterminaalin ja pysäköintialueiden rakentamiseen, jotka tarjoavat joustavan mahdollisuuden siirtyä muihin liikennemuotoihin.

Vaikutusten arviointi

Vaikutukset maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon sekä kasvi – ja eläinlajeihin luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin ovat samankaltaiset kuin muillakin ympäristöä

muuttavilla rakennushankkeilla. Tavaraliikennekeskuksen yleissuunnitteluvaiheeseen on syytä liittää ympäristövaikutusten arviointi.

Tavaraliikennekeskus vaikuttaa lähiympäristöönsä haitallisesti, koska se kokoaa liikennettä yhteen paikkaan. Laajemmalla alueella tavaraliikenteen keskittäminen vähentää päällekkäistä jakeluliikennettä. Liikenteen aiheuttamaa melua ja muuta häiriötä voidaan eliminoida suoja-
vyöhykkeillä ja häiriöttömillä liityntäyhteyksillä päätieverkkoon.

Liikenneterminaalit ja logistiikkakeskukset edistävät energiataloudellisia yhdistettyjä kuljetuksia.

Logistiikkakeskus lisää alueen kuljetuspalveluja, joista on tullut uusi tuotannonala. Lahden edullisen sijainnin hyödyntäminen säästää kuljetuskustannuksia ja parantaa alueen toimintakykyä.

Vaikutukset alue ja yhdyskuntarakenteeseen ovat myönteiset. Yhteisterminaalien toteutuessa paljon melua ja raskasta liikennettä aiheuttavat toimipisteet voidaan siirtää kaupungin keskeisiltä alueilta uuteen liikenteellisesti edulliseen paikkaan ja samalla vapautuu arvokkaita alueita tehokkaaseen kaupunkirakentamiseen.

Voimakkaan joukkoliikennekeskittymän kehittyminen nopean radan asemalle siirtää Lahden keskustan painopistettä etelään, mikä voi aiheuttaa palvelutarjonnan muutoksia muilla alueilla.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Tavaraliikennekeskushankkeen toteuttaa mahdollisesti Lahden kaupunkiseudun kuntien ja tavaraliikennekeskukseen tulevien yritysten muodostama yhtiö, joka luovuttaa tilat tai tontit tarvitsijoille.

Päätöksen tavaraliikennekeskuksen toteuttamisesta tekevät yritykset. Kunta toteuttaa kunnallistekniikan ja tiehallinto kytkennät valtakunnallisiin verkostoihin.

Valtakunnallisten tavaraliikennekeskusten kehittämistä ohjaa liikenne- ja viestintäministeriö rahoituspäätöksillään. Lahden seudun logistiikkakeskus on monialainen koulutus-, yritys-, teknologia- ja liikennejärjestelmähanke, johon esitetään myös EU:n eri tukimuotoja.

Hanketta kehitetään aluksi eri toimipisteissä sijaitsevana logistisena kokonaisuutena, joka laajentuessaan ratkaisee toimitilakysymykset siirtymällä uusille alueille, joissa ne saavat lisätua yhteisistä palveluista. Tavaraliikennekeskus toteutetaan varaamalla yleis- ja asemakaavoissa alueet, jossa kuljetusyritysten investointitarpeet voidaan keskittää yhteen tai kahteen korkeatasoisia palveluja tuottavaan logistiikkakeskukseen.

Liikenteellisesti Hollolaan sijoittuvan Nostavan logistiikka-alueen laajempi kehittäminen on vaikeaa ennen valtatie 12 Lahden eteläisen kehätien toteuttamista. Alueen toteuttamisen vaikutukset ennen kehätien rakentamista niin asutukselle kuin tieverkollekin olisivat huomattavia, mikä on otettava huomioon alueen jatkosuunnittelussa.

TEKNINEN HUOLTO

Maakuntakaavan teknisen huollon alueiden tarkoitus

Teknisen huollon alueiden tarkoitus on osoittaa olemassa olevat ja uudet aluevaraukset teknisen huollon tarpeita varten. Aluevaraukset perustuvat vesihuollon, energihuollon ja jätehuollon sektoriviranomaisten tekemiin mitoitus- ja tarvelaskelmiin, vaikutusten arviointeihin ja yhteisesti valmisteltuihin sijaintisuunnitelmiin.

Teknisen huollon maakuntakaavan tarkoitus on turvata sekä normaalioloissa että kriisitilanteissa maakunnan nykyisten vedenottamoiden veden ja pääkaupunkiseudun noin miljoonan asukkaan raakaveden käyttökelpoisuus. Lisäksi maakuntakaavan tarkoitus on turvata hyvälaatuisen pohjaveden saanti myös siellä missä veden hankinta toistaiseksi perustuu omiin kaivoihin.

Teknisen huollon maakuntakaavan tarkoituksena on verkostojen sijainnilla ohjata yhdyskuntarakenteen kehitystä. Yhteiskunnan raskaat teknisen huollon perusinvestoinnit tarjoavat elinkeinoelämälle tarpeellisen infrastruktuurin, jonka läheisyydestä etsitään sijaintietua ja tulevaisuuden kasvuedellytyksiä. Teknisen huollon palvelut muodostavat haja-asutusalueilla edullisuusvyöhykkeitä, jotka tukevat kylärakenteen kehitystä.

Teknisen huollon ja erityistoimintojen alueet ohjaavat myös asutuksen sijoittumista, koska ne ovat vaara- ja häiriötekijöitä ja ne tuovat rajoituksia ja esteitä muulle maankäytölle.

Maa-ainesten ottamisalueet ja turvetuotantoalueet osoitetaan kulutuskysyntää ja ympäristövaikutuksia koskeviin arviointeihin perustuen.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Teknistä huoltoa koskevat seuraavat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet:

Maakuntakaavoituksessa on osoitettava jätteenkäsittelylaitoksille alueet siten, että pääosin kaikki syntyvä jäte voidaan hyödyntää tai käsitellä valtakunnallisesti tai alueellisesti tarkoituksemukaisesti.

Alueidenkäytössä turvataan energiahuollon valtakunnalliset tarpeet ja edistetään uusiutuvien energialähteiden hyödyntämismahdollisuuksia.

Maakuntakaavoituksessa on osoitettava ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon valtakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävät voimajohtojen linjaukset siten, että niiden toteuttamismahdollisuudet säilyvät. Suunnittelussa on otettava huomioon sekä tarpeelliset uudet linjaukset että vanhojen verkostojen parantamisten ja laajentamisten tarpeet. Voimajohtolinjauksissa on ensisijaisesti hyödynnettävä olemassa olevia johtokäytäviä.

Maakuntakaavoituksessa on rannikko- ja tunturialueilla osoitettava tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvat alueet. Tuulivoimalat on sijoitettava ensisijaisesti keskitetysti useamman voimalan yksiköihin.

Alueidenkäytössä on varmistettava ydinvoimaloiden edellyttämät suojavyöhykkeet sekä varauduttava ydinjätteen loppusijoitukseen.

Maakuntakaavoituksessa on varauduttava kaukokuljettamiseen tarvittaviin maakaasu- ja öljyputkien linjauksiin Venäjältä siten, että niiden toteuttamismahdollisuudet turvataan.

Edellä mainittuja yhteys- ja energiaverkostoja koskevassa alueidenkäytössä ja alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon ympäröivä maankäyttö ja lähiympäristö, erityisesti asutus, arvokkaat luonto- ja kulttuurikohteet ja -alueet sekä maiseman erityispiirteet.

Alueidenkäytön suunnittelussa on turvattava terveellisen ja hyvälaatuisen veden riittävä saanti ja se, että taajamien alueelliset vesihuoltoratkaisut voidaan toteuttaa. Lisäksi alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon jätevesihaittojen ehkäisy.

Maakuntakaavoituksessa on otettava huomioon käyttökelpoiset kiviainesvarat sekä niiden kulutus ja kulutustarve pitkällä aikavälillä. Kiviainesten ottoon osoitettavien alueiden on perustuttava arviointiin, jossa selvitetään alueiden luonto- ja maisema-arvot sekä toisaalta soveltuvuus vesi- ja kiviaineshuoltoon.

Alueidenkäytössä on otettava huomioon pohja- ja pintavesien suojelutarve ja käyttötarpeet. Pohjavesien pilaantumis- ja muuttamisriskejä aiheuttavat laitokset ja toiminnot on sijoitettava riittävän etäälle niistä pohjavesialueista, jotka ovat vedenhankinnan kannalta tärkeitä ja soveltuvat vedenhankintaan.

Maakuntakaavoituksessa on otettava huomioon turvetuotantoon soveltuvat suot ja sovitettava yhteen tuotanto- ja suojelutarpeet. Turpeenottoalueiksi varataan ensisijaisesti jo ojitettuja soita. Turpeenoton vaikutuksia on tarkasteltava valuma-alueittain ja otettava huomioon erityisesti suoluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja muiden ympäristönäkökohtien sekä taloudellisuuden asettamat vaatimukset.

Alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeet ja turvattava riittävät alueelliset edellytykset varuskunnille, ampuma- ja harjoitusalueille, varikkotoiminnalle sekä muille maanpuolustuksen ja rajavalvonnan toimintamahdollisuuksille.

Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003)

Teknistä huoltoa koskevat seuraavat MAST2003:n tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet:
Veteen perustuvan yritystoiminnan kehittäminen ja sen toimintaedellytysten turvaaminen (Tavoite)

- Vesiympäristön tilasta huolehtiminen (toimenpidekokonaisuus)
- Veteen toimintansa perustavan yritystoiminnan kehittäminen (toimenpidekokonaisuus)

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi

Kaavaehdotukseen tarkistetaan erityisesti merkittävien pohjavesialueiden maankäyttö.

Teknisen huollon aluevaraukset ja niiden perustelut

Energiahuollon aluevarauksilla osoitetaan maakuntakaavassa voimajohdot ja kaasulinjat, joiden ympäristössä tulee varautua maankäytön rajoituksiin.

Sähkönsiirtoverkoston vapauduttua kaikkien sähköntuottajien ja -myyjien käyttöön on verkoston kehittämistarpeita arvioitu uudestaan. Maakuntakaavan sähköverkostojen aluevarausten tarkoituksena on taata energian saatavuus ja varmuus. Sähkön käytön lisääntyessä joudutaan suuria siirtojohtoja rakentamaan lisää ja pienempiä vahvistamaan varasyöttöyhteyksiin.

Maakuntakaavassa esitetään sähkönsiirtoverkosta nykyiset ja uudet 110 kV ja 400 kV pääjohdosten linjaukset. Maakaasuverkosto ja sen laajentamiseksi tarvittavat runkojohtojen linjaukset osoitetaan myös maakuntakaavassa.

Polttoturpeen tuotantoalueet on selostettu maa-ainesten ottamista koskevassa kohdassa.

Maakuntakaavan aluevarausten tarkoituksena on osoittaa alueet, jotka tulevaisuudessa tarvitaan jätehuollon tarkoituksiin, jotta myös ympäröivän maankäytön suunnittelussa voidaan varautua toiminnan vaikutuksiin. Maakuntakaavassa esitetään kuntien yhteistoimintakaatopaikat, joille jätteiden käsittely keskitetään sekä maakunnallisen jätteenkäsittelylaitoksen sijaintipaikka

Päijät-Hämeen maa-ainesvarat ovat runsaat. Salpausselät sekä lukuisat pitkittäisharjut muodostavat arvokkaan sora- ja hiekka-ainesvarannon, joka järkevästi käytettynä tyydyttää seudulliset kiviainestarpeet pitkälle tulevaisuuteen.

Nykyisen maa-aineslain mukaan maa-ainesten ottamista ei voi rajata ennalta määrätyille alueille, eikä ottamislupia evätä jo olevan runsaan tarjonnan perusteella, vaan ottaminen on mahdollista siellä, missä siitä ei aiheudu maa-aineslaissa tarkoitettuja haittoja. Suojelualueita

käsittelevässä maakuntakaavan osassa on käsitelty harjumuodostumia, joilla ottamistoiminnalle on tiedossa rajoituksia.

Murskeeksi tai rakennusaineeksi soveltuvien kallioalueiden selvitys on Päijät-Hämeessä vielä kesken. Myöhemmin maakuntakaavaa täydennetään myös kallioalueiden osalta.

Maakuntakaavassa osoitetaan seutukaavassa esitetyt jo käytössä olleet suuret maa-ainesten ottoalueet, joille ottaminen voidaan keskittää pidemmäksi aikaa ja maa-aineksia voidaan käyttää tehokkaammin ja suunnitelmallisemmin. Laajat soranottoalueet siirtyvät kaivamistoiminnan jälkeen muuhun käyttöön, joka osoitetaan maakuntakaavassa.

Polttoturpeen tuotantoon osoitetaan sellaiset turvetuottajien esittämät suot, joilla turvetuotannon ympäristövaikutuksista on tehty riittävät selvitykset ja jotka eivät ole ristiriidassa kuntien esittämän muun maankäytön kanssa.

Polttoturpeen teolliseen jyrsinturvetuotantoon soveltuu vain suot, jotka ovat riittävän suuria ja joilla ympäristövaikutukset on selvitetty. Päijät-Hämeen suot ja turvevarat ovat maapinta-alaan verrattuna huomattavasti maamme keskimääräistä pienemmät. Päijät-Hämeen soiden pienialaisuudesta ja mahdollisten kulutus pisteiden suuresta tarpeesta johtuen turvevarat jäänevät pitkään reservipolttoaineeksi, esimerkiksi kriisiajan tarpeisiin.

Päijät-Hämeessä käytetään yhdyskuntien vedenhankinnassa lähes yksinomaan pohjavettä. Asutus ja teollisuus sijoittuvat kuitenkin rakentamisen kannalta edullisille, mutta samalla pohjavesivahingoille alttiille alueille. Myös pääliikenneväylät kulkevat pohjavesialueiden päällä ja ovat riski vedenhankinnalle.

Vaikka pohjavesien pilaamiskielto on laissa ehdoton, aiheutuu maankäytöstä taajama-alueilla pilaantumiskielto, johon on mahdollista maankäytön suunnittelulla vaikuttaa. Vesilain tuntema pohjavedenottamoiden suoja-alueiden määrääminen on hakijan korvausvelvollisuuden takia vähän käytetty menettely.

Maa-ainesten otto paljastaa pohjavesialueet alttiiksi ilmansaasteille ja muille vahingoille. Maa-aineslupia myönnettäessä voidaan vaikuttaa merkittävästi pohjavesialueen suojakerrosten riittävyyteen.

Maakuntakaavassa esitetään taajamien ja kylien vedenhankinnan kannalta tarpeelliset pohjavesialueet, jotka tulisi rakentamis- ja kaivamistoiminnassa asettaa erityiseen tarkkailuun. Maakuntakaavan pohjavesialuevarausten tarkoitus on osoittaa vedenhankinnan asettamat rajoitukset alueiden käytölle.

Erityistoimintojen alueille osoitetaan aluevaraukset silloin, kun ne ovat laajoja ja tarkoitettu sellaiseen toimintaan, jonka johdosta yleisön liikkumista alueella on rajoitettu. Käytöstä poistetut kaatopaikat, ampuma-radat, moottorirata-alueet ja hautausmaa-alueet ja puolustustarkoituksiin osoitetut alueet ovat erityistoimintojen alueita, joilla on käyttörajoituksia ja jotka asettavat erityisiä vaatimuksia myös naapurialueiden käytölle.

Voimalinja

Merkinnällä osoitetaan 110 kV:n ja sitä suuremmat johtolinjat.

Nykyisistä voimajohdoista on jätetty pois Suomen Urheiluopiston kauttakulkeva linja, koska sille on esitetty korvaava yhteys.

Uusi voimalinja

Merkinnällä osoitetaan uudet 110 kV:n ja sitä suuremmat johtolinjat.

Uusi 400 kV:n voimajohtoyhteys Loviisasta Hikiälle vahvistaa Päijät-Hämeen valtakunnallisia suurvoimalayhteyksiä. Uutena voimalinjana on esitetty Loviisa – Orimattila 400 kV voimajohtovaraus ympäristövaikutusselvitysten mukaisena reittinä, joka tukeutuu nykyiseen Korja – Hikiä voimajohdon käytävään.

Merkittävästi parannettava voimalinja
Merkinnällä osoitetaan olevan johdon alueelle rakennettavaa varausta lisäjohtojen rakentamiselle.

Orimattila – Hikiä 400 kV voimajohtovaraus ympäristövaikutusselvitysten mukaisena reittinä nykyiseen Korja – Hikiä voimajohdon käytävään.

Voimalinjan yhteistarve
Merkinnällä osoitetaan uusia voimajohtoja joiden tarve on voitu todeta, mutta joiden sijaintiin tai toteuttamiseen liittyy huomattavaa epävarmuutta.

Merkinnällä osoitetaan Pennalasta Mallusjärvelle kulkevan johdon yhteistarve. Samoin on esitetty yhteistarve Orimattilasta Myrskylään ja Heinolasta Paasoon.

EN

Energiahuollon alue
Merkinnällä osoitetaan energiahuoltoa palvelevia laitoksia tai rakenteita, kuten voimaloita ja suurmuuntamoalueita varten varattuja alueita.

Suurmuuntamon aluevaraus on esitetty Pennalan Näkkimistöön.

Pääkaasulinja
Merkinnällä osoitetaan maakaasun runkojohdot ja päähaarajohdot.

Ohjeellinen pääkaasulinja
Merkinnällä osoitetaan suunnitellut maakaasun päähaarajohdot.

Maakaasuverkoston laajentamiseen Lahdesta Salpakankaan kautta Kärkölään ja Lahdesta Heinolaan varaudutaan maakuntakaavassa.

Vaikutusten arviointi

Kasvihuoneilmion pysäyttäminen ja muiden ympäristöhaittojen vähentäminen vaatii fossiilisten energialähteiden käytön vähentämistä.

Tiivis yhdyskuntarakenne ohjaa tehokkaaseen energian käyttöön ja muutoinkin edullisiin yhdyskuntakustannuksiin. Keskitetty lämmön ja sähkön tuotanto mahdollistaa korkean energiankäytön hyötysuhteen ja tehokkaan puhdistusasteen. Puun ja turpeen laaja poltto pienissä yksiköissä lisää haitallisten hiilivetyjen päästöjä. Energiahuollon päästöjen osuus kokonaiskuorimituksesta on vähentynyt. Pistemäisten päästölähteiden merkitys voi edelleen olla merkittävä haitta lähialueellaan.

Voimajohdot koetaan maiseman häiriötekijöinä. Voimajohtojen linjaukset ja tekniset rakenteet ovat siksi sovittava maiseman arvoihin.

Tehokas ja varmistettu energiahuolto on kilpailuetu, jonka Päijät-Häme voi tarjota yrityksille ja asukkailleen. Se mahdollistaa myös raaka-aineita ja polttoaineita säästävien energiaratkaisujen kehittämisen.

Kotimaisten polttoaineiden hyödyntäminen lisää työtä haja-asutusalueilla. Fossiilisten polttoaineiden hyödyntäminen taas keskittää korkeampaa koulutusta vaativia työpaikkoja keskuksiin.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Energiahuollon aluevarausten toteuttaminen on voimayhtiöiden asia.

Maakuntakaavan aluevaraukset toteutuvat lunastuslainsäännösten nojalla tai toiminnanharjoittajan hankittua sopimalla käyttöoikeuden alueeseen.

Lähempänä toteutusajankohtaa tapahtuu yksityiskohtainen suunnittelu, jolloin voimayhtiöt laativat linjaussuunnitelmat lunastusluvan hakemista varten. Ympäristöviranomaisten ja maakunnan liittojen lausuntojen jälkeen valtioneuvosto päättää lunastusluvasta. Toteuttaminen varmistetaan yleensä vapaaehtoisin neuvotteluin, mutta lunastusmenettelyäkin tarvitaan.

EJ

Jätteenkäsittelyalue

Merkinnällä osoitetaan jätteiden vastaanottoon ja käsittelyyn varatut alueet kuten kaatopaikat ja jätteiden esikäsittelylaitokset.

Maakuntakaavassa esitetään jätteenkäsittely- ja hyödyntämisalueina kuntien yhteistoimintakaatopaikat, joille yhdyskuntajätteiden käsittely keskitetään sekä teollisuusjätekaatopaikat.

Aluevarauksiin sisältyy alueet lajittelu- ja murskauslaitoksille kaatopaikkojen yhteydessä.

Jätteiden käsittely- ja hyödyntämisalueet osoitetaan kuljetus- ja käsittelykustannuksiltaan edullisille ja ympäristöä mahdollisimman vähän häiritseville alueille.

Päijät-Hämeen kuntien jätteiden käsittely on keskitetty Lahden Kujalaan, jossa voidaan parhaiten vastata kiristyviin ympäristönsuojeluvaatimuksiin. Jätteiden hyödyntämisen lisääntyminen merkitsee kaatopaikoille loppusijoitettavan jätteen oleellista vähenemistä ja laadun muuttamista eloperäisen ja palavan jätteen määrän erilliskäsittelyn myötä. Jätteiden laitosmaista käsittelyä kehitetään palavan jakeen jalostamisessa ja biologisen jakeen käsittelyssä.

EJm

Käytöstä poistettu tai poistuva jätteenkäsittelyalue.

Käytöstä poistuneet ja poistettavat kaatopaikka-alueet, joiden käyttö on rajoitettua mahdollisten kaasun- ja suotovesihaittojen vuoksi osoitetaan alueina, jotka maisemoidaan ja kunnostetaan ympäröivän maankäytön edellyttämään tarkoitukseen.

Osoittamalla käytöstä poistuneet ja poistuvat kaatopaikat kiinnitetään huomiota niiden maankäytön kehittämiselle aiheutuviin erityisvaatimuksiin.

Kuntien vanhoja kaatopaikka-alueita voidaan pitää jätehuollon käytössä kehittämällä niistä käsittelykeskuksia ja siirtokuormausasemia.

Vaikutusten arviointi

Jätehuollon tavoitteet tukevat kestävästä kehitystä. Jätehuollon tasolla voidaan mitata yhdyskuntien kestävästä kehityksen mukaisia ratkaisuja. Jätteiden käsittelyn keskittyessä ympäristöhaitat voidaan hallita paremmin ja niiden ehkäisyyn on käytettävissä enemmän voimavaroja.

Jätteenkäsittelyalueilla on huono maine puutteellisen hoidon ja valvonnan ajoilta. Valvonnan tehostuessa ja lajittelun antaessa uusia hyödyntämismahdollisuuksia alasta tulee teollisuuden verrattavaa kuljetus-, varastointi- ja prosessitoimintaa.

Jätehuollon ja kierrätyksen tehostuminen luo työpaikkoja kuljetukseen ja käsittelyyn. Jätehuollon kustannukset kasvavat erilliskeräilyyn ja paremman käsittelyn johdosta. Jätehuollon kustannukset osoitetaan nykyisin aiheuttamisperiaatteella jätteen tuottajille, jolloin jätteiden vähentäminen kannattaa taloudellisesti.

Toteutuminen, ajoitus ja seuranta

Jätehuoltolaki määrittelee puitteet jätehuollon suunnittelulle samoin kuin toteutukselle ja valvonnalle. Jätehuollon valvonta kuuluu kunnalle, mutta sen käytännön järjestäminen voidaan antaa yksityiselle.

Jätehuollon valtakunnallinen ohjaus ja suunnittelu kuuluu ympäristöministeriölle. Alueellisten ympäristökeskusten tehtävä on laatia alueelliset jätehuoltosuunnitelmat ja valvoa kuntien jätehuollon tasoa ja asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Päijät-Hämeen kunnat muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden, jossa jätehuollon kehittäminen ja toteuttaminen tapahtuu lähes kokonaan Päijät-Hämeen jätehuolto Oy:n toimesta. Yhtiön hallinnassa oleva nykyinen kaatopaikkatila ja muut kuntien käsittelyaluevaraukset riittävät pitkälle ensi vuosisadalle edellyttäen, että jätteen hyödyntämistä tehostetaan oleellisesti.

Nykyisten jätteenkäsittelyalueiden ja käsittelylaitosten toiminnan jatkaminen ja uusien perustaminen edellyttää jätelupaa, joka käsitellään ympäristölupamenettelyn mukaisesti.

Maa-ainesten ottoalue

Maa-ainesten ottoalueet on esitetty varsinaisen maankäyttömerkinnän päälle osa-alueen merkinnällä.

Ensisijaisesti keskitettyyn ottoon varataan alueita joilla,

- muodostuma on perusmuodoltaan ja maisematekijöiltään laajaa ottamistoimintaa kestävä
- alueella on ennestään ottamispaikkoja tai voimassa useita ottamislupia tai useita maanomistajia, joilla on kaivuuaikeita ja
- alueiden etäisyys taajamiin on lyhyt tai sijainti tuleviin tie- tai ratahankkeisiin nähden on keskeinen.

Maakuntakaavassa on esitetty ottamisalueet siten kuin v. 1999 vahvistetussa seutukaavassa.

Maakuntakaavan tarkoituksena on osoittaa alueet, joille voimaperäinen hiekan ja soran otto voidaan keskittää. Keskittäminen mahdollistaa tehokkaamman ja suunnitelmallisemman aineiden oton ja samalla luo edellytykset muiden alueiden säilymiselle koskemattomina kysynnän kohdistuessa ennalta ottamiskelpoisiksi määriteltäviin alueisiin.

Keskittämällä ottaminen suurille alueille voidaan samalla alueella tarjota kuhunkin tarkoitukseen sopivia materiaaleja ja maa-ainesvarat tulevat taloudellisemmin hyödynnettyä.

Turpeenottoalue

Merkinnällä osoitetaan poltto- tai kasvuturpeen tuotantoon osoitetut alueet.

Polttoturpeen tuotantoon osoitetaan vain nykyisin käytössä olevat turvesuot sekä uusina Hololan Hirvisuo ja Nastolan Ukonsuo, joilta on tehty riittävät vaikutustenarvioinnit. Ottamistoiminnan jälkeen turvetuotantoalue palautuu maa- ja metsätalouskäyttöön tai muodostaa uuden maisemaan soveltuvan elementin.

Vaikutusten arviointi

Maa-ainesten otto rumentaa aina maisemaa ja yleensä myös muuttaa pohjavesiolosuhteita. Kestävän kehityksen mukaista on keskittää ottamista jo rikotuille alueille, jotka voidaan vaiheittain jälkihoitaa. Kestävän kehityksen mukaista olisi myös tarveharkinnan käyttöönotto maa-ainelupien myöntämisperusteena.

Pitkän aikavälin tavoitteena on maa-ainesten tarkempi erottelu käyttötarkoituksen mukaan ja jo käytettyjen maa-ainesten uudelleenkäyttö.

Lupaviranomaisten tehtävänä on valvoa, ettei ottamistoiminnasta aiheudu kauniin maisemakuvan turmeltumista, luonnon merkittävien kauneusarvojen tai erikoisten luonnonesiintymien tuhoutumista tai huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia vaikutuksia luonnonolosuhteissa, kuten pohjavesissä.

Lupaharkinnan ulkopuolelle jäävän kotitarveoton aiheuttamat pienet ja käytöstä poistetut sorakuopat jäävät helposti ympäristöä rumentamaan, ellei niiden maisemointia velvoiteta suoritamaan. Maisemalliset vauriot, jotka ovat syntyneet suunnittelemattoman ottamistoiminnan johdosta, voidaan joskus hoitaa pienellä lisäottamisella.

Kuljetus on merkittävä kustannuslisä soran käyttäjälle. Siksi soraa halutaan kaivaa mahdollisimman läheltä kulutuskeskittymiä. Kuljetusmatkojen pidentyessä ja materiaalityön kehittyessä ei kannata enää käyttää arvokkaita lajikkeita toisarvoisiin tarkoituksiin. Laatu ja hintatietoisuuden myötä kehittyvät käytettyjen maa-ainesten uudelleenkäyttö.

Toteutuminen, ajoitus ja seuranta

Maa-ainesten ottoa säädellään maa-ainelain, maankäyttö- ja rakennuslain ja vesilain perusteella. Turpeenottoa ja tavanomaista kotitarveottoa lukuun ottamatta maa-ainesten otto on pääsääntöisesti luvanvaraista. Laki antaa viranomaisille mahdollisuuden estää maisemakuvan tai luontosuhteiden kannalta haitallinen ottamistoiminta, mutta muutoin ottamisalueiden sijoittuminen riippuu maanomistajasta.

Maa-aineshuollon alueiden osalta maakuntakaavan toteuttaminen jää yksityisten maanomistajien, tielaitoksen, soraa käyttävän rakennusteollisuuden yms. kaivuutoimintaa harjoittavien tahojen asiaksi.

Maa-ainesten ottamisen alueellinen suunnittelu sisältyy yleensä yleiskaavan laatimiseen. Kunnat ovat myös laatineet yhteistyössä maanomistajien kanssa maisema- ja suojelusuunnitelmia maa-ainelupien käsittelyä helpottamaan. Maakuntakaavassa ottamisalueeksi esitetyille alueille on syytä laatia koko alueen kattava ainesten oton yleissuunnitelma, joilla eri maanomistajien ottamistoiminta sovitetaan yhteen.

Ottamisluvan myöntää kunta, jonka päätös eräissä tapauksissa on alistettava lääninhallituksen vahvistettavaksi. Maa-ainesten ottamishakemuksista pyydetään yleensä alueen ympäristökeskuksen lausunto.

Tärkeä vedenhankintaan soveltuva pohjavesialue

Maakuntakaavassa esitetään vedenhankintaan käytettävät tärkeät (I lk) pohjavesialueet sekä vedenhankintaan soveltuvat (II lk) pohjavesialueet ympäristöviranomaisten selvitysten mukaisina. Pohjavedensuojelu ei ole varsinainen maankäyttömuoto, vaan osa-aluemerkintä esitetään muun maankäytön päällä.

Vedenhankintaan soveltuvilla pohjavesialueilla on mahdollista sellainen toiminta, joka ei vaaranna alueen mahdollista käyttöä vedenhankintaan.

Erityinen pohjavedensuojelualue

Merkinnällä osoitetaan luonnontilaisia ja riskittömiä alueita tulevaisuuden ylikunnallista vedenhankintaa varten.

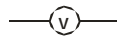
Erityisen tärkeinä pohjavesialueina on esitetty vielä luonnontilaiset pohjavesialueet Salpausselän mutka Hollolassa, Aurinkovuori ja Hyrtiälänkangas Asikkalassa, Viiskivenharju Orimattilassa ja Tollinmäen -Huiskanharju Hartolassa sekä Järvelän pohjavesialue Kärkölässä.

Pohjavesien suojaaminen kriisitilanteiden ja tulevaisuuden varalta tarkoittaa lähinnä nykyisen käytön ulkopuolella olevien suurten esiintymien laadun varmistamista. Samalla varmistetaan kaupalliseen käyttöön soveltuvien korkealaatuisten pohjavesivarojen hyödyntäminen.

Ohjeellinen kehitettävä päävesihuoltolinja

Merkinnällä osoitetaan uusia johtoja joiden linjauksesta ja toteuttamisesta. On olemassa vain yleispiirteisiä selvityksiä ja suunnitelmia.

Vesihuollon varmistusta sekä tulevia jätevesien yhteisratkaisuja palvelevat runkoyhteydet on suunniteltu Päijät-Hämeen vesihuoltosuunnitelmassa. Niiden varrella olevat kylät saavat mahdollisuuden järjestettyyn vesihuoltoon. Kunnilla on suunnitelmia myös muiden haja-asutusalueiden vesihuollon kehittämiseksi.

Päävesihuoltolinja

Merkinnällä osoitetaan suuret vedensiirtolinjat kuten Päijänne-tunneli.

Laajamittainen raakaveden johtaminen Päijänteestä pääkaupunkiseudulle, noin miljoonan asukkaan tarpeisiin, on nostanut esiin pohjaveden käyttöön perustuvan varajärjestelmän toteuttamisen kalliotunnelin varrella.

Vaikutusten arviointi

Pohjavesi on uudistuva luonnonvara. Runsas pohjaveden käyttö toisarvoisiin tarkoituksiin lisää vesistökuormitusta ja pohjavesien likaantumista, mutta ei vähennä sen määrää. Pohjaveden muuttamis- ja pilaamiskielto on vesilain tärkeä lähtökohta. Pohjaveden runsas käyttö voi paikallisesti alentaa pohjavedenkorkeutta ja aiheuttaa valuman pienenemisen ja siten sen runsaalla käytöllä voi olla vaikutusta kasvuolosuhteisiin. Pohjavettä pumpataan yleensä vain luontaisesti muodostuva määrä.

Pohjaveden käyttö raakavetenä on erittäin taloudellinen ja turvallinen tapa tuottaa korkealaatuista talousvettä.

Lisääntyvä vedenkäyttö haja-asutusalueilla johtaa yleensä tilanteeseen, jossa omalla tontilla olevan kaivon vedenlaatu ja riittävyys ei ole tyydyttävä vaan joudutaan yhteisjärjestelyihin vedenhankinnassa.

Toteutuminen, ajoitus ja seuranta

Pohjavesien suojelemaan vaikuttavat ympäristöministeriö, ympäristökeskukset, kunnat, tielaitos ja erilaisten hankkeiden toteuttajat. Pohjavesialueille on laadittava suoja-alesuunnitelmat, jolloin kaavoituksessa voitaisiin antaa perusteltuja määräyksiä.

Pohjaveden muuttamis- ja pilaamiskielto on *ympäristönsuojelulain* tärkeä lähtökohta.

Ympäristöviranomaisten tehtävänä on valvoa vesilain ja ympäristönsuojelulain osalta pohjavesien suojelemaa ja olla selvillä pohjavesien riskitekijöistä ja tilan muutoksista. Väestönsuojeluviranomaiset valvovat vedenhankinnan turvallisuutta ja varautuvat kriisiaikojen vedenhankintaan.

Ympäristökeskuksen tehtävänä on pohjavesialueiden kartoitus ja luokitus sekä niiden ajan tasalla pito. Pohjavesialueille laaditaan suojelusuunnitelmia yhteistyössä eri viranomaisten kanssa. Suojelusuunnitelmien merkittävimmät osakokonaisuudet pohjavedensuojelun kannalta ovat hydrogeologinen kartoitus, riskikartoitus ja toimenpideohjelma riskien poistamiseksi. Suojelusuunnitelmat eivät ole juridisesti sitovia, mutta tarkoitus on, että ne ohjaavat mm. maankäytön suunnittelua. Suojelusuunnitelmien toteutumista ja riskien poistamista seurataan seurantakokouksissa. Pohjavedenottamoille voidaan myös hakea ympäristölupavirastolta päätös vesilain mukaisiksi suoja-alueiksi. Maakuntakaavassa esitettyjen pohjavesialueiden suojele katsotaan toteutuneeksi, kun alueille on laadittu suojelusuunnitelmat ja suojelumääräykset ovat voimassa kaavassa tai suoja-aluepäätöksellä.

Moottoriurheilukeskus

Merkinnällä on osoitettu Heinolan motocrossalue.

Hautausmaa-alue

Merkinnällä on osoitettu Levon hautausmaa-alue

**Puolustusvoimien alue
Varuskunta- tai harjoitusalue, jolla liikkumista rajoitetaan.**

Alueidenkäytössä on ehkäistävä melusta aiheutuvaa haittaa ja pyrittävä vähentämään jo olemassa olevia haittoja. Uusia asuinalueita tai muita melulle herkkiä toimintoja ei tule sijoittaa melualueille varmistamatta riittävää meluntorjuntaa.

Merkinnällä on osoitettu Hämeen rykmentin Hälvälän harjoitusalueet, Padasjoen Taruksen harjoitusalue sekä Hartolan materiaalivarastoalueet.

**Puolustusvoimien alue
Puolustusvoimien alue, jolla arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön peruspiirteet säilytetään.**

Merkinnällä on osoitettu Hennalan varuskunta-alue.

**Suojavyöhyke
Alueella liikkumista rajoitetaan räjähdysvaaran ja turvallisuussyiden takia.**

Merkinnällä on osoitettu Uudenkylän varastoalue Nastolassa.

**Ampuma-alue
Merkinnällä osoitetaan ampumarata-alueet, joille yleisön pääsy on kielletty tai rajoitettu.**

Ampuma-alueina on osoitettu Orimattilan Ämmäntöyrään ampuma-alue sekä Heinolan Pikijärven ampuma-alue. Puolustusvoimien alueisiin sisältyy ampumaratoja Hälvälässä ja Padasjoen Taruksella. Kunnissa on muitakin ampuma-alueita, jotka on esitetty melulähteitä käsittelevällä liiteaineiston kartalla 26.

Vaikutusten arviointi

Vaikutukset maa- ja kallioperään, veteen, ilmaan ja ilmastoon vaihtelevat. Ampuma-alueilla on tehty meluselvityksiä ja lyijyhaittojen ehkäisemiseen kohdistuvia kasvillisuuskokeita.

Vaikutukset kasvi – ja eläinlajeihin, luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonvaroihin ovat merkittävämpiä siellä missä rakennetaan ja maastoa kulutetaan konevoimin. Suljetuilla varasto-alueilla luonto yleensä säilyy monimuotoisena, koska liikkumista on rajoitettu.

Vaikutukset alue ja yhdyskuntarakenteeseen voivat olla merkittäviä koska erityistoimintojen alueet rajoittavat taajamatoimintojen sijoittumista.

Erytistoimintojen alueet tai toiminnat, joista aiheutuu melua voivat edellyttää ympäristöluvan, jos melusta aiheutuu haittaa ympäristölle.

Erytistoimintojen alueet, joista aiheutuu liikkumisrajoituksia ja melua, aiheuttavat ristiriitailanteita paikallisten asukkaiden ja toiminnan harjoittajan välillä. Vaikutukset ihmisten elinoloihin ja ympäristöön voivat olla lähiasukkaille rajoittavia, mutta syrjäisillä alueilla työllistävät vaikutukset voivat olla merkittäviä.

Vanhon varuskunta-alueiden vaikutukset kaupunkikuvaan ja maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön ovat merkittäviä ja myönteisiä.

Toteutuminen, ajoitus ja seuranta

Erytistoimintojen alueet toteutuvat hankkimalla alueet tarkoitukseen tai sopimalla haittojen korvauksista. Maakuntakaava toteutuu kun yhteiskunnan intressit alueen suhteen varmistetaan yleis- ja detaljikaavoissa annettavilla ohjeilla alueen käyttämisestä tarkoitukseensa.

VIRKISTYS

Maakuntakaavan virkistysalueiden tarkoitus

Maakuntakaavan virkistysalueiden keskeinen tarkoitus on turvata luonnonalueiden säilyminen virkistyskäytössä sekä turvata ulkoilu- ja retkeily-yhteydet taajamista virkistykseen ja vapaa-ajan alueille sekä esittää taajamien ulkopuolella maakunnalliset ohjeelliset ulkoilureitit etä niiden karkea suuntautuminen. Lisäksi maakuntakaavan virkistysalueiden tarkoituksena on kanavoida jokamiehen oikeudella tapahtuvaa luonnossa liikkumista järjestetyille virkistysalueille. Sama tarkoitus on maaseutualueiden yhteydessä esitetyillä ulkoilukäyttöön tarkoitetuilla alueilla (MU).

Tarkoitus on, että maakunnallinen viherverkosto, jonka osana virkistysaluevarauksetkin ovat muodostaisi yhdessä matkailu- ja loma-asutusalueiden kanssa maakunnallisen kokonaisuuden, joka palvelee asukkaiden vapaa-ajanviettoa, tarjoaa maakuntalaisille ja muille vapaa-ajan viettäville virkistys- ja retkeilymahdollisuuksia, luontoelämyksiä ja tukee matkailupalveluiden sekä muiden elinkeinojen kehittämistä.

Maakuntakaavassa on esitetty maaseutualueisiin liittyen myös matkailun ja virkistyksen kohdealueita. Näillä alueilla pyritään kehittämisenäkökulman ohella turvaamaan ja hyödyntämään matkailu- ja maaseutuelinkeinoin liittyvä, tulevaisuuteen tähtäävä kestävä kehityksen mukainen ulkoilu- ja virkistyskäyttö. Matkailun ja virkistyksen kehittämiskohdealueet lisäävät virkistyskäyttöalueita tai parantavat virkistysmahdollisuuksia.

Maakuntakaavan virkistysalueiden tavoitteena on myös tukea luonnon monimuotoisuuden säilymistä erilaisin aluevarauksin.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Virkistysalueita koskevat seuraavat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet:

Alueidenkäytöllä edistetään luonnonvarojen kestävästä hyödyntämisestä siten, että turvataan luonnonvarojen saatavuus myös tuleville sukupolville. Alueidenkäytössä ja sen suunnittelussa otetaan huomioon luonnonvarojen sijainti ja hyödyntämismahdollisuudet.

Maakuntakaavoituksessa on luotava alueidenkäytölliset edellytykset ylikunnallisesti merkittävien virkistyskäytön reitistöjen ja verkostojen muodostamiselle. Maakuntakaavoituksella ja yleiskaavoituksella on luotava alueidenkäytölliset edellytykset seudullisten virkistysalueiden muodostamiselle erityisesti Etelä-Suomessa ja suurilla kaupunkiseuduilla.

Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003)

Virkistysalueita koskevat seuraavat MAST2003:n tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet:

Matkailun, kulttuurin ja liikunnan toimintaympäristön parantaminen (Tavoite)

- *Matkailun infrastruktuurin rakentaminen ja ylläpitäminen (toimenpidekokonaisuus),*
- *Ulkoilun, liikunnan ja vapaa-ajan alueiden kaavoittaminen maakunnan omien asukkaiden tarpeiden lisäksi suurelle määrälle muita (toimenpidekokonaisuus).*

Perusteluja

- Tällä kaavakierroksella ei ole tarkoitus avata virkistysalueiden osakaavaa, vaan tehdään viranomaisten kanssa käytyjen keskustelujen ja luonnosvaiheesta saadun palautteen perusteella tarkistukset ja päivitykset
- Luonnosvaiheesta saadun palautteen perusteella matkailun kehittäminen nousi esille erityisesti Evon alueen kehittämistarpeena luontomatkailukohteena sekä Päijänteeseen tukeutuvan matkailun kehittämisenä.

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi

Kaavaehdotukseen täydennetään kuntien ja muiden toimijoiden esitysten pohjalta matkailun kehittämisen kohdealueet ja yhteystarpeet tilanteeseen sopivin merkinnöin.

Virkistysaluevaraukset ja niiden perustelut

Maakuntakaavan virkistysalueet, ulkoilureitit, viheryhteydet, melontareitit, suojelualueet, Natura 2000 –alueet, ekologiset verkostot ja hiljaiset alueet muodostavat maakunnan vapaa-ajan alueiden viherverkoston rungon. Maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävien virkistysalueiden esittäminen perustuu pääosin vahvistettuun seutukaavaan maakuntakaavatyön alkuvaiheen päätöksen mukaisesti. Vahvistetun seutukaavan aluevarauksia, ohjeellisia ulkoilureittejä ja viheryhteystarpeita on tarkistettu *Lahden kaupunkiseudun rakennemalli 2040* –selvityksen mukaan. Maaseutualueiden maakuntakaavassa on lisäksi urheiluopistojen läheisyydessä maa- ja metsätalousalueita, joilla on virkistyskäytön kannalta arvoa. Maakuntakaavan mukaiset virkistysalueet ja asutus kytketään toisiinsa maakunnallisilla ohjeellisilla ulkoilureitistöillä. Nämä muodostavat yhdessä suojelualueiden, hiljaisten alueiden, melontareittien ja myös osittain maakunnallisesti merkittävien ekologisten vyöhykkeiden kanssa maakunnan viherjärjestelmän, jota myös matkailuelinkeino voi hyödyntää. Merkittävä osa virkistys- ja ulkoilutarpeesta tyydytetään maa- ja metsätalousalueilla jokamiehen oikeuden perusteella.

Maakuntakaavassa esitetään myös kauempana asutuskeskuksista sijaitsevia retkeilyalueita, kuten Paistjärven ja Evon retkeilypainotteiset virkistysalueet joilla on maakunnallista ja valtakunnallistakin merkitystä. Molemmat alueet sijaitsevat maakunnallisilla ekologisilla ydinalueilla ja ovat verrattain hiljaisia alueita.

Maakuntakaavaprosessin aikana kuntaneuvotteluissa on tullut esille joitakin aluemuutostarpeita ja ne on huomioitu tapauskohtaisesti merkitsemisessä. Luonnosvaiheessa saatujen lausuntojen perusteella taajamien sisäiset virkistysalueet on sisällytetty maakuntakaavan

taajamien aluevarauksien sisälle ja lisäksi tärkeimmät yhteydet taajamien sisällä ja yhteydet taajamien ulkopuolisille vapaa-ajan alueille on esitetty viheryhteystarve –merkinnöin.

Virkistysalueet ovat osa maakunnan viherverkostoa. Viherverkoston tueksi on selvitetty hiljaisia alueita ja ekologisia verkostoja jotka ovat esitetty maakuntakaavaselostuksen liitteissä 25 ja 26.

Virkistysalue tai -kohde

Merkinnällä osoitetaan yleiseen virkistykseen ja ulkoiluun tarkoitettuja alueita.

Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus

Retkeilyalue, jolla ympäristön peruspiirteet säilytetään

Merkinnällä osoitetaan retkeilyyn ja ulkoiluun taajamarakenteen ulkopuolella sijaitsevia alueita, joilla ympäristön peruspiirteet säilytetään.

Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus

Kansallisen kaupunkipuiston alue

Merkinnällä osoitetaan Heinolan kansallisen kaupunkipuiston alue

Virkistysaluevaraukset perustuvat pääosin Päijät-Hämeen vahvistetussa seutukaavassa esitettyihin aluevarauksiin. Kaavassa ei ole pääsääntöisesti osoitettu uusia virkistysalueita. Virkistysaluevarauksilla on pyritty turvaamaan seudullisesti ja maakunnallisesti tärkeät, yhtenäiset ja riittävät alueet niin vakituisten asukkaiden, retkeilijöiden, matkailijoiden kuin vesillä liikuvienkin tarpeet.

Rakentamisen laajenemisesta ja arvioidusta väestökasvusta johtuen suurimmissa taajamissa kuten Lahden, Heinolan ja Orimattilan kaupunkien läheisyydessä riittävillä ja vetovoimaisilla virkistys- ja vapaa-ajan alueilla on tärkeä merkitys asuinalueiden säilyttämisessä viihtyisinä. Taajamien sisällä kaikkien asuntoalueiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on suunnittelumääräysten mukaan turvattava riittävät ulkoilu- ja virkistysmahdollisuudet sekä ulkoilu-reittien jatkuvuus taajamien sisällä.

Taajamien läheisyydessä on merkittäviä laajoja virkistysalueita kuten Lahdessa läntisen Salpausselän, Enonsaaren, Pesäkallion, Takkulan, Sydänkankaan, Kujalan, Renkomäen, Pippon, Kerinkallion, Jokimaan ja Ala-Okeröisten virkistysalueet jotka muodostavat kehämäisen vihervyöhykkeen taajamien läpi osoitettujen viheryhteystarve -merkintöjen kanssa. Vihervyöhykkeeltä on säteittäiset yhteydet maakunnan erilaisille vapaa-ajanviettovyöhykkeille.

Heinolassa virkistysalueita on tarkistettu esille nousseiden alueiden osalta ja muutettu toteutuneen tilanteen tasalle tai ennakoitu tulevia rakentamisen kehitysnäkymiä. Kokkosaaresta ja Huhtisaaresta on poistettu virkistysalumerkinnät niiden yksityisomistuksesta, olemassa olevasta asutuksesta tai kaavoitustilanteesta johtuen, Laajalahdessa Saittalahden V-alueella on pienennetty pohjoisosasta, ja alueet jätetty maaseutumaiseksi alueeksi. Poistetuilla virkistysalueilla on olemassa olevaa rakennuskantaa ja virkistyskäyttö kohdentuu selvemmin jäljelle jäävälle virkistysalueen osalle. Löysinmäki muutettu V –alueesta RA –alueeksi. Osa Reuman takaisesta, vahvistetussa seutukaavassa MU –alueena esitetystä Pikijärven maastosta on lisätty kaupunkipuistoon kuuluva osa V –alueena, alue on Heinolan kaupungin omistuksessa ja korvaa poistettuja V-alueita. Heinolassa kansallisella kaupunkipuistolla on merkittävä asema virkistys- ja vapaa-ajan alueiden riittävyyden ja niiden säilyvyyden kannalta.

Orimattilassa Ämmätöyrään alue on taajaman tuntumassa laajahko virkistysaluekokonaisuus. Jymyllin virkistysalueen tilannetta on tarkennettu sen muuttuneen tilanteen mukaan ja se on hevoskylä tyyppiseen toimintaansa liittyen muutettu matkailualueeksi ja sitä on laajennettu. Osa Ämmätöyrästä jää laajentuvan keskusta-alueen piiriin. Orimattilan virkistys- ja vapaa-

ajan alueiden kannalta on merkittävää, että Orimattilasta on osoitettu säteittäin ohjeellisia ulkoilureittejä Lahden, Nastola –Vierumäen, Artjärven suuntaan, Kärkölän ja Järvelän suuntaan sekä etelään Mallusjoen suuntaan

Virkistysalueina tai kohteina on esitetty myös hyvin vapaa-ajan veneretkeilyyn soveltuvat alueet, kohteet tai tukikohdat. Päijänteen, Ruotsalaisen ja Konniveden valtakunnallinen virkistyskäyttöarvo on huomioitu merkitsemällä rantavirkistysalueita ja pienempilaisia kohteita.

Maakuntakaavassa retkeilyalueiden aluevaraukset perustuvat vahvistettuun seutukaavaan. Osa laajemmasta pääosin Kanta-Hämeen puolella sijaitsevasta Evon retkeilyalueesta ulottuu Asikkalan ja Padasjoen puolelle. Evon Natura-alueelle ollaan laatimassa hoito- ja käyttösuunnitelmaa. Luonnosvaiheen suunnitelmissa Päijät-Hämeen puolella sijaitsevat alueet ovat virkistyskäytössä. Valmisteluvaiheen kuulemisen yhteydessä tullessa palautteessa pidettiin tärkeänä Evon alueen kehittämistä luontomatkailukohteena. Evon aluerajaukset ja merkintä ovat vahvistetun seutukaavan mukaisia. Natura- ja luonnonsuojelualueiden rajaukset ovat päivitetty valmisteluvaiheen tilanteen mukaisiksi. Evon alueella on Natura- ja luonnon suojelualuevarausten lisäksi voimassa rantojensuojeluohjelman alueita.

Paistjärven alue on maakunnan kannalta merkittävä retkeilynäkökulmasta. Paistjärven alueelle on tehty ja vahvistettu valtion omistamien maiden osalta käyttö- ja hoitosuunnitelma, jossa aluetta on korostettu retkeilypainotteisesti. Paistjärven alueella on useita erilaisia suojeluun tähtääviä ohjelmia yhtäaikaaisesti voimassa. Alue on Natura –aluetta, lisäksi siellä on rantojensuojeluohjelman ja harjujen suojeluohjelman alueita ja yksittäisiä luonnonsuojelualuepäätöksiä voimassa. Luonnonsuojelualueet on päivitetty, samoin muut ohjelmat ja alueet. VRs ja SL merkinnät on rajattu koskemaan vain Metsähallituksen omistamia maita. SL –merkintä ei estä alueen virkistyskäyttöä.

Heinolan kansallinen kaupunki puisto on perustettu ympäristöministeriön päätöksellä vuonna 2002. Kansallinen kaupunkipuisto on edustava näyte veden äärelle hyvien kulkuyhteyksien äärelle sisämaahan syntyneestä hallinto- koulu- ja kylpyläkaupungista. Kansalliseen kaupunkipuistoon sisältyy eri aikaisia puistoja, jotka heijastelevat oman aikakautensa puistojen ihanteita. Puistoista vanhin ja tunnetuin on aivan ydinkeskustassa sijaitseva 1700 –luvulta peräisin oleva, sittemmin alkuperäisasuun kunnostettu Maaherranpuisto. Kansalliseen kaupunkipuistoon sisältyy kaksi kirkkoa säilyneine pappilarakennuksineen. Muu rakennettu kulttuuriympäristö on hyvin kerroksellinen käsittäen puu- ja kivirakennuksia 1700 luvulta 1950 luvulle asti. Rakennukset kertovat hyvin aikakautensa rakentamistavasta ja tyyli-ihanteista. Kansallisen kaupunkipuiston näkyvimmit maamerkit ovat 1930 luvun siltarakentamisen huippuosamista edustava rautatiesilta ja 1990 luvun moottoriteliikenteen silta-arkkitehtuurin mestariteos Tähtisilta. Kansallinen kaupunkipuisto ei ole luonnonsuojeluohjelmiin kuuluva alue.

Vaikutusten arviointi

Kestävän kehityksen mukaista on osoittaa virkistys- ja retkeilyalueet lähelle käyttäjiä ja hyödyntää olemassa olevat virkistys- ja retkeilyalueet, reitistöt ja niiden palveluvarustus. Virkistysalueet ja viheryhteydet jäsentävät yhdyskuntarakennetta ja luovat viihtyisyyttä. Ne toimivat rakennetuilla alueilla myös tärkeän ekologisen verkoston osana. Luonnonoiloiltaan veto-voimaisina niillä itsellään on usein arvoa luonnon monimuotoisuuden kannalta. Virkistysalueiden maanhankinnasta, alueiden varustelusta ja hoidosta aiheutuu kustannuksia. Toisaalta kuitenkin uusia työntekijöitä tarvitaan alueiden rakentamiseen, huollon, hoidon, valvonnan ja opastuksen järjestämiseen. Riittävät ja veto-voimaiset virkistys- ja retkeilyalueet toteutettuina lähelle käyttäjiään vähentävät liikkumistarvetta muualle ja välillisesti säästävät liikkumiskustannuksia. Hyvin varusteltuina ne parantavat matkailun edellytyksiä. Ulkoilu edistää terveyttä ja ylläpitää fyysistä ja henkistä hyvinvointia, joten virkistysalueiden riittävällä tarjonnalla on myönteinen välillinen vaikutus kuntien, yritysten, kotitalouksien ja valtion talouteen. Virkistysalueiden kunnossapito- ja valvonta ylläpitävät työpaikkoja. Rakentamisrajoitus saattaa rajoittaa muuta maankäyttöä ja elinkeinotoimintaa.

Keskittämätön ja ohjaamaton virkistyskäyttö aiheuttaa haittoja alueiden ja niiden ympäristön eliöstölle roskaantumisen ja kulumisen muodossa. Virkistysalueiden käyttö ja saavutettavuus edellyttävät liikennejärjestelyjä, kuten pysäköintipaikkoja ja kevyen liikenteen yhteyksiä. Suuri osa maakunnan asukkaista asuu taajamissa, joissa maaseutualueille tyypillinen luonteva yhteys luontoon on rikkoutunut tai heikentynyt. Alueiden suunnittelussa ja toteutuksessa on mahdollista ottaa huomioon eri väestöryhmien, kuten eri ikäryhmien ja liikuntarajoitteisten toiveet ja vaatimukset. Paikalliset maanomistajat ja asukkaat sekä myös vapaa-ajan asukkaat saattavat kokea häiritsevänä tai kielteisenä mahdollisesti lisääntyvän kulkemisen virkistysalueiden läheisillä maa- ja vesialueilla.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Virkistysaluevaraukset toteutuvat yksityiskohtaisempien suunnitelmien kautta. Virkistysalueiden maakuntakaava on toteutunut silloin kun, kun on hyväksytty maakuntakaavan aluevarauksia ja määräyksiä noudattava alemmanasteinen kaava tai kaava-alueiden ulkopuolella olevat alueet ja reitit on toteutettu maakuntakaavan periaatteiden mukaisesti. Yksittäisen aluevarauksen voidaan sanoa toteutuneen vasta sitten kun alue on toteutettu kaavan mukaisena. Maakuntakaavan virkistysalueilla ei ole jokamiehenoikeuksia laajempia käyttöoikeuksia ilman virkistysalueen toteuttamista eli alueen hankkimista asianomaisen viranomaisen hallintaan ja päätöstä alueen käyttötarkoituksesta. Maakuntakaavan virkistysalueiden pää toteuttajina ovat kunnat ja metsähallinto. Merkittävä toteuttajataho retkeily- ja luonnonsatamien toteutuksessa on myös Päijänteen virkistysalueyhdistys. Maisemanhoitotoimien edistäminen on osa viherverkoston toteuttamista.

Viheryhteystarve

Merkinnällä osoitetaan virkistysalueverkostoon kuuluvat kehitettävät viheryhteystarpeet taajama-alueilla.

Ohjeellinen ulkoilureitti

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisten ulkoilureittien yhteystarpeet taajamien ulkopuolella.

Taajama-alueilla kehitettäviä viheryhteyksiä on korostettu viheryhteystarve –merkinnöillä eri viheralueiden välillä. Taajama-alueilla ei ole erikseen osoitettu asuinalueiden sisäistä viherverkostoa vaan merkinnällä kytketään taajamat laajempaan viherverkostoon. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on huolehdittava siitä, että merkinnällä osoitettu yhteys säilyy tai toteutuu tavalla, joka turvaa virkistys- ja ulkoilumahdollisuudet. Merkintä on yleispiirteinen yhteystarvemerkinä eikä sillä osoiteta sijaintia maastossa.

Ohjeellinen ulkoilureittimerkinä kuvaa eri ulkoilulajien tarvitsemien ulkoilureittien pääsuuntaa ja eri alueiden välille tarvittavia reittiyhteyksiä. Suunnitteluratkaisu perustuu reitistöjen runkoon, joka muodostuu Vesijärven ja Ruotsalaisen kiertävistä yhteyksistä ja näitä naapurimaakuntiin yhdistävistä säteittäisistä reitistöistä. Täydennykseksi on osoitettu yhteyksiä kuntien ja kylien välille. Yksittäisten reittien sijoittelu maastoon edellyttää aina tarkempaa ulkoilureittisuunnittelua. Päijät-Hämeessä on meneillään 'Ylimaakunnallinen ulkoilu- ja luontomatkailu' –hanke, jossa päätavoitteena on suunnitella ja rakentaa kunta- ja maakuntarajat ylittävä Etelä-Suomen vetovoimaisin luontomatkailuverkosto. Työn alla oleva n. 2230 kilometrin pituinen liikuntareitistö käsittää pyöräilyreittejä, vaellus- ja luontomatkailureittejä, melontareittejä, vaelusratsastusreittejä ja moottorikelkkareittejä.

Viheryhteystarpeet ja ohjeelliset ulkoilureitit ovat osa maakunnan viherverkostoa.

Vaikutusten arviointi

Asukkaiden ulkoilu- ja liikuntatarpeista huolehtiminen on sosiaalisesti kestävä kehitystä. Maakuntakaavassa viheryhteystarpeet taajamissa ja ohjeellisina ulkoilureitteinä esitetyt ulkoilureittien yhteystarpeet taajamien ulkopuolella eivät lisää häiriöitä ja kulumista luonnossa,

vaan ohjaavat käyttäjät kulumista parhaiten kestäville alueille ja toteuttavat maakuntakaavan kestävä kehityksen tavoitteita. Taajamien viheryhteystarpeet yhdistävät merkittävimpiä viheralueita toisiinsa. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa päätetään viheryhteyksien tarkka sijainti ja tilantarve.

Kulkemisen ohjaaminen ulkoilureiteille vähentää liikkumista reitin ulkopuolisilla alueilla. Ulkoilureittien yhteyteen kuuluu myös asianmukaisen jätehuollon järjestäminen. Reittien rakentamisella ja kunnossapidolla on työllistävä vaikutus. Reitistöt ja yhteydet tukevat matkailuelinkeinoa. Yksittäisten reittien toteuttamisessa reittipohjan lunastaminen aiheuttaa suurimmat kustannukset, vaikka liitännäisalueenkin kanssa maapohjan tarve voi olla varsin pieni. Ulkoilureittien perustaminen maastoon edellyttää sopimuksia ja/tai reittiitoimituksia maanomistajien kanssa jolloin maanomistajia koskevat taloudelliset vaikutukset tulevat otetuksi huomioon.

Taajamien viheryhteyksillä varmistetaan asukkaiden pääsy taajamien ulkopuolisille ulkoilureiteille ja kokonaisverkostolla parannetaan ihmisten yhteyttä luontoon ja luonnon havainnointia. Ulkoilureitit mahdollistavat ja lisäävät asukkaiden luontaista liikkumista ja edistävät siten yleistä terveydentilaa. Turvallisiin ja meluttomiin paikkoihin toteutetut reitit lisäävät käyttäjien viihtyisyyttä. Eri käyttäjäryhmiä ja liikunta-muotoja ajatellen suunniteltuina ja toteutettuina reitit edistävät hyvinvoinnin ja tasa-arvon tasapuolista jakautumista.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Viheryhteystarpeet tutkitaan taajamien kaavoituksen yhteydessä ja niiden toteuttaminen jää kyseisille kunnille. Ohjeelliset ulkoilureitit osoittavat lähinnä reittien yhteystarpeen ja likimääräisen sijainnin. Reitien toteuttaminen vaatii reittisuunnitelman. Ulkoilureittien toteuttajina ovat lähinnä kunnat. Metsähallitus on myös toteuttanut reittejä valtion omistamille maille.

Toteuttaminen voi perustua reittiitoimitukseen tai maanomistajien kanssa tehtäviin sopimuksiin. Ohjeellisten ulkoilureittien osalta toteutumista on mahdollista seurata *ylimaakunnallinen ulkoilu- ja luontomatkailu* –hankkeen edistymisen myötä.

SUOJELU

Maakuntakaavan suojelualueiden tarkoitus

Maakuntakaavan suojelualueiden tarkoitus on turvata ekosysteemien ja eliöstöjen säilyminen varaamalla niille alueita. Luonnon monimuotoisuutta turvataan muodostamalla tiukemmin suojelluista luonnonpuistoista, kansallispuistoista ja luonnonsuojelualueista sekä lievemmin määräyksiin suojelluista suojelualueista verkosto. Maakuntakaavan suojelualueiden tarkoituksena on yhteen sovittaa valtakunnallisten suojeluohjelmien alueet maakunnan muuhun maankäyttöön. Lisäksi kaavassa osoitetaan maakunnallisesti kaikkein merkittävimmät alueet.

Maakuntakaavan suojelualueiden tarkoituksena on edistää Päijät-Hämeen maakunnan osalta niiden kansainvälisten sopimusten täyttämistä, joihin Suomi on Yhdistyneiden kansakuntien ja Euroopan unionin puitteissa sitoutunut. Valtakunnalliset suojeluohjelmat toteuttavat jo osaltaan Euroopan unionin ympäristötavoitteita, jotka velvoittavat myös Suomea perustamaan osansa yhtenäiseen, Euroopan kattavaan Natura 2000 luonnonsuojelualueiden verkostoon. Maakuntakaavan suojelualueissa esitetään maakuntakaavaehdotuksen valmisteluvaiheen Natura-verkosto.

Maakuntakaavan suojelualueiden tarkoituksena on myös turvata luonnonsuojelu- ja muinaismuistolain perusteella jo suojeltujen kohteiden säilyminen esittämällä ne kaavassa tavantomaisilla merkinnöillä.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Suojelualueita koskevat seuraavat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet:

Alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon alueen maa- ja kallioperän soveltuvuus suunniteltuun käyttöön. Pilaantuneen maa-alueen puhdistustarve on selvitettävä ennen ryhtymistä kaavan toteuttamistoimiin.

Elinympäristön viihtyisyyttä edistetään kiinnittämällä huomiota rakennetun ympäristön ajalliseen kerroksellisuuteen sekä korkeatasoisiin, alueiden omaleimaisuutta vahvistaviin, maisemakuvaan sopeutuviin ja mittakaavaltaan ihmisläheisiin rakennettuihin ympäristöihin. Taajamia kehitettäessä viheralueita hyödynnetään siten, että niistä muodostuu yhtenäisiä kokonaisuuksia.

Alueidenkäytöllä edistetään kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön sekä niiden alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä.

Alueidenkäytöllä edistetään elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymistä. Ekologisten yhteyksien säilymistä suojelualueiden välillä edistetään mahdollisuuksien mukaan.

Alueidenkäytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuri- ja luonnonperinnön arvot säilyvät. Alueidenkäytössä on otettava huomioon kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevat kansainvälisten sopimusten velvoitteet sekä valtioneuvoston päätökset. Lisäksi viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit otetaan huomioon alueidenkäytön suunnittelun lähtökohtina. Maakuntakaavoituksessa on osoitettava valtakunnallisesti merkittävät maisema- ja kulttuuriperintöalueet ja -kohteet. Valtakunnallisesti arvokkailla kohteilla ja alueilla on alueidenkäytön sovellettava niiden historialliseen kehitykseen.

Näillä tarkoitetaan kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevia viranomaisten laatimia valtakunnallisia inventointeja, jotka perustuvat riittävän laaja-alaiseen valmisteluun. Tätä päätöstä tehtäessä ovat olemassa seuraavat inventoinnit:

- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, mietintö 66/1992)
- Valtakunnallisesti arvokkaat kulttuurihistorialliset ympäristöt (Museovirasto, rakennushistoriansasto, julkaisu 16, 1993) ja
- Valtakunnallisesti merkittävät esihistorialliset suojelualuekokonaisuudet (Sisäasianministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto, tiedotuksia 3/1983).

Alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon ekologisesti tai virkistyskäytön kannalta merkittävät ja yhtenäiset luonnonalueet. Alueidenkäyttöä on ohjattava siten, ettei näitä aluekokonaisuuksia tarpeettomasti pirstota.

Maakuntakaavoituksessa on otettava huomioon vesi- ja rantaluonnon suojelun tai virkistyskäytön kannalta erityistä suojelua vaativat vesistöt.

Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelma (MAST 2003)

Suojelualueita koskevat seuraavat MAST2003:n tavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet:

Ympäristön tuottokyvyn turvaaminen sekä luonnosta peräisin olevien tuotteiden kehittäminen ja valmistus (Tavoite)

- *Maakunnan kehitystä hyödyttävän luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja lisääminen (toimenpidekokonaisuus)*

Perustelut

Tällä kaavakierroksella ei ole tarkoitus avata suojelualueiden osakaavaa, vaan tehdään viranomaisten kanssa käytyjen neuvottelujen perusteella tarkistukset ja päivitykset

Maakuntahallituksen esitys maakuntakaavan tavoitteeksi

Esitetään nykyiset täydennetyt Natura-alueet ja valtakunnallisten suojeluohjelmien kohteet sekä päivitetään maakunnalliset kohteet tehtyjen selvitysten perusteella.

Suojelualueiden aluevaraukset ja niiden perustelut

Maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävien suojelualueiden esittäminen perustuu pääosin vahvistettuun seutukaavaan maakuntakaavatyön alkuvaiheen päätöksen mukaisesti. Kaava on rajattu käsittämään vain valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä luontokohteita. Maakuntakaavassa on esitetty päivitykset valtakunnallisten suojeluohjelmien, Natura – alueiden, luonnonsuojelualueiden ja vahvistetussa seutukaavassa esitettyjen maakunnallisten suojelualueiden tai kohteiden osalta.

Maakuntakaavassa on esitetty suojelualueissa muinaismuistolain rauhoittamia muinaismuistoalueita ja kohteita. Kohteet on esitetty maakuntakaavaselostuksen liiteaineistossa liitteessä 29.

Rakennussuojelulailta suojellaan iästä riippumatta rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita, joilla on erityistä kulttuurihistoriallista merkitystä. Rakennussuojelulailta tai asetuksella suojellut kohteet on esitetty maakuntakaavaselostuksen liiteaineistossa liitteessä 27.

Kirkkolain mukaan luterilaiset kirkolliset rakennukset ajalta ennen vuotta 1917 ovat automaattisesti suojeltuja, muiden uskontokuntien rakennukset kuuluvat maankäyttö- ja rakennuslain sekä rakennussuojelulain piiriin. Kirkkolailta tai asetuksella suojellut kohteet on esitetty maakuntakaavaselostuksen liiteaineistossa liitteessä 27.

- S** **Suojelualue**
Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittäviä suojelualueita ja kohteita jotka voidaan toteuttaa luonnonsuojelu ja/tai muun lainsäädännön perusteella
- Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus
- SL** **Luonnonsuojelualue**
Merkinnällä osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltavaksi tarkoitettuja alueita
- Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus
- SM** **Muinaismuistoalue tai -kohde**
Merkinnällä osoitetaan muinaismuistolain rauhoittamia muinaisjäännösalueita tai -kohteita
- Merkintään liittyy MRL 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus

Maakuntakaavan suojelualueissa on esitetty maakunnallisesti arvokkaita alueita tai kohteita. Kaavassa ei ole pääsääntöisesti osoitettu uusia suojelualueita. Aluevaraukset ja merkinnät perustuvat pääosin selvitykseen jossa tarkistettiin vahvistetun seutukaavan maakunnallisesti arvokkaiden suojelualueiden tai kohteiden luontoarvojen nykytilannetta Hämeen ympäristökeskuksen laatiman selvitystarve-esityksen pohjalta. Vahvistetun seutukaavan maakunnalli-

sesti arvokkaat harjut siirrettiin ge –merkinnän piiriin. Maakunnallisesti arvokkaihin suojelu-alueisiin kuuluu pääosin suoalueita, lehtoja ja lintujärviä. Maakunnallisesti merkittävät suojelu-alueet on esitetty liitteessä 21

Maakuntakaavan luonnonsuojelualueissa on esitetty valtakunnallisiin luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvat lehtojen, lintuvesien, rantojen, vanhojen metsien ja soiden suojeluohjelmien alueet valtioneuvoston päätösten mukaisina maakuntaehdotuksen laadintavaiheen ajankohtana sekä Päijänteen kansallispuiston alue vahvistetun seutukaavan mukaisena. Päijänteen kansallispuiston osalla on useita eri luonnonsuojeluarvoja päällekkäin ja limittäin. Päijänteen alueen kansallispuiston toteutuneet alueet, rantojen suojeluohjelman, Natura-alueiden ja luonnonsuojelupäätöksiin perustuvien luonnonsuojelualueiden rajaukset on esitetty maakuntakaavaseloituksen liitteessä 23. Samassa liitteessä on myös esitetty Paistjärven alueelta Kujjärvi-Sonnenan erilaiset aluevaraukset, joista käy ilmi Natura-2000 verkoston alue, rantojen suoje- lu- ja harjunsuojeluohjelma –alueet.

Luonnonsuojelualueissa on esitetty lisäksi luonnonsuojelulain perusteella tehtyjen luontotyyppien rajauspäätösten mukaiset alueet ja kohteet maakuntakaavan laatimisajankohdan mu- kaisten Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) päivystystietojen mukaan. Valtion omistamien suoje- lu- ja virkistysalueiden hallinnasta vastaavana Metsähallitus on todennut, että maakun- takaavan merkintöjen on niiltä osin syytä vastata ko. alueille päätettyä käyttötarkoitusta. Niin- pä merkinnällä SL on osoitettu valtakunnallisten suojeluohjelmien kohteiden lisäksi sellaiset Natura-alueet, joiden toteutustapa on luonnonsuojelulaki, sekä alueet, jotka on hankittu valtiol- le luonnonsuojelutarkoituksiin tai suojeltu yksityisinä luonnonsuojelualueina esimerkiksi ns. Metso-ohjelman toteutuksen yhteydessä.

Muinaismuistot, nekin joita ei vielä ole löydetty, on suojattu muinaismuistolailla. Kohteiden tarkka sijainti on aina varmistettava museovirastosta. Ajantasaisen tiedon muinaismuistoalu- eista ja kohdemaisten kiinteiden muinaisjäännösten osalta saa Museovirastosta.

Maakuntakaavaa varten tehtiin kartoitettiin maakunnan arkeologisten inventointien tilanne ja tehtiin niiden perusteella arkeologiset täydennysinventoinnit (Maakuntamuseo, 2003-2004). Maakuntakaavassa on esitetty aluevarausmerkinnöin Hämeenkosken Linnakallio sekä Hollo- lan Linnamäki ja Kapatuosianmäki. Linnavuoret yhdessä hautaröykkiöiden ja uhrikivien kans- sa ovat selvimmin erotettavissa maastosta. Päijät-Hämeen muinaisjäännökset on esitetty maakuntakaavaseloituksen liiteaineistossa liitteessä 29 Museoviraston kevään 2005 päivitys- ten mukaan. Maakuntakaavakartalla on esitetty maakunnallisesti ja valtakunnallisesti arvok- kaat muinaismuistot Museoviraston esityksen mukaisesti. Valikoima on hieman liiteaineistoa suppeampi.

Päijät-Hämeessä on vedenalaisia muinaismuistoja kahdeksan kappaletta. Vedenalaisia mui- naisjäännöksiä ovat sellaiset hylät ja hyllyn osat, joiden voidaan olettaa olevan yli sadan vuo- den ikäisiä, sekä muut vanhat ihmisen tekemät vedenalaisrakennelmat. Vedenalaisista mui- naismuistoista viisi on Asikkalan kunnan alueella, kaksi Lahdessa ja yksi Hollolassa. Ve- denalaiset muinaismuistot ovat kaikki hylkyjä; seitsemän puuhylkyä ja yksi rautarunkoinen hylky. Tietoja vedenalaisista muinaismuistoista on esitetty liiteaineistossa liitteessä 29.

Maakuntakaavan yhteydessä tarkasteltiin Päijät-Hämeen ekologista verkostoa. Maakunnalli- nen ekologinen verkosto on tärkeä osa viherverkostoa ja toimii myös omalta osaltaan luon- nonsuojeluverkoston yhdistäjänä. Verkosto varmistaa suojelualueiden ekologisia yhteyksiä toisiinsa ja siten huolehtii näiden alueiden uhanalaisten ja tavanomaisenkin eliöstön monipuolisuudesta ja hyvinvoinnista. Maakuntakaavassa pyritään edistämään ekologisten yhteyksien säilymistä suojelualueiden välillä sekä yhtenäisten luontoalueiden säilymistä laajempina ko- konaisuuksina välttämällä tarpeetonta pirstomista. Päijät-Hämeen ekologinen verkosto on esitetty maakuntakaavaseloituksen liiteosassa liitteessä 25. Liite on informaatiota jatkoosuun- nittelua varten.

Vaikutusten arviointi

Maakuntakaavan valmistelussa keskeisenä tavoitteena on ollut pyrkimys kestävään kehitykseen. Maakuntakaavassa on osoitettu valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja seudullisesti tärkeimmät suojelualueet. Suojelualueet muodostavat tärkeän osan ekologisessa verkostossa. Suojelualueet ja siihen liittyen viheralueet ja ekologinen verkosto voivat vaikuttaa liikenneväylien linjauksiin ja teknisiin ratkaisuihin. Eri tyyppiset suojelualueet ja luontotyyppikohteet säilyttävät maakunnalle tyypillisiä luonnonmaantieteellisiä ja maisemallisia aluekokonaisuuksia ja yksittäisiä kohteita. Ratkaisu edistää luontotyyppien ja eliölaajien suojelun suotuisaa tasoa, ekologista tasapainoa, uhanalaisten eliölaajien suojelua ja luonnonvarojen säästeliästä ja kestävästä käyttöä. Alueet ylläpitävät osaltaan luontotyyppien ja eliölaajien suojelun suotuisaa tasoa tai edistävät sen saavuttamista. Alueet toteuttavat valtakunnallisiin suojeluohjelmiin perustuvat suojelutavoitteet sekä EU:n luonto- ja lintudirektiivin asettamia velvoitteita. Suojelualueet aiheuttavat kustannuksia toteuttamiseen liittyen valtiolle joko lunastuskustannuksina tai haitasta maksettavina korvauksina. Tapauskohtaisesti erilaisia haittoja voi kohdistua muillekin maanomistajille. Suojelualueet lisäävät asuinympäristöjen viihtyisyyttä, monimuotoisuutta ja elämyksellisyyttä. Alueet tukevat luonnontuntemuksen lisäämistä ja luontoharrastuksen ylläpitämistä.

Ekologinen verkosto tuo maankäyttöön moniarvoisempaa päätöksentekoa. Elävän luonnon huomioon ottaminen tarjoaa korkealaatuista ympäristöä asuinalueiden lähelle sekä elämyksiä ulkoilijoille ja asukkaille. Ekologisen verkoston huomioiminen edistää eri eläin- ja kasvilajien leviämismahdollisuuksia. Eläinten kulkureittien huomioimisella voidaan vaikuttaa liikenneonnettomuuksien vähenemiseen.

Maakunnan esihistorian ja historian muistomerkkien säilyminen yhdessä maiseman ja kasvillisuuden kanssa lisäävät asukkaiden kotiseudun arvostusta. Alueiden historiallisen taustan tiedostaminen on myös tärkeää hyvän sosiaalisen ympäristön syntymiselle.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Luonnonsuojelualueiden toteuttajana on lähinnä valtio. Suojelu- tai luonnonsuojelualue tai kohde on toteutunut kun maa on hankittu valtiolle tai kun alueen suojeluarvojen ylläpito on muulla tavoin, esimerkiksi maanomistajakohtaisin sopimuksin turvattu. Suurimmille ja nähtävyyshkohteina merkittävälle alueelle on laadittu hoito- ja käyttösuunnitelmat. Seuranta voidaan toteuttaa lausunto- ja toteutuspäivitysten avulla.

Hämeen ympäristökeskukselle kuuluu maisemansuojelun yleisiä edistämisen- ja valvontatehtäviä ja toiminta on merkittävää toteutumien kannalta. Lisäksi ympäristökeskukselle kuuluu muinaismuistolain mukaisia tehtäviä ja se toimii yhteistyössä Museoviraston ja maakunnallisten museoiden kanssa.

 Arvokas harjualue tai muu geologinen muodostelma
Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita harjualueita

Alueilla, joille on aluevarausmerkinnällä osoitettu käyttötarkoitus, ensisijaisen maankäyttömuodon määrittelee aluevarausmerkintä

Alueiden valintaperusteina on käytetty alueiden kuulumista valtakunnalliseen harjujensuojeluohjelmaan ja maakunnallisesti arvokkaiden suojelualueiden inventointia vuosina 2003-2004. Vahvistetun seutukaavan maakunnallisesti arvokkaat harjut siirrettiin inventointimuutosten jälkeen ge –merkinnän piiriin. Maakunnallisten suojelualueiden tarkistamisen yhteydessä harjualueiden osalta rajattiin pois ne alueet joissa maa-aineksen ottotoiminta tai luonnon köyhtyminen oli heikentänyt merkittävästi maakunnallisia arvoja. Maakuntakaavamerkinnällä on tavoitteena osoittaa ottotoiminnan ulkopuolella olevat harjualueet, joilla geomorfologiset ominaisuudet ja niihin pohjautuva maisemakuva ovat säilyneet mahdollisimman hyvin. Alueet voivat olla luonnontilassa ja vapaa-ajan käytössä tai joskus myös taajamatoimintojen aluetta. Maa-

ainesten ottoalueet on esitetty erikseen omalla osa-alue merkinnällä. Valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita harjualueita on yhteensä 24 kappaletta.

Arvokkaina harjualueina on esitetty mm. Salpausselkien muodostumat Lahden mutka, Aurinkovuori ja Hyrtiälänkangas sekä pitkittäisharjut Rantaharju - Laattaaanharju ja Pulkkilanharju Asikkalassa, Syrjäänmäki-Auttoinen Padasjoella ja Vierumäenkangas - Musterinharju Heinolassa. Pitkänsupanharju – Kelvenne Asikkalassa ja Padasjoella sekä Saarijärvenharju Heinolan Paistjärven alueella.

Alueiden erityisominaisuuksista seuraa, että monilla niistä on päällekkäinen kaavamerkintä, useimmiten pohjavesialue-merkintä. Suunnittelussa on otettava huomioon kaikkien merkintöjen suunnittelumääräykset.

Vaikutusten arviointi

Harjumuodostumat ovat uusiutumaton luonnonvara ja tärkeitä pohjavesien kannalta. Kestävän kehityksen mukaista on käyttää säästeliäästi luonnonvaroja. Harjumuodostumat sekä niillä elävät kasvi- ja eläinlajit ovat osa luonnon monimuotoisuutta. Kaavassa olevien harjujen luonnonolojen turvaaminen monipuolistaa luontoa ja suo turvapaikan uhanalaisille lajeille. Harjujen suojelulla ei ole mittavia yhteiskunnallisia vaikutuksia, koska niitä ei ole tarkoitus lunastaa valtiolle. Maakuntakaavassa on erikseen osoitettu laajamittaisempaan maa-ainesten ottoon tarkoitettuja alueita. Metsänhoitotoimia ei ole tarpeen sanottavasti rajoittaa muualla kuin todetuilla uhanalaisten lajien esiintymisalueilla. Maisemallisesti eheillä harjuilla on myönteinen merkitys ihmisten hyvinvointiin esteettisesti ja luonnon kokemisen kautta. Pohjaveden puhtaus ja saatavuus, sekä pohjaveden hyödyntämismahdollisuus ovat ihmisten hyvinvoinnin perusasioita. Vedenhankintakustannukset kasvavat, jos pohjaveden pilaantumisen vuoksi joudutaan turvautumaan pintaveteen tai puhdistustoimiin.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Harjualueiden toteutus on ensivaiheessa toiminnasta pidättäytymistä. Harjujen käyttöä säätelee maa-ainelaki, eikä ge –alueita ole tarkoitus hankkia yhteiskunnan omistukseen. Maa-ainesten ottoon tarvitaan tavanomaista kotitarveottoa lukuun ottamatta lupa. Varsinaiset maa-ainesten ottoalueet on osoitettu omalla kaavamerkinnällä maakuntakaavassa. Maa-aineksen ottamisalueita ei ole osoitettu ge –merkinnällä osoitetuille alueille. Maakuntakaavan aluevarausten toteutumista voidaan seurata lausunto- ja toteutuspäivitysten avulla.

Natura 2000-alue

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston päätöksien mukaiset Natura 2000 –ohjelman alueet täydennysalueineen

Maakuntakaavassa esitettyjen Natura 2000- ohjelmaan kuuluvien tai ehdotettujen alueiden rajaukset ja toteuttamiskeinot perustuvat valtioneuvoston maakuntakaavaehdotuksen ajankohtaan mennessä tekemiin päätöksiin ja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuihin, jotka koskevat valtioneuvoston päätöksistä tehtyjä valituksia.

Maakuntakaavatyön alkuvaiheen päätöksen mukaisesti ei maakuntakaavassa ole esitetty uusia suojelualueita valtakunnallisten suojeluohjelmien tai jo tehtyjen suojelupäätösten lisäksi. Natura 2000 –alueet on merkitty suojelualueiksi vahvistetun seutukaavan ja päivitettyjen suojelupäätösten mukaisesti tai muutoin niiltä osin kun ne kuuluvat valtakunnallisiin suojeluohjelmiin. Muutoin Natura –alueista merkintänä käytetään Natura 2000 –alue yleismerkintää muun maankäytön ohella. Natura-alueet ja niiden suhde muuhun maankäyttöön on käyty läpi alue alueelta ja todettu ettei Natura –2000 alueeseen kohdistuva maankäyttö tai Natura –alueen läheinen maankäyttö heikennä merkityksellisesti niitä lintu- tai luontodirektiivin mukaisia luonnonarvoja, joiden perusteella alue on otettu ohjelmaan

Vaikutusten arviointi

Tavoitteena luonnonsuojelualueilla on suojelutavoitteiden toteutuminen, jolloin tavoitteen kanssa ristiriitainen rakentaminen tai muu käyttö alueilla estyy. Natura-alueen vaikutukset alueiden käyttöön ovat aina tapauskohtaisia ja riippuvaisia kunkin alueen luonteesta ja suojelutavoitteista. Natura 2000-ohjelmaa koskevat säädökset vaikuttavat suojelualueisiin rajautuvien ja niiden läheisyydessä sijaitsevien alueiden käyttöön. Natura 2000 –alueiden ulkopuolelle sijoittuvat suunnitelmat ja hankkeet on arvioitava asianmukaisesti, jos niillä on todennäköisesti alueelle ulottuvia merkityksellisiä haitallisia vaikutuksia. Vaikutukset alueiden käyttöön ovat aina tapauskohtaisia ja riippuvaisia alueiden käytön luonteesta ja suojelutavoitteista. Natura-alueet muodostavat keskeisen osan alueiden käytön kannalta tärkeää ekologista verkostoa. Natura-alueet ylläpitävät luonnon monimuotoisuutta, vaalivat luonnonkauneutta ja maisema-arvoja sekä tukevat luonnonarvojen ja luonnonympäristön kestävästä käyttäytymisestä. Ne toteuttavat valtakunnallisiin suojeluohjelmiin perustuvat suojelutavoitteet sekä EU:n luonto- ja lintudirektiivin asettamat velvoitteet.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

Kaikkia Natura-alueita ei hankita valtion omistukseen, vaan ainoastaan ne, jotka suojellaan luonnonsuojelulain mukaisesti luonnonsuojelualueiksi. Luonnonsuojelulain lisäksi alueiden luonnonarvojen säilyttämistä toteutetaan myös maankäyttö- ja rakennuslain, vesilain ja maaineslain mukaan. Suojelu voidaan toteuttaa myös yksityisenä luonnonsuojeluna. Tällöin maanomistajan kanssa tehdään sopimus, jossa sovitaan mahdollisista maankäytön rajoituksista ja korvauksesta. Lisätietoja kunkin Natura-kohteen suojelun toteutustavoista ja käyttö- ja hoitosuunnitelmista saa alueellisesta ympäristökeskuksesta.

Vesialue

Merkinnällä osoitetaan vesialueet, joilla erityisesti halutaan turvata veden laadun pysyminen korkeatasoisena

Päijänteen ja Vesijärven merkityksen korostamiseksi ne on esitetty vesialuemerkinnällä W. Päijänne pääkaupunkiseudun raakavesilähteenä vaatii erityistä huomiota vedenlaadun säilyttämiseksi hyvänä ja Vesijärvellä on monitahoinen merkitys kaupunkiseudun luonnon ja ihmisten viihtyvyyden kannalta. Ranta- ja asuinrakentamisen, teollisuuden sekä maa- ja metsätalouden suunnitelmissa tulisi kiinnittää erityistä huomiota vesien laadun pysymiseen korkeatasoisena. Vesiensuojeluun hydrologisena kysymyksenä ja laajempaan kokonaisuuteen ei ole puututtu tässä yhteydessä.

Vaikutusten arviointi

Vedenhankinnan kannalta arvokkaat pintavesialueet vaikuttavat alueiden käyttöön koko valuma-alueella tai osavalmu-alueella. Vaikutus vaihtelee alueittain ja on suurin ranta-alueilla ja niiden läheisyydessä. Vedenhankinnan kannalta arvokkaat pintavesialueet rajoittavat ympäristöä kuormittavien toimintojen sijoittumisedellytyksiä, ohjaavat rakentamista ja edellyttävät yhdyskunnilta, haja-asutukselta ja loma-asutukselta sekä elinkeinotoiminnalta tehostettuja vesiensuojelutoimenpiteitä. Toimenpiteet tukevat ranta-alueiden virkistyskäyttöä.

Toteutus, ajoitus ja seuranta

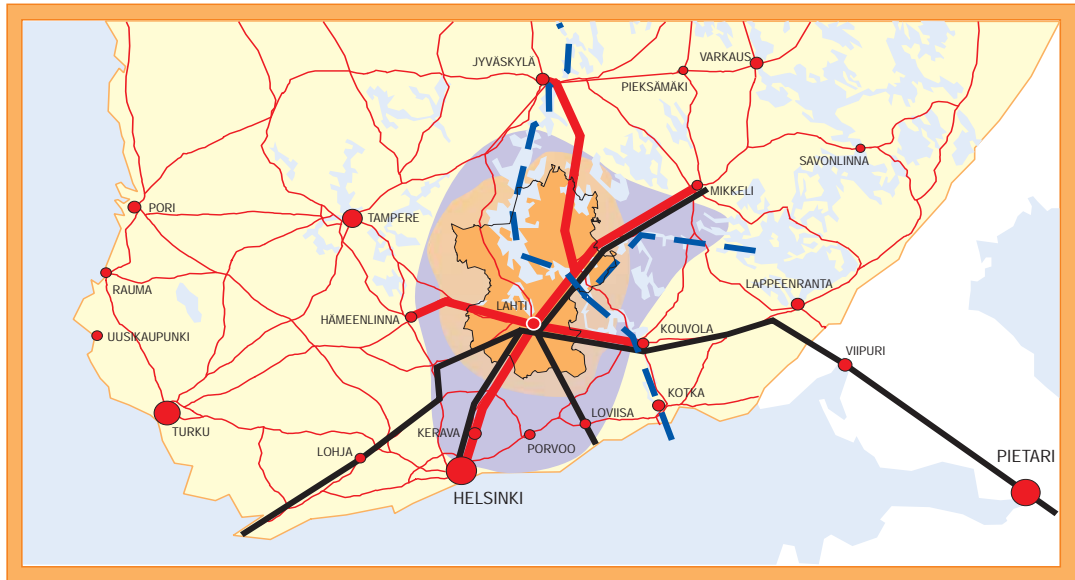
Toteutumista edistetään ottamalla huomioon ranta- ja asuinrakentamisen, teollisuuden sekä maa- ja metsätalouden suunnitelmissa veden laadun pysyminen korkeana niin, että laadukas raakavesi vedenhankintaa varten on turvattu. Veden laadun korkeana säilyttämisessä on tärkeä osuus myös konkreettisten toimien yhteydessä.

KOKONAISVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Maakuntakaavan kokonaisvaikutukset kohdentuvat maakuntaa ja sen lähimpien naapurimaakuntien raja-alueilla olevia kuntia laajemmalle alueelle erityisesti liikenteeseen tukeutuvien te-

ollisuus- ja varastointialueiden ja maaliikenteen alueiden sekä kaupallisten palveluiden osalta. Runkotieyhteydet satamiin ja rajanylityspaikoille mahdollistavat sellaisten tavaraliikenteen ja jakeluliikenteen toimintojen sijoittumisen Lahden seudulle, joiden toiminta-alue on huomattavasti maakuntaa suurempi. Vastaavasti suurten liikennevirtojen keskittyminen alueella mahdollistaa maakunnan omaa kysyntää huomattavasti suuremman kaupallisen tarjonnan synty-
misen.

- Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa esitetty vaikutusalue
- Maakuntakaavan vaikutusalue

Erityisesti tilaa vaativan kaupan vaikutukset ulottuvat maakuntaa laajemmalle, jos varatuille alueille sijoittuu Ikean ja Bauhausin tyyppisiä kaupan yksiköitä. Vaikutukset voivat ulottua Kouvolan, Hämeenlinnan ja Mäntsälänkin suuntaan ja pohjoisen suunnalla myös raja-alueen kuntia pitemmälle. Päivittäistavarakaupan suuryksiköiden vaikutus jää oman maakunnan sisään ja sujuvimpien liikenneyhteyksien päässä oleviin raja-alueiden kuntiin. Kokonaisvaikutuksiltaan kaupan ratkaisut saattavat heikentää lähipalveluiden saatavuutta, mutta siihen kunnat voivat yhdessä kaupan keskusliikkeiden kanssa vaikuttaa varaamalla kaupan lähipalveluita varten riittävästi tilaa asemakaavoihin ja kehittämällä kaupan lähipalveluita.

Asumiseen varatut alueet taajamissa ja kylissä mahdollistavat huomattavan muuttovoiton maakuntaan. Pääkaupunkiseudulle vaikutukset voivat olla myönteisiä asuntotuotannon paineiden purkautumisena, mutta kielteisiä pendelöinnin mahdollisena lisääntymisenä. Uhkakuva on että kasvu ei eri syistä toteudukaan vaan aloitetut laajennusinvestoinnit jäävät käyttämättä ja jo tehdyille investoinneille ja varsinkin olevan rakenteen ylläpitokustannuksille ei löydy maksajia.

Ihmiin kohdistuvat vaikutukset ovat pääosin epäsuoria. Yleispiirteisyyden vuoksi maakuntakaava voi aiheuttaa ihmisissä epätietoisuutta ja erilaisia tulkintoja. Näitä voidaan lieventää pitämällä mahdollisimman laaja kaavaa koskeva aineisto yleisön saatavilla internetissä. Merkin-
nät ja määräykset sekä aluekuvaukset on varustettu myös selventävillä teksteillä, joiden toivotaan selkeyttävän maakuntakaavan tarkoitusperiä.

Kasvualueiden kehittyminen raideliikenteen varaan on elinoloihin kohdistuvilta vaikutuksiltaan pääosin myönteistä. Nopeasti kasvavilla alueilla saatetaan tosin kokea eriasteisia "kasvukipuja", ja toisaalta maakunnan kahtiajakautuminen kasvavaan eteläosaan ja taantuvaan pohjois-

osaan on epätoivottava skenaario. Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen täydennysrakentamisen keinoin on yksi kaavan keskeisistä tavoitteista. Tässä tilanteessa tarkemman kaavoituksen keinoin on varmistettava muun muassa luontoympäristön, lähivirkistysalueiden, lähipalveluiden, esteettömyyden ja liikenneturvallisuuden toteutuminen.

Haja-asutusalueella luontoympäristö säilyy, mutta liikenneyhteydet ja palvelujen saavutettavuus seurauksineen vaativat huomiota. Vanhojen kylien asukasmäärä tuskin nousee niin paljon ja nopeasti, että ristiriitoja vanhojen ja uusien asukkaiden kesken syntyisi. Yhteisöllisyyden kehittymiseen on silti syytä kylissä kiinnittää erityistä huomiota ja tukea sitä kuntien toimin. Vielä tärkeämpää tämä on nopeasti kasvavilla, uusilla alueilla.

Kulttuuriympäristöt ja laajemmat virkistysalueet on huomioitu kaavassa ja ne turvannevat kulttuuriperinnön vaalimisen ja virkistyskäytön tarpeet maakuntakaavatasolla. Seutukaavassa esitettyjen asutusrakenteen sisäisten virkistysalueiden jättäminen pois maakuntakaavasta jättää seutukaavassa esitetyn virkistysverkoston idean, ohjausvaikutuksen ja tarvetarkastelut kuntien kaavoitusvastuulle. Käytännön lopputulos on kuitenkin merkittävässä määrin kiinni kuntien tarkemmasta suunnittelusta.

Liikenteen haitat ovat sen sijaan suuria ongelmia, eri puolilla maakuntaa hieman eri syistä. Melualueilla asuvien määrä voi lisääntyä, mikäli tarkemmassa kaavoituksessa ei tätä nimenomaan vältetä. Lahden eteläisen ohitien toteutuminen voi olla hidasta ja vaikeuttaa myös hajautuvan rakenteen liikenteen sujuvuutta lisäten vain liikenteen ongelmia.

Maakuntakaavalla voi olla vaikutuksia ihmisten koettuun, psykofyysiseen ja sosiaaliseen terveyteen sekä elämäntapoihin. Elämäntapojen osalta eri-ikäisten ihmisten arkiliikuntamahdollisuuksien varmistaminen sekä kattavat, helposti saavutettavat liikuntareitit ovat tärkeitä. Sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä muiden palvelujen saavutettavuus sekä haja-asutusalueilla että nopeasti kasvavilla uusilla alueilla on seikka, johon tulee kiinnittää huomiota. Raju kasvu ja hallitsematon muuttoliike eivät ole muutoinkaan hyväksi.

Hyvien liikenneyhteyksien varrella olevat kylät tarjoavat maaseutumaista ja väljempää asumista. Sujuvat liikenneyhteydet tai toimiva joukkoliikenne edistävät vetovoimaisten kylien mahdollisuuksia saada uusia asukkaita kylän tai kunnan ulkopuolella työskentelevistä. Erityisesti maakunnan eteläosassa kylien kehittymisellä ja vetovoimaisuudella voi olla vaikutuksia myös ylimaakunnallisesti. Ne kylät jotka pystyvät tarjoamaan kylämäistä asumista myös järvien ranta-alueilla voivat osoittautua vetovoimaisiksi ylikunnallisesti, maakunnallisesti ja yli-maakunnallisestikin. Kyläverkoston kehittyminen tukee koko maaseudun kehittymistä ja hyvinvointia sekä edistää koko maakunnan tasapuolista kehittämistä. Toimiva, viihtyisä ja maaseutumaista asumista tarjoava kyläverkosto lisää maakunnallista kilpailukykyä alueiden välisessä kilpailussa. Maaseutumaisen asumisen yhdyskuntateknisen verkoston rakentaminen aiheuttaa yleensä lisäkustannuksia, mutta rakentamisen tiivistäminen ja suuntaaminen kyliin mahdollistaa keskitettyjen ratkaisujen järjestämisen vesi- ja jätehuollon järjestämiseksi.. Palveluiden saatavuus vaikuttaa liikennöinnin tarpeeseen. Kuntien palveluvelvoitteiden järjestäminen kylien tarpeisiin saattaa aiheuttaa lisäkustannuksia kuntatalouteen.

Maakuntakaava edistää vapaa-ajan asumista ja sen muuttamista ympärivuotiseen tai vakituiseen käyttöön. Vapaa-ajan asumismyönteisyys ja mahdollisuus ottaa vapaa-ajan asunto ympärivuotiseen tai vakituiseen käyttöön lisää kiinnostusta ja sijoitushalukkuutta Päijät-Hämeeseen.

Kehitys tuo mukanaan runsaasti positiivisia taloudellisia vaikutuksia, mutta myös ympäristön kannalta merkittäviä haittoja. Lisääntyvä vapaa-ajanasuntorakentaminen aiheuttaa jo rakentamisvaiheessa ja lisäksi myös käyttöönoton jälkeen luonnonvarojen ja energian kulutusta sekä lisää liikennöintiä jolla on haitallisia päästövaikutuksia. Rantarakentaminen kuormittaa vesistöjä. Rantarakentaminen vähentää rantojen luonnonarvojen säilymistä ja vaikuttaa ranta-alueisiin usein negatiivisesti ja vähentää jokamiehen oikeuksilla käytettävien vetovoimaisten alueiden määrää. Vapaa-ajan asumisen kautta maaseudulle saadaan lisää asukkaita ja

elinvoimaa. Lisäksi investoinnit maakuntaan lisääntyvät. Investointien pitäminen kannattavana edistää elinolojen ja luonnon säilyttämistä hyvänä ja vetovoimaisina. Vapaa-ajan asumisen voimistuminen on merkittävä tekijä koska se lisää enenevässä määrin maakunnan väkilukua yhä suurempina läsnäolopäivien määränä. Palvelujen tarjoajat saavat asiakkaita. Vapaa-ajan tuomaa lisävolyymia pyritään keskittämään kylien yhteyteen, kyläverkoston suunnittelussa on jo valmiiksi otettu huomioon liikenneverkon ja vesihuollon kehittäminen. Vapaa-ajan lisääminen voi saada aikaan myönteisen tapahtumaketjun ja sen haitallisia vaikutuksia torjutaan harkitulla mitoituksella ja ohjaamisella soveliaalle alueille. Kunnille jää runsaasti vastuuta vapaa-ajan asumisen sijoittumisesta, määrästä ja ympärivuotiseen tai vakituiseen käyttöön ottamisesta ja näin ollen ranta-alueiden säilymisestä vetovoimaisina.

Tiedon lisääntyminen maakunnallisesti arvokkaista rakennetuista ympäristöistä, maakunnallisesti arvokkaista maisemista ja arkeologisista löydöistä vahvistavat maakunnallista identiteettiä ja edistävät ympäristön laadun säilymistä ja kehittymistä. Maakuntakaavalla edistetään kansallisen kulttuuriperinnön säilymistä välittämällä tietoa kohteiden arvoista ja sijainnista. Maaseutumaisilla alueilla suhteellisen pienikokoiset rakennetut ympäristöt ovat herkkiä muutoksille ja asettavatkin uudis-, täydennys- ja korjausrakentamiselle laatuvaatimuksia. Korjaus- ja täydennysrakentamisessa tullaan kohtaamaan se seikka, että aikaisempi rakennuskanta on toiminnallisesti, varustetasoltaan ja käyttötarkoitukseltaan tullut tiensä päähän ja elinkaarensa loppuun. Sotien jälkeen rakennetun jälleenrakennuskauden rakennettu ympäristö ja siihen liittyvä elämäntapa ja sukupolvi ovat katoamassa. Uuden asuin ympäristön ja rakennetun ympäristön luominen nykyisten elämän tapojen ja vaatimusten mukaiseksi saattavat aiheuttaa siirtymävaiheessa ristiriitaisuutta maisemakuvassa totuttuihin näkyisiin verrattuna. Muutokset rantarakentamisessa, kuten loma-asuntojen kerrosalojen ja teknisen varustetason nosto saattavat yllättävän nopeasti hävittää 1960 – 1970 lukujen 'mökki' –kulttuurin.

Matkailulla on positiivisia vaikutuksia työllisyyteen ja yritystoiminnan lisäämiseen. Maakuntakaava tarjoaa monipuolisen toimintaympäristön matkailulle ja voi lisätä matkailijoiden määrää maakunnassa. Lisääntyvä matkailijoiden ja vapaa-ajan viettäjäiden määrä kuluttaa ympäristöä ja voidaan kokea häiritsevänä. Haittoja voidaan ennalta ehkäistä hyvällä toiminnan suunnittelulla ja kaavoituksen keinoin. Matkailijoiden ja vapaa-ajan viettäjäiden houkuttelemiseksi maakuntaan matkailualueet sijoittuvat luonnon ympäristönsä ja maiseman ja sijainnin kannalta parhaimmille paikoille ja vaarana on että matkailu voi köyhdyttää perusvetovoima-arvoja ja toiminnan laantuessa ympäristöön on jäänyt pysyvä kulumisen jälki.

Viherverkoston osana virkistysalueilla on merkittävä vaikutus yhdyskuntarakenteeseen sekä asuin- ja elinympäristöjen viihtyisyyteen. Maakunnallisilla, seudullisilla ja paikallisilla virkistysalueilla on myönteisiä vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin. Toimiva virkistysalueverkosto lisää maakuntalaisten tasavertaisuutta varallisuudesta riippumatta. Virkistysalueiden läheisyydessä oleville alueille saattaa ohjautua ihmisvirtoja jotka koetaan häiritsevänä ja ympäristön kannalta haitallisina. Taajamatoimintojen tiivistäminen saattaa aiheuttaa virkistysalueiden pienentymistä ja siirtymistä etäämmälle. Virkistysalueiden hankinta ja ylläpito aiheuttavat kustannuksia kunnille. Virkistysalueiden muuttaminen selkeästi matkailun tai asumisen tarpeisiin aiheuttaa vastustusta.

Päijänteen alueen korostuminen viherverkossa, suojelualueissa, matkailussa ja lomaa-asumisessa sekä erityisen tärkeänä raakavesialtaana aiheuttaa paineita koko Päijänteen alueen kehittämiselle ja edellyttää ylimatekunnallista kehittämissyhteistyötä. Pulkkilanharju Päijänteen ja Vesijärven välissä sisältää erityisen paljon erilaisia arvokertymiä ja toiminnallisia tavoitteita. Päijänteen alue muodostaa myös maisemallisesti arvokkaan kokonaisuuden jota tulisi vaalia.

Maakuntakaavan aluevaraukset ja laajeneva yhdyskuntarakenne muuttaa luonnonympäristöä. Maakuntakaavassa tähän on varauduttu ohjaamalla uutta rakentamista mahdollisuuksien mukaan vähiten herkille alueille ja siten edistämään arvokkaimpien kokonaisuuksien säilymistä. Maakuntakaavassa ekologisten yhteyksien ja ydinalueiden taustavaikutus edistää suojelualueiden säilymistä ja tuo lisäksi mukanaan moniarvoista suunnittelunäkökulmaa yksityiskohtai-

(liite 32). Liittouman Etelä-Suomen asumisen, ympäristön ja liikenteen visio 2030 –kartan ajatukset on siirretty maakuntakaavakarttaan kehittämisen kohdealueina, liikenneverkon ratkaisuina ja yleisemmin aluevarauksina.

Elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä on edistetty varaamalla vaihtoehtoisia sijoittumispaikkoja eri toimialojen tarpeisiin. Vähittäiskaupan suuryksiköitä on esitetty maltillisesti. Tilaa vaativa kauppa ja vähittäiskaupan suuryksiköt sijoittuvat liikenteellisesti hyviin paikkoihin ja ne ovat hyvin kytkeytyneinä olemassa olevaan rakenteeseen. Poikkeuksena on Hennan alue Orimattilassa. Alueella on olemassa olevaan raideliikenteen ratkaisuihin tukeutuen mahdollista toteuttaa asumisen, teollisuustoimintojen ja palvelujen ratkaisuja, vaikka alueella on nykyisellään vain pieniä kyläryppäitä ja harvaan asuttua maaseutua.

Väestön kehitysarvioita punnittiin valmisteluvaiheen kolmessa kaavaluonnoskartassa: muuttumaton, maltillinen ja voimakas kehitysnäkymä 2030. Luonnosvaiheesta saatujen lausuntojen perusteella valtuusto asetti tavoitteeksi voimakkaaseen kasvuun tähtäävän väestömäärän. Kuntien kanssa käydyt neuvottelut johtivat tavoitevuoden 2020 osalta noin 1,5 % korkeampaan väestömäärään koko maakunnassa (liite 9). Väestön kehitysarviossa on Orimattilan ja Hollolan osalta merkittävimmät kasvut, jotka on perusteltavissa Hennan ja Nostavan hankkeisiin liittyvillä varautumisilla tilanteisiin, jossa vallitsisi suotuisa kehitys radan varteen ja raideliikenteen asemiin tukeutuen kehittyvien asuin ja työpaikka-alueiden kasvuille. Hollolan ja Orimattilan vetovoima ja mahdollisuudet ottaa vastaan pääkaupunkiseudulta purkautuvia kasvupaineita ovat merkittävät koko Lahden kaupunkiseudulla.

Elinympäristön laadun takaamiseksi maakuntakaavassa on aluevarauksiin sisällytetty kunnille ja muille toimijoille liikkumavaraa, jotta tarkemassa suunnittelussa voidaan ottaa huomioon paikalliset luonnon, virkistyskäytön, kulttuurin ja rakennetun ympäristön olosuhteet. Maakuntakaava varten on myös tehty valtakunnallisten ohjelmien lisäksi lukuisia selvityksiä maakunnallisten suojelutarpeiden sekä kulttuuri- ja rakennettujen ympäristöjen arvojen ottamiseksi huomioon. Maakunnallisesti arvokkaiden ja vahvistetussa seutukaavassa esiintyneiden nykytila on tarkistettu Hämeen ympäristökeskuksen kanssa sovittujen alueiden osalta ja tehty tarkistusten edellyttämät korjaukset.

Turvetuotantoa varten on esitetty siihen soveltuvia soita. Kiviaineshuolto perustuu 9.2.1999 vahvistetun seutukaavan ratkaisuun, jonka perusajatus oli osoittaa laajamittaiseen ottamistoimintaan soveltuvat alueet ja erityisesti ne harjumuodostumat, joilla ottamistoiminta aiheuttaa maa-aineslain mukaisia haittoja.

Valtakunnallisten suojeluohjelmien ja Natura-verkoston alueet on esitetty maakuntakaavassa. Pohjavesialueet on esitetty kaavassa ja koska Päijät-Hämeessä on merkittävät varannot on kaavassa vielä omalla merkinnällä osoitettu erityiset pohjavedensuojelualueet. Ne ovat luonnontilaisia ja riskittömiä alueita tulevaisuuden ylikunnallista vedenhankintaa varten.

Toimivia yhteysverkostoja ja energiahuoltoa on varmistettu kehittämällä ensisijaisesti olemassa olevia pääliikenneyhteyksiä ja –verkostoja. Kerava-Lahti –oikorata on toteutumassa ja se on esitetty myös maakuntakaavassa. Kaavassa on myös edelleen vahvistetussa seutukaavassa esitetty Savon rata. Liikenteellisinä solmupisteinä toimivien Hennan ja Nostavan alueille on varattu alueita tavaraliikenneterminaalien ja henkilöliikenteen kehittämistä varten. Lähiliikenteen toimintaa tukemaan on esitetty myös asemat Riihimäen radan varteen, Lahden matkakeskus nykyisen rautatieaseman kohdalle ja Pietarin radan varteen Nastolaan.

Yhdessä energiahuollon toimijoiden kanssa on esitetty valtakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävät voimajohtojen linjaukset ja kaasulinjaukset.

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 7 ja 77 §:ssä tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja –päästösten sekä 32 §:ssä tarkoitettua maisema-alueita koskevien periaatepäästösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa. Näin on menetelty Päijät-Hämeen maakuntakaavassa. Suomen ympäristökeskukselta saadut ohjelmien ja päätösten rajaukset on siirretty maakuntakaavaan.

Maakäyttö- ja rakennuslaissa on esitetty omat **sisältövaatimukset** (MRL 28 §) maakuntakaavalle, jotka määrittävät, että kaavaa laadittaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota:

1. maakunnan tarkoituksenmukaiseen alue- ja yhdyskuntarakenteeseen;
2. alueiden käytön ekologiseen kestävyYTEEN;
3. ympäristön ja talouden kannalta kestäviin liikenteen ja teknisen huollon järjestelyihin;
4. vesi- ja maa-ainesvarojen kestäväan käyttöön;
5. maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin;
6. maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimiseen; sekä
7. virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyteen.

Kaavaa laadittaessa on myös pidettävä silmällä alueiden käytön taloudellisuutta ja sitä, ettei maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle aiheudu kohtuutonta haittaa. Kaavaa laadittaessa on selvitettävä, kenen toteutettavaksi kaava ja sen edellyttämät toimenpiteet kuuluvat. Edellä tässä pykälässä mainitut seikat on selvitettävä ja otettava huomioon siinä määrin kuin maakuntakaavan tehtävä yleispiirteisenä kaavana edellyttää.

Päijät-Hämeen maakuntakaavan osalta sisältövaatimukset täyttyvät. Edellä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kuvaukset sopivat myös kuvaamaan kaavan sisältövaatimusten toteutumista. Kaavaselostuksen luvussa "Kaavan sisältö ja perusteet" on kerrottu eri maankäyttöluokkien toteuttamistoimista ja toteuttajista.

Alueiden käytön taloudellisuutta on pyritty varjelemaan erityisesti sijoittamalla uudet alueet olemassa olevaan taajamarakenteeseen sekä tie- ja vesihuoltoverkkoon kytkeytyen. Kaavan taloudellisuus riippuu loppujen lopuksi varsinaisten toteuttajien esimerkiksi kuntien toimista. Tähän on pyritty vaikuttamaan kaavamääräyksiin annetuilla suunnitteluohjeilla.

Kaavassa ei ole pääsääntöisesti osoitettu uusia suojelu- tai virkistysalueita. Vahvistetusta seutukaavasta siirrettyjen maakunnallisesti merkittävien suojelualueiden maanomistajille on toimitettu maanomistajakohdaisesti tieto heidän mailleensa kaavailluista merkinnöistä. Mahdollisten muistutusten perusteella selviävät ne mahdolliset alueet, joiden omistajille saattaa aluevarauksesta syntyä kohtuutonta haittaa.

Virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyyden varmistamiseksi on vahvistetun seutukaavan virkistys ja retkeilyalueet esitetty pääsääntöisesti maakuntakaavassa. Maakuntakaavan yleispiirteisyyden vaatimusten vuoksi on taajamien sisällä olevat lähinnä yksittäistä kuntaa palvelevat, taajamarakennetta jäsennöivät virkistysalueet on sisällytetty taajamatoimintojen alueisiin, mutta kyseisten alueiden kuvauksissa on painotettu niiden merkitystä virkistyskäytön kannalta. Maakuntakaavassa on tarkistettu joidenkin Heinolassa sijaitsevien virkistysalueiden nykytila. Sellaisia virkistysalueita, joissa on jo voimakkaasti rakentamista on poistettu ja korvattu toisaalla paremmin virkistyskäyttöön soveltuvilla Heinolan kaupungin omistamilla alueilla.

KAAVAN VAIKUTUKSET NATURA 2000 –VERKOSTOON

Natura-alueen vaikutukset alueiden käyttöön ovat aina tapauskohtaisia ja riippuvaisia kunkin alueen luonteesta ja suojelutavoitteista. Natura 2000-ohjelmaa koskevat säädökset vaikuttavat suojelualueisiin rajautuvien ja niiden läheisyydessä sijaitsevien alueiden käyttöön. Natura 2000 –alueiden ulkopuolelle sijoittuvat suunnitelmat ja hankkeet on arvioitava asianmukaisesti, jos niillä on todennäköisesti alueelle ulottuvia merkityksellisiä haitallisia vaikutuksia. Näistä syistä johtuen Natura-alueet käytiin yksittäin läpi kaavan luonnosvaiheen jälkeen Hämeen ympäristökeskuksen kanssa käydyssä neuvottelussa. Tarkastelussa käytiin läpi myös uudet ehdotetut Natura 2000 –verkoston täydennysalueet. Natura-alueiden osalta käsiteltiin niiden suojelutavoitteita, olemassa olevia merkintöjä vahvistetussa seutukaavassa, toteutumista ja sijaintia muuhun maankäyttöön nähden sekä kuntien suunnitelmia alueilla tai alueiden läheisyydessä.

Yleisesti todettiin, että Päijät-Hämeen maakuntakaavaan ei olisi tulossa sellaisia maankäyttö- ratkaisuja tai –muotoja jotka aiheuttaisivat Natura-alueita koskevan Luonnonsuojelulain 65 § tarkoittaman selvitystarpeen. Ranta-alueilla maankäytön suhdetta Natura-alueisiin on tutkittu rantayleiskaavoilla ja ranta-asemakaavoilla. Selvitystarvetta ei synny, jos pitäydytään vahvistettujen kaavojen ratkaisuissa. Esimerkkinä reunaehdoista voidaan mainita Päijänteen alue, jossa esimerkiksi loma-asumisen runsas lisääminen ja jopa kaksinkertaistaminen todennäköisesti laukaisisi selvitystarpeen. Maakuntakaavassa ei ole esitetty runsasta loma-asumisen lisäämistä Natura-alueiden tuntumaan. Natura-alueiden rajauksissa ilmeni kuitenkin päivitystarpeita ja lisäksi käytiin läpi alueita joilla tai joiden läheisillä alueilla oli syytä pitäytyä maltillisissa maankäyttöratkaisuissa. Neuvottelun jälkeen maankäytön suunnittelua tarkennettiin ja kiinnitettiin huomiota niihin alueisiin joissa ilmeni reunaehtoja. Natura-alueiden ja asumisen alueiden rajapinnoilla suunnittelua on tarkennettu ja perusteltu. Perusteluja tai Natura-alueiden huomioimista tuodaan esille maakuntakaavaselostukseen liittyvässä alueiden kuvauksessa.

Natura-alueiden suojelumerkinnöissä on käytetty vahvistetun seutukaavan mukaisia suojelumerkintöjä joita on päivitetty jo tehdyillä suojelupäätöksillä. Aikataulusyistä johtuen Natura-alueiden tulevaisuuden suojelualuesuunnitelmien rajauksia ei ole ollut mahdollista päivittää ja lisäksi maakuntakaavatyössä ei ole muutoinkaan esitetty uusia suojelualueita.

VAIKUTUKSET SUHTEESSA VAHVISTETTUUN SEUTUKAAVAAN

Maakuntakaavassa on käytetty taajamatoimintojen alueiden merkintään vain yhtä merkintää A eikä siis ole eroteltu asuntovaltaisia alueita AA. Vahvistetussa seutukaavassa on kuntiin osoitettu pientalovaltaisia alueita AP. Yhden merkinnän käyttö luo kunnille väljemmät mahdollisuudet toteuttaa alueita yleis- ja asemakaavoilla paikallisten tarpeiden mukaan. Toisaalta kunnilta vaaditaan itsekuria, jotta A-alueille annettu suunnittelumääräykset taajaman rakenteellisesta eheyttämisestä, tarkoituksen mukaisesta toteuttamisjärjestyksestä ja alueiden laadusta toteutuvat. Liitteessä 11 näkyy miten taajamatoimintojen alue on laajentunut suhteessa seutukaavan yhdistettyihin A ja AP alueisiin.

Maakuntakaavalla on luotu vapautta alueiden luonteen määrittelemisen osalta. Kunta voi paikallisten tarpeiden mukaan toteuttaa alueita eritavoin esimerkiksi sijoittamalla häiriötä tuottamatonta työpaikkatoimintaa ja muuta maankäyttöä alueille tai painottamalla asumista ja vapaita alueita. Myös alueväljyyden suhteen on enemmän valinnan varaa. Samaan alueväljyyteen voidaan päästä tiiviillä pientaloalueella ja väljällä kerrostaloalueella. Riski on kuitenkin siinä, jos kunnat päätyvät hyvin yksipuolisiin ratkaisuihin alueiden toteuttamisessa. Pelkästään välji- en pientaloalueiden toteuttaminen syö ennenaikaisesti maakuntakaavoissa varatut alueet.

Keskusverkko ja keskustatoiminnoille varatut alueet ovat seutukaavan kanssa pohjimmiltaan samanlaiset. Keskustatoimintojen alueita on laajennettu, koska nykyiset keskustat ovat jo kasvaneet toiminnoiltaan laajemmille alueilla. Osittain myös keskustatoimintojen alueen käsite on seutukaavaa laajempi. Seutukaavassa pitäydyttiin ydinkeskustassa, mutta maakuntakaavassa mukaan on otettu keskustahakuiset palvelut ja laajentumisväljyys näiden tarpeisiin. Seutukaavan alemman tasoisten keskussymbolien tilalle ovat tulleet maakuntakaavassa keskustatoimintojen ja alakeskusten kohdemerkinnät.

Seutukaavassa ei ole esitetty vähittäiskaupan suuryksiköiden sijaintia kohdemerkinnöillä ja uusien merkintöjen mukaan palvelualueille P voidaan sijoittaa tilaa vaativaa kauppaa. Seutukaavassa merkintänä oli PT. Kaupallisia palveluita varten maakuntakaavassa on varattu lisää mahdollisuuksia. Myös työpaikka-alueet sekä teollisuus- ja varastoalueet ovat lisääntyneet ja osittain muuttaneet luonnettaan seutukaavaan verrattuna.

Seutukaavaan nähden kokonaan uusi merkintätyyppi on kehittämisen kohdealueet. Maakuntakaava on myös koko luonteeltaan seutukaavaa kehittämispainotteisempi.

Maakuntakaavan aluevaraukset seutukaavaan nähden ovat aluevarausten osalta uuden maankäyttö- ja rakennuslain mukaisesti yleispiirteisempiä, mikä antaa kuntakaavoitukselle enemmän harkintavaltaa ja erilaisia toteuttamismahdollisuuksia. Maakuntakaavassa on maaseutualueilla käytetty vahvistettuun seutukaavaan verrattuna kokonaan uusia merkintöjä kuten maaseudun ja matkailun ja virkistyksen kehittämiskohdealueet. Uusia merkintöjä on myös käytetty kyläverkoston yhteydessä. Aikaisemman kyläkeskus AT –merkinnän lisäksi on otettu käyttöön maaseutukylä ja haja-asutuskylämerkinnät. Kylämerkintöjen avulla on pyritty tiivistämään kyläverkostoa ja huomioimaan myös pienempien kylien kehittämistarpeita ja maaseudun asutusta sekä tuomaan esille vapaa-ajan asumisen merkittävyys maaseutumaisilla alueilla.

Yleispiirteisyydestä johtuen ei enää ole eroteltu maa- ja metsätalousalueita alalajeihin vaan kaikkia maa- ja metsätalousalueita on käsitelty samanarvoisina. Kulttuuri- ja ympäristöarvot on esitetty osa-aluemerkinnöin muiden aluevarausten päällä erityisinä ominaispiirteinä. Aikaisemmat merkinnät MA (maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on harvaa kyläasutusta), MT (maatalousalue) ja MY (Maa- ja metsätalousvaltainen alue tai kohde, jolla on kulttuuri- tai luonnonympäristöön liittyviä arvoja) ovat jätetty pois ja korvattu *yleispiirteisemmällä maaseutumainen alue* –merkinnällä. Ulkoilun ohjaamistarpeet on pääsääntöisesti pyritty esittämään ohjeellisina ulkoilureitteinä ja MU –alueita (maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on ulkoilun ohjaamistarvetta) on esitetty vain urheiluopistojen läheisyydessä joissa ulkoilun ohjaamiseen kohdistuu tavallista enemmän paineita.

Yleispiirteisyydestä johtuen myös kulttuuriympäristöjen ja maisemien esittämisessä on pyritty kiteytyneeseen esitystapaan. Kaavakartalla on aikaisempien ku-, ma-, ja MY merkintöjen sijasta esitetty yhdellä merkinnällä kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeät alueet, jotka sisältävät useita arvokertymiä toisiinsa liittyen ja toisiaan vahvistaen. Kulttuurihistorian tai maiseman kannalta valtakunnallisesti merkittäviä alueita on korostettu omalla merkinnällä.

Maakuntakaavassa on esitetty purettavaksi eräitä seutukaavassa olevia varauksia, joiden toteutuminen ei näytä realistiselta. Samoin on tarkoitus tehdä valinta Lahden eteläisen ohikulkutien linjauksesta ja poistaa seutukaavan toinen varaus tielinjalle. Kylien kannalta tärkeitä yhdystieverkostoa on tarkistettu vastaamaan seutukaavassa esitettyä laajempaa kylien kehittämistavoitetta. Runkotietavoitteen turvaamiseen on käytetty uutta merkittävästi kehitettävän tien merkintää osoittamaan liittymäjärjestelyjen ja rinnakkaistieratkaisujen tarpeellisuutta.

Lahden seudun logistisen aseman parantuessa on nähty tarpeelliseksi osoittaa toisen logistiikkakeskuksen varaus Nostavalle.

Seutukaavaan nähden on lisätty raideliikenteen asemat Herralaan, ja Hennaan sekä merkitty matkakeskusmerkintä Lahden rautatieasemalle.

Tekninen huollon aluevarauksia on tarkistettu vastaamaan tuoreita käsityksiä tulevista tarpeista. Voimajohtojen osalta tämä merkitsee eräiden seutukaavavarausten purkamista ja nykyisten voimajohtolinjojen leventämistä sekä yhteystarvemerkitöiden käyttämistä.

Vesihuollon varauksissa on esitetty uutena erityiset pohjavesialueet tulevaisuuden ja kuntien yhteisen vesihuollon tarpeisiin. Nykyiset ja uudet vedenottamot ja jätevedenpuhdistamot on jätetty esittämättä. Kuntien väliset vesihuollon runkojohdot on esitetty uusina yhteyksinä.

Vahvistettuun seutukaavaan nähden kaikki matkailualueet eivät ole toteutuneet. Maakuntakaavasta on poistettu Asikkalasta Salonsaaren matkailualue ja Heinolasta Tähtiniemen matkailualue. Tähtiniemen alue on muutettu taajamatoimintojen (A) alueeksi. Hartolan kuntataajamassa vahvistetussa seutukaavassa oli esitetty kaksi matkailualueita, maakuntakaavassa on esitetty yksi laajempi matkailualuevaraus golf –toimintaa varten. Nastolassa Kumian matkailualue on jäänyt pois. Yleisesti ottaen matkailualueilla on kuitenkin ollut laajentumispyrkimyksiä ja uusia matkailualueita on syntynyt esimerkiksi Päijänteen tuntumaan.

Matkailuun liittyen uutena merkintänä vahvistettuun seutukaavaan nähden on otettu käyttöön golf –alueita koskeva aluevaraus. Golf –alueet ovat tuoneet matkailutoimintojen piiriin runsaasti uusia aluevarauksia. Golf –aluevarausten tarve on noussut erityisesti esille ja ne on esitetty virkistysalueiden sijasta matkailualueisiin liittyen sillä perusteella, että golf –toimintaan liittyy oleellisesti yritysmäinen liiketoiminta eivätkä golf –alueet ole vapaasti kaikkien virkistyskäytössä ilman erillistä korvausta. Matkailun ja tiiviin loma-asumisen alueita on lisätty kuntapalautteen perusteella ja niiden voimistuvaa kehitystä on huomioitu myös kehittämismerkinnöillä. Matkailun ja tiiviin loma-asumisen kytkeytymistä maakunnalliseen viherverkostoon on korostettu entiseen seutukaavaan nähden.

Maakuntakaavassa ei ole pääsääntöisesti esitetty uusia virkistysalueita. Virkistysalueiden osalta tarkastelut on tehty 'passiivisella otteella' ja vahvistettuun seutukaavaan nähden on tehty ainoastaan kuntapalautteen perusteella tarvittavat päivitykset ja esitetty poistuneiden tilalle korvaavat alueet virkistysalueiden riittävyden turvaamiseksi. Virkistysalueissa on pyritty yleispiirteisyyteen ja merkinnöissä on käytetty yleisluontoista V –merkintää (virkistysalue). Evon ja Paistjärven alueet on kuitenkin esitetty vahvistetun seutukaavan mukaisesti VRs –merkinnällä niiden erityisten suojelullisten arvojen vuoksi. Taajamissa virkistysalueet sisältyvät pääosin taajamatoimintojen alueisiin.

Maakuntakaavassa ei ole pääsääntöisesti esitetty uusia suojelualueita. Suojelualueiden osalta tarkastelut on tehty 'passiivisella otteella' ja vahvistettuun seutukaavaan nähden on tehty viranomaisneuvottelussa esille tulleet inventoinnit ja tehty päivitykset niiden perusteella. Maakuntakaavan yleispiirteisyydestä johtuen muinaismuistojen osalta maakuntakaavakartalla on esitetty varsinaiset muinaismuistoalueet. Muinaismuistokohteet on esitetty maakuntakaavaselostuksen liitekartoilla ja niiden sisältöä on pyritty avaamaan ja valottamaan kohteiden luonnetta. Natura 2000 -alueet täydennyksineen on päivitetty ja esitetty maakuntakaavaehdotuksen laatimisajankohdan mukaisina. Valtakunnalliseen harjujen suojeluohjelmaan kuuluvat harjut ja maakunnallisesti arvokkaat harjut ovat esitetty vahvistetun seutukaavan esitystavasta poiketen ge –merkinnällä (arvokas harjualue tai muu geologinen muodostelma) S-alueiden (suojelualue) sijasta

MAAKUNTAKAAVALLE ASETETTUJEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Maakuntavaltuuston asettamat tavoitteet taajamatoimintojen alueille ovat pääsääntöisesti toteutuneet. Tavoitteeksi asetettu mitoitussväestö on hieman ylitetty, mutta ylitys on sovittu yhteistyössä kuntien kanssa. Maakuntakaavassa asumista ja toimintoja on sijoitettu kehittämissyöhykkeille ja niitä on vahvistettu varaamalla alueita Helsinki – Lahti – Heinola –akselin, seudullisen kehän, radanvarsitaajamien akselin ja logistiikka-akselin voimistamiseksi.

Kehittämisen kohdealueilla on voitu vahvistaa kehityskäytävien erottumista muista aluevarausmerkinnöistä. Yhtenäisiä kehityskäytäviä ja kehittämissyöhykkeitä ei ole esitetty kaavakartalla, mutta selostuksesta ja selostuksen liiteosan kartoilta ne on hahmotettavissa.

Kaavassa on esitetty vaihtoehtoisia olemassa oleviin rakenteisiin tukeutuvia sijoittumispaikkoja elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaamiseksi. Teollisuus- ja varastointialueita on laajennettu, työpaikka-alueita on lisätty kaikkiin kuntiin. Palvelualueita on voimistettu kaupunkiseudun kunnissa. Myös taajamatoimintojen alueiden laajentaminen lisää niille soveltuvan elinkeinoelämän sijoittumismahdollisuuksia.

Maaseutumaisten alueiden peruslähtökohtina on ollut turvata erilaisten maa- ja metsätaloutta tukevien elinkeinojen mahdollistaminen ja maaseudun pysyminen asuttuna ja viihtyisänä ottaen huomioon eri alueiden luontaiset lähtökohdat. Maaseutumaiset alueet muodostavat laajoja ja yhtenäisiä kokonaisuuksia joilla maa- ja metsätalouden ja niihin liittyvien elinkeinojen on mahdollista toimia ja tuottaa jalostusta varten raaka-aineita. Maakuntakaavan suorat vaikutukset maa- ja metsätalouden, metsäteollisuuden ja mekaanisen puunjalostuksen toimintaan

ovat kuitenkin suhteellisen vähäiset, mutta toimintaympäristöä on pyritty kehittämään vastaamaan tavoitteita.

Maaseutualueilla voimakkaan kasvun valitseminen lähtökohdaksi on näkynyt kaavakartalla kyläverkoston tihentymisenä. Maakuntakaavassa korostetaan tavoitteiden mukaisesti kyläverkostoa kehittämisenäkökulmasta ja ohjeistetaan yksityiskohtaisempaa suunnittelua siten, että suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota kunnallistekniikan järjestämiseen, palvelujen tukemiseen ja säilyttämiseen sekä rakentamisen sopeutumiseen olemassa olevaan kokonaisuuteen ja ympäristöön. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee huomioida kylissä ja kylien läheisyydessä vapaa-ajan asumisen kehittäminen ja mahdollisuudet lisätä vapaa-ajan asumisen ympärivuotisuutta tai muuttaa alueella sijaitsevaa loma-asutusta pysyvään asutuksen tarpeisiin kestävä kehitys ja kylien erityispiirteet huomioon ottaen. Maakuntakaava tukee maaseudun kyläverkoston kehittämistä, mutta tavoitteiden toteutuminen jää myös kuntien päätösten varaan. Kylien ja maaseudun kehittämistavoitteita korostetaan maaseudun sekä matkailun ja virkistyksen kehittämiskohdemerkinnöillä.

Maakuntakaava edistää vapaa-ajan asumista ja sen muuttamista ympärivuotiseen tai vakituiseen käyttöön. Vapaa-ajan asumisen lisäämistä ei voida ratkaista pelkästään maakuntakaavalla vaan se vaatii eri tahojen yhteistä sitoutumista, mitoitus- ja laskentaperusteiden tarkistuksia tonttien lukumäärän lisäämiseksi, kerrosalan ja rakennusoikeuden lisäämisen vaikutusta asiaan ja jo kaavoitettuna olevien tonttien käyttöönottoa, rantavyöhykkeiden kerrostamista ja mahdollisuuksia jakaa jo olemassa olevia tontteja pienempiin osiin jolloin tuleviin vapaa-ajan tarpeisiin tarvittaisiin vähemmän rantaviivaa. Kaavassa on huomioitu myös vapaa-ajan asumista 'kuivalla maalla', kaikilla kylillä ei ole rantoja läheisyydessään mutta vapaa-ajan asumisen kehittäminen on silti mahdollista. Vapaa-ajan asumisen lisäämiseen ei ole enää mittavia vapaita ranta-alueita käytettävissä. Houkuttelevimpien vesistöjen ranta-alueet kuten esimerkiksi Päijänteen rantaviiva on paikoittain jo hyvin tiiviisti sulkeutunut ja pienemmillä vesistöillä eteen tulee vesistöjen kuormituksen kesto. Maakuntakaavaluonnoksesta saatujen lausuntojen perusteella kunnille on jätetty harkintavaltaa vapaa-ajan asumisen lisäämisessä.

Maaseutualueiden kulttuuriympäristöjen ja maisemien vaalimista edistetään tavoitteiden mukaisesti osoittamalla tärkeät alueet. Valtakunnallisesti merkittäviä alueita on korostettu erikseen, maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt ja maisemat on inventoitu ja niitä on esitetty kaavakartalla ja kaavaselostuksen liiteaineistossa.

Maakuntakaava tukee tavoitteiden mukaisesti matkailun ja vapaa-ajan vyöhykkeiden ja kokonaisuuksien kehittämistä. Maakuntakaavan vaikutusmahdollisuudet eri toimijoiden verkottumiseen ovat suhteellisen vähäiset, mutta maakuntakaavassa on luotu edellytykset verkostoituvalle toiminnalle esimerkiksi kytkemällä matkailun alueet maakunnan viherverkostoon.

Logistiikka-aluevarauksilla ja suurehkoilla teollisuusaluevarauksilla on turvattu Etelä-Suomea ja kansainvälisiä kuljetusyhtiöitä palvelevan jakelukeskuksen toteuttaminen.

Maakuntakaavassa ei ole pääsääntöisesti lisätty virkistysalueita. Maakuntakaavassa on tavoitteiden mukaisesti päivitetty vahvistetun seutukaavan alueita sen perusteella mitä kuntakeskusteluissa ja eri toimijoiden taholta on noussut esiin. Tarkistusten seurauksena virkistysalueiden riittävyttä on pidetty silmällä; maanomistusolojen tai toteutuneen rakentamisen seurauksena poistuneiden alueiden tilalle on esitetty vastaavasti uusia korvaavia alueita. Maakuntakaavaluonnosvaiheesta saatujen palautteiden perusteella on myös kiinnitetty erityistä huomiota Päijänteen alueen matkailu- ja vapaa-ajan vieton, viherverkoston ja virkistysalueiden yhteensovittamiseen.

Maakuntakaavassa ei ole pääsääntöisesti lisätty suojelualueita. Maakuntakaavassa on tavoitteiden mukaisesti päivitetty vahvistetun seutukaavan maakunnallisesti arvokkaita alueita. Tarkistamistarpeet käytiin läpi yhteistyössä ympäristöviranomaisen kanssa. Neuvottelujen perusteella suoritettiin tarkistusinventoinnit ja tehtiin tarpeelliset päivitykset alueisiin ja kohteisiin. Suojelualueet on huomioitu maakunnallisen viherverkoston osana.

KAAVAN TULKINTA JA OIKEUSVAIKUTUKSET

MAAKUNTAKAAVAN HYVÄKSYMISMENETTELY

Maakuntakaavan hyväksyy maakunnan liiton valtuusto, sen jälkeen kun kaavaehdotus on ollut julkisesti nähtävillä vähintään 30 päivää ja se on viimeistelty ottaen huomioon saadut muistutukset, lausunnot ja viranomaisneuvottelun tulokset. Hyväksytyt maakuntakaava on alistettava ympäristöministeriön vahvistettavaksi. Maakuntakaava jätetään kokonaan tai osittain vahvistamatta, jollei se täytä sille asetettuja MRL 28 §:n mukaisia sisältövaatimuksia tai jos päätös muuten on lainvastainen. Muussa tapauksessa päätös on vahvistettava. Jos jokin muista ministeriöistä vastustaa kaavan vahvistamista, ympäristöministeriö siirtää asian ratkaistavaksi valtioneuvoston yleisistunnossa.

Maakuntakaavaan on vahvistettaessa mahdollista tehdä oikaisunluonteisia korjauksia tai maakunnan liiton suostumuksella vähäisiä muutoksia. Muutosten johdosta tulee vielä kuulla niitä, joiden etua tai oikeutta muutos välittömästi koskee.

Maakuntakaavan oikeusvaikutukset syntyvät, kun kaava on vahvistettu. Maakunnan liiton on viipymättä tiedotettava maakuntakaavan vahvistamisesta maakuntakaava-alueen kunnissa.

VAHVISTETUN MAAKUNTAKAAVAN OIKEUSVAIKUTUKSET

- 1) Maakuntakaava on ohjeena, kun laaditaan tai muutetaan yleis- tai asemakaavaa sekä ryhtyessä muihin alueiden käyttöä järjestäviin toimenpiteisiin.
- 2) Kun viranomainen suunnittelee erilaisia alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättää niiden toteuttamisesta, on sen varmistettava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta maakuntakaavan toteutumista.
- 3) Ennen kun uudisrakennukselle voidaan myöntää rakennuslupa, on varmistettava ettei myönnettävä lupa vaikeuta alueen käyttämistä maakuntakaavassa varattuun tarkoitukseen (rakentamisrajoitus).
- 4) Maakuntakaavassa on mahdollista antaa maakuntakaavamääräyksiä, joita kaavan tarkoitus ja sen sisällölle asetettavat vaatimukset huomioon ottaen tarvitaan maakuntakaava-aluetta suunniteltaessa tai rakennettaessa.
- 5) Maakuntakaavassa voidaan antaa tarpeellisia suojelumääräyksiä, jos jotakin aluetta on sen maiseman, luonnonarvojen, rakennetun ympäristön, kulttuurihistoriallisten arvojen tai muusta näihin verrattavasta syystä suojeltava.
- 6) Maakuntakaavaan voidaan ottaa myös haitallisten tai häiriötä aiheuttavien ympäristövaikutusten estämiseksi ja rajoittamiseksi tarpeellisia määräyksiä.

Maakuntakaavan alemmanasteista kaavoitusta ja muuta alueen käyttöä ohjaava vaikutus

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on osoittaa eri kaavamuodoille selkeästi omat tehtävänsä alueiden käytön suunnittelujärjestelmässä. Maakuntakaavan sijainti alueiden käytön suunnittelujärjestelmässä valtakunnantason ja kuntatason välissä yleispiirteisimpänä ja laaja-alaisimpana kaavamuotona merkitsee roolia valtakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden yhteensovittajana. Maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet vain siltä osin ja sillä tarkkuudella kuin alueiden käyttöä koskevien valtakunnallisten tai maakunnallisten tavoitteiden kannalta taikka useamman kuin yhden kunnan alueiden käytön yhteen sovittamiseksi on tarpeen.

Pääsääntö maakuntakaavoituksen ohjausvaikutuksesta kuntakaavoitukseen on esitetty maankäyttö- ja rakennuslain 32.1 §:ssä: ”Maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi”. Maakuntakaava on siten yleispiirteinen maankäyttösuunnitelma, joka jättää paikalliset alueiden käyttöä koskevat kysymykset kuntakaavoituksen ratkaistaviksi.

Koska maakuntakaavan on tarkoitus olla yleispiirteinen, yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa voidaan tarpeen vaatiessa poiketa vähäisessä määrin maakuntakaavan merkinnöistä. Myös suuremmat poikkeamat ovat mahdollisia, jos ne voidaan pätevästi perustella esimerkiksi tarkemmilla tutkimuksilla tai myöhemmän kehityksen vaatimuksilla. Tällöin ei kuitenkaan voida vaarantaa maakuntakaavan perusteena olevia seudullisia ja valtakunnallisia tavoitteita. Kaavajärjestelmän peruseräpäätösten mukaan yleispiirteisempää maankäyttösuunnitelmaa täsmennetään yksityiskohtaisemman suunnitelman yhteydessä. Maakuntakaavan ohjauseräpäätös toteutuu, kun maakuntakaavassa esitetty maankäyttöratkaisu täsmentyy kuntakaavoituksessa.

Maakuntakaava on joustava. Maakuntakaavassa esitettyjen aluevarausten laajuutta ja sijaintia voidaan yksityiskohtaisemmassa kaavassa muuttaa tai aluevarauksesta voidaan myös luopua. Edellytyksenä on, että maakuntakaavan keskeiset tavoitteet eivät vaarannu. Maakuntakaavan tavoitteet on turvattava samassa kaavassa, jossa maakuntakaavan ratkaisusta poiketaan.

Maakuntakaavassa esitetyn käyttötarkoituksen muuttaminen kuntakaavoituksessa on mahdollista edellyttäen, että uusi käyttötarkoitus toteuttaa maakuntakaavan tavoitetta. Esimerkiksi maakuntakaavan virkistysalue voi kuntakaavoituksessa muuttua suojelualueeksi, jos samalla huolehditaan virkistystarpeista. Maakuntakaavassa esitetyn ratkaisun kanssa ristiriitainen kaavaratkaisu kuntakaavoituksessa ei ole mahdollinen ilman maakuntakaavan muuttamista. Myös maakunnallisesti tai seudullisesti vaikuttavan uuden kaavaratkaisun esittäminen vain kuntakaavoituksessa synnyttää ristiriitatilanteen maakuntakaavan kanssa.

Maakuntakaavassa käytetyt alueen ominaisluonnetta kuvaavat merkinnät, kuten kulttuurimaisemat tai arvokkaat harjut, eivät kumoja samalle alueelle aluevarausmerkinnöin osoitettua käyttötarkoitusta. Nimityksensä mukaisesti ominaisuusmerkinnät osoittavat jotakin alueen erityisominaisuutta, jonka vaalimiseksi annettu suunnittelumääräys tulee ottaa huomioon suunniteltaessa alueelle aluevarausmerkinnän mukaista maankäyttöä. Jos liikenneväylä tai teknisen huollon johtolinja on esitetty ohjeellisen tai vaihtoehtoisen linjauksen merkinnällä, tulee ratkaisua pyrkiä kuntakaavoituksessa tarkentamaan. Jos väylän tai linjan tarve osoitetaan yhdystarvemerkinneillä, on asia syytä todeta yksityiskohtaisemman kaavan kaavaselostuksessa.

Yksityiskohtaisemman oikeusvaikutteisen kaavan alueella maakuntakaava ei ole voimassa muutoin kuin näiden kaavojen muuttamista koskevien vaikutusten osalta. Maakuntakaava voi kuitenkin vaikuttaa kuntakaavan muuttamistarpeeseen. Esimerkiksi kuntakaavassa oleva ristiriita maakuntakaavassa esitettyjen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kanssa osoittaa, ettei kuntakaava ole enää ajan tasalla.

Maakuntakaavan muuta viranomaistoimintaa ohjaava vaikutus

Maankäyttö- ja rakennuslain 32.2 §:n mukaisesti viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista. Muulla viranomaistoiminnalla, johon maakuntakaavan ohjausvaikutus ulottuu, tarkoitetaan sellaista suunnittelua ja päätöksentekoa, joka koskee muuta kuin maankäyttö- ja rakennuslain mukaista maankäyttöä. Tällöin tarkoitetaan esimerkiksi vesilain tai yleisistä teistä annetun lain mukaisia maankäyttöä koskevia ratkaisuja. Tämä oikeusvaikutus kohdistuu vain viranomaisten toimintaan, eikä se koske yksityistä maankäytön suunnittelua. Maakuntakaavan ottaminen huomioon ja edistämismääräys koskee kaikkia sellaisia

valtion ja kuntien viranomaisia tai liikelaitoksia, jotka harjoittavat alueiden käyttöön liittyvää suunnittelua tai toteuttamista.

Maakuntakaavan huomioon ottaminen tarkoittaa toimimista tavalla, joka ei vähennä maakuntakaavan toteuttamismahdollisuuksia. Maakuntakaavan toteuttamisen edistäminen edellyttää puolestaan aktiivisempaa, maakuntakaavan toteuttamista palvelevaa toimintatapaa. Kuntia koskevana säännös tarkoittaa lähinnä kaavoituksen suuntaamista maakuntakaavan tarkoituksenmukaista toteuttamista edistävillä alueilla.

Maakuntakaavaan liittyvä rakentamisrajoitus

Maankäyttö- ja rakennuslain 33.1 §:n mukaan maakuntakaavassa virkistys- tai suojelualueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitetulla alueella on voimassa rakentamista koskeva rajoitus. Kun kaava saa lainvoiman, tulee rakentamisrajoitus automaattisesti voimaan näillä alueilla. Rakentamisrajoituksen aluetta voidaan erityisellä kaavamääräyksellä supistaa tai laajentaa. Kohdemerkinnöillä osoitettuihin yhdyskuntateknisen huollon ja liikenteen aluevarauksiin ei kuitenkaan sisälly rakentamisrajoitusta. Kohteina osoitettujen alueiden toteutumisen turvaamisen ei ole katsottu edellyttävän rakentamisrajoitusta, koska ne ovat osittain jo olemassa olevia, pinta-alaltaan pieniä tai niiden tarkka sijainti ja laajuus voidaan määritellä vasta yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa suhteessa muuhun ympäröivään maankäyttöön. Alueen ominaisluonnetta kuvaavalla merkinnällä osoitetut alueet, kuten kulttuurimaisemat, eivät ole suojelualueita eikä rakentamisrajoitus koske niitä.

Rakentamisrajoituksen kohdealueilla ei lupaa rakennuksen rakentamiseen saa myöntää siten, että maakuntakaavan toteutuminen vaikeutuu. Rakentamisrajoitus on kuitenkin ehdollinen, sillä jos maakuntakaavasta johtuvasta rakennusluvan epäämisestä aiheutuu hakijalle huomattavaa haittaa, on lupa myönnettävä ellei kunta tai muu julkisyhteisö lunasta aluetta tai suorita haitasta kohtuullista korvausta. Suojelualueilla lunastus- tai korvausvelvollinen yhteisö on yleensä valtio. Kohtuuton haitta voi maakuntakaavassa liittyä myös muun kuin rakennushankkeen estymiseen. Tällaisia voivat olla esimerkiksi elinkeino- tai muun toiminnan kohtuuton hankaloituminen, kalleus tai estyminen.

Virkistys- ja suojelualueilla maakuntakaavan toteutuminen saattaa vaikeutua suhteellisen vähäisenkin rakentamisen johdosta. Toisaalta on huomattava maakuntakaavan aluevarausten yleispiirteisyys. Harkinnassa tulee ottaa huomioon myös aluevarauksen luonne ja hankkeen sijainnin ohjauksen mahdollisuus. Jos liikenneväylä tai teknisen huollon johtolinja on esitetty ohjeellisen tai vaihtoehtoisen linjauksen merkinnällä, ei alueelle tule rakentamisrajoitusta. Rakentamisrajoitukseen ei myöskään johda liikenteen tai teknisen huollon yhteystarvemerkintä.

Mikäli hakijalle aiheutuu rakennusluvan epäämisestä huomattavaa haittaa, on lupa rakentamiseen edellä mainituin edellytyksin myönnettävä. Haitan arvioinnissa otetaan luonnollisesti huomioon vain sellainen este rakentamiselle, joka johtuu nimenomaan maakuntakaavasta. Mikäli rakentaminen olisi estynyt, vaikka maakuntakaava ei olisikaan voimassa, kyseessä ei ole maakuntakaavasta aiheutuva este.

Mikäli alueen käyttötarkoitus on määritelty sitovasti muissa maakuntakaavaa ohjaavissa suunnitelmissa tai laissa, ei maakuntakaava ole haitan aiheuttaja. Maanomistajalle koituvan kohtuuttomuuden arviointi on aina tapauskohtaista ja kokonaisuuteen perustuvaa. Kohtuullisuutta arvioidaan usein maanomistajan taloudellisella asemalla ennen ja jälkeen kaavan. Maakuntakaavasta maanomistajalle aiheutuva haitta voidaan yleensä määrittää tarkasti vasta yksityiskohtaisempien kaavojen yhteydessä.

Maakuntakaavaan liittyvä suojelumääräys

Maanomistajalle maakuntakaavasta aiheutuvaa haittaa voidaan pitää kohtuuttomana, jos suuri osa tai kaikki maanomistajan alueista joutuisi toimenpidekieltoon esimerkiksi MRL 30.2 §:n mukaisen suojelumääräyksen vuoksi. Pelkän aluevarauksen perusteella maakuntakaava aiheuttaa harvoin maanomistajalle kohtuutonta haittaa, jos kaavan laadinnan yhteydessä on kiinnitetty riittävästi huomiota mahdollisuuksiin välttää kohtuuton haitta yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa.

Määräys haitallisten tai häiriötä aiheuttavien ympäristövaikutusten estämiseksi ja rajoittamiseksi

Tällaiset kaavamääräykset voivat koskea esimerkiksi suojavyöhykettä suojeltavan kohteen, kuten pohjavesialueen tai kaavaan sijoittuvien toimintojen esim. ympäristövahinkoriskejä aiheuttavien laitosten ympärillä. Ne täydentävät maakuntakaavan ohjausvaikutusta, rakentamisrajoitusta ja suojelumääräyksiä ja osaltaan tiukentavat kaavan oikeusvaikutuksia.

MUIDEN LAKIEN HUOMIOON OTTAMINEN MAAKUNTAKAAVOITUKSESSA

Maakuntakaavaa laadittaessa on otettava huomioon maankäyttö- ja rakennuslain ohella erityisesti luonnonsuojelulaki, muinaismuistolaki, laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä, suunnitelmien ja ohjelmien vaikutusten arvioinnista ja saariston kehityksen edistämisestä annettu laki.

Luonnonsuojelulaissa tarkoitettujen luonnonsuojeluohjelmien ja päätösten sekä maisema-alueita koskevien perustamispäätösten tulee olla ohjeena kaavaa laadittaessa. Maakuntakaavan sisältöön oikeudellisesti vaikuttavia ovat valtioneuvoston jo hyväksymät suojeluohjelmat ja –päätökset, jotka on mainittu LSL:n 77 §:ssä.

Luonnonsuojelulaissa on Euroopan yhteisön Natura 2000 –verkostoa koskevat erityissäännökset. Lain mukaan on maakuntakaavaa laadittaessa, hyväksyttäessä ja sitä vahvistettaessa pidettävä silmällä, ettei kaavan toteuttaminen todennäköisesti merkittävästi heikennä niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on otettu valtioneuvoston Natura 2000 –verkostoon. Tarvittaessa on tehtävä LSL:n 65 §:n mukainen Natura –arviointi luonnonarvojen heikkenemisen merkittävydestä.

Kiinteät muinaismuistot ovat *muinaismuistolain* mukaisesti hyvin suojattuja. Muinaismuistolain 13 §:n mukaan on yleistä hanketta tai kaavoitusta suunniteltaessa hyvissä ajoin otettava selko siitä, koskeeko hankkeen tai kaavoituksen toimeenpaneminen kiinteää muinaisjäännöstä. Maakuntakaavan yleispiirteisyydestä johtuen maakuntakaavatasolla ei kuitenkaan voida yksityiskohtaisesti ennakoita kaavassa suunniteltujen rakennuskohteiden sijaintia maastossa, minkä vuoksi muinaismuistolain 13 § tulee ajankohtaiseksi vasta yksityiskohtaisemman suunnittelun ja kaavoituksen yhteydessä. Maakuntakaavalla tulee kuitenkin välittää tieto muinaismuistoista yksityiskohtaisemmalle suunnittelulle. Kulttuuriympäristön vaalimiseen liittyvät myös *rakennussuojelulaki* ja *kirkkolaki*.

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä sisältää ohjelmien ja suunnitelmien yleisen selvitysvolvollisuuden. Ympäristövaikutukset on selvitettävä ja arvioitava riittävässä määrin viranomaisen valmistellessa sellaisia suunnitelmia ja ohjelmia, joiden toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Lain soveltaminen tulee kuitenkin yleensä kyseeseen vasta suunnitelmien tarkennuttua maakuntakaavan yleispiirteisestä esityksestä.

Laki saariston kehityksen edistämisestä (saaristolaki) asettaa tavoitteita maakuntakaavan laatimiselle. Lain mukaan on maankäyttö- ja rakennuslain mukaisissa kaavoissa otettava huomioon tavoitteet saariston kiinteän asutuksen turvaamiseksi luomalla väestölle riittävät mahdollisuuden toimeentuloon, liikkumiseen ja peruspalvelujen saantiin sekä suojattava saariston maisemakuvaa ja luontoa ympäristöhaitoilta.

MAAKUNTAKAAVAN HUOMIOON OTTAMINEN MUUN LAINSÄÄDÄNNÖN PÄÄTÖKSENTEOSSA

Maakuntakaava on otettava huomioon suunniteltaessa ja päätettäessä muun lainsäädännön nojalla ympäristön käytön järjestämisestä siten kuin erityislaeissa säädetään. Tässä suhteessa keskeisimpiä erityislakeja ovat ympäristönsuojelulaki, laki yleisistä teistä, kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettu laki, maa-aineslaki, metsälaki ja vesilaki.

Vaatus maakuntakaavan huomioon ottamisesta erityislainsäädännön mukaisessa viranomaisten päätöksenteossa vaihtelee lainsäädännön alasta riippuen. Yleisesti voidaan todeta, että erityislainsäädännön merkitys on suuri, mikäli erityislainsäädännössä on tyhjentävästi säädelty sen suhde maankäytön suunnitteluun. Mikäli säätely on väljä, maankäyttö- ja rakennuslain rooli kasvaa.

Ympäristönsuojelulain mukaan säädellään pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa ympäristöluvilla. Lain säännösten mukaan lupaharkinnassa on otettava huomioon muun muassa maakuntakaava. Viranomaisen on näissäkin tapauksissa pyrittävä edistämään maakuntakaavan toteuttamista.

Käytännössä merkittävin kysymys liittyy *tielainsäädännön* sekä maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön yhteensovittamiseen. Yleisistä teistä annetun lain mukaan tien suunnittelun on perustuttava maankäyttö- ja rakennuslain mukaiseen kaavaan, jossa tien sijainti ja suhde muuhun alueiden käyttöön on selvitetty.

Ratalinjat ja energiaverkostot toteutetaan *kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain* perusteella. Lunastusluvan myöntävä viranomainen on yleensä valtioneuvosto. Vähemmän tärkeistä lunastuksista voi myös maanmittaustoimisto päättää. Päätöksen perusteluissa on otettava maakuntakaava huomioon ja pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista.

Maa-aineslain mukaiset lupaedellytykset katsotaan melko tyhjentäviksi. Maakuntakaava on tukena maa-aineslain mukaisessa lupaharkinnassa. Ottamistoiminnasta ei saa aiheutua sellaisia haitallisia seuraamuksia, kuten kauniin maisemakuvan turmeltumista tai luonnon merkittävien kauneusarvojen tai erityisten luonnonesiintymien tuhoutumista tai pohjavesien tilan vaarantumista. Maakuntakaava toimii alueen arvoja selvittävänä aineistona ottamisen edellytyksiä harkittaessa.

Metsälakiin on kirjattu, ettei lakia sovelleta maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa kaavassa suojelualueeksi osoitetulla alueella. Maakuntakaavan suojelualueilla ei siten synny tilanteita, jossa metsälain mukaisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa voitaisiin vaikeuttaa maakuntakaavan toteuttamista. Muilla maakuntakaavan aluevarauksia sisältävillä alueilla, kuten sellaisella maa- ja metsätalousalueella, jolla on merkitystä ympäristöarvojen, maisemallisten seikkojen tai ulkoilun kannalta, on metsälain mukaisessa lupa- ja metsänkäyttöilmoitusten käsittelymenettelyssä otettava huomioon maakuntakaava ja pyrittävä edistämään sen toteuttamista.

Vesilain mukaiset hankkeet kuuluvat niihin toimenpiteisiin, joiden edellytykset on ilmaistu kattavasti ao. erityislaissa. Maakuntakaavaa voidaan edistää vesilain mukaisilla toimenpiteillä esimerkiksi vesistöjen ennallistamisen yhteydessä suojelualueilla. Maakuntakaavan toteuttamisen vaikeuttamisena voidaan pitää esim. luvan myöntämistä ruoppausmassojen läjittämiseen maakuntakaavan suojelualueille.

SELOSTUKSEN YHTEENVETO

MIKÄ ON MAAKUNTAKAAVA?

Maakuntien liittojen tehtävänä on maankäyttö- ja rakennuslain 19 §:n mukaan maakunnan suunnittelu, joka koostuu maakuntasuunnitelman, maakuntakaavan ja maakuntaohjelman muodostamasta kokonaisuudesta (MRL 25.1 §). Maakuntakaava on yleispiirteinen suunnitelma maakunnan tai sen osan yhdyskuntarakenteesta ja alueiden käytöstä noin 10-20 vuoden aikatahtäyksellä. Maakuntakaavassa hahmotetaan useampaa kuntaa tai jopa yli maakuntarakojen ulottuvaa maankäyttöä. Lähtökohtia ja tavoitteita maakuntakaavalle määrittävät lainsäädäntö, valtakunnan tasolla asetetut tavoitteet sekä maakunnan, kuntien ja alueen muiden toimijoiden omista lähtökohdista asettamat tavoitteet. Maakuntakaavan tehtävänä onkin sovittaa yhteen valtakunnan tason ja maakunnan tason sekä useamman kunnan yhteiset maankäyttöä koskevat tarpeet, ja tuoda ne poliittiseen päätöksentekoon.

Maakuntakaavalla varataan niin asumisen, liikenteen, teknisen huollon, suojelun, virkistykseen, palveluiden kuin yritystoiminnan kannalta tarpeelliset pitkän aikatahtäimen maa-alueet. Maakuntakaavassa ei käsitellä maankäytön yksityiskohtia, jotka ratkaistaan kuntien laatimilla yleis- ja asemakaavoilla. Rakentaminen edellyttää aina yksityiskohtaisempia suunnitelmia ja niiden hyväksyntää. Maakuntakaavassa esitetään esimerkiksi alueita taajamatoiminnoille. Kuntien yleiskaavoilla niitä tarkennetaan mm. asuntoluokiksi, palvelualueiksi, virkistysalueiksi ja liikenneväyliksi. Asemakaavoilla alueet tarkentuvat edelleen kortteleiksi, tonteiksi, puisto-alueiksi ja katuverkoksi.

Maakuntakaavan valmistelu tehdään maakunnan liiton johdolla laajassa yhteistyössä, sen hyväksyy maakunnan liiton valtuusto ja vahvistaa ympäristöministeriö. Kuntien yhteistä yleiskaavaa lukuun ottamatta, maakuntakaava on alueiden käytön suunnittelujärjestelmässä ainoa valtion viranomaisen vahvistama kaava. Kaavan päätoteuttajia ovat valtio ja kunnat itse päättämässään aikataulussa.

Osallistuminen ja vaikutusten arviointi

Vaikutusten arviointi muodostaa merkittävän osan kaavaprosessia ja perustan siinä tehtäville ratkaisuille. Vaikutusten arviointien avulla saadaan etukäteistietoa kaavan toteutumisen myönteisistä ja kielteisistä vaikutuksista, vaikutusten merkittävydestä, mahdollisuuksista haittojen lieventämiseen tai ehkäisemiseen sekä parannetaan kaavanlaatijoiden, päätöksentekijöiden ja osallisten vaikutusmahdollisuuksia. Maakuntakaavan vaikutuksia arvioidaan vain merkittävien vaikutusten osalta ja vaikutuksia arvioitaessa tulee huomioida kaavan yleispiirteinen luonne ja laajuus.

Vaikutusten arviointi ja osallistuminen yhdessä edesauttavat vuorovaikutteisuutta kaavoitusprosessissa; vaikutusten arviointien avulla pyritään antamaan tietoa osallistumisen helpottamiseksi ja osallistumisen avulla taas saadaan tietoa kaavaratkaisun aiheuttamista vaikutuksista. Maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:n mukaan osallisia ovat alueen maanomistajat ja ne, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaavalla saatetaan huomattavasti vaikuttaa, sekä viranomaiset ja yhteisöt, joiden toimialaa suunnittelussa käsitellään. Kaavoitus tulee järjestää niin, että osallisille annetaan mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun ja arvioida kaavoituksen vaikutuksia sekä lausua mielipiteensä asiasta.

Maakuntakaavan oikeusvaikutukset

Vahvistetun maakuntakaavan oikeusvaikutukset:

- 1) Maakuntakaava on ohjeena, kun laaditaan tai muutetaan yleis- tai asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muihin alueiden käyttöä järjestäviin toimenpiteisiin.
- 2) Kun viranomainen suunnittelee erilaisia alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättää niiden toteuttamisesta, on sen varmistettava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta maakuntakaavan toteutumista.
- 3) Ennen kun uudisrakennukselle voidaan myöntää rakennuslupa, on varmistettava ettei myönnettävä lupa vaikeuta alueen käyttämistä maakuntakaavassa varattuun tarkoitukseen (rakentamisrajoitus).

- 4) Maakuntakaavassa on mahdollista antaa maakuntakaavamääräyksiä, joita kaavan tarkoitus ja sen sisällölle asetettavat vaatimukset huomioon ottaen tarvitaan maakuntakaava-aluetta suunniteltaessa tai rakennettaessa.
- 5) Maakuntakaavassa voidaan antaa tarpeellisia suojelumääräyksiä, jos jotakin aluetta on sen maiseman, luonnonarvojen, rakennetun ympäristön, kulttuurihistoriallisten arvojen tai muusta näihin verrattavasta syystä suojeltava.
- 6) Maakuntakaavaan voidaan ottaa myös haitallisten tai häiriötä aiheuttavien ympäristövaikutusten estämiseksi ja rajoittamiseksi tarpeellisia määräyksiä.

Maakuntakaava on oikeudellisesti velvoittava suunnitelma, jonka toteuttamista on viranomais-toimissa kaikin tavoin edistettävä ja huolehdittava, ettei toteuttamista ainakaan vaikeuteta. Kaavamääräykset haitallisten tai häiriötä aiheuttavien ympäristövaikutusten estämiseksi ja rajoittamiseksi voivat koskea esimerkiksi suojavyöhykettä suojeltavan kohteen, kuten pohjavesialueen tai kaavaan sijoittuvien toimintojen esim. ympäristövahinkoriskejä aiheuttavien laitojen ympärillä. Ne täydentävät maakuntakaavan ohjausvaikutusta, rakentamisrajoitusta ja suojelumääräyksiä ja osaltaan tiukentavat kaavan oikeusvaikutuksia.

Yksityisiin kansalaisiin maakuntakaavan välittömät oikeusvaikutukset saattavat vaikuttaa lähinnä liikenne- ja teknisen huollon sekä suojelu- ja virkistysalueisiin liittyvän rakentamisrajoituksen kautta (MRL 33 §). Rakentamisrajoituksen kohdealueilla ei lupaa rakennuksen rakentamiseen saa myöntää siten, että maakuntakaavan toteutuminen vaikeutuu. Rakentamisrajoitus on kuitenkin ehdollinen, sillä jos maakuntakaavasta johtuvasta rakennusluvan epäämisestä aiheutuu hakijalle huomattavaa haittaa, on lupa myönnettävä ellei kunta tai muu julkisyhteisö lunasta aluetta tai suorita haitasta kohtuullista korvausta. Kohtuuton haitta voi maakuntakaavassa liittyä myös muun kuin rakennushankkeen estymiseen. Mikäli alueen käyttötarkoitus on määritelty sitovasti muissa maakuntakaavaa ohjaavissa suunnitelmissa tai laissa, ei maakuntakaava ole haitan aiheuttaja. Maanomistajalle maakuntakaavasta aiheutuvaa haittaa voidaan pitää kohtuuttomana, jos suuri osa tai kaikki maanomistajan alueista joutuisi toimenpidekieltoon esimerkiksi MRL 30.2 §:n mukaisen suojelumääräyksen vuoksi.

PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNTAKAAVAPROSESSI

Lähtökohdat ja aikataulu

Päijät-Hämeen vahvistettu kokonaisuutukaava koostuu kuudesta osakaavasta; taajama-alueiden, maaseutualueiden, liikennealueiden, teknisen huollon, virkistysalueiden ja suojelu-alueiden seutukaavasta. Maakuntavaltuuston 9.12.1996 hyväksymä seutukaavaehdotus vahvistettiin Ympäristöministeriössä 8.2.1999 kumoten samalla kolme aikaisempaa osaseutukaavaa. Ministeriö jätti kuitenkin vahvistamatta Lahden eteläistä ohitustietä koskevan kohdan, jossa vanhan kaavan tievaraus jäi voimaan sekä uudet Natura-alueet.

Päijät-Hämeen voimakas kehitys 1990-luvun laman jälkeen on muuttanut merkittävästi maakunnan elinkeinorakennetta, liikenteellistä asemaa Suomessa ja maakunnan toiminnallisia rakenteita. Myös muuttunut lainsäädäntö sekä seutukaavojen aluerajausten tarkkuus ja tiukka tulkinta ovat luoneet painetta seutukaavan tarkistamiseen. Tämän vuoksi maakuntakaavatyön aloittaminen heti 2000-luvun alussa tuli tarpeelliseksi ja kiireelliseksi. Päijät-Hämeen maakuntakaavatyö käynnistettiin ja se on edennyt karkeasti ottaen seuraavien neljän vaiheen mukaisesti: aloitusvaihe 2002, yhdistetty luonnos- ja tavoitevaihe 2003-2004, ehdotusvaihe 2005 ja vahvistamisvaihe 2006.

Aloitusvaiheen valmistelu käynnistyi maakuntakaavatyön käynnistämisen tarpeellisuuden arvioinnista saatujen lausuntojen perusteella. Lausuntojen pohjalta valmisteltiin maakuntavaltuuston 10.6.2002 päätös, jolla käynnistettiin kaavoitustyö. Viranomaisneuvottelu järjestettiin 23.10.2002. Osallistumis- ja arviointisuunnitelman nähtävillä olon yhteydessä 21.11.-19.12.2002 kuulutettiin myös kaavatyön vireille tulosta. Maakuntahallitus hyväksyi 10.2.2003 osallistumis- ja arviointisuunnitelman.

Tavoite- ja valmisteluvaiheessa keväällä 2003 tehtiin kunnissa suunnittelukierros. Maakuntahallitus käsitteli 21.6.2004 kaavaluonnosaineiston, joka asetettiin nähtäville 16.8.-10.9.2004

väliseksi ajaksi. Nähtävillä oloon liittyen järjestettiin esittely- ja keskustelutilaisuudet Asikkalassa, Hartolassa, Kärkölässä, Lahdessa, Orimattilassa ja Heinolassa. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 35 henkilöä.

Ehdotusvaiheessa kolmas kuntakierros toteutettiin 31.1. – 1.3.2005 välisellä ajalla kaikkiin Päijät-Hämeen kuntiin. Maakuntakaavan käsittely aloitettiin maakuntahallituksessa osissa, koska kyseessä on niin laaja kokonaisuus. Maakuntahallitus hyväksyi kokouksessaan 20.6.2005 ensimmäisen version kaavaehdotuskartasta, merkinnöistä ja määräyksistä, selostuksen sisällysluettelosta ja selostuksen liiteosasta jatkotyön pohjaksi. Ylimääräinen viranomaisneuvottelu järjestettiin 11.8.2005. Kaava-aineiston viimeistelyä jatkettiin ja maakuntahallituksessa 22.8.2005 käsiteltiin kartan painolupaa. Kunnista tuli vielä hallituksen kokouksen jälkeen uusia korjauspyyntöjä, jotka käsiteltiin maakuntahallituksen kokouksessa 21.9.2005. Maakuntahallitus sai koko nähtävillä asetettavan kaavaehdotusaineiston käsiteltäväkseen kokouksessa 17.10.2005, jossa se hyväksyi sen asetettavaksi nähtävillä. Kaavaehdotus oli nähtävillä 24.10.-25.11.2005 välisen ajan. Saman aikaisesti järjestettiin kaikissa 12 kunnassa maakuntakaavan esittelytilaisuus.

Vahvistamisvaiheessa ....

Seuraavat tekstit täydennetään valtuuston hyväksytyä maakuntakaavan.

Osallistuminen ja vuorovaikutus

Kaavatyön alussa laadittiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma, joka sisälsi esityksen kaavaprosessin vaiheista ja osallistumismenetelmistä. Osallistumista on toteutettu monella eri tavalla eri kohderyhmien ja kaavakysymysten osalta. Kuntien kanssa yhteistyötä on hoidettu suoralla yhteydenpidolla mm. kuntakierrosten aikana, sähköpostilla ja työryhmissä. Alueen muiden viranomaistahojen ja järjestöjen kanssa vuorovaikutus on syntynyt erilaisissa kokouksissa, seminaareissa ja teemaryhmissä.

Alueen asukkaat ja muut osalliset ovat saaneet tietoa kaavoituksesta erillisten kuulutusten ja lehdistötiedotteiden välityksellä. Kaavaluonnos ja kaavaehdotus olivat nähtävillä kaikissa jäsenkunnissa ja niistä järjestettiin alueen asukkaille kuntakohtaiset esittely- ja keskustelutilaisuudet. Maakuntakaavan kulloiseenkin vaiheeseen on ollut mahdollisuus tutustua ja antaa palautetta liiton verkkosivuilla koko kaavaprosessin ajan.

Vaikutusten arviointi

Päijät-Hämeen maakuntakaavaprosessissa yksityiskohtaista ja kattavaa vaikutusten arviointia sekä erilaisten vaihtoehtojen tarkastelua on tehty lukuisissa maakuntakaavaan liittyvissä erilliselvytyksissä. Näiden selvitysten yhteydessä tehdyt vaikutusten arvioinnit on otettu huomioon jo kaavaa laadittaessa ja ne ovat siten olennainen osa myös kaavan vaikutusten arviointia. Erilliselvytyksien sisältämien vaikutusten arviointien lisäksi keskeisessä roolissa ovat kaavatyön aikana olleet viranomaisten, teemaryhmien, muiden osallisten jne. kanssa käydyt neuvottelut ja näkemysten vaihto. Päijät-Hämeen maakuntakaavaa laadittaessa vaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia on arvioitu prosessin edetessä useissa eri vaiheissa. Vaikutusten arvioinnit ovat kirjautuneet eri vaiheiden asiakirjoihin.

Aloituvaiheessa laaditussa kaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (OAS) käsiteltiin yleispiirteisesti selvitystarpeita, selvitettäviä vaikutuksia ja vaikutusten arvioinnin menetelmiä. **Tavoitevaiheessa** laadituista kolmesta vaihtoehtoisesta kehityskuvasta arvioitiin vaikutuksia yhteensä 20 eri tekijän osalta. **Valmisteluvaiheessa** maakuntakaavaluonnoksina laadittiin ja asetettiin nähtävillä kolme erilaista väestönkasvuun perustuvaa vaihtoehtoisia kehitysnäkymää, joiden vaikutuksia arvioitiin kestävän kehityksen ulottuvuussittain ekologisesta, taloudellisesta, kulttuurisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta. **Ehdotusvaiheessa** vaikutusten arvioinnin raportoinnissa kaavaselostukseen korostettiin merkittävimpiä kaavasta aiheutuvia muutoksia, vaikutuksia ja alueellisia muutospäätöksiä sekä maankäyttöluokittain että kokonaisvaikutusten osalta.

Asiakirjat

Päijät-Hämeen kokonaismaakuntakaava sisältää maakuntakaavakartan, erillisen merkinnät ja määräykset asiakirjan, kaavaselostuksen ja kaavaselostuksen liiteosan.

PÄIJÄT-HÄMEEN MAAKUNTAKAAVAN SISÄLTÖ JA PERUSTEET

Päijät-Hämeen maakuntakaavatyöstä tehdyn valtuuston käynnistyspäätöksen 10.6.2002 mukaan maakuntakaavalla on tarkoitus korvata 8.2.1999 vahvistettu Päijät-Hämeen seutukaava. Maakuntakaavan laadinnassa päätettiin keskittyä uudistamaan vahvistetun seutukaavan kuu-desta osa-seutukaavasta lähinnä taajama- ja maaseutualueita koskevien osakaavojen sisältö. Liikenne-alueiden, teknisen huollon, virkistys-alueiden ja suojelualueiden osakaavoihin päätettiin tehdä vain toteuttajaviranomaisten esittämiä muutoksia, muita tarpeellisia päivityksiä ja yhteensovituksia sekä ympäristöministeriön edellyttämät korjaukset. Maakuntakaavan sisältö on ryhmitelty aihekokonaisuuksiksi 8.2.1999 vahvistetun seutukaavan osakaavojen (taajama-, maaseutu-, liikenne-, tekninen huolto, virkistys- ja suojelukaava) perusajatusta noudattaen. Päijät-Hämeen maakuntakaavan aikatahtäyksenä on asumisen osalta 2020. Palveluiden, työpaikka-alueiden ja teollisuus- ja varastoalueiden, liikenneverkon ja logistiikkaa palvelevien varustusten toteutumisen arvioidaan tapahtuvan vaihtelevasti. Päijät-Hämeen maakuntakaava kattaa koko maakunnan ja kaikki maankäyttöluokat.

Kaavan osat

Taajamat

Maakuntakaavan taajamia koskevan osan sisältö on rajattu käsittämään sellaisia alueita, joilla kaavoituksesta, kunnallistekniikan toteutuksesta ja teknisen huollonperuspalveluiden tuottamisesta huolehtivat kunnat. Taajamien osalta maakuntakaavassa esitetään maankäytön pitkän aikavälin suuntaviivat ohjeeksi taajamien yleis- ja asemakaavoitukselle ja liikennesuunnittelulle sekä perustaksi yritysten ja kuntien toiminnallista suunnittelua varten.

Maakuntakaavassa taajamien maankäyttöön kuuluvat taajamatoimintojen alueet, keskusta- toimintojen alueet, keskustatoimintojen alakeskukset, vähittäiskaupan suuryksiköt, palvelujen alueet, työpaikka-alueet, teollisuus- ja varastoalueet sekä kehittämisen kohdealueet.

Maaseutu

Maaseudun osalta maakuntakaavassa esitetään maankäytön pitkän aikavälin suuntaviivat ohjeeksi maaseudun yleis- ja asemakaavoitukselle sekä maaseutumaiselle kylä- ja haja- ja vapaa-ajanasumiselle että yritysten ja kuntien toiminnalliselle kehittämiselle ja suunnittelulle. Maankäytön suunnittelussa on esitetty varsinaisia aluevarauksia ja kohteita, erilaisia kylämerkintöjä, osa-alueiden ominaispiirteitä sekä kehittämiskohdealueita.

Maakuntakaavassa maaseudun maankäyttöön kuuluvat maaseutumaiset alueet, kyläalueet, kulttuurihistorialliset alueet, loma-asuntoalueet ja matkailualueet sekä maaseudun ja matkailun ja virkistyskehitämiskohdealueet.

Liikenne

Liikennealueiden maakuntakaavassa esitetään tieverkon toiminnallinen luokitus ja väylien karkea linjaus. Raideliikennealuevarauksien tarkoitus on varmistaa seudun pitkän ajan kehityksen edellyttämien raidelinjojen ja liikennepaikkojen toteuttamismahdollisuudet ja varmistaa nopeutuvien yhteyksien hyödyntäminen yhdyskuntarakenteessa. Lentoliikennealuevarauksien tarkoitus on varmistaa lentotoiminnan kehittäminen. Vesiliikenteen aluevarauksilla varaudutaan taloudellisen kuljetusmuodon kehittämiseen sekä osoittaa ja sovittaa yhteen matkailun ja tavaraliikenteen edellyttämät satama- ja väylävaraukset. Merialuskelpoiset sisävesiväylät ja kanavat esitetään ohjeellisen syvälaivaväylän merkinnällä, muut pääväylät osoitetaan laivaväylinä ja veneväylinä. Liikennealuevarauksilla osoitetaan maakuntakaavassa henkilö- ja ta-

varaterminaalit, joiden ympäristön maankäytössä tulee varautua eri liikennemuotojen kohtaamisen aiheuttamien toimintojen ja aluetarpeiden vaatimuksiin.

Tekninen huolto

Teknisen huollon alueiden tarkoitus on osoittaa olemassa olevat ja uudet aluevaraukset teknisen huollon tarpeita varten. Aluevaraukset perustuvat vesihuollon, energihuollon ja jätehuollon sektoriviranomaisten tekemiin mitoitus- ja tarvelaskelmiin, vaikutusten arviointeihin ja yhteisesti valmisteltuihin sijaintisuunnitelmiin.

Teknisen huollon maakuntakaavan tarkoitus on turvata sekä normaalioloissa että kriisitilanteissa maakunnan nykyisten vedenottamoiden veden ja pääkaupunkiseudun noin miljoonan asukkaan raakaveden käyttökelpoisuus. Lisäksi maakuntakaavan tarkoitus on turvata hyvälaatuisen pohjaveden saanti myös siellä missä veden hankinta toistaiseksi perustuu omiin kaivoihin. Teknisen huollon ja erityistoimintojen alueet ohjaavat myös asutuksen sijoittumista, koska ne ovat vaara- ja häiriötekijöitä ja ne tuovat rajoituksia ja esteitä muulle maankäytölle. Maa-ainesten ottamisalueet ja turvetuotantoalueet osoitetaan kulutuskysyntää ja ympäristövaikutuksia koskeviin arviointeihin perustuen.

Virkistys

Maakuntakaavan virkistysalueet, ulkoilureitit, viheryhteydet, melontareitit, suojelualueet, Natura 2000 –alueet, ekologiset verkostot ja hiljaiset alueet muodostavat maakunnan vapaa-ajan alueiden viherverkoston rungon. Maakuntakaavan mukaiset virkistysalueet ja asutus kytkevät toisiinsa maakunnallisilla ohjeellisilla ulkoilureitistöillä. Nämä muodostavat yhdessä suojelualueiden, hiljaisten alueiden, melontareittien ja myös osittain maakunnallisesti merkittävien ekologisten vyöhykkeiden kanssa maakunnan viherjärjestelmän, jota myös matkailuelinkeino voi hyödyntää. Merkittävä osa virkistys- ja ulkoilutarpeesta tyydytetään maa- ja metsätalousalueilla jokamiehenoikeuden perusteella.

Maakuntakaavassa esitetään myös kauempana asutuskeskuksista sijaitsevia retkeilyalueita, joilla on maakunnallista ja valtakunnallistakin merkitystä. Taajamien sisäiset virkistysalueet on sisällytetty maakuntakaavan taajamien aluevarauksien sisälle ja lisäksi tärkeimmät yhteydet taajamien sisällä ja yhteydet taajamien ulkopuolisille vapaa-ajan alueille on esitetty viheryhteystarve –merkinnöin.

Suojelu

Maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävien suojelualueiden esittäminen perustuu pääosin vahvistettuun seutukaavaan maakuntakaavatyön alkuvaiheen päätöksen mukaisesti. Kaava on rajattu käsittämään vain valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä luontokohteita. Maakuntakaavassa on esitetty päivitykset valtakunnallisten suojeluohjelmien, Natura –alueiden, luonnonsuojelualueiden ja vahvistetussa seutukaavassa esitettyjen maakunnallisten suojelualueiden tai kohteiden osalta.

Päijät-Hämeen maakuntakaavan kaavan osista (taajama, maaseutu, liikenne, tekninen huolto, virkistys ja suojelu) on selostuksessa käsitelty tarkemmin kunkin kaavan osan tarkoitusta, suhdetta valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin ja Päijät-Hämeen maakuntasuunnitelmaan (MAST 2003), kuvattu ja perusteltu aluevarauksia sekä arvioitu niiden vaikutuksia, toteutusta, ajoitusta ja seurantaa.

Kokonaisvaikutukset

Maakuntakaavan kokonaisvaikutukset kohdentuvat maakuntaa ja sen lähimpien naapurimaakuntien raja-alueilla olevia kuntia laajemmalle alueelle erityisesti liikenteeseen tukeutuvien teollisuus- ja varastointialueiden ja maaliikenteen alueiden sekä kaupallisten palveluiden osalta. Alueiden käytön taloudellisuutta on pyritty varjelemaan erityisesti sijoittamalla uudet alueet olemassa olevaan taajamarakenteeseen sekä tie- ja vesihuoltoverkkoon kytkeytyen. Kaavan

taloudellisuus riippuu loppujen lopuksi varsinaisten toteuttajien toimista. Tähän on pyritty vaikuttamaan kaavamääräyksinä annetuilla suunnitteluohjeilla. Asumiseen varatut alueet taajamissa ja kylissä mahdollistavat huomattavan muuttovoiton maakuntaan. Vaikutukset voivat olla myönteisiä pääkaupunkiseudun asuntotuotannon paineiden purkautumisena, mutta kielteisiä pendelöinnin mahdollisena lisääntymisenä. Taloudellisesti uhkakuvana on, että kasvu ei toteudukaan ja aloitetut laajennusinvestoinnit jäävät käyttämättä eikä jo tehdyille investoinneille tai olemassa olevan rakenteen ylläpitokustannuksille ei löydy maksajia.

Maakuntakaavan ihmisiin kohdistuvat vaikutukset ovat pääosin epäsuoria. Yleispiirteisyyden vuoksi maakuntakaava voi aiheuttaa ihmisissä epätietoisuutta ja erilaisia tulkintoja. Maakuntakaavalla voi olla vaikutuksia ihmisten koettuun, psykofyysiseen ja sosiaaliseen terveyteen sekä elämäntapoihin. Raju kasvu ja hallitsematon muuttoliike eivät ole muutoinkaan hyväksi. Kasvualueiden kehittyminen raideliikenteen varaan on elinoloihin kohdistuvilta vaikutuksiltaan pääosin myönteistä. Nopeasti kasvavilla alueilla saatetaan tosin kokea eriasteisia "kasvukipuja", ja toisaalta maakunnan kahtiajakautuminen kasvavaan eteläosaan ja taantuvaan pohjoisosaan on epätoivottava skenaario. Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen täydennysrakentamisen keinoin on yksi kaavan keskeisistä tavoitteista. Tarkemman kaavoituksen keinoin on varmistettava muun muassa luontoympäristön, lähivirkistysalueiden, lähipalveluiden, esteettömyyden ja liikenneturvallisuuden toteutuminen.

Haja-asutusalueella luontoympäristö säilyy, mutta liikenneyhteydet ja palvelujen saavutettavuus seurauksineen vaativat huomiota. Liikenteen haitat ovat suuria eri puolilla maakuntaa hieman eri syistä. Melualueilla asuvien määrä voi lisääntyä, mikäli tarkemmassa kaavoituksessa ei tätä nimenomaan vältetä. Lahden eteläisen ohitien toteutuminen voi olla hidasta ja vaikeuttaa myös hajautuvan rakenteen liikenteen sujuvuutta lisäten vain liikenteen ongelmia.

Maaseutumaisen asumisen yhdyskuntateknisen verkoston rakentaminen aiheuttaa yleensä lisäkustannuksia, mutta rakentamisen tiivistäminen ja suuntaaminen kyliin mahdollistaa keskitettyjen ratkaisujen järjestämisen vesi- ja jätehuollon järjestämiseksi. Palvelujen saatavuus vaikuttaa liikennöinnin tarpeeseen. Kuntien palveluvelvoitteiden järjestäminen kylien tarpeisiin saattaa aiheuttaa lisäkustannuksia kuntatalouteen.

Kehitys tuo mukanaan runsaasti positiivisia taloudellisia vaikutuksia, mutta myös ympäristön kannalta merkittäviä haittoja. Lisääntyvä vapaa-ajanasuntorakentaminen aiheuttaa jo rakentamisvaiheessa ja lisäksi myös käyttöönoton jälkeen luonnonvarojen ja energian kulutusta sekä lisää liikennöintiä, jolla on haitallisia päästövaikutuksia. Rantarakentaminen kuormittaa vesistöjä, vähentää rantojen luonnonarvojen säilymistä ja vaikuttaa rantamaisemaan usein negatiivisesti ja vähentää jokamiehen oikeuksilla käytettävien vetovoimaisten alueiden määrää. Vapaa-ajan asumisen kautta maaseudulle saadaan lisää asukkaita ja elinvoimaa sekä investoinnit maakuntaan lisääntyvät. Investointien pitäminen kannattavana edistää elinolojen ja luonnon säilyttämistä hyvänä ja vetovoimaisina. Vapaa-ajan tuomaa lisävolyymia pyritään keskittämään kylien yhteyteen. Kyläverkoston suunnittelussa on jo valmiiksi otettu huomioon liikenneverkon ja vesihuollon kehittäminen. Vapaa-ajan asutuksen lisääminen voi saada aikaan myönteisen tapahtumaketjun ja sen haitallisia vaikutuksia torjutaan harkitulla mitoituksella ja ohjaamisella soveliaille alueille.

Maaseutumaisilla alueilla suhteellisen pienikokoiset rakennetut ympäristöt ovat herkkiä muutoksille ja asettavatkin uudis-, täydennys- ja korjausrakentamiselle laatuvaatimuksia. Maakuntakaava tarjoaa monipuolisen toimintaympäristön matkailulle ja voi lisätä matkailijoiden määrää maakunnassa. Lisääntyvä matkailijoiden ja vapaa-ajan viettäjäiden määrä kuluttaa ympäristöä ja voidaan kokea häiritsevänä. Haittoja voidaan ennalta ehkäistä hyvällä toiminnan suunnittelulla ja kaavoituksen keinoin.

Viherverkoston osana virkistysalueilla on merkittävä vaikutus yhdyskuntarakenteeseen sekä asuin- ja elinympäristöjen viihtyisyyteen. Maakunnallisilla, seudullisilla ja paikallisilla virkistysalueilla on myönteisiä vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin. Taajamatoimintojen tiivistäminen

saattaa aiheuttaa virkistysalueiden pientymistä ja siirtymistä etäämmälle. Virkistysalueiden hankinta ja ylläpito aiheuttavat kustannuksia kunnille.

Maakuntakaavan aluevaraukset ja laajeneva yhdyskuntarakenne muuttaa luonnonympäristöä. Maakuntakaavassa tähän on varauduttu ohjaamalla uutta rakentamista mahdollisuuksien mukaan vähiten herkille alueille ja siten edistämään arvokkaimpien kokonaisuuksien säilymistä. Maakuntakaavassa ekologisten yhteyksien ja ydinalueiden taustavaikutus edistää suojelualueiden säilymistä ja tuo lisäksi mukanaan moniarvoista suunnittelunäkökulmaa yksityiskohtaisempaan suunnitteluun. Suojelualueiden hankinta aiheuttaa kustannuksia pääasiallisesti valtiolle.

Päijät-Hämeen maakuntakaavan käytännön lopputulos on merkittävässä määrin kiinni kuntien tarkemmasta suunnittelusta.

LÄHDELUETTELO

KOKO MAAKUNTAKAAVAA KOSKEVAT LÄHTEET

Päijät-Hämeen seutukaava 1999, Päijät-Hämeen liitto

Päijät-Hämeen maakuntastrategia 2003, alue- ja yhdyskuntarakennetta koskeva täydennysoisa, Päijät-Hämeen liitto 3.12.2003

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) sekä lakia täydentävä maankäyttö- ja rakennusasetus (895/1999)

Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000 –julkaisusarja:
Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto

- Opas 1: Kaavamerkinnot
- Opas 2: Suositus paljon tilaa vaativan erikoiskaupan tulkinnaasta
- Opas 4: Kaupan suuryksiköiden vaikutusten selvittäminen ja arviointi
- Opas 5: Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista
- Opas 6: Maakuntakaavan sisältö ja esitystapa
- Opas 7: Maakuntakaavan oikeusvaikutukset
- Opas 8: Osallistuminen ja vaikutusten arviointi maakuntakaavoituksessa
- Opas 9: Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden soveltaminen kaavoituksessa
- Opas 10: Maakuntakaavamerkinnot ja –määräykset

Etelä-Suomen toiminnallinen aluerakenne 2030, Verkostoitunut, yhteistyökykyinen ja monipuolisia vahvuuksia hyödyntävä Etelä-Suomi, Etelä-Suomen maakuntien liittouma 2003

Etelä-suomen aluerakenne 2030, Väestö ja työpaikat, Etelä-Suomen maakuntien liittouma 2004

Etelä-Suomen aluerakenne 2030, Asuminen, ympäristö ja liikenne, 2005

Uudenmaan maankuntakaava, kaavaselostus, Uudenmaan liitto 2004

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi Päijät-Hämeen maakuntakaavaprosessissa, Teknillinen korkeakoulu Lahden keskus, 2005

TAAJAMA-ALUEIDEN OSA

Taloudellisten vaikutusten arviointi maakuntakaavoituksessa (case: Päijät-Häme), Mari Lång-Kauppi 2003

Päijät-Hämeen kaupan palveluverkkoselvitys, Mari Lång-Kauppi 2005

Lahden kaupunkiseudun rakennemalli 2040, Lahden kaupunkiseudun rakennemallityöryhmä, Jaakko Pöyry Infra, Strafica Oy, 2004

<http://www.paijat-hame.fi/tehtavat/maakuntakaava/rakennemalli.htm>

Holman risteyskän kaupallinen selvitys ja vaikutusten arviointi, Keskustakehitys Oy, 2002

Lahden Renkomäen liikenneasema ja tilaa vievän erikoiskaupan myymälät. Liikenteeseen ja ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi, Suunnittelukeskus Oy, 2002

Selvitys "Hennan alueen kehityskuva", Suunnittelukeskus Oy, Terrapro Oy, 2004

Iso-Henna, Luontoselvitys, Orimattilan kaupunki, Leena Noko 2004

Hennan kehityskuvan ja osayleiskaavan vaikutusten arviointi, luonnos raportiksi 21.9.2005, Terrapro Oy

Nostavan yleiskaava, selostusosa, luonnos 14.9.2005, Suunnittelukeskus Oy

Kaupunkiseutujen väestömuutos ja alueellinen kasvu, Ympäristöministeriö 2003, Suomen ympäristö nro 657

Päijät-Hämeen vähittäiskaupan kehitys 1993-2002, Lahden kauppakamari 2004

MAASEUTUALUEIDEN OSA

Päijät-Hämeen kylien kyläsuunnitelmien analysointi maakunnan suunnittelua varten, Mirja Karila-Reponen, 2003

Päijät-Hämeen kyläohjelma 2004-2008. Päijät-Hämeen kylät ry, kyläohjelmatyöryhmä

Kevyen liikenteen turvallisuuden parantaminen maaseutukylissä. Hämeen tiepiiri, Tiehallinto, 2004

Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen huomioon ottamisesta kaa-voituksessa ja lupamenettelyssä. Muistio 25.10.2005. Ympäristöministeriö, Museovirasto, Suomen kuntaliitto

Hämeen alueellinen kulttuuriympäristöohjelma. Hämeen ympäristökeskus 2000.

Päijät-Hämeen kylät ry <http://www.phnet.fi/kylat>

Suomen kylätoiminta ry <http://www.maaseutuplus.net>

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisut <http://www.maaseutupolitiikka.fi>

LIIKENNEALUEIDEN OSA

Valtatien 4 parantaminen välillä Lepistönmäki - Kalliola, Hollola, Yleissuunnitelma, Hämeen tiepiiri 1994.

Valtatien 4 parantaminen välillä Hartola - Oravakivensalmi, yleissuunnitelma, Tiehallinto, Hämeen tiepiiri 2004. <http://www.tiehallinto.fi/pls/wwwedit/docs/3118.PDF> ja <http://www.tiehallinto.fi/pls/wwwedit/docs/3119.PDF>

Valtateiden 10 ja 12 kehittämissuunnitelma yhteysväleillä Hämeenlinna - Tuulos -Lahti, kehittämissuunnitelma, Hämeen tiepiiri, 2005. http://www.tiehallinto.fi/servlet/page?_pageid=70&_dad=julia&_schema=PORTAL30&menu=5868&_pageid=71&kieli=fi&linkki=5903&julkaisu=2572
<http://www.tiehallinto.fi/pls/wwwedit/docs/8358.PDF>

Valtatie 12, Lahden eteläinen kehätie, yleissuunnitelma 2002, Hämeen tiepiiri

Vt 12 kehittäminen nykyisen linjauksen puitteissa Lahden kaupunkiseudulla, Tiehallinto, Päijät-Hämeen liitto, 2005
<http://www.paijat-hame.fi/tehtavat/maakuntakaava/pdf/vt12nollaplus.pdf>

Päijät-Hämeen maakuntakaavan liikenneselvitys, Päijät-Hämeen liitto ja Tiehallinto 2005

Lahden eteläinen kehätie, vaihtoehtojen vertailu 2005, Valtatie 12, Tiehallinto, Lahden kaupunki, Päijät-Hämeen liitto 2005,
www.tiehallinto.fi/vt12/lahtikeha/
<http://alk.tiehallinto.fi/vt12/tiedostot/lahdenkehvertailu.pdf>

Lahden eteläinen kehätie, Renkomäen linjausvaihtoehto, Valtatie 12, Tiehallinto, Lahden kaupunki, Päijät-Hämeen liitto 2005
<http://alk.tiehallinto.fi/vt12/tiedostot/lahdenkeharenko.pdf>

Lahden eteläisen kehätien (valtatie 12) linjausvaihtoehtojen liikennepäästöjen leviäminen ja vertailu, Enwin Oy, 2005, www.paijat-hame.fi/maka/selvitykset

Valtatien 12 parantaminen tieosuudella Uusikylä-Jokue, Nastola, Iitti, Orimattila, Ympäristövaikutusten arviointiselostus, Tiehallinto 2005

Nostavan logistiikka-alue, toimintakonsepti, kustannukset ja toteutusohjelma, Jaakko Pöyry Infra, 2005

Oikorata Lahti - Heinola - Mikkeli, Ratalinjan valinta, Oy VR-Rata Ab, Itä-Suomen ratakeskus, Suunnittelukeskus Oy, 1995

TEKNISEN HUOLLON OSA

Ympäristövaikutusten arviointiselostus Järvelänsuon (Isosuo, Kärkölä) turvetuotantohankkeesta, Vapo Oy 2003

Ukonsuon (Nastola) suokasvillisuusselvitys, Biologitoimisto Jari Venetvaara Ky, 2003

Isosuon (Hartola) suokasvillisuusselvitys, Biologitoimisto Jari Venetvaara Ky, 2003

Hartolan Isosuo, turvetuotannon vaikutukset ilman hiukkaspitoisuuksiin ja ympäristömeluun, Jyväskylän yliopisto, ympäristötutkimuskeskus, 23/2004

Ympäristövaikutusten arviointiselostus 400 kV johtohankkeesta Loviisa-Hikiä, Fingrid, 2003
http://www.fingrid.fi/portal/suomeksi/ymparisto_ja_voimajohdot/ymparistoasiat/yva-menettelyt/loviisa-hikia/

Päijät-Hämeen maakunnan vesihuoltosuunnitelma, Insinööritoimisto Paavo Ristola Oy, 2005-10-20

Hämeen rykmentin Padasjoen ampumaradan ympäristömeluselvitys 2005, Jyväskylän yliopisto, Ympäristöntutkimuskeskus

Hämeen rykmentin Hälvälän ampumaradan ympäristömeluselvitys 2005, Jyväskylän yliopisto, Ympäristöntutkimuskeskus

Selvitys Lahden varuskunnan rakennuskannasta 1.12.2004, Puolustushallinnon rakennuslaitos

Lahden varuskunta, Maankäyttö- ja maisemasuunnitelma, suunnitelmaselostus 1.12.2004, Puolustushallinnon rakennuslaitos

Lahden liikenteen ja pistelähteiden typenoksidi- ja PM10-päästöjen leviäminen, Osat I-III, 1.2.2006, Tarja Tammien Ari Tamminen, ENWIN OY.

SUOJELUALUEIDEN OSA

Päijät-Hämeen maakuntakaavan luontoinventointi 2003-2004, maakunnallisten kohteiden tarkistus, Päijät-Hämeen liitto, Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 2004

Päijät-Hämeen arkeologinen inventointitilanteen tarkistus, Lahden kaupunginmuseo, maakuntamuseo 2003

Lahti, Arkeologinen täydennysinventointi, Lahden kaupunginmuseo, maakuntamuseo 2002

Arkeologinen kaavainventointi Orimattilassa, keskusta-Virenoja, Heinämaa-Letsamaa, Pennala, Lahden kaupunginmuseo 2002

Nastolan kunnan arkeologinen inventointi, Lahden kaupunginmuseo, maakuntamuseo 1998

Porvoonjoen yläjuoksun esihistoriallisia ja kulttuurihistoriallisia kohteita, Lahden, Hollolan ja Orimattilan alueella, Lahden kaupunginmuseo 2002

Sysmän arkeologinen täydennysinventointi, Lahden kaupunginmuseo, maakuntamuseo 2004

Hollolan kunnan arkeologinen täydennysinventointi 2004, Lahden kaupunginmuseo, maakuntamuseo 2004

Kärkölän kunnan arkeologinen inventointi 2004 (kirje: ei uusia muinaisjäännöksiä tai irtolöytöpaikkoja)

Hartolan arkeologinen täydennysinventointi, Lahden kaupunginmuseo, maakuntamuseo 2003

Heinolan arkeologinen täydennysinventointi, Lahden kaupunginmuseo, maakuntamuseo 2003

Lahden ja Nastolan arkeologinen osainventointi Kymijärven ja Kärkjärven alueella, Lahden kaupunginmuseo, maakuntamuseo 2003

Padasjoki, arkeologinen perusinventointi, Lahden kaupunginmuseo, maakuntamuseo 2003

Päijät-Hämeen ekologinen verkosto, YS-Konsultit Oy 31.3.2005

Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt (MARY), Päijät-Hämeen liitto, Hämeen ympäristökeskus, Museovirasto 2003-04

Kuntien kulttuuriympäristöselvitys KUKUSE: Hartola, Heinola, Orimattila, Sysmä, 2003-2004

Viiden kunnan kulttuuriympäristöselvitys VIRKU: Hollola, Asikkala, Artjärvi, Hämeenkoski, Padasjoki, 2004 –2005

Kuuden kunnan kulttuuriympäristöselvitys KUUSKU: Nastola, Kärkölä, 2002 – 2004

Luontoarvojen esiselvitykset Päijät-Hämeen maankäytön maakuntakaavatasoisilla muutos-painealueilla. Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri 2003-2004. Monisteita.

Kymijoen kanavaseudun luontoarvojen esiselvitykset. Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri, 2004

Natura 2000 –verkoston tavoitteet, oikeusvaikutukset ja toteuttaminen. Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto, Helsinki 2004

Ylimaakunnallinen ulkoilu- ja luontomatkailuhanke 2004 – 2007. Lahden tekninen ja ympäris-tötoimiala

Päijät-Hämeen maisemaselvitys –hanke. Lahden ammattikorkeakoulu 2005

Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut ympäristöt –selvitys. Päijät-Hämeen liitto, Hämeen ympäristökeskus, Museovirasto

Maiseman muisti. Valtakunnallisesti merkittävät kiinteät muinaisjäännökset, Museovirasto 2001

Valtakunnallisten kiinteiden muinaisjäännösten rekisteri, Museovirasto

VIRKISTYSALUEIDEN OSA

Evon Natura 2000 –alueen hoito- ja käyttösuunnitelma, luonnos 22.6.2005, Hämeen ympäris-tökeskuksen moniste 103/2005

Paistjärven alueen hoito- ja käyttösuunnitelma, Metsähallitus, Tuomo Häyrinen, 2004

Heinolan kansallisen kaupunkipuiston perustaminen. Ympäristöministeriön päätös 2002

Päijänteen virkistysalueyhdistys <http://www.paijanteenvirkistysalueyhdistys.fi/>

LIITEOSA

Maakuntakaavaseloituksen liitteet on koottu erilliseen liiteosaan *Päijät-Hämeen maakunta-kaava, selostuksen liiteosa*.